

ליקבה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

קובץ
רב ברכות
גליון ז

מאמרים וחידושים
מהרבנים הגאונים ואברכים יקרים
הנושאים ונותנים בתורת ובמשנת
ראש כל בני הגולה, גאון עוזנו ותפארתנו
כמוה"ר יוסף חיים זצוק"ל וזיע"א

ועל צבאם שני משלי מוסר חדשים
מכתב יד קדשו של רבנו
הרואים אור לראשונה.

י"ל ע"י בית הכנסת המרכזי "בחר"
וע"י ישיבת "שערי תורה" יכב"ץ
לכבוד יום הילולת רבנו זצוק"ל (י"ג אלול)

ר"ח אלול התש"פ
פעידה"ק ירושלים תובב"א

קובץ "רב ברכות"

יו"ל ע"י בית הכנסת המרכזי "בחר"
רח' אלפנדרי 30, מקור ברוך ירושלים
וע"י ישיבת "שערי התורה" שבביהכ"נ "בחר"

מתנצלים אנו בפני כל אלו שלא הצלחנו לפרסם את מאמריהם
אנו תפילה ותקוה שבגליון הבא (אלול תשפ"א) נדפיס את
מאמריהם היקרים. כל הרוצה לפרסם מאמר העוסק במשנת
רבנו זיע"א, ישלח אלינו חומר מוקלד ונשתדל לפרסמו.
וכל הרוצה לתרום להוצאת הקובץ, יזכה לבריאות ואריכות
ימים ושנים דשנים ורעננים, בבנים ובני בנים.

תפילין קטנות – רש"י ור"ת – לפי שיטת רבנו האר"י ז"ל, כתב
מהודר. כתיבת כל הפרשיות ברצף אחד ובכוונות רבנו הרש"ש
ז"ל. והכנסת הראש וצביעתו קודם כתיבת היד. חרוצות לזמרי.
ריבוע רגל. ורצועות שחורות משני הצדדים. והכל בשיא
ההידורים. הן בבתים והן בקלפים והן ברצועות. קומפלט!!!

כמו כן יש כעת תפילין שמושא רבא עם כוונות כנ"ל

אפשר להשיג רק במקום אחד יחיד ומיוחד
במחיר מיוחד מסובסד לשם יחוד קודשא בריך-הוא ושכינתיה
לפרטים: 0527-684586 [רק בשעות הבוקר]

כל הזכויות שמורות

כתובת לתגובות ולהגשת מאמרים:

רחוב יוסף בן מתתיהו 31 ירושלים

למייל: 5382016@GMAIL.COM

הטיבה ה' לטובים

להאחים המבורכים והחשובים הי"ו

הרה"ג מיכאל ועובדיה זאב שליט"א
אשר תרמו בעין יפה להוצאת הקובץ "דב ברכות"
לעילוי נשמת מור אביהם הצדיק

הג"ד מאיר חי זאב זצ"ל

ראש מוסדות "שערי תורה" לעדת הבבלים
אשר עוד מימי בחרותו קירב תלמידים לתורה לתעודה,
בשנת תשל"ו פתח את מוסדות "שערי תורה" שהוציאה
מתוכה רבנים ודיינים ידועי שם. בשנת תשד"מ פתח את
ארגון "שתולים", כיבד ועמד בפני תלמידי חכמים
צעירים, והאיר פנים לכל אדם ואפילו לתינוקות של בית
רבן, עודד לב נדכאים, ופירנס בצנעה יתומים ואלמנות,
הקים גמ"ח לחתנים ולכלות, וחילק בכל שנה "קמחא
דפסא" לנזקקים, אהוב לשמים ולבריות, האהיב שינון
משניות בעל־פה ותנ"ך ומדרשים בחידונים.
גדולי ישראל מכל החוגים העריצוהו, אך הוא לא היה
מחזיק טיבותא לנפשיה, העביר על מידותיו, ונפטר בשם
טוב מן העולם מתוך יסורי הגוף והנפש שקיבלם באהבה
נלב"ע ביום י"ז ניסן תש"פ תנצב"ה

זכות רבנו הגרי"ח טו"ב יעמוד להם ולכל אשר להם
לזכות בבני חיי ומזוני רויחי, אורך ימים ושנות חיים
דשנים ורעננים. אכ"ר.

כל ספרי ה"בן איש חי" חובה בכל בית יידיש

רבינו הגדול
מהמקובל האלה
במחזורי"ר מרבי ארזות צוק"ל:
"כל מי שיעשה למען תורתו הבן איש חי,
מובטח לו שרבעו מיליון טוב בעויו,
ויהיה לכל הישועות".

רבינו הגדול
ממון ראש הישיבה
במחזורי"ר משה צוקה שליט"א:
"כל מי שלומד
בספרי רבנו יוסף חיים
יזכה לראות חיות ושרים".

רב מנחם

כל ספרי החלטה
בפורומי כנס ופירסום רפה

כל ספרי רבנו זיע"א

47 ספרים בהוצאה חדשה ומהודרת עם תיקונים והוספות מכת"ק

רק 1300 ש"ח כולל משלוח עד לבית הלקוח

להזמנות: 0527684586 מ9:00 ועד 19:00 בערב

על כל קניה מרוכזת **מלתנל** ספר "משל וגמול" / "נפלאים מעשיך" /
דיסקט שיני רבנו יוסף חיים מספר 1/2
ספר "זכירה לחיים" דרשות לשבת זכור מכת"ק.

**סדרת סידורים ומחזורים "עוד יוסף חי" עם כוונות
המחזוריק והמדיקדק והמייחד במינו
שהולך לפי שיטתו והלכותיו של רבנו יוסף חיים זיע"א**

**סט מחזורים
5 כרכים מעור אמיתי
ש"ח 600**

**סידור "עוד יוסף חי"
800 עמודים רק 12 ש"ח /
סידור מנחה וערבית
8.5 ש"ח בלבד**

רב מנחם

**סט מחזורים
7 כרכים 115 ש"ח**

**סט מחזורים גדולים
8 כרכים 300 ש"ח**

**סט מחזורים
5 כרכים 85 ש"ח**

מפתח הענינים

מתפרסם לראשונה מכת"ק של מרנא ורבנא רשכבה"ג רבנו יוסף חיים זיע"א

- 7..... שני משלי מוסר שחידש רבנו זיע"א
- הג"ר משה צדקה שליט"א — ראש ישיבת "פורת יוסף" גאולה
- 11..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח-תשע"ט
- הג"ר ברוך שרגא שליט"א — ראב"ד "דרכי דוד" ורב הגבעה הצרפתית
- 16..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח
- הג"ר שמואל פינחס שליט"א — אב"ד "דרכי דוד"
- 19..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח
- הג"ר דוד פנירי שליט"א — אב"ד "אהבת שלום" ורבה הספרדי של עמנואל
- 20..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח
- 26..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ט
- הג"ר מאיר חי זאב שליט"א — ראש מוסדות "שערי תורה" ירושלים
- 31..... דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ט
- הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א — ראש ישיבת "כף החיים" ירושלים
- 32..... בענין המתפלל לא ישמיע לאזניו
- הגאון רבי אליהו תופיק שליט"א — ראש ישיבת "באר יהודה" ירושלים
- 52..... בענין שיעור חלה לדעת רבנו זיע"א
- הרה"ג ציון מועלם שליט"א — רב בית-הכנסת "טוויג" ירושלים
- 59..... לקט מנהגי בגדאד מספרי הבן איש חי, אשר בהם מבאר את דברי התלמוד
- הרה"ג משה שמש שליט"א — דיין ומו"ק בבד"ץ בנין ציון ב"ב, ור"כ בית שלמה ת"א
- בענין "ספק ברכות להקל במקום מנהג". ובו יבאר ביאור חדש ונפלא
- 60..... בענין מי שטעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט דאינו חוזר
- הרה"ג דביר זעפרני שליט"א — עורך כל ספרי הג"ר מרדכי אליהו זצוק"ל
- 65..... בענין ברכת "שהחיינו" על בית חדש בארץ ישראל
- הרה"ג יהודה חטאב שליט"א — ירושלים
- 68..... תגובה לספר אחד שכתב דברי בלע על רבנו זיע"א
- הרה"ג שמעון מנשה רביע שליט"א — כולל "נהר שלום" ירושלים
- 75..... בענין ברכת הדלקת נר שבת ונר חנוכה. ויישוב דעת רבנו בבא"ח ובמקביאל
- הרה"ג עמנואל מולקנדוב שליט"א — כולל "עטרת שלמה" פתח תקוה
- 79..... בענין ברכת פירות המרוסקים
- 87..... בענין הדלקת האש בבית היהודי בפועל גוי — אי מהני בבישולי גוים
- הרה"ג ישראל אליהו שליט"א — תל ציון
- 91..... בענין ברכת בורא נפשות ופיסוקה
- הבחור היקר יהודה עובדיה מזרחי יצ"ו — "פורת יוסף" גאולה
- 94..... בענין ניקוי טיט שעל רגליו בשבת
- הרה"ג יעקב מזרחי שליט"א — מכון "שלהבת יוסף" נתיבות
- 97..... עיונים וחקירות בספר הקדוש "בן איש חי" שנה ראשונה
- 121..... מבצעים בספרי רבנו יוסף חיים זצוק"ל

דברי פתיחה והקדמה

המעטירה הג"ר משה צדקה שליט"א ראש אבות בתי הדין בירושלים הג"ר ברוך שרגא שליט"א, ראש מוסדות "דרכי דוד" בירושלים ואבד"ק הג"ר שמואל פינחסי שליט"א, רבה הספרדי של העיר עמנואל הדיין המצויין הג"ר דוד פנירי שליט"א, ראש מוסדות "שערי תורה" הג"ר מאיר חי זאב זצוק"ל*, אשר דרשו בשנים שעברו בהילולת רבנו ביום י"ג אלול בבית הכנסת המרכזי של העדה הבבלית "אוהל רחל" ברשותו של ידי"ן ח"ר ישי בן חכם רחמים גינתי שליט"א, כי דבריהם מלאים זיו ומפיקים נוגה, ויש ללמוד מהם דברים רבים. ברכת יישר כח לבני היקר אור עיני הג"ר יעקב מזרחי שליט"א רב בית הכנסת "שלהבת יוסף" נתיבות יכב"ץ, אשר טרח ויגע להקליד את כל הדרשות דבר דבור על אפניו, על אף כל טרדותיו להקים בית מקדש מעט חדש אשר בו נוהגים כמנהג המקובלים ורבנו יוסף חיים זיע"א. יהי רצון שחפץ ה' בידו יצלח.

מאז שהוצאנו את הקובץ של "רב ברכות" ראינו ברכה בעמלנו, רבים המה העוסקים בתורת רבנו ובפרשנותו, אחד המרבה ואחד הממעט, ואף ספרים רבים נתחברו סביב הספר "בן איש חי". ובהיותנו אצל הכהן הגדול אמש בבין הזמנים בבית חתנו הג"ר אברהם זייאת שליט"א, להתברך

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, לקראת יום הילולת רבנו זצוק"ל זוכים אנו לפרסם זו השנה הרביעית (תש"פ) קובץ נוסף של מאמרים — מהרבנים הגאונים היושבים על מדין ועד האברכים והבחורים הצעירים — העוסקים בתורתו הקדושה של ראש גולת אריאל עטרת תפארת ישראל רבנו יוסף חיים זצוק"ל.

זה הגליון השביעי במספר אשר רואה אור, והפעם בזכותם ובתרומתם של האחים המבורכים הג"ר מיכאל זאב שליט"א ראש ישיבת "תל ציון" והג"ר עובדיה זאב שליט"א רב בית הכנסת בחר יכב"ץ וישיבת שערי תורה יכב"ץ, אשר משקיעים את מרצם והונם במקדש מעט זה, וממשיכים בדרכו של אביהם הדגול איש החסד רב פעלים לתורה ולתעודה הג"ר מאיר חי זאב זצוק"ל, אשר נלב"ע בהאי שתא ועזב אותנו לאנחות מתוך סבל ויסורים קשים ומרים. תהי משכורתם שלמה מעם ה' אלהי ישראל.

גם הפעם זכינו להגדיל את הקובץ בכמות הדפים ובכמות המחברים, כי אין בידנו כח וזמן וממון להדפיס כבראשונה בכל שנים-שלשה חדשים, ולכן הדפסנו את הכל פעם אחת בשנה, לקראת הילולת רבנו י"ג אלול.

בקובץ זה הבאנו את הדרשות של הרבנים הגאונים, ראש ישיבת "פורת יוסף"

(*) האמת כי כיון שהראש"ל שליט"א נתאחר מעט, וראיתי את הרב זצ"ל בין הקהל המאזינים — לא יכולתי שלא להזמינו לדרוש, ורק לאחר כמה הפצרות עלה לדרוש. יהי זכרו ברוך.

חדש העומד לראות אור בקרוב הנקרא "אֵשֶׁה רֵיחַ" דרושים נפלאים מכת"ק של רבנו]. וזה מלבד מה שזכינו להוציא מקרוב את הספר הקודש "ברכת חיים" על ההפטרות, ו"חסדי אבות" ו"ברכת אבות" ו"לשון חכמים" עם תוספות רבות מכתב יד, בהוצאת ידידנו היקר והנעלה ח"ר ישועה סאלס יצ"ו. ויהי רצון שנזכה להוציא את כל אשר תחת ידינו בקרוב ממש, כי יודע אני שכל רב או אברך או צורבא מרבנן שמח בכל ספר וספר שאנו מוציאים לאור בהדרת קודש, שבח לאל יתברך. ואין אנו עושים שיקולים פיננסיים, שאם נרויח מהספר מוציאים ואם לא משאירים אותם בבית הגנזים עד שיאכלם עש, חס ושלום. כי כל ספר כזה מקרב את הגאולה, כי על הלימוד בספרי רבנו מתבררים ניצוצי קדושה על אחת כמה וכמה, כי הוא כולל את כל חלקי פרד"ס התורה, ותורת תורת חיים.

העורך

מפיו ולקבל את הסכמתו, אמר לנו: "רבנו יוסף חיים לא צריך הסכמה, אני עונה "אמן" על מה שאומר, אני לומד כל שבת בספר בן איש חי". וזה מעיד כאלף עדים כי בן פורת יוסף תורת רבנו חיה וקיימת ונושמת וממשיכה. בפרט שבשנים האחרונות — לאחר יותר ממאה שנה מאז שנכתב — זכינו להוציא עוד כמה ספרים מכת"ק של רבנו זיע"א, אשר נמכר מהם לאלפים ולרבבות, והיה מי שאמר על זה בהלצה "ידיו של רבנו ממשיכות לכתוב בקבר".

ואף גם זאת, זכינו שהגיעו לידינו עוד כתבים חדשים מכת"ק של רבנו שהיו טמונים בבית משפחת חכם סלמאן אסחייק זצ"ל, ידידו של חכם דוד חיים זצ"ל נכד רבנו, ועתה זכינו לפרסמם לאחר מאה עשרים וחמש שנים, אודות פעילותו של ידי"ן הג"ר יחזקאל אסחייק ונכדיו שליט"א שמסרו לי צילומים אלו על מנת לפרסמם [וחלק מהדברים יתפרסמו בספר

ספר חדש מכת"ק של רבנו זיע"א

"אֵשֶׁה רֵיחַ"

דרשות לארבע שבתות ו"שני אליהו" ועוד

וכן כל ספרי ההלכה: "בן איש חי" "עוד יוסף חי" "מקביאל" "ידי חיים" "כתר מלכות", בארבע כרכים
בפורמט כיס, הכמות מוגבלת....
להזמנות ראה בסוף הקובץ.

שני משלי מוסר חדשים מכת"ק של רשכבה"ג מרנא ורבנא זיע"א

לפנינו שני משלי מוסר חדשים – וכלשון רבנו "משל מוסר שחדשתי בס"ד" – מכת"ק של רבנו זיע"א, אשר מתוכם נראה כי רבנו היתה כוונתו לערוך מעין ספר "משל ונמשל" [אשר נלקט ע"י הג"ר בן ציון מרדכי חזן מתוך ספרי רבנו אשר נדפסו אז, ויש להוסיף עליהם עוד עשרות משלים חדשים שנדפסו בספרים החדשים מכת"ק, ועוד חזון למועד איה"ב].

דפים אלו נמסרו לי בצילום ישן נושן ע"י ההוא גברא יקירא ידי"ן רבי יחזקאל אסחייק שליט"א, אשר מצאם זה עתה – כעבור עשרים שנים – בין החפצים של מור אביו חכם סלמן אסחייק ז"ל, אשר מתוך כל הצילומים נראה בעליל כי כוונתו היתה להוציא לאור את כל הכתבים הללו, ואף את חלקם העתיק בכתב ידו או שִׁכְתָּבָם במכונת כתיבה, אלא שמאיזו סיבה לא הוציאם ונשארו כך עד עצם היום הזה. חכם סלמן אסחייק עזר והשתדל בהוצאה לאור מחדש של ספרי רבנו יוסף חיים זצ"ל, וגם באמצעות הקרן להוצאת ספרי רבני בבל, וכן היה מקושר עם נכדו של רבנו חכם דוד חיים זצ"ל ועזר לו מיום שעלה לישראל שלא ידפיסו ללא רשותו. היות וכל פרסומת היתה נגד רצונו, לכן לא נמצא את שמו הטוב בשום מקום. נלב"ע ביום ד טבת תשס"ה. תהי נשמתו צרור בצרור החיים והשלום.

בין יתר הצילומים ישנה דרשה נפלאה אשר תודפס בקרוב ממש בספר דרשות לארבע שבתות מכת"ק של רבנו עם ספר "שני אליהו", אשר יקרא "אֵשֶׁה רִיחַ". כמו כן ישנם צילומי כתי"ק של פירוש ההגדה והתהלים, אשר לאחר בדיקתם של נכדי רבי יחזקאל אסחייק שליט"א נמצא שחלק מהחידושים לא נדפסו עד עתה, ובחלק מהחידושים יש בהם תוספת נופך על הנדפס [דבר המעיד כי לא בכתבי יד אלו נשתמשו בזמנו המו"ל הג"ר דוד יהודיף צוק"ל]. ותהי משכורתם שלמה מעם ה' אלהי ישראל.

משל מוסר שחדשתי בס"ד

אחד זרע חיטים וצמחו וקצרן ודשם זורם והניח החיטים בכיסים וישאם על חמורים ויביאם לביתו, ואת המוץ והתבן השליכן בשדה והלך לו, כי לא יועיל לו כלום. והנה אדם אחר בא אחריו ויקבץ את המוץ והתבן של החיטים ההם, ויניחם בכיסים וישאם ויבא העיר אצל בעל החיטים, ויאמר לו: מה סחורה יש בידך? אמר לו: חיטים. אמר לו: רצונך שתעשה חליפין בסחורה שבידי. אמר לו: טוב מעות או חליפין בסחורה הכל אחד, כי המוכר יחשוב הסחורה גם כן בערך שיוכל למכרה במעות אחר-כך, על כן הראיני סחורתך. ויפתח השקים ויראם מלאים קש ומוץ ותבן, אמר לו: שוטה, אם תמלא כל העיר מזה הסחורה לא תוכל להכריע הסחורה שבידי. ועוד, הלא המוץ והתבן אצלי היו ושלחתים שהם היו עם החיטים שלי והשלכתים ועזבתים מפני שאין בהם תועלת של כלום, ואיך אחליף אותם בחיטים, שאתן לך החיטים ואקח המוץ והקש אשר השלכתי על פני השדה.

הנה בודאי יפה דיבר בעל החיטים בזה, ובודאי שזה האדם אשר חשב להביא מוץ ותבן ולהחליפו בחיטים הוא שוטה גמור, אך אם ראית שזה בעל החיטים נתרצה ועשה חליפין בזה ולקח המוץ והתבן ונתן החיטים - הא ודאי שאין שטות גדולה מזו.

וכן הנמשל, האדם יש בו כמה ניצוצות בנפש שלו, והם כוחות הנפש, אך כל ניצוצות שבו הם מעורבים טוב ברע, כדוגמת החיטים בהיותם נטועים שהם מעורבים במוץ ותבן, והאדם בא לעולם-הזה, לפעמים גובר בו הרע הרבה וחוטא ועושה עוונות הרבה, אך אחר-כך יתגבר על

יצרו ויעזוב דרכיו הרעים וישליך כל אותם מידות רעות שבו ויפריד הרע ממנו על-ידי תשובה ותפילה ותורה ומצוות, ובפרט בימים נוראים, וישאר[ו] כוחות הנפש שבו נקיים וטהורים, כדוגמת החיטים שנפרד מהם המוץ וקש ותבן.

והנה היצר הרע זה דרכו לרדוף את האדם ולהסיתו, ואחר יום-הכיפורים חוזר היצר הרע ואוסף כוחות הרע - והם התאוות המגונות ומידות הרעות - שהשליך האדם בימים נוראים ומעורר אותם בלב, שרצונו לטרוף המצוות ומעשים טובים ותורה שלמד בימים נוראים ויחליף לו הטוב ברע, כי על-ידי שיעורר אותו בתאוות המגונות ומידות הרעות אז מוכרח לעזוב כל מנהגיו הטובים וקביעות לימודו ומעשיו הטובים כי יתעסק ברע, וממילא על-ידי-זה יקח ממנו כל הטוב אשר סיגל בתורה ומצוות, כי יהיו בחלקו של הטורף, בר מינן. והנה בודאי אם האדם יתפתה אליו אחר יום הכיפורים בזה ויחליף טוב ברע, הא ודאי שטות גדול שאין כמוהו, שהוא מחליף דברים הטובים ברע אשר הוא עצמו השליכו וזרקו קודם ימים אלו, וכמו המשל אשר אמרנו.

ולזה אמר [שיר השירים ה, ג]: "פשטתי את כותונתי" - הוא חלוק הבוגד הרע. "איככה אלבשנה" - במקום חלוקא דרבנן אשר סגלתי בימים נוראים. "רחצתי את רגלי" מן העוונות "איככה אטנפם".

ובזה יובן בס"ד רמז הכתוב בסוף בחקותי [ויקרא כז, לג]: "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו. ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, לא יגאל". הכוונה, שלא ימיר הטוב ברע כאשר אמרנו, "ואם המר" - רוצה לומר, אם חס ושלוש נלכד ביד היצר-הרע והמיר - הנה יחזור ויתגבר על יצרו על-ידי תשובה ו"ימירנו", שיתן לו

הוא "חלק הטוב" ותמורתו "חלק הרע של יצר-הרע" קודש", שיתקן היצר-הרע לעשותו טוב. ואז אחר שזכה לזה לעשות היצר-הרע טוב, אז בטוח הוא ש"לא יגאל" - לשון טינוף, שְׁמֹר שלא יטנפנו היצר-הרע בעוונות, כי כבר נתבטל ונעשה טוב.

אל שדי היה בעזרתנו וישמרנו ויעזרנו תמיד, אמן כן יהי רצון.

כן היצר-הרע [מפתה את האדם] להתקרב אליו, שישב בחבורה של משחקים או שיעמוד בין הנשים המקושטים וכיוצא בדברים אלו, שהשטן הוא עומד ומיסב ביניהם, או שיגע באשת איש כדי להסתכל בה, ויחשוב שאין יוצא מזה נזק. אך הפיקח בורח ולא יתקרב למקום הזה שמיסב בו השטן, כדי שלא ילכדנו בהיותו קרוב אליו, ומשיב ליצר-הרע המפתנו לזה, שאין לו תאוה לאכול, או עסק פלוני יש לו כעת. והפתי הולך לפי תומו ונלכד בר מינן, וככתוב [משלי ו, כז-כט]: "היחתה איש וכו' ולא תכווינה, לא ינקה כל הנוגע בה" וכו'. והפיקח נמלט. וגבר ישראל.

אל שדי יהיה בעזרתנו וישמרנו ויעזרנו. השם יתברך יהיה בעזרתנו וישמרנו ויעזרנו תמיד, אמן כן יהי רצון.

מידות הרע[ות] ויקח מידות הטובות, דהיינו שיחזור ויעשה תשובה מעלייא תכף ומיד, וימיר הפך התמורה הראשונה שעשה. ואז שחזר והחליף ולקח מידות הטובות יתאזר לעשות תשובה מאהבה שהזדונות יהיו זכיות, וכל אותם כוחות הרע שהפריד יתקנם ויעשם כוחות טוב, על דרך שאמרו [ירושלמי ברכות ט, ה]: 'לבו' לא נאמר אלא "לבבו", שעשה היצר-הרע טוב. וזהו שאמר "והיה

משל מוסר שחדשתי בס"ד

ארי היה לו מכה בגרונו והעלה סרחון מתוך גרונו, וימצא השועל מהלך, אמר לו: בא רגע אלי ותריח הפה שלי אם יש עוד ריח סרחון או לאו. והשועל פיקח היה, חשב: אם אתקרב אליו ואהיה סמוך לפיו להריח, אולי יבא ריח שלי בתוך חוטמו ויתעורר בלבו התאוה לאכלני, ומי זה יגש אצל פי האריה ויצא בשלום?! על כן נתחכם והשיב לו: זה כמה ימים יש לו חולי של נשליה [=נזלת, מצונן], וניטל ממנו חוש הריח שאינו מריח כלל, מצא חיה אחרת ואמר לה כן, וזו לפי תומה לא חשבה כאשר חשב השועל, ובאה אצלו להריח וקרה לה כאשר חשב השועל, מאחר שנתקרבה אצל פיו נתעורר בלב הארי התאוה של אכילה וחטף אותה ברגע.

מרן ראש הישיבה הקדושה "פורת יוסף" יכב"ץ הגאון רבי משה צדקה שליט"א

דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח-תשע"ט

משאו המרכזי של מרן ראש ישיבת "פורת יוסף" המעטירה, הג"ר משה צדקה שליט"א, אשר התקיים בליל י"ג לחודש אלול יום פטירתו של גאון עוזנו ותפארתנו, מורנו ורבנו ועטרת ראשנו, רבן של כל בני הגולה, אשר האיר עיני ישראל בהלכה ובאגדה ובקבלה כמוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל, בשנת תשע"ח ובשנת תשע"ט בעיר הקודש ירושלים ת"ו, בבית הכנסת "אוהל רחל" לעדת הבבלים, במעמד גדולי ומאורי הדור, הראש"ל הרה"ג יצחק יוסף שליט"א (אשר דרשתו הובאו בגליון 1), והג"ר ברוך שרגא רבה של הגבעה הצרפתית וראב"ד "דרכי דוד" ורבנות ירושלים, והג"ר שמואל פינחסי אב"ד "דרכי דוד" ירושלים, הג"ר דוד פנירי אב"ד "אהבת שלום" ירושלים, הג"ר מאיר חי זאב זצ"ל, והגרי"ח מזרחי המדקדק הנודע והמו"ל כל ספרי רבנו. [א"ה: הדברים נעקו מלה במלה מתוך הקלטה, לכן הסגנון הוא כדרשה בעל-פה ולא בכתב, ואם שגיני עלינו תהיה משוגתנו].

ואפילו חכמי הגמרא ג"כ כתוב שלא היו רוצים היו לומדים לומדים המלאך לא יבוא, ושיבוא עד שהיה עושה איזה נס שהיה יכול לקחת אותם, למה מה בכך? בשלמא סתם אדם לא יודע מה יהיה איתו שמה, דין וחשבון מי יכול לעמוד שמה, אבל הצדיקים כמו דויד המלך שלא היה לילה אחת שלא קם חצות "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" מעולם לא ישן דויד המלך בחצות, אדם כמו דויד המלך שלא היה אדם נרדף כמו דויד המלך מי שקורא בתנ"ך איזה רדיפות, אדם קצת כואב האוזנים האף הוא כבר לא יכול לקום בחצות, דויד המלך איזה רדיפות איזה צרות ואף פעם לא ויתר על חצות לילה איזה צדיק כזה, התהילים שלו אנחנו לומדים אותו שנים ע"ג שנים, הוא מפחד מעולם הבא מה? אלא לא שהצדיקים מפחדים מעולם הבא, הצדיקים אומרים אנחנו לא רוצים עוה"ב רוצים

מורי ורבותי אני איני ראוי לדבר בפרט על קדוש עליון, אבל בכדי להתחזק אנחנו באים פה, כבוד רבי יוסף חיים מזרחי שכל הזמן עושה ומתחזק ומחזיק בעניין הבא"ח בספריו ובסידוריו ה' יתן לו אורך ימים זכות הרב תגן עליו, ובראשות הרבנים קהל קדוש שנמצא פה, המנהג שביום השנה עושים אזכרות לרבנים, לכאורה מה הטעם יש בזה ההספד, זה לא הספד כי ההספד הוא רק י"ב חודש ויותר מי"ב חודש אין טעם להספד כך הגמרא אומרת, אבל מה העניין הזה שעושים כל שנה, ועוד שמעתי ממו"א שבא"ח כתב [בא"ח ש"ר כי תשא הלכה י"ח] שאפילו מאה שנה עבר אדם יעשה יארציט וכל שנה ושנה, אבל העיקר העיקרים הוא שהמנוח שמח בזמן שלומדים ממנו וממעשיו, הצדיקים לא רוצים להפטר מן העולם בשום אופן, דויד המלך כל הזמן למד למד למד לא יבוא ויפטר לא רוצה,

ספר מה לומדים? את הספר, לומדים את ההקדמות שלו, מהבא"ח מההקדמה שלו אפשר ללמוד מוסר שאין כמותו, איך מתחיל רבנו יוסף חיים את ההקדמה של בא"ח? ברכת התורה, מה זה ברכת התורה בסידור כתוב ברכות התורה מה אתה כותב ברכות התורה? כל כך הרב היה שמח על אהבת התורה מביא מאמר של זוהר על מעלת התורה וכמה עם ישראל אוהב את התורה, אומר ערב לי ספר הלכות גדולות שכותב ברכות התורה ואני מברך שזכיתי ללמוד תורה, כולם באים ללמוד אבל איפו השמחה איפו אהבה, איך הרב זכה לכל המעלות האלה? הוא אהב את התורה, אומרים שבשעת הדרשה שלו היה אלפים והקול שלו לא היה ברמקול, ביום שבת והוא היה דורש כולם שומעים אותו, כשהוא נפטר והבן בא לדרוש במקומו וגם הוא היה ג"כ חסיד וקדוש גדול, והקהל צועקים שלא שומעים טוב מה אני יעשה, בשבת לא היה רמקול ולהם לא היה רמקול מה יעשה, אמרו לו אבא שלך היו שומעים, אמר להם מה אני יגיד לכם אבא שלי שכינה הייתה מדברת מתוך גרונו, אני לא יכול וככה היה מדבר על הגדולות שלו, היה אוהב את התורה והראיה ברכת התורה, האדם שואלים אותו "קבעת עיתים לתורה" ולפני ששואלים אותו "נשאת ונתת באמונה" נשאל האם "קבעת עיתים לתורה" למה שתי שאלות אלו? כי האדם יש לו גוף ונשמה הגוף צריך אוכל ולעבוד, אבל מה תהיה באמונה גם הנשמה צריכה אוכל, הנשמה צריכה תורה, לא יתכן שיום אחד אדם ישב בלי תורה, ילך לשעורי תורה ישמע תורה, עכשיו חודש אלול ממש החודש הזה חודש של תשובה, כל אדם ואדם צריך להוסיף כדי שהקב"ה יכתוב לו זכויות, ומה שיכתבו לו

בעוה"ז, ומה תעשה בעוה"ז רק צרות, אלא בעוה"ז שאדם עוסק במצוה יש נחת רוח לקב"ה, למה יש יצר הרע יש מי שמפריע והוא מתגבר, וזה כל הבריאה שיש לבן אדם שהקב"ה לא חסר לו מלאכים הקב"ה לא מעוניין שסתם יהיו צדיקים, הקב"ה מעוניין שיהיה בן אדם עם יצר טוב ויצר רע ויתגבר על היצר הרע וזה הכל בעוה"ז, עוה"ב "במתים חופשי", פה בעוה"ז יש דתיים יש חופשיים בעוה"ב כולם חופשיים, אין, הכי צדיק הוא חופשי, למה? אין מצוות ואם אין מצוות אז מה איזה חוכמה וכי חסר להקב"ה מלאכים אז האדם נהיה מלאך מה החוכמה, בעולם הזה בפרט הצעירים בדור הזה יש יצר הרע יש הכל, מתגברים מתגברים והוא הקב"ה יש לו נחת רוח, דויד המלך אמר אני לא רוצה אבל מוכרח הגיע הזמן אז מה עשה דויד המלך? אמר טוב "אגורה באהולך עולמים", אני רוצה שגם בעוה"ז וגם בעוה"ב אני יגור, איפו דבר כזה וכי שמעתם אדם שחי ונפטר ויבוא לעוה"ז גמרנו או פה או פה, אומרים רבותינו הפירוש "אגורה באהולך עולמים" פירושו שאם יגידו דברים שלי בפה ויהיו שפתותי דובבות בקבר זה הכוונה "אגורה באהולך עולמים", וזה מה שאנחנו מדברים על הצדיק לומדים את התורה שלו לומדים ממעשיו, וזה הצדיק הזה כמו שהוא חי בשני עלמות "אגורה באהולך עולמים", ולכן עושים את כל האזכרות האלו בשביל ללמוד ממעשיו בכל דבר אם זה בחסידות שלו מהצדקות שלו מהזיכוי הרבים שלו, ובני אדם ילמדו ואז המנוח שמח ואז מברך אותנו.

רבנו יוסף חיים קוראים לו חיים "בן איש חי", הוא חי עמנו ג"כ היום איך אפשר לעזוב את הבא"ח, כל אחד יש לו

חיים" כמה שתלמד יותר תורה יהיה יותר חיים, תוסיף כמה שאתה יכול כל אחד לפי כוחו, יש אחד יכול להוסיף שעה או שעתיים אבל אפילו קצת רבע שעה, משהו שיהיה כל אחד כמה שיכול, זה מה שאומרים לנו, עוד דבר אומר: יהרהר בתשובה, בימים האלו כתוב אני לדודי ודודי לי ואז התשובה מתקבלת יותר, אני לדודי אתה רוצה אותי עם הקב"ה, אז הקב"ה לדודי ומה שאני רוצה הוא יתן לי, לכן יבקש מהקב"ה שהבנים שלו הבנות שלו והוא עצמו שיהיה יראה שמייס טהורה, בדור שלנו זה לא כמו בדורות הקודמים, בדורות הקודמים היה יצר הרע ומי שרשע אין לנו עסק איתו, יחידים היו רשעים אבל כולם היו צדיקים לא היה יצר הרע כ"כ מיוחד, אבל יצר הרע אומר עכשיו עוד מעט יבוא המשיח ולכן הוא נלחם בכל מיני מלחמות, והוא רוצה לקלקל ג"כ את הדתיים גם את אלה המתפללים הוא רוצה לקלקל אותם, איך יקלקל אותם? יצר הרע עשה עסק כ"כ גדול ואמר אלה הדתיים מתקדמים עושים ישיבות של בעלי תשובה, היה אולי ישיבה אחת והיום ברוך ה' "בן פורת יוסף", מה אני יתן לדתיים להתקדם מה זה? והוא עבודה שלו זה לקלקל להחטיא אומר לא, בא אחד מהחברה שלו תלמידים יש לו והוא ג"כ יש לו קבוצה, אמר אחד וצעק ודפק על השולחן מה אתה רוצה, נעשה להם סעודה גדולה נביא ויסקי מיסקי מה אתה רוצה יאכלו וישתו, אבל בכל צלחת נשים כדור רעל נכלה אותם, אמר שילמדו שיעשו הכל שיתפללו ויעשו הכל נביא להם טלפון טרף גמרנו, עובר על לאו דאורייתא "ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", אם אדם יבוא לעיר העתיקה יכנס בחנות ויאכל צלחת טרף ויבוא להתפלל מה נגיד על האדם הזה?

זכויות זה יהיה טוב לעם ישראל, לא להפסיד יום אחד בלי תורה וזהו "קבעת עתים לתורה", איך הרב זכה לכל המעלות האלה כי אהב את התורה כ"כ הרבה והתמיד בתורה, הוא כותב מכתב אני ראיתי את המכתב העתיקו אותו שהוא שולח למשהו, ואמר: אם אני שהייתי מוכרח לכתוב את המכתב הזה לא הייתי כותב אין לי זמן, היה חודש אלול עשרת ימי תשובה כל רגע ורגע יקר לי מאוד, מה אין לו זמן לכתוב מכתב? אני רוצה עוד ללמוד תורה, זה היה הבא"ח, ולכן הוא הגיע למדרגה גבוהה מאוד, לא כל אדם זוכה לזה, אז כה זכות גדולה כזו לזכות את הרבים עד היום, בפרט בעיר שלו כולם היו, זה היה הבא"ח, וזה מה שצריכים ללמוד ולא לותר על התורה וזה הדבר הראשון שהוא יגן על עם ישראל וזה התורה שמבקשים מאיתנו, אדם צריך הרבה בחודש אלול לקום לסליחות טוב מה יצא מזה עוד, וכתוב ביטלנו תורתך ואם אתה לומד אתה קובע עיתים לתורה, תקבע עיתים לתורה גם בשבת, הבא"ח כותב: "שעה אחת של שבת שוה אלף שעות של ימות החול" למה יבטל האדם מדרשות בשבת, וככה זה היה בזמן הבא"ח כולם היו הולכים לדרשות, זה מה שאנחנו צריכים לקבל, זה הרב ישמח אם אנחנו נקבל נתחזק יותר בתורה.

פלא יועץ אומר: שלושה דברים צריך האדם לקבל בחודש אלול, הכל צריך לקבל אבל זה בעיקר, אדם ירבה בתורה, היה לומד ג' שעות ילמד ד' שעות שלוש וחצי שעות ילמוד עוד ויוסיף, קם לסליחות קם לשחרית ילמוד חוק לישראל עוד משהוא עוד, ועוד משהו דברים שהוא לא רגיל ללמוד אותם, ככה אומר ירבה בתורה ולמה? מה אנחנו אומרים בר"ה "זכרנו לחיים" כותבנו לחיים", "מרבית תורה מרבה

"ובלכתך בדרך" כתוב על התורה ולא על הטומאה, אנחנו נחזור בתשובה רבנו יוסף חיים יתפלל עלינו שיתבטלו כל הצרות, רבותי אבל אם נקבל עלינו לשבור את הכלים האלה "ובערת הרע מקרבך" נבער אותו נבער את הטומאה.

הרב בא"ח מספרים עליו את הקדושה שלו, הוא היה כולל כל התורה כולה פרד"ס, הוא עשה לנו טובה שירד למטה, מקודם היו לומדים רק פשט בא רבנו הרש"ש האר"י גילה לנו סודות של המקובלים, ולא כולם מקובלים אולי רק יחידים יש להם, וגילה לנו הרבה מתורת הסוד וכמעט כל המקובלים עושים לפי זה, בא הרש"ש וג"כ גילה לנו את תורת הסוד, בא רבנו יוסף חיים גילה את תורת הסוד ג"כ לאנשים פשוטים הוא ידע את המינימום לתת, למה? כי הוא אומר סוד לא כל אחד יכול ללמוד, אז הוא כמו אחד לומד רפואה הוא צריך לדעת כמה טיפות לתת, והוא הבא"ח ידע כמה טיפות לתת שכל אחד יכול ללמוד אותה, כמה חסד עשה לנו הוא רומם את כל עם ישראל ה' שלח אותו לא לחינם, צריכים ללמוד בא"ח כמו שאמרנו כל שבת, ויש בו הרבה פרשיות, ולמה עשה פרשיות היה עושה סימנים? שכל שבת יקרא פרשה, שנה ראשונה יקרא, לא יכול לקרות ג"כ שנה שניה זה קשה, אז בש"ר ש"ר ובש"ש ש"ש, אם יכול ללמוד את זה בציבור אז בציבור, יחיד יחיד, אבל זה נותן קדושה ויראת שמים וגם נותן לו קצת להבין ולהריח קצת מתורת הסוד ומהדברים הגדולים עד מאוד, ואיך הבא"ח זכה לכל זה כי הוא לא הסתפק במועט, יש אנשים בעניי העוה"ז רוצים עוד ועוד, די מספיק אני לומד חוק לישראל מספיק, ולמה בדברים אחרים אתה לא אומר מספיק אתה

נזרוק אותו נשבור אותו, מה ההבדל אם האדם אוכל טרף, איפו כתוב אסור לאכול טרף "לא תאכל נבלה וטריפה" גם פה כתוב "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" וכי זה לא דאורייתא, מעוור את העינים שלו הבא"ח כותב, אנחנו צריכים לומר מה שכותב הבא"ח, הבא"ח אומר: שהתענוג בעוה"ב זה בעיקר בעינים, אבל הוא נהנה לראות איזה שטויות איזה פריצות אוי ווי, אחד יתנו לא מאה אלף שקליים נעור לך עין אחת אתה מוכן? לא מוכן לעוור את העינים שלו, בעוה"ב כל הצדיקים נהנים מזיו השכינה והוא לא יכול לראות, ככה אומר הבא"ח, זה מה שהבא"ח אומר, היום זה הילולת הבא"ח אם לא נגיד היום מה שאומר הבא"ח אז מה זה שווה וככה אומר הבא"ח, אנחנו צריכים להתחזק בשמירת העינים וגם לא לעצמנו אלא גם להסביר לאחרים, מה יצא לך מזה זה מקלקל לך את הבית ויעשה גירושין מהדברים האלה, גם בבית במקום לטפל בילדים מסתכלים, ואמר לי רב אחד שמתעסק בעינינים האלו, ילד אחד אמר לא רוצה לשמוע לבוא להורים שלו רוצה ללכת לשכנים, טוב, אבל למה? כי הילדים בכלל לא מסתכלים על ההורים זה יש לו טלפון שלו וזה טלפון שלה, רח"ל דור יתום מה זה שווה, ככה סיפר לי רב גדול אחד, אז הגענו למצב כזה בושה וחרפה, מה צריכים את הכלים של הגויים "ולא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה" וכי אנחנו נלמוד מהם, מי עשה את כל הדברים האלו הגויים אנחנו יהודים, הצדיקים מה היו עושים יושבים בחנות או במכולת תופסים ספר לומדים, אני ראיתי בעינים שלי ככה היו עושים, היום יש להם זמן פותחים הטלפון מסתכלים, הולכים ברחוב מסתכלים, מה זה "ובלכתך בדרך",

רוצה דירה יותר טובה אתה רואה כולם צועקים דירה דירה, ומה שם ג"כ בעוה"ב יש דירות שם גם צריכים דירה טובה, וכאן איך מקבלים דירה טובה ע"י כמה שנותנים יותר כסף, שמה כמה שתיתן יותר תורה יותר תקבל דירה יותר טובה, ואני הסיים בזה, בחודש אלול תוקעים בשופר, אשכנזים תוקעים בשופר ואנחנו הספרדים ג"כ לפעמים בסליחות יש כאלה שעושים כן, וזה מפני שהקב"ה בר"ח אלול אמר לישראל: ג' חודשים משה רבנו הצטער בשבילנו, ומה שהוא עשה בשבילנו זה היה בעוון העגל, עוון העגל זה עוון חמור מאוד מאוד עד היום יש צרות ומשלמים בשביל עוון העגל תשלומים, משה רבנו בא בעוון העגל שיבר את הלוחות ואמר להם להרוג אחד את השני וכל אלו שעשו את עוון העגל הרגו אותם ולקחו להם את הכל, אבל עדין משה רבנו אמר שהמצב לא טוב ועלה לשמים עוד הפעם עוד ארבעים יום לא אכל ולא שתה בשביל לכפר על עוון העגל, ובסוף בשמים לא ענו לו, ובסוף בא למטה אמרו לו מה נשמע לא ענה, אבל אח"כ אחרי יום למשה רבנו אמר הקב"ה עכשיו תעלה, כנראה בהתחלה רצה שהלב ישבר, ועלה משה, וישראל מה עשו? תקעו בשופר ואמרו משה עלה לשמים, אל תטעו כמו פעם שעבר שאמרו איפו משה איפו משה ועשו עוון העגל, משה עלה לשמים ותקעו בשופר בכל המקומות, וכתוב בטור בסימן הראשון של הלכות ר"ה: והקב"ה יתעלה באותו שופר

וזה שכתוב "עלה אלוהים בתרועה ה' בקול שופר", ולכן נוהגים לתקוע בשופר ואומרים סליחות, וצריך להבין מה זה השופר הזה? יש בר"ה שופר שהתורה כתבה ויש בזה סודות איומים ונוראים, אבל זה שאתה אומר משה עלה לשמים אנחנו שומעים כמעט כל יום ומקול ברחוב אז מה, וכי בגלל זה הקב"ה יתעלה? אלא המדרש אומר ככה, נכון שהרגו והכל אבל זה לא היה מכח עצמם כי משה אמר להם, אבל מתי הקב"ה שמח בזמן שהאדם עושה מכח עצמו, כי מפני שהאדם יודע מזה וזה כואב לו ג"כ הם עשו מכח עצמם, וכל מה שהאדם עושה מכח עצמו הקב"ה שמח, לכן בחודש אלול עושים דברים חדשים, עושים סליחות, לומדים את שאר התנ"ך, לומדים תיקוני הזוהר, אדם מנצל את הזמן להרבות הרבה זכויות, וגם רבנו יוסף חיים היה כך לא השאיר דבר אלא עוד ועוד וצריך ללמוד ממעשיו, ואם נחשוב מה רבנו יוסף חיים מבקש מאיתנו, עכשיו תבואו לדרשות כל הספרים שלו מלאים דרשות, ולשמוע תורה, ותורה בשבת, ושבת נתנה לתורה הבא"ח כותב שבשבת זה כמו אלף שעות של החול, מה לא יבואו בשבת לדרשות לשיעורי תורה, לכן כולנו נתחזק בעזרת ה' יתברך, זכות רבנו יוסף חיים תגן עלינו ונחזור בתשובה שלימה ונבער את הרע של הכלים הטמאים, ונזכה לתשובה שלימה ולגאולה שלימה בבנין בית המקדש ומשיח צדקנו בב"א.

הגאון רבי ברוך שרגא שליט"א דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח

ידוע מה שכתוב "זכר צדיק לברכה" מה הפירוש? עצם העובדא שעושים זכר לצדיק זה עצמו מביא ברכה, דלמעשה הוא בעצם לא צריך אתנו, הוא צריך אותנו בא"ח? ודאי שלא צריך אנחנו צריכים אותו, שבאים עושים לו זכר זה מביא ברכה.

ידוע מה הרב נפטר לפני מאה ועשר שנים אנחנו באים היום מתעסקים בדברי תורתו ושאר הדברים שפה, ומה העניין? וידוע יש במדרש כתוב: ר' עקיבא היה יושב ודורש היה דורש לציבור, ר' עקיבא ידוע שכל תג ותג שבתורה היה דורש תילי תילים של הלכות, הציבור התחיל להתנמנם, אז עכשיו הוא רוצה לעורר אותם, אמר מה זה הציבור יושב מנומנם, מה עשה? אמר להם מדרש כדי לעורר את כולם, מה זכתה אסתר שהיה לה מאה עשרים ושבע מדינות? תבוא בת ביתה של שרה אימנו שחיה מאה עשרים ושבע שנים ותכבוש מאה עשרים ושבע מדינות ותהיה מלכה עליהם, זה לשון המדרש, כולם תמהים ר"ע דורש דברים עמוקים כולם נרדמים? ודאי שלא, וב' מה זה עורר אותם יותר מהדברים שאמר להם? אמר להם דברים שעומדים ברומו של עולם וזה לא עורר אותם, מה סיפר להם על שרה אימנו ואסתר תיכף ומיד כולם התעוררו, מה ההסבר? אלא אומרים כל אדם ואדם בעולם הוא עשוי מחומר, הולך נוטה אחרי היצר הרע, אם רוצים לישר אותו יש שתי דרכים, יש דרך אחת אומרים לו תשמע אומרים לו איומים בלשון בוטה דע לך מי שעושה כך וכך הוא יענש ומי שעושה כך וכך גיהנם ומי שעושה כך וכך, ומתחיל לפחד האדם

בראשות כבוד ידידי הגאון ר' דויד פנירי אב"ד "אהבת שלום" הי"ו, כבוד ידידי הרב הגאון רבי יוסף חיים מזרחי איש חי רב הפעלים, מורי ורבותי, כמו שאמרו הלילה התכנסנו להילולא של מו"ר שהיה נקרא רשכבה"ג הרב בא"ח ע"ה זצ"ל, שידוע תורתו תורת ראשונים, מה הפירוש תורת ראשונים? מו"ר הגאון רבי יהודה צדקה ראש ישיבת "פורת יוסף" תמיד היה אומר שהתורה של הבא"ח זה תורה כמו של הראשונים לא רק מעצם הלמדנות שלו, היה מעשה אחד ידוע בירושלים ברגע שנולד אז אבא שלו התחיל ללמד אותו "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב", והתחיל "שמע ישראל" וקורא "בראשית ברא אלוהים", ממשיך כל התורה כולה, וזה המלאך שכח לתת לו סתירה, אז מה שלמד במעי אימו הכל היה זוכר, גמרא יודע משנה יודע פלא פלאים כולם תמהו "המה ראו כן תמהו", איך יכול להיות ילד קטן לא למד כלום איך יודע כל הגמרות כל הש"ס יודע, פוסקים היו שואלים אותו ספרי הראשונים היה יודע, אחרונים כמה שמלומד לא יודע בכלל וכלל וכמה שאומרים לו אחרון הזה אחרון הזה, ספרי הבא"ח גורס אותם ג"כ, אמרו איך זה יכול להיות כי הרי בא"ח הוא אחרון? רק בא"ח ידע, אלא מכאן שתורתו תורת ראשונים כמו שהוא ידע את כל הראשונים, וידוע מה שהגמרא ביומא אומרת: אמר רבי יוחנן ראה הקב"ה שצדיקים מועטים כל צדיק צריך בכל הדור להנהיג את הדור מעטים, עמד ושתלן בכל דור ודור כל דור ודור, שתל הקב"ה צדיק שיהיה מחזק את כל הגולה בהלכה בהגדה,

הצלחה, ואיזה דמות היא חיפשה, היא ראתה הסבתא שלה שרה אימנו חייתה מאה עשרים ושבע, היא אמרה לי מאה עשרים ושבע מדינות יש מחנה משותף, אני ישים לנגד עיני את הדמות של שרה אימנו ואני ילך בעקבותיה וככה היא עשתה, לכן היא זכתה להגיע למעלה שהיא זכתה להגיע לרוח הקודש, וזה יסוד שבאים ועושים הילולא לצדיק שכל אחד מצייר לנגד עיניו את דמותו של הצדיק ושואף להגיע כמותו, ואם לא מגיע לכמותו לפחות מקבל קדושה מקבל טהרה גם בדורות שלנו.

היה חכם חנניה שרגא ע"ה הוא גיסי, הוא היה לומד בספרי בא"ח הרבה וגם בזוהר היה לומד הרבה, זוהר בא"ח הרבה, בעיקר היו לומדים בא"ח כידוע כל פרס הפוסק שלהם היה הרב בא"ח, מו"א בספר שלו בא"ח סבא שלו קנה את זה מבא"ח עצמו, זה הלכות דרשות בבת אחת כזה ארוך כל ההלכות וכל הדרשות לא מחולק, בספר אחד בודאי יש לכם כזה (כונתו להגריי"ח מזרחי), הם היו הכל בא"ח ויש גם הרבה תשובות שאל החכם השלם ר' שלמה מיזד, זה סבא שלי אבא של אבא שלי, שעלה מולא חנניה לארץ אחרי איזה תקופה קצרה, בא אליו בא"ח בחלום אמר לו תגיד לצאלח מנצור למה עשה לי טעות בספר בניהו עשה טעות, בשורה הזאת זה טעות תגיד לו שיתקן את זה, הוא קם בבוקר אמר מי זה? והוא בכלל לא יודע מי זה צאלח מנצור, הוא היה גר בבית ישראל וכל פה לא היה בנוי היה ריק, קם בבוקר שאל מי זה צאלח מנצור? פתח את הספר ראה באמת יש שמה טעות, הלך חנות חנות שאל אמרו לו מחנה יהודה, עד שהגיע מחנה יהודה אתה מנצור? לא, אתה מנצור? לא, עד שהגיע למנצור הוא היה לובש פשוט, שאל אותו

זה אז לאט לאט הוא מישר דרכו מהפחד, ויש אחד אחר לא יש דרך שניה, ומה הדרך השניה? מציירים בפניו את אחד מגדולי ישראל אומרים תראו איך אלו היו בשר ודם איך הגיע להיות "צדיק מושל ביראת אלוהים" "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" לעשות דברים נגד הטבע, למה? בזכות שעסקו בתורה למדו תורה הזדככו והגיע למעלות הללו, זה שתי דרכים לישר את האדם, ובזה מיישבים שר"ע היה יושב ודורש לציבור ומה ביקש מהם, דברים שעומדים ברומו של עולם ביקש מהם שכל אחד ואחד לעלות ולהתעלות, הציבור התחיל להתנמנם, מה זה להתנמנם? דברים כאלה שאומר ר"ע זה בשבילי מה אני ומה חיי, הלו איך אני יכול להגיע לזה, מה עשה ר"ע כדי לעורר אותם, אמר להם לא, אם אדם מסתכל למי שגדול ממנו הוא יתעלה, ישאוף להסתכל לרמויות של הצדיקים להידמות להם, אם לא מגיע לרמה שלהם יגע לפחות, כמו"ש: "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם" שאדם צריך להסתכל ממנו, והביא ראיה מאסתר המלכה, אסתר המלכה כתוב: "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות", שואלים מלכות לובשים והיה צריך לכתוב 'בגדי מלכות'? מה זה מלכות שלבשה רוח הקודש, איך יכול להיות אסתר נמצאת בבית של הגוי הזה אחשוורוש הרשע הזה והיא זוכה להגיע לרוח הקודש איך יכול להיות? אלא אמר שרה אימנו, וידוע שרה אימנו הייתה נביאה כמו"ש: "כל אשר תאמר אלך שרה שמע בקולה", היא ראתה שנמצאת בבית הצלמים והיא רוצה לשמור עצמה איך היא תשמור על עצמה בבית של גויים האלה, אני יקח לי דמות מול העינים שלי שאני יכוון את עצמי להיות כמו הדמות הזו וזה יהיה לי

מתו, אחד השיטות כתוב כשרפת בני אהרון מה הפירוש, הגוף שלהם נשאר קיים ורק את הנשמה שלהם לקח, כמו אדם שקיבל זרם חשמל הגוף שלו הכל קיים והוא מת ככה כולם פגרים מתים, אז שואל הרב בא"ח למה מיתה כזו וכי חסר מיתות אחרות, הגוף שלהם קיים הכל קיים רק לקח את הנשמה שלהם? אלא אומר באו בשמים לסייע לו לחזקיה לשיטה שלו, כי הוא בדורו אומרים איך יהיה בלי צבא, לא היו מבינים בלי תורה העולם לא מתקיים, שויון בנטל, מה זה שויון בנטל? כל הנטל של העולם עומד על בני התורה, כל החילונים אין להם שויון לא לוקחים עליהם עול להחזיק את תורה, הם באים אומרים הפוף שהבני תורה לא שויון בנטל כל העולם עומד עליהם, אבל גם אז היו אנשים כאלה אמרו לחזקיה המלך תשמע מה יהיה עם הצבא שלנו, באו בשמים אמרו מה כל הגנרלים האלו יש להם דרגה אלוף יש להם נשק ביד מוכנים, בא מלאך ה' לקח להם רק את הנשמה, כל המדים כל הגופות הכל נשאר קיים, נו תעשו משהו? לא יכולים, תעשו? אין להם נשמה, ומה יש אם אין להם נשמה? אם אין נשמה הוא לא שווה כלום העיקר הוא הנשמה, אומר זה בשמים רצו לרמוז לנו שעם ישראל ידעו שהתורה אגוני מגנא ואצולי מצלא ובלי התורה אין לנו קיום, והבא"ח ישתבח שמו יש עוד הרבה דברים שמי שלומד אותם מתענג עליהם, בפרט בניהו בן יהוידע, אין דבר שהבא"ח לא הניח זה פלא פלאים, יש חכם דרשן בפשט יש דרשן בקבלה יש בדרשות יש בפפוליס, אין דבר שהוא לא הניח לא בפשט לא בקבלה, זה מהשמים שמו אותו בדור הזה שהוא היה והאור שלו ממשיך לנו, ויהי רצון שזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו, ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

אתה מנצור? אמר לו כן, אמר תשמע אתה עשית טעות תתקן את זה, אמר לו מי אתה ומה חייך שתגיד טעות בספרי הבא"ח, אמר לו אני כלום אבל הוא בא אלי בחלום אמר תגיד לצאלח מנצור וגם אני לא מכיר אותך, הוא אמר לי תגיד לצאלח מנצור שיש פה טעות, זה פחד לא יודע טעות לא טעות, לקח את זה למנחת יהודה שמה היו חכמי הבגדאדים היו לומדים ביחד, שאל אותם אמרו כן ודאי זה טעות יש פה טעות, והוא תיקן במהדורה הבאה הוא תיקן אותו, וא"כ אז למה בא דווקא אצלו בחלום? אלא היו לומדים בספרים שלו בחידושים שלו, מי שקורא את החידושים שלו זה הפלא ופלא.

אחד החידושים אנחנו אומרים "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוהיך בידך", ידוע שבא סנחריב על עם ישראל וכתוב שבא עם צבא ענק, היה לו מאה שמונים וחמש אלף ראשי גיסות תארו לכם כמה צבא היה לו, שבא אמר איפו ירושלים? לפני כן חשב שירושלים איזה מעצמה גיס את כל הצבא את כל המלואים שלו, וידוע שבזמן חזקיה המלך כתוב: "וחובל עול מפני שמן" חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיה שהיה דולה בתי כנסיות ובתי מדרשות, חזקיה המלך דאג שיהיו לומדי תורה נעץ חרב בבית המדרש, ולא היו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בדינים הכי קשים, אבל מה היו אנשים אומרים לו תשמע מה אתה דואג רק לנשמות, מה עם הצבא מה עם הצבא? והיה אומר התורה אגוני מגנא ואצולי מצלא, שבא סנחריב מה אמר לו במי בטחת חזקיה מלך יהודה אני יתן לך אלפים סוסים יש לך אלפיים פרשים, בכלל למה מרדת בי? מה כתוב: "ויבא מלאך ה' ויאך במחנה אשור והנה בבוקר כולם פגרים מתים", יש כמה שיטות איך

הגאון רבי שמואל פינחסי שליט"א

דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"א

אז אם הוא מסלק כביכול ח"ו מתרגלים, אז השכינה אותו צלם מסתלק זה מידה כנגד מידה, ולכן אז הוא בעצם זאת תשובת המשקל שלו, צריך לברר את הדבר הזה וצריך לחזק את הדבר הזה.

יש גמרא בעירובין י"ח ע"ב אמר רבי מאיר אדם הראשון חסיד גדול היה, למה? כי אחרי שהוא עשה את העבירה שעבר על לאו ואכל מעץ הדעת, אז הקב"ה גזר עליו קוץ ודרדר... בעיצובן... הכל מוות בכל הדורות, שאלו המלאכים ריבנו של עולם למה כנסת עליו מיתה? בכדי להבין את שאלת המלאכים, אדם הראשון היה חסיד, מאה שלושים שנה הוא התענה בערך חמש עשה אחוז מהחיים שלו, מאה ושלושים שנה הוא פרש מאישה, מאה ושלושים שנה הוא לבש עלי זרדים של תאנים מה זה קוצים קוצנים וזה בגד שהוא יותר גרוע משק, אז אדם כזה עשה תשובה מתענה פרש מאישה סיגופין אז למה כנסת עליו מיתה? אומר הרב דסלר על התשובה הזאת ב"מכתב לאליהו", בגלל שאדם הראשון לפני החטא, הוא היה בורא עולם גר בתחתונים והיה גילוי השכינה היה הארה של השכינה, כשהוא חטא כביכול הוא סילק את הקב"ה למרומים ואותה השפעת אלוהים, וחז"ל וחכמי הקבלה אומרים מה היה אדם הראשון לפני החטא ואיך העולם היה נוהג ואיך אחרי חטא אדם העולם היה נוהג, מסבירים את זה, באיזה שהוא מקום שהוא כביכול סילק את כוח ההשפעה האלוהית, אז לכן צריך לומר שזה המידה כנגד מידה של חילול ה' אין דבר אחר חוץ מזה.

אדם שעבר על איסור עשה ועושה תשובה מיד מתכפר לו, אבל אם אדם עבר על לאו תשובה תולה ויוה"כ מכפר, ואם אדם עבר על לאו שיש בו חייבי כריתות ומיתות בית דין אז צריכים לו, גם תשובה וגם יוה"כ וחוק מכבוד הציבור הוא צריך יסורים, ואם הוא עבר על חילול ה' ונשבע שבועת שווא תשובה תולה ויוה"כ ויסורים תולים ורק מיתה מכפרת, מורי ורבותי צריכים להבין מדובר באדם שעשה תשובה או בלא עשה תשובה, אם הוא לא עשה תשובה אז מה בכלל מועיל שיש לו יסורין אבל עדין הוא כופר, ומה זה מועיל שהוא נפטר אם עדין הוא בסורו עומד? אומר המאירי בספר החיבור שלו שבאמת מדובר שהוא עשה תשובה, אבל דרגות התשובה היא משתנות ממעמד למעמד, אדם שעושה תשובה ביום רגיל ביום חול זה לא הכוונה של התשובה שהוא עשה ביוה"כ, העברות, ביוה"כ שיש בו סילודין אז יום כיפור שאדם עושה בו תשובה זה עולם אחר, אותו דבר שלא עלינו אדם שיש בו יסורין אז התשובה היא עוד בדווקא יותר ליבית יותר מרוכזת יותר כנה, כשאדם בדכדוכה של נפש והוא עושה תשובה אז אין ספק שאין לו בעולמו ולא כלום כי הוא יודע שהוא כאן ומחר הוא שם אז התשובה היא תשובה אמיתית וכנה יותר, כותב המהר"ל למה אדם שהוא מחלל את ה' אז המיתה היא בדווקא מכפרת למה מיתה? כותב בגלל שאדם מחלל את ה' אז הוא דוחק את רגלי השכינה ומסלק את אהבת ה', אותה קרבת אלוהים שיש הוא לא מתיחס אליה הוא לא מכבד,

כשהם היו צעירים היה הרב שמשון רבה של בית ישראל, הוא היה אומר להם לפני שאתם לומדים "נודע ביהודה" לפני שאתם מפלפלים בספרי האשכנזים, תלמדו "רב פעלים" כי הסברות שלו הם ישרות הגיוניות מובנות מתישרת המוח, ואח"כ תלמדו "פני יהושוע" "נודע ביהודה" ואחינו גדולי האשכנזים שלאורם רואים אור, זה היה צורה של גדולי האשכנזים שהם ידעו זאת, וזה מורנו הבא"ח שהוא הפשיט את הדברים לימד תורה לשמה למד תורה לשמה ואנו לאורו רואים אור, ויהי רצון שיעמוד בתפילה על כל כלל ישראל ועל כל מוקרי זיכרו, שבעזרת ה' נכתב ונחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום, ותיזכו בעזרת ה' לשנה טובה ומבורכת.

מורי ורבותי אני רק רוצה לומר, כותב הרב חיד"א ע"ה מה התשובה שיכולה להיות לחילול ה', כך החיד"א מביא את רבנו יונה, מה זה קידוש ה', הוא אומר מרן החיד"א זה דבר פלא פלאים, אדם שמפיץ תורה זה נקרא גם מקדש את ה', אדם שהוא יודע ללמד אחרים תורה מוציא לאורה תעלומה הוא לומד תורה לשמה והוא מלמד את האחרים, וזה תשובה שבהחלט היא יכולה להיות תשובה מעולה ביותר כשהיא בתורה, כשאנחנו עוסקים בהילולא של התנא הגדול מורנו הרב בן איש חי, והוא למד תורה לשמה כותב ספרים בשם תורה לשמה הוא לימד תורה לשמה הוא הפיץ תורה לשמה, זה דרגה אלוהית שעולה מעל כל יתר דרגות, הרב הראש"ל דיבר קודם, שמעתי מהגאון הרב עובדיה יוסף מורי ורבי

הגאון רבי דוד פנירי שליט"א

דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ח

תורה ולגדל דור ישרים מבורך ת"ח ויר"ש צניעות קדושה טהרה, זה לא לחינם ההשקעה הייתה, רבנו יוסף חיים ע"ה מה שעשה בבבל ומה שהתפרסם בעולם היה נדיר בדורו, כולם יודעים את ההשפעה שלו בפסיקה בדרשות במוסר, ההתכתבויות שהיו לו עם חכמי אשכנז באירופה והתפרסם בכל העולם כולו, אלא יהדות בכל לא זכתה בדור שאחריו להעמיד דור של בני תורה, וב"ה הגענו לא"י פה הייתה השממה, ישיבת "פורת יוסף" נתנה את אותה העמידה הרבה תלמידים והיו אנחנו רואים אותם ראשי ישיבות ראשי כוללים מנהלי ת"ת,

ברוכים הבאים בשם ה' התכנסנו היום לכבוד ההילולא של מו"ר הרי"ח, מעמד מאוד מרגש לדבר בכבודם של צדיקים, שב"ה העדה שלנו ממשיכה לחנך את הדורות הבאים אחריהם באותה דרך סלולה שהתוו חכמי בבל בדרכם של הפסיקה בהלכה ועושים הרבה חיל, והרבה עשו כמו מו"ר רבי יהודה צדקה ע"ה ר' מרדכי אליהו בדור הקודם, להעמיד הרבה תלמידים שהוגים בתורה, מדקדקים קלה כבחמורה לא לחפש היתרים, ובאמת זה התוצאה שזכינו בדור שלנו שהצאצאים של אותם אנשים ג"כ זכו לשבת באוהלה של

כתב תפילה נוראה, מי שיקרא את זה פעם אחת באמת בדריכות בהתרגשות אני בטוח שהוא לא יותר ע"ז כל חודש לקרוא אותה, זה תפילה ארוכה תפילה ארוכה עשרות דפים אבל כל שורה ושורה שמה מזעזעת, הוא סיגנן את התפילה בצורה כזו שהוא מתחיל להזכיר כ"ב אותיות את התנועות קמץ פתח את הטעמים זרקא מקף שופר הולך סגולתא ואת הצרופים את בש גר דק כל הצירופים, ובסוף אומר אני מבקש רבש"ע אנחנו מתפללים ואנחנו לא יודעים מה להתפלל אולי אנחנו נכשלים בלשונו אבל מה אני מבקש, אני מבקש רבש"ע אני קראתי את כל האותיות של התורה אתה תצרף את האותיות האלה לתפילות, ממי הוא למד את זה? מדויד המלך "תפילה לדויד" כל יום אנחנו אומרים הספרדים, ומסכם "עשה עימי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני", "עשה עימי אות לטובה" איזה אות? כל אות ואות שאני אמרתי אתה תעשה את זה אתה תצרף את זה לתפילות, אז אנחנו הולכים להתברך אצל אדמורים אצל בבות נוסעים למרחקים עד שמקבלים אותנו לאחר תחינות ובקשות, יש לנו בקשות שסידר אתם חכם יוסף חיים, הוא אומר לך אתה תתפלל את התפילה הזו תבקש את הבקשה הזו ותקרא את זה בסדר שאני כתבתי את זה תנסה ותראה, ותנסה אז מהתפילות האלה שהוא עשה, ובוודאי בדור הקודם שאנשים היו צריכים לדברים האלה עשו תיקונים תעניות ער"ח עשו לימודים, פה חכם סלמאן מוצפי כמה תפילות עשה וגם הלילות של תיקון כרת עשה בקביעות כל שבוע, וב"ה באותו דור לא היו צרות כמו בדור שלנו אני לא רוצה להזכיר אותם, ומי יודע אם לא מבקשים מאיתנו תפילות תפילות להתפלל לפני ה'.

זכתה יהדות בכל וזוכה עדין ב"ה וברוך שמו, רציתי לדבר על נקודה אחת של הרי"ח מה שבדור שלנו קצת זה נעלם ונשכח, הרב יוסף חיים התפרסם בפסקים שלו בדרשות שלו, אבל ספר "לשון חכמים" שהוא כתב אותו, תפילות בקשות תחינות לכל השנה כולה וכל מעשה ומעשה שעושה לשם יחוד כל תפילה ותפילה כל מצוה ומצוה לימוד לשעת הסעודה סעודות שבת סעודות מועדים תיקונים, הדברים האלה הם נשגבים מאוד אנחנו לא יודעים להעריך אותם, וכששמעתי משפט אחד ממו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זה זעזע אותי, הוא אמר לנו בכיתה לפני חמישים שנה, אתם מתפעלים מחכם יוסף חיים שהוא כתב בא"ח כתב רב פעלים אני לא מתפעל, אני יכול לכתוב פי כמה וכמה מרב פעלים ובא"ח, אבל דף אחד מלשון חכמים אני לא יכול לכתוב, איך הוא גילה דברים מה שאף אחד לא ידע זה נסתרות, אתה יכול ללכת לטכנאי שיתקן לך פריג'דר לתקן לך מכונת כביסה לתקן לך רכב אתה יכול, יש לך טכנאי שמתקן נשמה איך הוא יודע לתקן נשמה על כל עבירה ועבירה זה גילויים, היה לו גילוי, לצערנו הרב בדור האחרון אין להם את הגישה, אני זוכר מו"א ע"ה והחברים שלו ספר "לשון חכמים" היה על השולחן כל בוקר בסעודה, קורא את התפילה כל שבת קורא את הבקשה כל חג קורא את הזוהר שכותב שם משתמשים בספר, וב"ה אנחנו רואים פה לפעלים של הרב מזרחי הוציא לשון חכמים שלושה חלקים בזיל הזול, אנשים לא קונים בגלל שאין להם שימוש בזה, תיקחו את הספרים ותעינו בהם איזה תועלת גדולה יש בהם זה לכל החיים שלנו לכל החיים, אם ניקח לדוגמא תפילות שהוא עשה לער"ה וער"ח

וחשבתי מה הרעיון הזה שהוא יזם להגיד את כל האותיות לצרף את כל האותיות תפילות, מה המקור שלו בדברים האלה? האמת שבמסכת ברכות כתוב דף ד: אמר רבי אלעזר בר אבינא כל האומר "אשרי יושבי ביתך" ג' פעמים ביום הרי הוא בן העולם הבא, תיקנו לנו חז"ל לומר "תהילה לדויד" ג' פעמים ביום פעמים בשחרית ופעם אחת במנחה בערבית לא אומרים, שלוש פעמים שאנחנו אומרים "תהילה לדויד" הרי זה בן העולם הבא, שואלת הגמרא מה אם אני יגיד כל התהילים אני לא מאמין שבזכות זה אני יהיה בן העולם הבא אלא רק "תהילה לדויד" שלוש פעמים הרי זה בן העוה"ב מה העניין? אולי בגלל שיש שם את כל האותיות א' ב' זה החשיבות של "תהילה לדויד", א"כ אולי אני יגיד "אשרי תמימי דרך" ויש בה שמונה פעמים מה יותר טוב, מה החשיבות של "תהילה לדויד" יותר מזה, ואולי בגלל שכתוב "פא"י ומשביע לכל חי רצון" שאנחנו מזכירים שמה שהקב"ה "זן ומפרנס לכל ושולחנו ערוך לכל", וא"כ אולי יותר טוב להגיד את ההלל הגדול ששם כתוב "כל"ח" ובסוף אנחנו אומרים "נותן לחם לכל בשר כל"ח" אולי זה יותר חשוב, מה בחרת "תהילה לדויד"? אומרת הגמרא בגלל שיש בזה שני הדברים גם כ"ב האותיות כולם וגם "נותן לחם לכל בשר כל"ח" "פא"י ומשביע לכל חי רצון", אנחנו רואים כאן רעיון בגמרא שאנחנו תלויים במי שאמר והיה העולם בביטחון גמור שהוא "נותן לחם לכל בשר כל"ח" כל החיים של הבן אדם, כל המרוץ של החיים זה פרנסה שלו ואם חלילה קורה לו איזה דבר אז כבר מזדעזע כולו, מה אני עושה? איך אנחנו צריכים להאמין שהקב"ה "זן

דויד המלך ע"ה אמר "ואני תפילה" לא אמר 'אני מתפלל', מה ההבדל? ההבדל הוא אני מתפלל שלוש תפילות זה אני מתפלל, אבל אם אני תפילה כל המציאות שלי תפילה בתפילה כל היום "ימלא פי תהילתך" "כל היום תפארתך" כל היום מהלל את ה', כל היום צריכים להיות במציאות כזו שכל היום המחשבה הזו עם הקב"ה "שויתי ה' לנגדי תמיד" "עשה עימי אות לטובה" עשה עימי הקב"ה לטובה, כל דבר שאדם רוצה לבקש לא מספיק שפעם אחת הולך לכותל ומתפלל אומר כמה פרקי תהילים זהו נגמר, הוא צריך להיות דרוך עם הקב"ה ולהאמין באמונה שלמה, "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו אלך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בוש" להאמין באמונה שלמה שהתפילה של ישראל כל ישראל כוחם בפיהם תפילתם מתקבלת ברצון אצל הקב"ה להאמין באמונה שלמה התפילה מתקבלת, אלא מה אנחנו מתייאשים כי אנחנו רוצים אחרי התפילה שיק, הרב (כוונתו למדקדק הנודע הרי"ח מזרחי) חילק שיק, אצל הקב"ה זה לא ככה לא עושים "עושה שלום במרומיו" ומקבלים השיק לא, אתה תתפלל התפילה שלך עושה רושם? כן, עושה רושם? כן, בטוח? כן, מה התוצאה? תוצאה הקב"ה יודע, מה התוצאה ומה צריך לעשות, תינוק מבקש מאמא שלו תני לי תני לי תני לי שומעת? כן, אבל מה שתינוק מבקש נותנים? ככה אותו דבר "כגמול עלי אימו כגמול עלי נפשי" אנחנו כמו תינוק בחיק האמא, מבקשים מבקשים אבל האמא נותנת מה שצריך לא מה שלא צריך, ובזמן הצריך אנחנו רק מרצים את הקב"ה "תעשה למען שמך עשה למען ימינך עשה למען תורתך".

הסברת לי מה ה-א' ב' זה עושה? הרב יוסף חיים ע"ה בספרו בניהו כותב ואומר כך, בפרקי אבות אנחנו אומרים "אם אין קמח אין תורה אין תורה אין קמח", אנחנו חושבים שמספיק שבן אדם בא להתפלל ומבקש מהקב"ה פרנסה ומזיל דמעות מבקש מתחנן, זה מה שרוצה הקב"ה? בוודאי שהוא רוצה את זה, אבל תדעו לך בלי כוח בלי זה לא פעלת שם דבר מה שנדרש ממך רק קביעת עתים לתורה, בדור הקודם בדור של אבא שלי לא היה הרבה בני תורה כמה היו תלמידים בפור"י, אבל האנשים האלה היו משכימים ומערבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הוא לא הלך לבלות בשום מקום הוא קם באשמורת הבוקר למטלון וקרא שם זוהר תיקונים, והגיע שם הרב ענתבי הרב מטלון והרב נתן סאלם כל החכמים הגדולים הגיעו לשם זה לומד זוהר זה לומד גמרא זה לומד תהילים זה לומד מעמדות, ככה הם חיו, הבוקר שלהם היה בוקר, ניצלו את הזמן. בערב מנחה ערבית שיעורי תורה, פה הרב זמיר הרב סלמאן חוגי עבודי, יש פה שיעורי תורה לא כל היום עובדים כמו חמורים, ולא הולכים לבלות בלילות, כל היום הם היו ברוחניות בעבודת ה', אז "אם אין תורה אין קמח" אתה מבקש תן לי מזון תן לי פרנסה זה לא מחזיק שום דבר, צריך את כוח התורה א' ב' שאני אומר לך אותם ב"תהילה לדויד" כ"ב אותיות התורה, בלי תורה לא עשית שום דבר לא פעלת כלום, אין כוח בעולם שמחזיק את עם ישראל בלי התורה, שלא נחלום צה"ל חיל אויר תותחים טילים הכל דברים בטלים, איך אנחנו נוכל לעמוד כנגד כול העולם, כולם? אין, כולם שונאים אותנו, לא אמריקה ולא אף אחד כולם שקרנים אינטרסטים אף אחד לא אכפת לו מאיתנו, מי אכפת לו מאיתנו רק

ומפרנס לכל ושולחנו ערוך לכל"? לא צריכים לחפש הרבה "והתקין מחיה ומזון לכל בריותיו אשר ברא ברחמיו וברוב חסדיו" תסתכל על כל העולם כולו בהמות חיות עופות שקצים ורמשים כולם מתפרנסים מה אתה דואג מה קרה לך זעזועים, אתה יודע למה קרה לך זעזועים? אם הייתה תמיד דבוק עם הקב"ה לא צריך זעזועים, אם הייתה תמיד "עיני תמיד אל ה' כי הוא יוצא מרשת רגלי" לא היה לך לא צריך, כל העקיצות שאנחנו מקבלים זה רק בשביל לקרא לנו לזכור אני אבא שלך, מי פירנס אותו עד עכשיו מי דאג לך מי החיה אותך מי העשיר אותך תזכור, הזעזועים האלה הם רק בשבילי להזכיר לנו ולא יותר מזה לא צריך להישבר משום דבר, אבל כל חיותו של האדם כל הדאגה של האדם מה זה? פרנסה, ג' פעמים ביום צריך להזכיר לעצמו הקב"ה "זן ומפרנס לכל ושולחנו ערוך לכל" אל תדאג, אם אתה מאמין שכול הפרנסה שלך מאת ה' יתברך הרי אתה בן העוה"ב, כי אין יותר טוב מזה שבן אדם יודע שהוא לא כוחי ולא עוצם ידי, בין עשיר בין עני בין אדם בנוני הוא צריך להאמין שהכל מאיתו יתברך "ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם" הכל בידים שלו הכל ממנו, איך אמר דויד המלך "מידך הכל משלך נתן לו" הכל בידים שלו, מה יש לנו משלנו? כלום, רק חשבתי הרעיון של בקשת הפרנסה מהקב"ה זה מזכיר לבן אדם את הביטחון שהוא מחיה אותו כל החיים שלו ואשתו והילדים שלו וכל הסובב אותו זה נותן באמת יראת שמיים לבן אדם ומגדיל את הביטחון, אבל מה העניין של ה-א' ב' לא כתוב בגמרא מזה והגמרא מתעלמת.

יש פה שני כוחות מרכזיים יש פה א' ב' והשני יש פה כוח של הפרנסה, פרנסה

במצוות שלי שאני ציויתי אתכם, אבל תדעו לכם אם לא כוח התורה "וזאת יבוא אהרון אל הקודש" "וזאת התורה" בלי זה לא פעלתם שום דבר, שום דבר לא פעלתם, אז יכול להיות כה"ג שעשה את כל העבודות הכל, אבל איך תהיה הכפרה איך תהיה התפילה שלו שח"ו לא יהיה בצורת לא יהיה צרות שאישה לא תפיל פרי ביטנה איך התפילה שלו תתקבל, היא לא יכולה להתקבל בלי כוח התורה "בזאת יבוא אהרון אל הקודש" זה הכל של התורה, כוח התורה הוא שמר את עם ישראל בכל הדורות, בכל הדורות מי שלומד תנ"ך יודע מה שקרה לעם ישראל בזמן השופטים עליות וירידות אנחנו יודעים את הכל, חזקיה המלך היה מלך היחידי שהבליט את כח התורה בעם ישראל בכל הדורות כולם בא חזקיה אחרי שהוא מלך, וכשהוא מלך אביו ה' ישמור אחאז שהחטיא את עם ישראל בע"ז, בא חזקיה בנו וסילק את כל הע"ז מעם ישראל הוא לא רק עשה "סור מרע" ואח"כ "עשה טוב", נעץ חרב בבית המדרש ואמר כל מי שלא יעסוק בתורה ידקר בחרב, לא היה כדורו של חזקיה שלא היה תינוק ותינוקת שלא בקיאים בטומאה וטהרה הלכות הכי קשות, היום גם חכמים גדולים לא יודעים את ההלכות האלה כי זה דברים שאנחנו לא משתמשים בהם ולא מתעסקים בהם הרבה, "חובל עול מפני שמן" הגמרא אומרת ומה היה בסוף, בא סנחריב עם מאה שמונים וחמש אלף כמו שאומרים ראשי גיסות מיצר על ירושלים, נו חזקיה מה אמרת לנו לא צריך צה"ל לא חיל אויר לא חיל תותחנים לא קומנדו נו מה אתה עושה? והרשע הזה סנחריב רצה לצחוק עליו, אמר לו אני מוכן לתרום לך אלפים סוסים יש לך פרשים לרכוב עליהם להילחם? לעג עליו לעג, אבל

הקב"ה שהוא שומר אותנו שמר שומר וישמור רק הוא, אז צריך להאמין שרק כוח התורה זה מה שנותן עימדה לעם ישראל לעמוד, אם זה בארץ אם זה בחו"ל שום כוח בעולם זה כוח סגולי, אין כח פיזי שיכול להחזיק לא בכמות ולא באיכות זה צחוק, אז זה כ"ב אותיות התורה כח התורה, בלי כח התורה של עם ישראל אין שום תקוה.

ביוה"כ הכה"ג מקריב קורבנות כל עבודת יוה"כ עליו עבודות שבפנים עבודות שבחוץ מאשמורת הבוקר עד הערב חמש עשרה קורבנות חמש טבילות עשרה קידושים הקטרת קטורת כל הקורבנות וכל העבודות מהבוקר עד הערב ולא היה ישן כל הלילה כה"ג, ומה אנחנו אומרים לו? "קהל עדתך עליך יסמוכו ועל ידיך תהיה סליחתנו וכפרתנו", כל עם ישראל מחכה איך תהיה עבודת הקורבנות של כה"ג שלא ישגה גם שנכנס לקודש הקודשים מתפלל תפילה קצרה כדי שלא להבעיט את עם ישראל אם ח"ו הוא לא ראוי, אז מה עשינו? אבל אומרים חכמי המוסר תדעו לכם הפרשה אחרי מות מתחילה "בזאת יבוא אהרון אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה", מה זה "בזאת" מה התורה צריכה להגיד "בזאת" צריך להגיד כמו"ש 'מאת עדת ישראל יקח עגל פר וגם ממנו הכהן יקריב את הקורבנו שהוא צריך להקריב' מה זה "בזאת"? "זאת" זה "זאת התורה", אומרים חכמי המוסר תדעו לכם כל העבודות יוה"כ מה שעושה כה"ג ופי אלף מזה לא יעזור שום דבר, הקב"ה אומר "שבעתי עולות ופרים ואלים וכבשים" שבעתי מה אתם נותנים לי לאכול אני רעב "אם הרעב מה אמר לך כי לי תבל ומלואה", מה אני צריך את כל זה, אלא כל העבודות האלו אתם עושים סמל שאתם דבקים בי בציווים שלי

מתבקשים את מסירות נפשנו על כל אחד ואחד לא לותר, רואים דורות ראשונים מסרו את נפשם היה אכפת להם, ואז בזכות האמונה והביטחון שלהם מהם יצאו פירות וכזה הצליחו בחיים, איך אנחנו יכולים ע"ד עצמנו להחליט לסלק את זה או לותר ע"ז, אחריות כבדה זה מה שלימדו אותנו מסירות נפש, את מה שאנחנו מזכירים כ"ב אותיות ג"כ בסליחות י"ב כ"ב אותיות, וידוי כ"ב אותיות נפלת אפים כ"ב אותיות מה קרה? זה התשובה, אני יכול לעשות וידוי מי אמר שהוידוי שלי התקבל לפני בורא עולם, אני אומר לפני הקב"ה אני רוצה להתוודות כ"ד שעות אבל זה ימאס בעיניך, אני יתוודה ב-כ"ב אותיות אין יותר בתורה אין יותר מ-כ"ב אותיות, אני מגלה דעתי ורצוני לפניך כ"ד שעות אבל אני עושה מה שאני יכול אין יותר מ-כ"ב, אותו דבר בסליחות "אנשי אמונה אבדו" "תמהנו מרעות" "אל תעש עימנו כלה" "אשמנו מכל עם" כל הבקשות כל הדברים האלה, אנחנו אומרים לפני הקב"ה אנחנו באים בכח התורה של כ"ב אותיות ואתה "עשה למען שמך עשה למען אמתך עשה למען ברייתך עשה למען גודלך" זה הכח של עם ישראל, שסליחות שתקנוה חכמים בצורה הזו לא לחינם "עשה עימי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני וניחמתני", לכן אנחנו צריכים להתחזק בתקופה הזו תקופה של סליחות להתפלל בדריכות בכוונה, לבוא לא באמצע ולא לצאת באמצע לבוא מתחילה ועד סוף בהשתפכות בתחינה ובקשה לפני בורא עולם, אולי בזכות הסליחות שאנחנו נעשה הקב"ה יראה בעונינו יפדה אותנו מכל צרה וצוקה, ויסיר כל חולי ומחלה מעם ישראל, ויגלה לנו את משיח צדקנו בב"א.

חזקיה לא פחד חזקיה, אמר אני עשיתי רצון ה' לא עשיתי את זה ע"ד רצון ה' עשיתי, "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר" פנה אל הקב"ה וזעק בכל לילה, מה היה התוצאות בה מלאך ה' והיכה את כולם "והנה בבוקר והנה כולם פגרים מתים", אנחנו צריכים מסירות נפש לתורה אם מסרו את עצמם מסרו את נפשם, ולכן עשו להם ניסים.

והגמרא אומרת למה הדורות ראשונים נעשו להם ניסים ולמה דורות שלנו לא נעשו ניסים? הגמרא אומרת בדורות ראשונים בזכות שמסרו את נפשם, ובדורות שלנו לא בגלל שאין תורה בדור שלנו יש יותר תורה, אבל מה הבעיה? מסירות נפש, מסירות נפש לתורה זה מה שחסר לנו, לפעמים יש קשיים תלמיד לא לומד טוב הבן שלי לא לומד טוב הנכד שלי לא לומד טוב, מתיאשים עוזבים, פה צריך מסירות נפש, צריך להוציא הוצאות להחזיק לו מורה פרטי צריך לחזק אתו צריך להחמיא לו צריך לפתות אותו בכל מיני פיתויים, לא לותר על שום נשמה לא מורה בבית הספר ולא רב בשיבה, ככה הייתה ההנהגה בפור"י מעולם לא סילקו תלמיד אחד, פעם היה טביעה נגד תלמיד אחד לסלק אותו בכוח, אמר להם חכם יהודה צדקה אנחנו נחזיק אותו בכוח אצלנו ולא נסלק אותו, רק נעמיד עליו שמירה, כי אנחנו לא נדע מי יהיה אחראי מה שיקרה אח"כ, אז לפחות מפה הוא יצא ירא"ש יהיה נגר יהיה נהג ומוכר במכולת אבל יהיה ירא"ש, אם הוא יצא מכאן מה יהיה איתו לא ויתרו על שום תלמיד איזה מסירות נפש איך להחזיק תלמיד כזה, זה קשה למורים קשה בבית קשה פה קשה שם, אנחנו

הנ"ל לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ט

אנחנו מתקרבים עכשיו ליום ר"ה, ור"ה תיקנו לנו חכמים סדר תקיעות, התורה אומרת "יום תרועה יהיה לכם", חכמים לימדו אותנו במסכת ר"ה מה צריכים לתקוע מה צריכים להריעה, ובמשנה מוזכר לנו שהתרועה של התורה זה מה שאנחנו מרעים היום, והגמרא מביאה ברייתא שהתרועה של התורה זה שברים זה מה שאנחנו עושים היום, והגמרא אומרת באמת זה מחלוקת כי בתורה כתוב "יום תרועה יהיה לכם" מה זה יום תרועה? התרגום אומר יום יבבה, מה זה יום יבבה? רש"י מסביר תרועה יבבה, גם יבבה אני לא יודע, מביאה הגמרא את הפסוק "כי בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא" מה עשתה אם סיסרא? היא בכתה, א"כ יבבה ותרועה זה קולות בכי, אלא מכיוון שיש ב' סגנון של בכי או סיגנון של תרועה או סגנון של שברים, לכן התנא שלנו סובר שזה סגנון של יללה ובסוף התנא של הברייתא סובר שזה קולות של שברים ספקי ספקי זה יללה וזה השברים יבבה, אלא מה מעניין שר' אבהו היה בקסריה והוא הוסיף תקנה, חוץ מאשר יש לנו את התרועה שזה תר"ת תש"ת שזה הגניחות חוץ מזה הוא הוסיף ג"כ לתקוע תשר"ת, ושואלים עליו בגמרא מה הוספת תשר"ת למה זה אם אתה תוקע תשר"ת אם אנחנו צריכים תש"ת השברים זה הפסק ואם צריך תר"ת השברים הפסק? משיבה הגמרא הוא לא התכוין להגיד לך שתוקע תשר"ת במקום תר"ת ותש"ת אלא גם תוקע תש"ת וגם תר"ת וגם תשר"ת, עושה כמו המשנה תר"ת כמו הברייתא תש"ת ועושה ג"כ תשר"ת, למה? כי יתכן שנחוץ לנו שני הסגנונות של הבכי שגם יללה וגם גניחות

ברוכים הבאים בשם ה', גולת הכותרת של העדה הבבלית זה רבנו יוסף חיים, עוד בדורו פקיעא שמיה, בדורו היו גאוני עולם שאנחנו לא יכולים לתאר מאות גאוני עולם אשכנזים והספרדים כולם כרעו לו ברך, כי כולם ידעו שהפסיקה שלו זה פסיקה נכונה, כולם הריצו אליו שאלות מכול העולם והשיב לכולם נכונה וקיבלו דבריו במתק שפתים, ובגלל זה העולם נהיה כזה שמלא תואר הוא הביא הרבה תואר לעולם, יישר את השכל של הפוסקים הוא נתן להם דרך בחיים, שדרך של האדם זה לא לחפש רק את ההיתרים, אלא למצוא את עצמו איך עובד את ה', לעבוד את ה' זה לא בשביל לצאת בדיעבד בכל דבר פה ס"ס פה תסמוך על המתירים פה תסמוך על בדיעבד לא צריך כזו דרך, שכן אדם יהיה עובד את ה' באמת ובאמונה לא לצאת ידי"ח, לצאת ידי המצווה כתקנה, לכן הוא מצא דרך לכול אחד ואחד לקטן לגדול אם זה ללומדי התורה אם זה לאנשים העובדים, חיבר ספרים שיהיו שווים לכל נפש גם חכמים גדולים וגם לחכמים קטנים וגם אנשים אנשי עבודה, וגם אפילו ספרי דרשות ומוסר, ו"חוקי הנשים" וזה ספר לנשים שיהיה להם מה ללמוד, וכל מיני סיפורים "נפלאים מעשיך", מה לא עשה בכל מכל כל, פתח דרך לכל אדם שיוכל להיות עוסק בעסק הרוחני של התורה, בעצם הוא הלך בעקבותיו של רבנו החיד"א, גם החיד"א היה בכיוון הזה שהוא ממולא בפרד"ס, רק הוא יותר פיתח ויותר יותר הוסיף דברים, ובגלל זה הספרים שלו נתפרסמו בכל העולם, ובפסקים שלו שהתקבלו בעולם.

זה מסקנה של הגמרא, שכך צריך לתקוע וזה מה שנפסק לנו בשו"ע, תוקעים ל' תקיעות ג' תשר"ת ג' תש"ת ג' תר"ת, אלא מה בעצם סידרו לנו שקודם תשר"ת ואח"כ תש"ת ואח"כ תר"ת, הסבירו הפוסקים הפשטנים שזה מהקל לכבד תשר"ת שה' ר' אבהו תיקן ותש"ת זה הברייתא והמשנה תר"ת, אז בעצם אנחנו צריכים לעשות הפוך, אבל המקובלים יגידו שזה הסדר יש סדר שע"פ הקבלה שכך צריך להיות תשר"ת תש"ת תר"ת, אלא מה בא רבנו האר"י ואומר תשמעו בגמרא כתוב למה תוקעים מיושב וחוזרים ותוקעים מעומד? כך רבי יצחק במסכת ר"ה דף טז אמר רבי יצחק למה תוקעים גם מיושב וגם מעומד מספיק או זה או זה, אם תגיד העיקר המצווה היא מעומד כל מצוה צריך להיות מעומד לולב מעומד גם תרועה "יום תרועה" צריך להיות מעומד? מסביר ר"י כדי לערבב את השטן, השטן מקטרג צריכים לערבב אותו לבטל אותו כדי שלא יקטרג, ומה פירוש הדברים? הטור אומר שתי הסברות, הוא אומר: אנחנו תוקעים מיושב ששומיע השטן את התקיעות האלה הוא מזדעזע, כי הוא רואה שעם ישראל עסוקים במצוות וטורחים להאריך בתפילה וגם תוקעים אז הוא מתבלבל ולא מפריע לנו להתפלל כהוגן אח"כ והתפילה שלנו מתקבלת לפני בורא עולם, פירוש ב' אומר: כששומע את התקיעות הראשונות מקבל שוק הוא לא יודע מה, כי כתוב "ביום הוא יתקע בשופר גדול" ובלע המוות לנצח" הוא חושב שהגיע כבר אותו היום הוא עומד בדילמה הוא לא יודע מה יהיה איתו, כששומע כששוב פעם תוקעים מעומד הוא מתבלבל ועוזב והולך, זה ב' הסברים שהביא הטור, בזוהר יש ב' לשונות האם ביום ר"ה מתוודים או לא מתוודים? יש

מאמר א' שמראה שצריכים להתוודות ויש מאמר ב' שלא מתוודים, בא רבנו האר"י בשעה"כ ואומר ישוב לזה, באמת להתוודות ביום ר"ה להוציא את הוידיי בפה בקול זה מזלזל בכבוד יו"ט אבל אם מתודה בלחש מותר, וזה הישוב של הסתירה בין ב' מאמרי הזוהר אל תתוודה בקול תתוודה הלחש, ולמה אני רוצה שתתוודה בלחש בר"ה? אומר: אתה לומד גמרא שהשטן מקטרג בזמן התקיעות ומתערבב השטן שתוקעים מיושב ומעומד, ואיך הוא מתערבב לא הסבירו בגמרא איך מתערבב, תוכל להגיד פשט שומע תקיעות בורח? אבל בא הזוהר ואומר לך זה לא ככה, אדם נידון לפני הקב"ה בא השטן אם כל הטענות שלו יש לו דפדפת שלימה יש לו טביעות, כשהוא בא צריכים להעמיד את האדם בדיון ולראות מה מגיע לו אם מגיע לו עונש או מגיע לו שכר מה עושים מהבן אדם הזה, ולכן אומר הזוהר: אדם עומד בדיון יש לו סנגורין ויש לו מקטרגים צריך לחתום את פי המקטרגים, מה סותם את פי המקטרג? הוידיי שבן אדם מתוודה, מתי האדם נענש על המעשים שלו? עשה מעשה ולא מתחרט ולא מתודה, אבל אם מתחרט ומתודה זה מכפר עליו, כל יום אנחנו מתוודים תיקנו לנו וידיי אחרי שחרית אחרי מנחה בשביל מה הוידיים האלו, אנחנו מתפללים רוצים שתתקבל התפילה שלנו בא המקטרג, מה נעשה אם המקטרג הזה? אחרי התפילה אנחנו אומרים "חטאתי עויתי פשעתי" ואומר הכל, בא המקטרג ורוצה לקלקל את התפילה, אומר הקב"ה מה אתה רוצה הוא כבר התוודה הוא מסכים הוא מודה באשמה מה אתה רוצה תסתלק אותו, אז בר"ה שאנחנו תולים על כול השנה מה יבלבל את המקטרג ויסלק אותו ושלא יוכל להפריע בזמן שאנחנו

האמת ויגידו לו איפו היית? אני הייתי בבגדאד מה תגיד תקעת תש"ת, הא תש"ת לא טוב צריך תר"ת, יבוא אחד ממרוקו מה תקעת? תר"ת, לא צריך תש"ת, אז יבוא בן אדם אחרי ק"כ שנה יגידו לו לא תקעת ככה זה, שאלה נוקבת, הרי לפני שבא ר' אבהו לא תקעו ג', תקעו או כמו חכמי המשנה או כחכמי הברייתא הוא (ר' אבהו) חידש ג"כ את תשר"ת, השיב רב האי גאון אומר: זה לא נכון מה שאתם שואלים אין שאלה בכלל, למה? בתורה כתוב "תרועה" וכי כתוב בתורה איזה סיגנון תרועה, לא כתוב לנו תווים של מוזיקה יללה בכי קול בכי "כי שמע ה' קול בכי", וכשבן אדם עושה תרועה איזה תרועה שיעשה יצא ידי"ח אם יתקע תר"ת יוצא ידי"ח אם יתקע תש"ת יצא ידי"ח ואם תשר"ת יוצא ידי"ח מה שיתקע יצא ידי"ח זה לא ספק, רב האי גאון אומר זה לא ספק מה שתיתקע תצא ידי"ח אלא שתקעו תר"ת יצאו תקעו תש"ת יצאו תקעו תשר"ת יצאו מספיק ג' תש"ת או ג' תר"ת או ג' תשר"ת יצאו, לך נגמר לא צריך יותר מזה, אז מה עשה ר' אבהו? ר' אבהו קיבץ את המנהגים למה כי הוא ראה שאלה תוקעים תשר"ת ואלה תר"ת, כל אחד חושב אני לא מתפלל פה כי פה תוקעים תש"ת זה לא טוב, אני לא יתפלל פה למה תוקעים תר"ת, נראה בעיני הבריות כעין מחלוקת אז הוא לא רצה שיראה בעיני הבריות כמחלוקת, אמר: נקבץ את כול המנהגים והוסיף עוד מנהג תשר"ת, כי עלה בליבו ספק כי יתכן שצריך גם את השברים וגם את התרועה, מי יודע אם לא בגלל שהוא ודאי כל חכמי התלמוד ידעו את הקבלה, והם ידעו שצריך גם את תשר"ת, אז הוא הכניס ג"כ את תשר"ת, לא ידוע וזה כבר דברים נסתרים שאנחנו לא יכולים

נידונים ע"כ השנה ונחתמים לכל השנה מה יבלבל אותו? רק הוידוי שכן אדם יכול להתוודות בין התקיעות, ככה מסביר רבנו האר"י.

קמו חכמים פשטנים ושאלו שאלה נכונה, הרי הסברנו מקודם שאנחנו תוקעים תשר"ת תש"ת תר"ת ואנחנו מסופקים אם כמו המשנה אם כמו הברייתא אם כמו ר' אבהו, מכיוון שכל התקיעות האלה אם ספק וכשאנחנו תקענו ג' תשר"ת יתכן שעדין לא התחלנו בתקיעות איך מותר לנו להתוודות כאילו ברכנו "לשמוע קול שופר" ואנחנו מתוודים ואח"כ אנחנו מתחילים לתקוע, אם תשר"ת זה לא תקיעות אז עדין לא התחלנו, ולכן פרסמו ששוא"ת עדיף אל תתוודה, אתה רוצה תתוודה בלב ואז אולי זה יעזור למה לא גם וידוי בלב זה יעזור, אבל בשעה"כ לא כתוב כך, כתוב בשעה"כ שרבנו האר"י אמר שבפה בשפתיו את הוידוי וזה מה שיוכל לבטל את המקטרגים, א"כ עכשיו אנחנו צריכים להסביר, רבנו האר"י אדם גדול "אריה שאג מי לא ירא" הוא אומר שתתוודה בשפתיו והוא לא יודע שזה הפסק? רבנו יוסף חיים מביא אותו החיד"א מביא אותו כולם מביאים שצריכים להתוודות בין התקיעות וזה שעת הצורך עכשיו זה שעת הצורך, מה אנחנו עשים? בעז"ה, מו"ר הרב בן ציון אבא שאול כתב תשובה בספר שלו אורל"צ וישב את הדברים על נכון, ואני יגיד לכם בקצרה את הדברים שלו, אמרנו שזה מחלוקת לבין המשנה והברייתא בין ר' אבהו מה צריכים לתקוע תשר"ת תש"ת או תר"ת, הב"י מביא את רבנו האי גאון, רבנו האי גאון לפני כל הראשונים, שאלו אותו שאלה נוקבת תגיד לנו מה משה רבנו תקע? כנראה או תשר"ת או תש"ת או תר"ת, כשיבוא בן אדם לעולם

להגיד, א"כ אפילו לפי רב האי גאון מה שיתקע בן אדם יצא ידי"ח הכל יוצא ידי"ח או תשר"ת או תר"ת או תש"ת, ולכן לפי דבריו מימלא אם תקעתי ג' תשר"ת ואני מתוודה מה הבעיא אני כבר יצאתי ידי"ח, מה שנמשיך זה להוסיף את המנהגים עוד מנהג ועוד מנהג ועוד מנהג זה דבר ראשון רב האי גאון, כנגדו יש הרמב"ם הרי"ף הרא"ש ותוס' ר"ת כולם אומרים שזה ספק, למה ספק? אומר: מרוב הגליות והצרות נשתכח מאיתנו מה התרועה של התורה אם תשר"ת אם זה תש"ת אם זה תר"ת, ולכן אנחנו צריכים את הכל בשביל לצאת ידי"ח, אז כנגד רב האי גאון יש כמה ראשונים שאומרים שזה ספק אז זה בעיה, ואם זה ספק זה בעיה, ואם זה ספק יתכן שלא תקעתי אז מה עושים אם זה? בא ר"ת בתוס' בר"ה לג ע"ב ושואל שאלה אנחנו יש לנו את המנהגים אין לנו שאלות אם אתה יודעים מה שכתוב בראשונים ואיך צריך לתקוע, רבש"ע איך כתוב בתורה שבעצם תוקעים ל' תקיעות מיושב וכמה מעומד מי יודע? י' תקיעות תשר"ת אחד תש"ת אחד תר"ת אחד זה מש"כ בשו"ע זה מש"כ בכל הראשונים, במלכויות תשר"ת אחד בזכרונות תש"ת אחד בשופרות תר"ת אחד זה כל התקיעות שתוקעים, ושואל ר"ת הרי עיקר התקיעות הם מעומד ועיקר התקיעות זה בברכות, מלכויות זכרונות שופרות למה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם אמרו לפני זיכרונות יעלה זכרונו לפניך ובשופר עיקר התקיעות זה מעומד אז מה אנחנו עושים, ואם אנחנו תוקעים תשר"ת אחד בברכה הראשונה תש"ת אחד בשניה ותר"ת בשלישית, אז מה יוצא בסוף שבברכה אחת אנחנו תקענו ובשתי ברכות לא תקענו, נמצאים בדילמה, אז מה נעשה? תוס'

אומרים כנראה שאחרי שתקעו ל' תקיעות מיושב, יצאנו ידי"ח מיושב סמכנו על מ"ד בגמרא יש ג' מחלוקת בין התנאים אם מהתורה צריך ג' תרועות או ב' תרועות או תרועה א', סמכו על מ"ד שזה תרועה אחת אה"נ או שתקענו בברכה הראשונה או בשניה או בשלישית, אתה צודק לא תקענו בכל הברכות, בא ר"ת אומר זה כואב לי אני לא יכול להשלים, אם זה אז מה נעשה? אם אני יגיד לכם תתקעו תשר"ת תש"ת תר"ת תשר"ת תש"ת תר"ת תשר"ת תש"ת תר"ת הוא "עושה חדשות בעל מלחמות" עושה שינויים כאלה דרסטים לא יקבלו את דברי, אמר אני יעשה תיקון קטן ואז זה יפטור את כל הבעיות, מה תיקן? הוא אומר: את נתקע בכל ברכה תשר"ת אחד, התשר"ת מוציא אותך ידי"ח גם לידי תר"ת וגם לידי תש"ת, למה? כי בתשר"ת יש או תשר"ת או תר"ת או תש"ת מה שתרכזה תצא ידי"ח, אלא מה תטען אז צריך תש"ת תרועה יפה נצרף את השברים, הפסק, אומר ר"ת זה לא הפסק, זה לא הפסק יש לי ראייה חותכת ברזל, מה הראיה שלו? אמר רבי יוחנן אדם שמע ט' תקיעות ביום, מתחילת היום עד סוף היום כל שעה שמע תקיעה אחת יצא ידי"ח, לא צריך שיהיה רצף, אומר ט' תקיעות שמעת ביום, מה היה באמצע אולי שמעת עוד דברים וגם ברכתה וגם התפללת האכלתה הרבה הפסקים עשתה, לא היכפת לי העיקר בס"ה מתחילת היום עד סוף היום יש לך ט' תקיעות יצאת ידי"ח, אתה רואה שאין בעיה של הפסק, אז מה שכתוב בגמרא באמת כתוב בגמרא הפסק, הפסק לא פירושו שמקלקל את התקיעות, אל תעשה הפסקים לכתחילה עשה ברצף, נכון בלי הפסקים וזה לא מקלקל, יצא בסיכומו של דבר בדעת ר"ת מי

אנחנו צריכים עוד אחד לחפש, אנחנו לא צריכים לחפש ליישב את דברי רבנו האר"י ואת רבנו יוסף חיים, אנחנו קטנים בשביל הדברים האלו, אלא פשוט מאוד בגלל שמפרסמים איזה דברים, חושבים כאילו חכם יוסף חיים המציא לנו איזה חסידות איזה דברים מעצמו ושוא"ת עדיף, שוא"ת עדיף? בא אברך אחד והתווכח עם חכם בן ציון אבא שאול, אמר לו: אני פוחד, יש ספק יש הפסק. אמר לו: טוב, אתה פוחד מהפסק, אני פוחד מהמקטרג אתה לא פוחד, רבנו האר"י אמר לך תפחד "אריה שאג מי לא ירא" איך אתה לא פוחד. אז אנחנו צריכים לדעת איך ללכת בעקבותיהם של רבותינו הגדולים, איך שהם הנחו אותנו בדרך אחת, אנחנו לא מתבלבלים, ב"ה בית הכנסת הזה ("אוהל רחל") אני זוכר עוד לפני שישים וחמש שנה שהתפללתי כל ר"ה התוודו בין התקיעות ועדין מתוודים בין התקיעות, וזה הדרך הנכונה, מי שלא רוצה להתוודות שיעשה את רצונו, אבל לא יבטל את דברי חכם יוסף חיים ורבנו האר"י בשאת נפש שיחשוב שהוא כבר יודע פסקים ויודע לקרקר באיזה מילים, אז אנחנו בטוחים בדרך שלנו, וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו, ויכתוב אותנו ויחתום אותנו לחיים טובים ולשלום, ונזכה להתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות.

שתוקיע ג' תשר"ת יוצא ידי"ח מן התורה גם לדעת הפשטנים שסוברים שזה הפסק, רב האי גאון אומר אין הפסק מה שתתקע תצא ידי"ח או תשר"ת או תר"ת או תש"ת, וגם הפוסקים שסוברים שזה ספק אומר ר"ת אם תוקעים תשר"ת ודאי יוצאים ידי"ח, א"כ אחרי שתוקעים ג' פעמים תשר"ת יכול להתוודות ואין לך בעיה, דבר נוסף, אם רבנו האר"י אומר בשם הזוהר שהידידי הוא צורך השעה, יש לנו פסקי הלכה מתי זה הפסק, בין ברכה לקיום המצווה אם הוא הפסיק מעין אותו דבר לא הוי הפסק כמו אומר גביל לתורא, בך "המוציא לחם מן הארץ" ואח"כ הוא אומר נתתם אוכל לבהמות לחיות לא הוי הפסק תביאו מלח לא הוי הפסק, למה? כל דבר שהוא צורך הדבר הוא לא הוי הפסק.

אז יש לנו פה ג' ספקות: דבר א' דעת רבנו רב האי גאון מה שתוקעים יוצאים ידי"ח, גם לדעת אלה שסוברים שזה הפסק ר"ת אומר תשר"ת מוציא ידי"ח, וגם לדעת אלה שסוברים שלא יוצא ידי"ח בתשר"ת, אנחנו נגיד ההפסק הוא כאן מעין אותו דבר שהוא מתעסק בו, בשביל מה הוא תוקע אם לא בשביל לעורר את הרחמים, למה הוא מתוודע? בשביל שהתקיעות האלה יעלו לרצון להכתב לחיים טובים לבטל את המקטרג, אז נמצא שיש לנו ג' ספקות, מה

הגאון רבי מאיר חי זאב זצ"ל

דרשה לכבוד הילולת רבנו זיע"א תשע"ט

השמים בתפילות וזעקות, כלילה בחלום באו ואמרו להם צריך שיהיה כפרה, התפילות שלהם עלו לשמים אבל צריך שיהיה כפרה על הדור על כל תושבי א"י אחד מגדולי ישראל צריך ללכת, כמדומני שרבי יהודה פתיה קיבל עליו את זה והגזירה התבטלה והצבא הגרמני התחילה לקרוא להם לסגת, מפני שהגרמנים התחילו לנחול מפלה באירופא והיה להם מכה קשה שם מאוד הן ברוסיה ובמקומות אחרים בעולם, היה להם מפלות קשות מאוד ואז הם התחילו לסגת מא"י והתחילו לברוח, וסיפר לי הרב יוסף שפירא אחד הרבנים של גור, שעבר מפה האדמו"ר מגור הקודם ברחוב הזה של "אוהל רחל" וראה את הצעקות פה ואמר מה יש פה מה קרא פה זעקות בכיות מה קורא, אמרו לו זה שעושים תפילות זה בגלל המצב של הגרמנים הם רוצים לכנס פה בא"י, אמר ככה? הסתכל ואמר להם: תדעו לכם, אילו היה לנו זעקה כזו באירופא בבתי כנסיות כמו פה לפני שהתחילה השואה, השואה לא היתה! ככה אמר להם: תדעו לכם אם היה זעקות כאלה תפילות כאלה בבתי כנסיות בבתי מדרשות באירופא המשחית הזה לא היה מצליח לעשות את השואה שעשה. אז תראו מה שהיה פה ואני נותן לכם דוגמא ממה שהיה במקום הזה, וזכה המקום הזה, גם הראשונים לציון היו פה הרב עובדיה יוסף ע"ה היה אחד הבוחנים פה, הרב יצחק יוסף היה מתלווה יחד עם מו"א רבי עובדיה יוסף, כשהוא היה ילד היה צעיר היה מתלווה לפה למבחנים שהיו פה, היום ברוך ה' הידידים היקרים ר' ישי גינתי ה' ישמרהו ויחייהו הוא עושה מאמץ גדול מאוד לחזק את בית הכנסת.

פותחים בכבוד אכסניה, המקום הזה זכה, הבית הכנסת הזאת כל גדולי ישראל היו פה במקום הזה, כל הספסלים היו פה מלאים בת"ח, החזן ח"ר עבדי מחלב ע"ה, החזן הרב סלמאן חוגי עבדי, ח"ר צאלח מנצור מחבר הספרים, חכם נסים כדורי ע"ה, גדולי ישראל היו פה, אתם שומעים על מפעל הש"ס העולמי שיסד האדמו"ר מצאנז קלנצבורג, היו עושים פה ג"כ מבחנים לבחורים של ישיבת "פורת יוסף", ישיבת פורת יוסף הייתה הישיבה היחידה הספרדית כמעט אפשר לומר בארץ, ופה במקום הקדוש הזה היו עושים פה מבחנים, והיו פה כל גדולי ישראל, הראש"ל הרב בן ציון חי עוזיאל הרב יהודה צדקה ע"ה הרב יוסף שרבני ע"ה, כל אלו היו הבוחנים פה את התלמידים של פור"י, כל תלמיד שהיה נבחן על מסכת, היה פה מצב מאוד קשה, היה מקבל מאה לירות והיה אח"כ יכול לקנות חליפה לכבוד החג, וב"ה היו הרבה בחורים באים פה שהיום כמה מהם ראשי ישיבות ויש להם ישיבות חשובות מאוד בארץ, הם היו נבחנים ומקבלים פה את המענק את העידוד הזה, והמקום הזה היה שוקק חיים.

אבל אני יגיד לכם משהו יותר מעניין מזה, בתקופת מלחמת עולם השניה בזמן שהנאצים הגיעו לשערי ארץ ישראל, וזה המפקד בצבא הנאצי הגיע כמעט עד שערי א"י והיה אומר בכוונה שלהם להשמיד ח"ו כמו שעשו באירופא, פה במקום הזה כמו שהזכיר הרב שקדמני הרב יוסף חיים מזרחי, שהרב יהודה פתיה ע"ה נכנס לבית הכנסת בזחילה ועשו פה סליחות שקרעו את

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א בענין המתפלל לא ישמיע לאזניו

א.

פירש בחנה וקולה לא ישמע, ומיהו בתלמוד
דין אינו ממעט אלא השמעת קולו דמשמע
קולו לאחרים אבל לאזניו יכול להשמיע,
והכי איתא להדיא בירושלמי יכול יהיה
מגביה קולו בתפילתו כבר פירש בחנה
וקולה לא ישמע, והדעת נותנת שיותר טוב
להשמיע לאזניו כי אז יוכל לכוין יותר, וכן
כתב הרמב"ם ולא יתפלל בלב אלא מחתך
הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא
ישמיע קולו.

ונראה שמקור דברי הרמב"ם ז"ל הוא
בירושלמי דלעיל דפירש סתירת
המקראות דחנה דהיינו מרחיש בשפתיו,
והבין הרמב"ם דהיינו שמתפלל בלחש
שמשמיע רק לאזניו ואין אחרים
שומעים, ועיין.

ועיין למרן ז"ל בבית יוסף שם מה שהביא
בזה ומסיק: "ורבינו הטור הסכים
לדברי הירושלמי ומשמעותא דתלמודא
דין, ודחה מפניהם דברי התוספתא וכן כתב
בהגהות מיימון, וכן הלכה".

ומבואר שמרן ז"ל בבית יוסף הכריע
להלכה שהמתפלל לא ישמיע
קולו לאחרים אבל משמיע לאזניו שלו, אבל
מרן ז"ל בבדק הבית שלו חזר בו וכתב:
"ומכל מקום הזהר שכתבתי (סימן קמ"א)
מסכים לדברי התוספתא וראוי לחוש לו".
עד כאן דברי מרן ז"ל.

ושם בשלחן ערוך (סעיף ב') כתב מרן ז"ל:
"לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך
הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא
ישמיע קולו" עכ"ל.

ברכות (ל"א א'): "יכול ישמיע קולו
בתפילתו כבר מפורש על חנה
שנאמר וקולה לא ישמע, וכו', אמר רב
המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע
מהני קראי דחנה, וחנה היא מדברת על לבה
מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו, רק שפתיה
נעות מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו,
וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגביה קולו
בתפילתו" וכו', ועיין רש"י ז"ל ובחידושי
הרשב"א ז"ל ולהרב המאירי ז"ל.

ובירושלמי ברכות (פ"ד ה"א דכ"ט
ע"ב): "יכול יהא מגביה
קולו ומתפלל, פירש בחנה, וחנה היא
מדברת על לבה. יכול יהא מהרהר בלב,
תלמוד לומר רק שפתיה נעות, הא כיצד
מרחיש בשפתותיו. אמר רבי יוסי בר חנינא
מן הפסוק הזה את למד ארבעה דברים וחנה
היא מדברת על לבה מכאן שהתפילה
צריכה כוונה, רק שפתיה נעות מכאן שהוא
צריך להרחיש בשפתותיו, וקולה לא ישמע
מכאן שלא יגביה אדם את קולו ויתפלל,
ויחשבה עלי לשיכורה מכאן שהשיכור
אסור להתפלל".

ורבותינו ראשונים כמלאכים נ"ע נחלקו
בביאור דברי התלמוד, יעויין
בדברות קדשם, ואביא כאן רק לשון רבינו
הטור ז"ל אורח חיים (סימן ק"א): "יש
אומרים הא דאמר שלא ישמע קולו בתפילתו
שצריכה [התפילה] להיות בלחש עד שלא
תשמע אפילו לאזניו, ומביאים ראיה מן
התוספתא יכול יהיה משמיע לאזניו כבר

שהבאתי בס"ד בחיבורי אות יעקב שעל ספר יחי ראובן (מערכת ד' אות א'), ועיין.

ב.

וראיתי לנכון לקבוע כאן בס"ד קטע מתשובה להלכה שכתבתי לחכם אחד הי"ו, בענין זה, ואחר שבאתי בס"ד בדברי להעמיד מנהגנו ודברות רבותינו ז"ל אשר לאורם אנו הולכים, ראיתי חובה בעצמי לקבוע הדברים בדפוס, לתועלת שוחרי תורה ותושיה מבקשי האמת, ובמקומו עוד יתבאר היטב בעזר האל וישועתו.

ידיד יקר הי"ו, דבריך ראיתי, והבאת שם דברי שארי דודי זקני ריש גלותא הגאון רבי יוסף חיים ז"ל בספרו בן איש חי (ש"א פרשת משפטים אות א'): "מאחר שגדלה מעלת התפילה שנוונים על ידה העליונים והתחתונים דהיא עומדת ברומו של עולם שגם לעולמות העליונים נמשך שפע על ידה לכן הזהירו בזהר הקדוש להתפלל בלחש עד שאפילו אזניו לא תשמענה קולו והטעם כדי שלא יתקנאו בה החיצונים מחמת גודל מעלותיה וכמו שכתב רבינו מהרח"ו ז"ל בספרו עולת תמיד (דמ"ג סע"א דפוס ירושלים) התפילה אינה נכנסת בשום רקיע כי אם התפילה דלא אישתמעת לאודנין, ולכן בקריאת שמע תקנו שישמיע לאזניו אבל הכא אם התפילה נשמעת לאזניו לא סלקא, כי שומעין לה החיצונים והם מתערכים בהדה אבל כשהיא בלחש דאינה נשמעת לאזניו אז היא רוחנית מאד מגדר טבע רוח האדם שהיא פנימית ורוחנית יותר מן הס"א ואינם רואים אותה וזה הפך סברת מהר"י קארו ז"ל בבית יוסף שפסק שיותר טוב להשמיע לאזניו ועיין בברייתא ובירושלמי ותמצא כדברי היפך סברתו ע"ש.

הרי לנו שיש אומרים דמה שלמדים מחנה הוא שלא יתפלל תפילתו בקול שאחרים ישמעו אבל המתפלל יש לו להשמיע קולו בתפילתו שישמעו אזניו, ויש אומרים שהמתפלל יתפלל רק בחיתוך תיבות אבל לא ישמיע קולו בתפילתו אפילו לעצמו וכמשנ"ת.

וחושבני שאף רבותינו חכמי המדרש ע"ה, נחלקו בהא כמו שיש מחלוקת בין התוספתא והירושלמי, דבמדרש שמואל (פ"ב ס"י) אמרו: "וחנה היא מדברת על לבה, יכול יהא אדם מגביה קולו בתפילתו, פירש בחנה "וחנה היא מדברת על לבה", יכול יהא מהרהר בלב, תלמוד לומר רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע", ולשון זה מורה דהמתפלל לא ישמיע קולו לאחרים אבל לאזניו ישמיע.

ולעומת זה ראיתי במדרש תנחומא (פרשת ויצא ס"ד): "הקב"ה - אדם מלחש בתוך לבו בתפילה מיד הוא שומע מנין מחנה שנאמר וחנה היא מדברת על לבה" וגו', וכזאת ראיתי במדרש פנים אחרים (פ"ד ס"ג): "ויזעק זעקה גדולה ומרה, וכו', וכי הדיוט היה מרדכי שהיה צווח, וכי הקב"ה אינו שומע לחישות אלא צווחות, חנה הרהרה בלבה ושמע הקב"ה את לחישתה, שכן הוא אומר וחנה היא מדברת על לבה וגו', ומה כתיב שם ואלהי ישראל יתן את שאלתך" וכו' ע"ש.

ופשט הדברים שחנה התפללה בלבה, דהיינו שהתפללה בלחש רב שאף אזניה שלה לא שמעו דברי תפילתה ולזה יקרא שהתפללה בלבה, ועיין בחידושי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל לקידושין (נ' ב'), ובחידושי הריטב"א ז"ל לפסחים (ז' א') ולקידושין (מ"ב ב', ושם נ' א'), ובכל מה

ואתה ידידי נ"י הארכת בדברים, והערת שיש לתמוה על דברי זקניי הגז"ל שאיך סמך בכל כוחו על דברות מהרח"ו ז"ל, אחר שמהרח"ו ז"ל עצמו לא הוזה מידותיו בזה וסותר דברי עצמו, שהרי איהו גופיה בספרו עץ הדעת טוב (פרשת ואתחנן דר"ה ע"א) כתב בזה הלשון: "שלא תהא תפילה בקול גבוה ממש הנשמע לזולתו וכמו שמבואר בזהר (פרשת ויקהל) אמנם צריך לבטא בשפתים בחיתוך המילות היטב ולא בהרהור הלב בלבד, וזהו שאמר רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע", הרי מוכח מדברי מהרח"ו ז"ל שכל שמתפלל ומשמיע לאזניו שפיר דמי ואין הקפידה אלא שלא ישמיע תפילתו לאחרים, והוספת שכן הוכיח בספר יפה ללב ח"א (סימן ק"א אות ו' דקי"ג ע"א), ושכן מפורש בזהר ח"ג (דר"ל ע"ב), ואם כן אחר שבדברי מהרח"ו ז"ל עצמו מצינו סתירה, אין לנו אלא לפסוק כפשט דברי מרן ז"ל בשלחנו הטחור שקבלנו הוראותיו, שהמתפלל ישמיע לאזניו, ועוד הארכת ומלאך גוילים בדברים שאולים, כיעויין במכתבך, אבל אלו עיקרי דבריך הי"ו.

ג.

ידידי נ"י, דע לך לולי שמכירך אני מקרוב לא הייתי רוצה להשיב על דברים הדברים הללו, ורק מפני דתיבת בתווי דלכאי, ומשום גודל החיוב שנתחייבנו להעמיד דברי רבותינו ז"ל כידוע, אכתוב כמה סעיפים להעמידך בדרך הנכונה ושביל האמת, והשתדלתי לבוא בקצרה. וזה החלי בעזר אלי ב"ה.

הנה ידידי הי"ו עיקר תוקפך ועוזך לסתור הכרעת מו"ז הגאון ז"ל הוא מחמת הסתירה שראית ומצאת (לפי דעתך) בדברי

וגם הבאת ידידי הי"ו דברי מו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (סימן ק"א אות ח') שהאריך במחלוקתם של חכמים אם בתפילתו ישמיע לאזניו או לא, וגם הוא הביא דברי מהרח"ו ז"ל בעולת תמיד שם, ויישב ההשגות שהשיגו עליו, ומסיק לדינא שהעיקר כדברי הפרי חדש (שם אות ב') שפסק כזהר הקדוש, ושכן פסק הגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף (שם אות ג') ובמחזיק ברכה (שם אות א', וסימן קמ"א אות ב'), ובספרו קשר גודל (סימן י"ב אות ב') [ובספרו מורה באצבע (סימן ג' אות פ"א), ובספרו פתח עינים ברכות (ט"ו א')] שהכרעת רבינו האריז"ל מכרעת, וסיים מו"ז הגז"ל: "ומה שכתב בסידור בית עובד, הוא מפני שלא ראה דברי מהרח"ו ז"ל בספר עולת תמיד דאילו היה רואה דבריו לא היה כותב כן דמי לנו גדול ממהרח"ו אשר רבינו האריז"ל סמך עליו יותר מכל החברים ככתוב בשער הגלגולים (דף ע"א), ועל כן אין לסמוך עליו בזה, אלא כמו שכתב מהרח"ו ומרן ופרי חדש והחיד"א והאחרונים דצריך ליזהר שלא להשמיע תפילתו אפילו לאזניו, ובפרט דטעמא טעים שלא יתאחזו בתפילתו החיצונים ועיין בדברינו לעיל (סימן כ"ה אות ע"ה) ודוק", עד כאן לשון צדיק מו"ז הגאון ז"ל זיע"א, וכן פסק בכף החיים לקמן (סימן קמ"א אות י"ח), ועוד לו שם (סימן תקפ"ב אות נ"ז) עיין שם.

ובספר היקר נתיבי עם (סימן ק"א) כתב: "מנהג ירושלים ת"ו כסברת הפרי חדש וכמסקנת הרב חיד"א שלא להשמיע אפילו לאזניו וכו', ומנהג ירושלים שבכל תפילה שמונה עשרה דלחש לא ישמיע לאזניו, וגם בראש השנה באין הבדל" עיין שם.

פאלאג'י ז"ל בספרו גנזי חיים (מערכת ק' כללי קים לי אות ל"ז דקל"ב סע"א), ובספרו שו"ת סמיכה לחיים אה"ע (סימן ט' דנ"ג ע"א), ובספרו שו"ת נשמת כל חי ח"ב (חומ"מ סימן י"ז דל"ח ע"א, וסימן י"ח דס"ב ע"ג), ובספרו כל החיים (מערכת פ' אות י"ב דכ"ה ע"ד), ובשדי חמד כללי הפוסקים (סימן ט"ז כלל ל"ד), ולשארי הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו רב ברכות (מערכת ס' כלל א' סד"ה אמור דקכ"ב רע"א דפו"ח), ועיין בחיבורי וזאת ליהודה ח"א (סימן ד' דף ל"א) ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (סימן ט' דף קמ"ט) ע"ש.

מיהו היינו דוקא כשהדברי הפוסק שקולים, ואין אנו יודעים הי מינייהו ננקוט אזי אמרינן אחר שדבריו סותרים זה לזה, הרי הוא כמי שלא דיבר בענין ואין למדים ממנו, אבל כל שיש לנו דרכים ואופנים לדעת מה העיקר לא אמרינן דבטלו דבריו, וכגון דסותר עצמו בכמה מקומות אזי אמרינן סמי חדא מפני תרתי, או דזיל בתר דבריו היותר מאוחרים, או נקוט כדבריו שמסכימים עם סברת רוב הפוסקים, או שדבריו בגוף הסוגיא עיקר כי סוגיא בדוכתא עדיפא וכיוצא בזה, ולפי שעה עיין בזה בחיבורי תפארת יצחק (דף קנ"ב), ובחיבורי ברכת יעקב (דף רכ"ה), ובחיבורי נר יהודה (דף רע"ח), ובחיבורי כרם יעקב (דף רע"ו), ובחיבורי שלום יעקב (סימן ד' אות ו', וסימן ה' אות ג'), ובס"ד כבר ביארתי היטב בקונטרס מיוחד כללי ההכרעות כשמצינו פוסק שסותר דברי עצמו מה נקטינן לעיקר השי"ת יעזרני להוציא לאור בקרוב כל חידו"ת אמן.

ומינה נמי לנודן דידן מדוע אמר מר נ"י כיון שמהרח"ו סותר דברי עצמו - אין למדים מדברי מהרח"ו ז"ל, ותימה

מהרח"ו ז"ל וכשנשמט היסוד נסתר הבנין, וכנזכר בדבריו.

אבל לא הייתי מאמין עליך ולא לכל מעיין פותח ספר שיקשה כזאת, ויעשה וימציא סתירה בדברי מהרח"ו ז"ל ויאמר כיון שכן אין לסמוך על דבריו בזה, וכדעבדת את, וחושבני שיש להתריע על כך שלא מקיימים מצוות והוראת רבותינו הפוסקים ז"ל דחובה רבה מוטלת עלינו שלא לומר בכדי שדברי רבותינו הפוסקים ז"ל סותרים זה לזה, ואדרבה צריכים במאד להתאמץ בכל תוקף להעמיד דברי קדשם כי היכי דלא ליסתרו אההדי, ובחסדי השי"ת בחיבורי הארכתני הרבה בהבאת דברות קדשם של רבותינו הפוסקים בפתגמא דנא, וכאן רק ארמוז להם עיין בארוכה בחיבורי ברכת יעקב (דף קל"א), ובחיבורי ברית יעקב (דף רמ"ד), ובחיבורי כרם יעקב (דף ל"ה), ובחיבורי ברכי נפשי ח"א (דף כ"ד), ובחיבורי אור משה (דף ר"נ), ובחיבורי שם בצלאל (סימן ל"א), ועיין גם בחיבורי אות יעקב (דף ל"ה) וצורף לכאן.

ותו תמה אני עליך ידידי נ"י דמי שמע שנעשה מחלוקת בין מהרח"ו למהרח"ו ח"ו, ואף אם נאמר כשיטתך שאכן דבריו סותרים זה לזה, מה בכך, וכי ננעלו השערים בפנינו ואין אנו יודעים מה מדבריו ז"ל לנקוט לעיקר, ושואל אני אותך מדוע עשית למהרח"ו ז"ל כאילו שלא דיבר בענין ובטלו דבריו מכל וכל ואין למדים ממנו, דהן אמת לימדונו רבים מרבותינו ז"ל שכל פוסק שדבריו סותרים זה לזה אמרינן דכאילו לא דבר בענין ובטלו דבריו, זכרתים בארוכה בכללי הפוסקים דילן בס"ד, ועיין למרן ז"ל בשו"ת אבקת רוכל (סימן קע"ט דקנ"ב ע"א), ובשו"ת הרמ"ע מפאנו ז"ל (סימן ק"ח דף רכ"ד), ולגאון רבי חיים

וגם לדרכך אתה ידידי נ"י שיש סתירה בדברי מהרח"ו ז"ל, הרי תודה שאם באנו לדחות נפש מפני נפש, פשיטא אצל כל מעיין בלא צל צילו של ספק שהעיקר כספר עולת תמיד דמהרח"ו ז"ל, ששם בא ומלמדנו את צורת קיום המצוות, והלא אזורו מוכיח עליו שסיים וכתב: "וזו היא היפך סברת מהר"י קארו ז"ל בבית יוסף וכו'", הרי שבא להכריע ולהורות לנו הדרך אשר נעשה ואפילו נגד דברי מרן ז"ל, והבן היטב.

ולכן אשאלך ידידי נ"י מה כח ותוקף יש לספרו עץ הדעת טוב דאינו אלא ביאורי המקראות על דרך דרוש, כנגד ספרו עולת תמיד, והיתכן שדבריו בספר עץ הדעת טוב יספקו עלינו דבריו המפורשים שבספרו עולת תמיד, הלא לנו עינים לראות ולב לשמוע ולדעת מה חיבורו העיקרי ואחר איזה ספר נלך וננהג, וכי זה מספיק לומר שמצינו מחלוקת בין רבותינו המקובלים ושמהרח"ו ז"ל לא השווה מדותיו כמו שכתבת, אתמהא ואתמהא, ולית ל'מלך' פשר ופטר.

ואחר כל אשר ביארנו והנימוקים שהבאנו שואל אני אותך ידידי נ"י אמור לי וכי חיבור עץ הדעת טוב יכול לעשות ספק וריעותא בדברי מהרח"ו ז"ל שבספרו עולת תמיד שהם מפי האריז"ל מפי אליהו זכור לטוב, ולומר דאחר שדברי מהרח"ו ז"ל סתראי נינהו עבדינן כרבותינו הפוסקים הפשטנים נ"ע, וכמו שכתבת אתה, אתמהא הפלא ופלא.

ולדידי אין לי ספק כלל וכלל שאילו הרב יפה ללב ז"ל היה יודע דברי רבינו מהרח"ו ז"ל מספרו עולת תמיד שנכתבו כל כך בתוקף גדול עד שסיים שם להורות "דלא כשלחן ערוך" וכנ"ל, לא היה מהסס

עליך שהרי כאן יש בכוחנו לדעת בבירור מה העיקר במשנת מהרח"ו ז"ל, וכאשר נבאר בס"ד.

ותו נעלמה ממך ידידי הי"ו ידיעה פשוטה, והיא, שכל המצוי אצל ספר עץ הדעת טוב בעיניו רואה בעליל שעם שהם חידושי תורה ממהרח"ו ז"ל עצמו, היינו תורה דיליה, ולא שקבלם מרבו האריז"ל מפי אליהו זכור לטוב, ולפי הנראה חיבורו זה הוא מילי דחיים מקטנותו קודם שרדה דבש מגוית האר"י, ולא תמצא שם בכל חיבורו שמזכיר כלל וכלל "שמעתי ממורי", וכאלו לשונות המעידים שהם מתורת רבינו האריז"ל, ולא תראה שם כמעט בשום מקום שבאר המקראות על דרך קבלת רבינו האריז"ל, ורק משתמש בהקדמות הזהר לבאר המקראות ועל פי דרך הקבלה דרבותינו הקדמונים ע"ה לפני שנגה אור תורת האריז"ל בעולם, וזה אפשר לראות כמעט בכל עמוד בספר עץ הדעת טוב.

ואחר זמן רב מצאתי שכתב כן להדיא ארי במסתרים, הוא הגאון אדמו"ר מאו"רוב זצ"ל, שספר עץ הדעת טוב הוא דברי מהרח"ו ז"ל לפני שהכיר וקבל מרבינו האריז"ל, והועתק כתב יד קדשו בספר בלבת אש ח"ב (דף קל"ו) ע"ש.

ואף אם אפילו נימא דל מהכא מה שכתבנו לעיל, ונאמר שסמכות ספר עץ הדעת טוב הוא כסמכות השמונה שערים המצויינים דמהרח"ו ז"ל ושקבלם מפי רבינו האריז"ל מפי אליהו זכור לטוב, עדיין תמה אני מאד על דרכך, וכי מספר "דרושים וביאורים" על התורה הוא עץ הדעת הטוב שכתב מהרח"ו ז"ל, נדחה ספר "הוראה הנהגות והכרעות" דמהרח"ו ז"ל הוא עולת תמיד, זו לא אמרה אדם מעולם ואי אפשר שתשמע ואין סופה להשמע.

איפכא מדברי רבינו האריז"ל, לעולם עבדינן כרבינו האריז"ל ולא ככתוב בספר הזהר, כמו שכתבו רבים ועצומים מגדולי ישראל, ולנחיצות ולתועלת הענין הנני לאלפך בינה בפרט זה לך ולחבירך כיוצא בכך.

הנה צא וראה דברות קדשו של גאון עוזינו החיד"א ז"ל בספרו שו"ת חיים שאל ח"א (סימן א' ד"ה ותמהני): "ותמהני עליו (על הגיעב"ץ ז"ל) דרב גובריה לחלוק על רבינו האריז"ל וכל קדושים עמו, שהם כתבו דשתי סברות רש"י ור"ת (בענין תפילין) אמיתיות ואין כאן מחלוקת וספק, והוא (הגיעב"ץ) הכריע דאין צריכים שתי זוגות רק יש להניחם מספק, וכן קבע בסידורו (דט"ל ע"ב) דירא שמים יצא ידי כולם דהוא ספק של תורה ע"ש, ובא להכריע מתקוני זהר חדש נגד רבינו האריז"ל וסיעתו הקדושה, אשר כל דברי קדשו של האריז"ל מיוסדים על אדני הזהר ונגלו אליו האלהים, והלואי היה כותב בדרך הערה על דברי האר"י זצ"ל, אבל הוא "מכריע" וגזר אומר כי אין צורך לשתי זוגות לדעת הזוהר והנח להם לישראל וכו', ואם הפוסקים כתבו דיניחם מספק היינו דבזמנם עדיין לא זרח אור שמשו של האר"י זצ"ל, אבל הוא שתדיר בספריו מביא דברי האר"י זצ"ל, יש לתמוה עליו אך מלאו לבו להכריע נגד האריז"ל וכו', ולשווא צרף צורף ואין הכרעתו כלום" וכו' ע"ש.

עוד כתב הגאון חיד"א בספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן רפ"ב אות ב'): "ותימה על רבנן בתראי הבאים לחלוק על רבינו האריז"ל בפירוש הזהר, אשר כל דבריו סו"ד שתו השערה שער השמים, ומי שם פה אשר יאמר כי הוא זה כוונת הזהר, ובפרט אל המקום אשר דיבר בקדשו האר"י זצ"ל אשר נגלו אליו האלהים, ודי בזה" עכ"ל.

כלל, והיה יודע שהעיקר כמו שכתב מהרח"ו ז"ל בעולת תמיד, וכהכרעת רבינו הפרי חדש והחיד"א ז"ל ודעימייהו, וזו אינה צריכה לפנים, ואין להאריך יותר. [ולקמן אות ז' הראינו שגם אין סתירה בדברי מהרח"ו ז"ל].

ד.

ועוד ראיתי בדברריך ידידי הי"ו שהבאת דברי ספר הזהר ח"ג (דר"ל ע"ב ברעיא מהימנא): "בח"י ברכאן דצלותא וכו' ולא צריך תמן למשמע קלא בצלותיה אלא רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, ובהאי רזא כל חד מצלי בחשאי דלא אשתמע צלותיה לגבי חבריה כגון מאן דדריש לחבריה וישתיק דבור לגביה לא צריך למעבד אלא דבור בחשאי דלא ישמע חבריה ובגין דא אוקמוה רבנן כל המשמיע קולו בתפילתו הרי זה מקטני אמנה וכו', מה כתיב בהון בעמדם תרפינה כנפיהם בעמדם ישראל בצלותא תרפינה כנפיהם דלא ישתמודעון עד ההיא שעתא והאי איהו רק שפתיה נעות דאינון כנפי החיות וקולה לא ישמע וכו', ובגין דא תקינו צלותא בחשאי והכי מעשה מרכבה בחשאי למללא תמן בחשאי בינו לבין עצמו", ואמרת הרי לנו מפורש שהזהר לא אסר אלא להשמיע קולו לאחרים, עכ"ד נ"י והארכת בזה.

והנה ראיתי בדברריך שהרבה שמחת והתעצמת בראיה זו מדברי ה"רעיא מהימנא" שגילת לפי דעתך, אבל לדידי לא מכרעא כלל וכלל, דאף אילו יהיבנא לך כל דילך שאכן בזהר כאן מבואר כן, דע לך דלא חשחין אנא להא כלל ועיקר, אלא כרבינו האריז"ל עבדינן, כי כך נקטינן ומסורת היא בידנו מרבנן גדולי הדורות נ"ע דאפילו אם בספר הזהר הקדוש מבואר

פירוש המאמר "ע"ש, ועיין בספר מזכיר שלום (מערכת ז' אות כ"ט)) עכ"ד נר"ו.

והגר"מ חזן ז"ל בספרו שו"ת כרך של רומי (סימן ו' די"א סע"א) אחר שהביא דברי שאר בשו"ת חקקי לב (שרצה להוכיח מדברי הזהר דלא כדברי מהר"ו) כתב לדחות דבריו: "על כל פנים סמי דברי תקוני הזהר מקמי עדות נאמנה שהעיד מהר"ו ז"ל בספר הכוונות" ע"ש, ואוסיף עוד כזאת דברי הגאון משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו טהרת המים (חלק שיורי טהרה מערכת ה' אות י"ט דנ"ד ע"ג): "ושמעתי דבספר נשמת כל חי ח"א כתב כן, וחיליה מדברי הזהר הקדוש וכו', ומי לנו בקי גדול בחדרי הזהר הקדוש כמו רבינו האריז"ל", וכיוצא בזה כתב עוד שם (דנ"ה ע"ב). הרי דלא יכלו לקבל ולשמוע כזאת, אלא עבדינן כרבינו האריז"ל אפילו נגד ספר הזהר.

ומצאתי שכתב כן להדיא שעושים אנחנו כרבינו האריז"ל ואפילו נגד ספר הזהר, רבינו הגאון חח"ם ז"ל בספרו שדי חמד (כללי הפוסקים סימן ט"ו אות ט') שכתב: "הרב האריז"ל כשכותב איזה דבר והוא היפך משמעות לשון הזהר הקדוש - מסתברא לי דאית לן למינקט כדברי רבינו האריז"ל, דקים לן דאיהו בקי במילי דהזהר הקדוש טפי מינן, וידיעתו מכרעת וכל שכן בדבר שנמצא גם בפוסקים דאיכא דסבר כוותיה דרבינו האריז"ל, ואף שראיתי בספר דרך החיים דלא כתב כן, לענ"ד כמו שכתבתי" עכ"ד, וק"ק שלא הביא זכר לדברי הגאון חיד"א ושאר אחרונים שהבאנו שכתבו להדיא כדבריו ז"ל.

והגאון אדמו"ר ממונקאטש ז"ל בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד (סימן יו"ד אות ז') כתב: "וגם לא ידעתי מה זה צריכין

וגם בספרו ברכי יוסף יו"ד (שיורי ברכה סימן ר"מ אות י"ג) כתב: "בא לידו ספר שביתת יום טוב, וראיתי שהוכיח מהזהר דאינו חייב (בכבוד אחיו) כי אם לגדול שבכולם, ואני בעניי אומר שאין ראייה מספר הזהר, והעד על זה שרבינו האריז"ל זצ"ל כתב דלאו דוקא גדול אלא האח השלישי חייב גם בכבוד השני וכן על דרך זה וכמו שכתבתי בברכי יוסף, ומי ירד לעומק הזהר כרבינו האריז"ל" עכ"ל. ועיין לו גם בספרו שו"ת חיים שאל ח"ב (סימן י' אות א') ע"ש.

הרי שמתבאר באר היטב מדברי גאון עוזינו החיד"א ז"ל שלא שייך כלל להקשות על דברי רבינו האריז"ל מדברי הזהר הקדוש, דהוא בודאי הגמור גמיר טפי מינן וידע כוונת הזהר הקדוש לאמיתותה, וכל שכן שלא יעלה על הדעת להכריע מהזהר הקדוש נגד רבינו האריז"ל.

והעירני אחי הגאון רבי ראובן נסים שליט"א שהגאון חיד"א ז"ל אזיל כשיטת רבו הוא רבינו איש אלהים קדוש מוהרש"ש זצ"ל זיע"א שכתב בספרו הנורא נהר שלום (בתשובתו לחכמי מערב דל"ג ע"ג ואיני): "גם תמיהא לי טובא איך רבתי מקשים לפעמים על דברי האריז"ל מדברי ספר הזהר והתקונים, אחר מה שכתב הרב ז"ל בענף ה' שער א"י [ששם כתב דיש בחינות רבות בדברי הזהר הקדוש וצריך לדעת באיזו בחינה מדבר, ועיין בספר אמת ליעקב (מערכת ז' אות י"ב) שהביא דברי רבינו האריז"ל שכתב: "הבא לעיין בספר הזהר צריך שידע כמה הקדמות וכמה בחינות ובאיזה בחינות מדבר ספר הזהר, ובקיצור הוא דיש **ארבעים** בחינות דצריך שידע הבא להתבונן בספר הזהר כדי לדעת

ולומר שרבינו האר"י הקדוש לא ידע הפשט בזוהר וכו', ואם לדין יש תשובה בכל מקום והותר לכל תלמיד לדון ולפלפל באמת, מה שאין כן בעניני סוד וחכמת האמת והפירוש בזוהר שהוא מקויים בדברי רבינו האריז"ל שהכריע ומפי אליהו ז"ל ע"כ אסור לפצות פה ואפילו להרהר חלילה, ובטח מי שסיפר זאת להגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל שינה הדבר ללא אמת" עכ"ל.

וכן עוד שם באות חיים (סימן ל"ד סק"ג דף ק"ס) כתב: "ועתה ראיתי בספר וכו', שרוצה להוכיח מדברי הזוהר הקדוש (פרשת בא ופנחס) דסבירא ליה לזוהר רק כרש"י ושאר שום עניין לתפילין דרבינו תם ומקיים זה בהחלט ע"ש. ואין כדאי להטפל ולהשיב על דבריו בזה שהם מכחישים דברי רבינו האריז"ל כאילו לא ידע מדברי הזוהר הקדוש, שתנוקות של בית רבן ידעו זאת, והם דברים שאסור לשומען ואוי לעינים שכך רואות למחבר אחד בזמנינו איך ארבו ישים ויטמון בקרבו ויעיז ויהין כזאת, ובעיקבתא דמשיחא וכו', למען תפוש את בני ישראל בלבכם להסתפק באמיתות קבלת האריז"ל מפי אליהו זכור לטוב, וכל אחד בונה במה לעצמו להחזיק שיטתו ויהיו מלעיבים במלאכי אלוקים בעוה"ר ע"ש.

ויש להוסיף דברי הגאון חיד"א ז"ל בספרו צפורן שמיר (סימן ו' אות צ"ה): "ומי עלה שמים או נגלה אליו אליהו ז"ל בקבע אחר רבינו האר"י זצ"ל", ובספרו שמחת הרגל לשבועות (לימוד ב') כתב: "רשב"י וחבריו קדושי עליונים ורבינו האר"י ז"ל אשר רוח ה' דיבר בם ואליהו הנביא אתרחי"ש להו כדבר איש עם רעהו", ועיין לגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל בספרו גנזי מרומים (דף ו' ע"א וע"ב) ואכמ"ל.

הלחץ זו הדחק ולהתלבט כל כך בכמה כרכורים ועקומים ולהתחכם נגד רבינו האריז"ל, ולמה נעבור על דבריו בשביל שנראה לאחד מדברי הזוהר הקדוש שלא כדבריו ח"ו, והלא רק הוא האריז"ל ידע הפירוש האמיתי בזוהר הקדוש, וז"ב, וכתבתי כעין זה במקום אחר במה שרצו להעמיס בזוהר הקדוש וכו' שלא כדברי האריז"ל ואינו ענין וטעם כלל לפרש בזוהר הקדוש נגד האריז"ל ח"ו עכ"ל.

והנה מה שכתב שכתב כן "במקום אחר" וכו', נראה לי שכוונתו לספרו שער יששכר (מאמרי חודש אייר, מאמר פסחא זעירא אות א') ששם כה כתב: "ואין אחר דברי רבינו האריז"ל כלום, כי מי יבא אחרי המלך הנורא הלז שר בית הזה"ר שכל דברי הזוהר הקדוש פתוחין לפניו" וכו'.

ובספרו חמשה מאמרות (מאמר נוסח התפילה אות ל"ב) כתב: "ומי לנו גדול מרבינו האריז"ל, ובפרט בפירוש דבריו הזוהר הקדוש כי כמוהו מורה, ונסע ונלך לאורו עד יערה עלינו רוח הבורא וישלח לנו המורה במהרה ב"א", ועיין גם בספרו נימוקי אורח חיים (סימן קל"א סק"ז) ובתשובתו שהובאה בספר דרכי חיים ושלום (סימן שמ"ה) עש"ה.

ועוד בספרו אות חיים (סימן ל"א ס"ב ד"ה וראיתי דף צ"ב) כתב: "וראיתי בשו"ת שואל ומשיב שהביא ששמע שהגה"ק מבוטשאטש הניח תפילין בחול המועד, ואמר שאין מבינים הפשט בזוהר (שאוסר) וכו', אמנם מה שאמרו שאין מבינים הפשט בזוהר, והיינו שהפשט בזוהר להיפך וצריכים להניח, זהו דברים שאסור לשומעם ולאומרם או להאמינם שיצאו מפה קדוש הגה"צ הנ"ל, וח"ו להעלות על הדעת

הדור בעל קהלות יעקב זצ"ל הובאו בספר היקר ארחות רבינו ח"א (דף רט"ו אות י') עש"ה.

וצריך אתה לדעת שלא תמיד משנת "ספר הזהר" עולה בקנה אחד עם משנת ה"רעיא מהימנא", ומצינו ביניהם חילוקי דעות ומחלוקות, ולדוגמא בעלמא ננקוט כמה.

הנה בסדר השבעה אושפיזין יש שינוי ביניהם בין סברת "ספר הזהר" ובין סברת "הרעיא מהימנא" וחלוקים הם אהדדי, וכאשר כתב רבינו הגדול הגר"א זצ"ל בספר יהל אור (פרשת פנחס דכ"ט ע"ד), ועיין גם לגאון רבי יצחק פאלאג'י ז"ל בספרו יפה ללב ח"ב (סימן תרכ"ה אות ב' ובתיקונים לשם), ועוד, ועיין בהגהות לספר תיקוני זהר (תיקון ע' דק"כ רע"א) משה דכרין ליה בתר יעקב, ועיין גם בדברי הגר"א ז"ל ביהל אור ח"א (ד"ל רע"ד) ע"ש, ועיין היטב בדברי האריז"ל עצמו המובאים באמת ליעקב דלעיל ודוק היטב כי אכמ"ל.

וכן גם בבחינות גיחון ופישון יש מחלוקת בין ספר הזהר (ח"א דכ"ו ע"ב) לבין ספר תיקוני זהר (תיקון נ"ה דפ"ח ע"א), וכאשר כתב רבינו הגדול הגר"א ז"ל ביאורו לתיקוני זהר (שם דק"א ע"א) הובא בהגהות נצוצי זהר (שם אות ל"ב) ע"ש.

וכה ראיתי לגאון המובהק רבי חיים הכהן ז"ל מטריפולי בספרו היקר נאוה קדש (קונטרס דברי שיר סימן ה' סוף אות ב' ד"י ע"ב): "ויש להעיר כי בספר תיקוני זהר (ד"ג ע"ב) כתוב וכו', ושוב ראיתי בספר הזהר הקדוש ח"א (דף פ"ט בס"ת) דאיתא התם וכו', ונמצא דספר הזהר וספר תיקוני זהר לא שוו בשיעוריהם" עכ"ד.

ואחרון חביב מו"ז הגאון ז"ל בספרו כף החיים (ס"ס קס"א אות ל"ז) כתב: "ומה שכתב המגן אברהם בשם הזהר, אינו מוכרח, ובודאי רבינו האריז"ל ומהרח"ו ז"ל ראו דברי הזהר הקדוש הנז"ל ואפילו הכי כתבו כן" ע"ש.

והיינו כאשר ביארנו בס"ד דלעולם עבדינן כדברי רבינו האריז"ל אף אם המצא ימצא בדברי ספר הזהר היפך דבריו, כי אין היודע אמיתות דברי ספר הזהר כרבינו האריז"ל והלכתא כוותיה בכל מקום, וזה ברור.

וכבר ביארתי באר היטב בס"ד ענין זה שלעולם עושים כרבינו האריז"ל ואפילו נגד ספר הזהר בחיבורי תוספת חיים (דף מ"ד), ובחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג' דף כ"ד ואילך) עיין שם, ועיין עוד בזה גם בחיבורי כנסת חיים (סימן ב' דף ק"ס בהערה), ובחיבורי כנסת יעקב (קונטרס ו' אות ה' דף קמ"ד), עיין בכל דברינו שם וצרף לכאן. [עיין באגרות הגאון הרמ"ז ז"ל (סימן א' וסימן כ"ו, ועיין שם סימן ד')].

ה.

ובפרט שלדידי הראיה שהבאת מהרעיא מהימנא אינה ראיה מהימנא כלל, ותמה אני עליך ידידי נ"י שגם כאן נעלמו ממך ידיעות פשוטות הידועות לכל מתבונן והוגה הרגיל בספר הזהר.

הנה צריך אתה לדעת שספר הזהר הקדוש יש בו חלקים חלקים וחיבורים חיבורים, כמו עצם ספר הזהר, וחלק הנקרא רעיא מהימנא, וחלק הנקרא תוספתא, וחלק הנקרא מדרש הנעלם, ורזי דרזין, וסתרי תורה, ועוד שאר חלקים, ועיין בזה בדברי הגאון חיד"א ז"ל בהגהות נצוצי זהר ח"א (דס"ב ע"א), ובדברי מרנא ורבנא מופת

הנוסח אהבת עולם, אבל לעומת זה בזהר שם ח"ג (דרס"ג ע"ב ודש"ז ע"א) הנוסח אהבה רבה ע"ש, וכן הוא בהגהותיו נצוצי זהר לזהר ח"ב (דר"ב ע"ב אות ה') ע"ש. ויש להעיר כי מה שציין בשערי זהר ונצוצי זהר דלעיל שבזהר ח"ג דש"ז ע"א הנוסח אהבה רבה וכן"ל, תימה דאישתמיט מיניה שבהמשך המאמר (שם ע"ב) מבואר שהנוסח אהבת עולם, וצ"ע. וגם שכח שם לציין לזהר חדש (פרשת תרומה דמ"ב רע"א) שהנוסח אהבת עולם, ועיין בהקדמת הזהר הקדוש ח"א (די"א ע"ב) ודוק היטב].

וכזאת ממש תמצא ברעיא מהימנא ששם ח"ג (דרמ"ד ע"א) אהבת עולם, ואילו שם ברעיא מהימנא (דרס"ג ע"ב) מבואר אהבה רבה ע"ש, והוא אשר אמרנו שיש בספר הזהר עצמו מאמרים חלוקים וכן"ל. [דוגמא נוספת תמצא בחיבורי ויחי יעקב ח"א (סימן ט)].

ואחד היה רבינו האריז"ל ששמים זכו לו ושניתנה לו הסמכות לקבוע לנו כמי משיטות הנזכרות בספר הזהר היא להלכה למעשה, והוא היחיד שידע לעשות פשר דבר בשיטות הזהר ולהעלותם בקנה אחד, כגון בסתירת המאמרים בענין הוידי בראש השנה שאין כאן סתירה אלא שאין להתוודות בראש השנה זולתי בשעת התקיעות יתודה בלחש, והוא החכם היודע פשר דבר לא זולתו, וזה מבואר בדברי כל גאוני בתראי הזכרתי בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג' שם), וזה ברור.

ועכשיו מצאתי שכבר כתב כן אותו גאון קדמון מר ניהו רבה הרמ"ז ז"ל באיגרותיו (אגרת א' ד"א ע"א): "ואפילו אם תמצא איזו כוונה בספר הזהר - אין בידנו כח לכוין אותה, כי אין איתנו יודע אם הוא הדבר השווה לכל נפש, או לזמן מן

וגדולה מזו הנותן לבו יראה שספר הזהר עצמו אינו עשוי מקשה אחת ושיטה אחת, ובגוף ספר הזהר יש מאמרים דפליגי אהדדי, וככל אשר נמצא בשאר מדרשי ההלכה דרבתינו המכילתא והספרא והספרי חילוקי דעות ושיטות שיטות, וכזאת גם ימצא בתלמוד בבלי לרוב, וזה ידוע. [ועיין תוספות מנחות (נ"ח ב') ושו"ת הרשב"א ח"א (סימן רח"צ) ובספר עין הרועים (ד"ק ע"ב אות כ"ד)].

ואבאר דברי עם כמה דוגמאות. הנה אם יש ללבוש הציצית לפני התפילין או איפכא יש מאמרים חלוקים בספר הזהר, עיין לגאון חיד"א ז"ל בהגהות נצוצי אורות לזהר ח"ג (דפ"א ע"א, ודק"כ ע"ב) ובנסמן שם, ובהגהות נצוצי זהר (שם אות ט"ו, ושם דקס"ג ע"ב, ודקע"ה רע"ב), והגהות בני אבא שעל ספר פתורא דאבא (ד"ו ע"ד אות י"ז), ועיין למו"ז הגז"ל בספרו כף החיים (סימן כ"ה אות א') ע"ש. [ועיין בספר תיקוני זהר (תיקון י"ח דל"ז ע"א): "מארי דדרועין בקשורא דתפילין, ובעטיפו דמצוה" וכו', הקדימו תפילין לציצית, ומה שכתבנו בהגהותינו שם בגליון בס"ד].

וכן אם יש להתוודות בראש השנה או לא יש בספר הזהר מאמרים חלוקים, כי מאמר אחד נראה דאסור לפרש חטאוי בהיא יומא דראש השנה, וממאמר אחר נראה להיפך, וכמו שאמר כן להדיא רבינו האריז"ל וככתוב בספר שער הכוונות הובא בכף החיים (סימן תקפ"ד אות ו') ע"ש.

ובמסכת ברכות (י"א ב') נחלקו בננוסח ברכת קריאת שמע שהאמורא שמואל אמר אהבה רבה, ורבנן אמרי אהבת עולם וכו', ובספר שערי זהר ברכות שם ציין שבספר הזהר ח"ב (דר"ה ע"ב ושם דר"ס ע"ב) וח"ג (דרמ"א ע"ב ושם דרמ"ד ע"א)

דהיינו מספר רעיא מהימנא, לא מעלה ולא מורידה וז"ב ודוק היטב.

ו.

וכל זה כתבתי לפי שנמשכתי אחר דבריך ידידי הי"ו, אבל כאשר עיינתי קצת בדברי רבותינו ז"ל אשר הם לנו לעינים ראיתי דאין כל חדש, ודברי הרעיא מהימנא הללו כבר דשו בהם רבים, ותמה אני עליך מאד ששמחת במה שגילת דבר חדש שלא היה לעולמים, והרי דברי הזהר הללו כבר ראום רבים ושלמים, הנה הביאם רבי יעקב צמח ז"ל בהגהתו על ספר עולת תמיד (שם), ואף על פי כן כתב שם: "ומי יבוא אחרי המלך מהרח"ו ז"ל" עכ"ל, דהיינו דאף דבזהר לכאורה מבואר דלא כדברי מהרח"ו ז"ל, מכל מקום מי יכול לבוא אחריו ושהעיקר כדברי מהרח"ו ז"ל, והיינו כנ"ל דדברי האריז"ל עיקר ואפילו נגד הזהר.

ותו תמהני עליך הרי כבר מו"ז הגז"ל בכף החיים שם הביא דברי הרעיא מהימנא הללו ומאי דתרגמוה רבנן קשישאי רבי מנחם די לונזנו ז"ל ואחרים, עיין שם, כך שאין כל חדש, ולא ידעתי מה היה לך בזה ידידי נ"י. [וכמעט ברי לי דלמאמר זהר זה נתכוין הגאון חיד"א במחזיק ברכה או"ח (סימן תקפ"ב סוף אות ז') דרצה ליישבו עיין שם].

וכי לא ידעת ונעלם ממך ידידי הי"ו כמה תוקף ועוצם יש לדברי מהרח"ו ז"ל המקובלים מרבינו האריז"ל, שהרי אנו עושים כדבריו ואפילו אם בדברי רבותינו המקובלים הקדמונים מבואר איפכא, עיין בספר פתח הדביר (סימן רע"ד דצ"ב סע"ב), ובכל אשר כתבו כך והעידו כן גאוני ישראל והבאתים בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג' דף כ"ד) עיין שם בארוכה בס"ד.

הזמנים, כי יש שינוי בימים ובמועדים, צא ולמד כמה כוונות יש בספר הזהר על קריאת שמע, ובסודות העמידה, ובבציעת ככרות דשבת, שבספר הזהר עצמו מצינו חילוקים שונים, ורק לרבינו האריז"ל וחיבריו הותרה הברירה, כי רוח ה' דבר בס", וחזר וכתב כן שם (אגרת כ"ו דכ"ט ע"א) ע"ש.

ואם כן לא ידעתי שמחה מה זו עושה, שכתבת בכתבך ידידי הי"ו ששמחת שמצאת וגילת דבר חדש בדברי הזהר ח"ג (דר"ל ע"ב ברעיא מהימנא), והנה אף אם נקבל דבריך שדברי הזהר שם דמשמיע לאזנו, ומה בכך וכי מי תקע לכפינו שכך הלכה, הלא שם הם דברי "הרעיא מהימנא" ואם כן בפשיטות יש לנו לומר דאכן כן הוא סברת הרעיא מהימנא דיכול להשמיע לאזניו, אבל שיטת ספר הזהר עצמו אינה כן ואף להשמיע לאזניו אסר וכמבואר בכמה מקומות בספר הזהר שציין אליהם הגאון חיד"א ז"ל בחיבוריו דלעיל ועיין לו גם במחזיק ברכה (סימן תקפ"ב), ובספר שערי זהר ברכות (כ"ד ב') ציין להרבה מקומות בזהר בענין זה ע"ש, ועיין היטב בספר תיקוני זהר (בהקדמה ד"ג ע"ב) ושם בהגהות נצוצי זהר (אות ה'), ועוד שם (תקון י' דכ"ה ע"א) ושם בהגהות נצוצי זהר (אות ט"ז) ואכמ"ל.

והרי כבר מצינו מחלוקת זאת ממש גם בין הירושלמי והתוספתא, דהירושלמי סובר דהמתפלל יכול להשמיע לאזניו ואילו התוספתא אוסרת, ואם כן מאן מוכח כמאן הלכתא - רבינו האריז"ל מוכח, דרק הוא יכול להכריע כמאן אנן נעביד, וכאן יש לנו הכרעה גמורה דיש לעשות כשאר מאמרי ספר הזהר דהמתפלל לא ישמיע קולו לאזניו וכאשר כתב מהרח"ו ז"ל בעולת תמיד, ואם כן ידידי נ"י הראיה שהבאת מספר הזהר

דברי מרן ז"ל, ועיין בדבריו שם (מערכת ק' אות ו' ואות י"ט ואות כ'), ועוד לו בספרו שיורי טהרה (מערכת ס' אות ל"ג, ומערכת ע' אות כ"ט, ואות מ"ד) ובכל אשר ציין בכל המקומות הללו, ועיין שו"ת דברי ישראל וועלץ ח"ב (סימן נ"ב דרי"ג סע"ב, וסימן מ"ט דרי"ז ע"א), ובארוכה בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג' דף כ' ואילך), ולעיל (סימן ב' דף מ"ב) בס"ד.

וכבר ידעת גם את דברי קדשו של הגאון רבי אברהם הכהן ז"ל שבספרו שיורי

טהרה (מערכת נ' אות כ"ד ד"ה והנה דק"ד סע"ג) שכתב שכל המחלוקת אם אזלינן גבי שמים או אמרינן לא בשמים היא, היא רק גבי אותם שרוח הקודש הופיעה להם כפעם בפעם ולא היתה אצלם בתדירות, מה שאין כן רבינו הקדוש האריז"ל דכל שיחותיו היו ברוח הקודש והיו רואים בפועל ממנו בכל שעה כמה מעשים נוראים שאין הפה יכול לדבר ומה דמות תערכו לו, בדבר דנהגו עלמא כוותיה והסידורים כוותיה רהיטי הלכה כמותו בכל מקום עכת"ד, ועיין בחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף צ"א ובהערה שם), ובחיבורי וזאת ליהודה (דף צ"ז), ובחיבורי שלום יעקב (סימן י"א דף פ"ג).

ובס"ד במאמרי הנדפס בקובץ התורני היקר "ביכורי יוסף" (גליון ב') [ועכשיו

נדפס בחיבורי שלום יעקב (סימן י"א)] הראיתי בעליל שכמעט כל רבותינו הראשונים ע"ה סוברים דלדינא נקטינן דבשמים היא, כלומר שיש לפסוק הלכות על פי גילויי שמימי כמו בת קול ורוח הקדש ושאלת חלום וכיוצא בזה, ושם הבאנו רבים האומרים שכך גם דעת מרן ז"ל, ולרמב"ם ז"ל החולק וסובר לא בשמים היא, לפי שעה לא מצינו חבר שסובר כמותו להדיא, ורש"י החליף משנתו בזה, ומה גם דרבנן ז"ל תמהו

וכמו כן כבר ביארנו היטב דלעולם עבדינן כרבינו האריז"ל ואף אם נראה בספר הזהר שלא כדבריו, וכמשנ"ת לעיל בארוכה, ואין צריך לומר שאם רבינו האריז"ל חלוק על רבותינו הפוסקים הפשטנים ז"ל הלכה כמותו ואפילו כשחולק על מרן ז"ל, וזה ידוע ומפורסם אצל כל יודעי דת ודין, ונתבאר הדבר היטב בקונטרס תשובותי בס"ד, ושם הראינו שכך הכרעת רבותינו גאוני הדורות מזמן רבינו האריז"ל עד האידנא, עיין שם בארוכה.

וחושבני שדי אם אביא שלשה עדים המעידים על כך, הראשון הגאון המובהק מצפת רבי חיים סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים או"ח (סימן מ"ו ס"ח) שכה כתב: **"מנהג ארץ ישראל ללכת אחר הכרעת רבינו האריז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל"** ע"ש, הרי שמעיד בגדלו שכך נתפשט המנהג בארץ ישראל לעשות כרבינו האריז"ל נגד פסק מרן ז"ל, וממש כיוצא בזה העיד הגאון מירושלים מו"ז ז"ל בספרו כף החיים (סימן כ"ה סוף ע"ה) ע"ש, ומצאתי שגם העיד כך הגאון המובהק מטבריה רבי יעקב זריהן ז"ל בספרו שו"ת ביכורי יעקב יו"ד (סימן י"ט דפ"ג ע"ב): **"כל מנהגינו הוא על פי רבינו האריז"ל הקדוש גם כשהוא נגד מרן ז"ל, וכמו שכתב החיד"א"**, והרי הוא כמבואר, ולפי שעה עיין בזה בארוכה בחיבורי ברכי נפשי ח"א (שם דף כ"ב) ובכל המובא והנסמן שם בס"ד, ובחיבורי שלום יעקב (סימן א' דף כ"ה).

והגאון המובהק משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו טהרת המים (מערכת ד' אות מ"ב סד"ה ברם די"ד ע"ב) כתב: **"כבר ידוע מה שכתבו גדולי האחרונים שדברי רבינו האריז"ל עיקר נגד**

שלא יתפלל בלבו אלא שצריך להוציא הדברים מפיו בחיתוך ובמבטא שפתיים אבל רק בהבל היוצא מפיו ולא ממש קול וכמבואר להדיא בדברי קדשו, שהדגיש וכתב: "צריך לבטא בשפתיים בחיתוך המלות היטב, בהבל היוצא מן הפה ולא בקול ממש", וחזר וכתב כן כמה פעמים כנזכר בדברותיו ז"ל עיין בו היטב.

ואם כן בטלה מכל וכל המחלוקת והסתירה (המדומה) בדברי מהרח"ו ז"ל, שרצית להוליד ולהביא לעולם, ואין כאן סתירה ואין כאן מחלוקת, אבל יש כאן הכרעה ברורה בלתי שום ספק כלל ועיקר שדעת מהרח"ו ז"ל מילדותו (בספרו עץ הדעת טוב) עד זקנותו (בספרו עולת תמיד) שבלבו אין להתפלל דזה יקרא הרהור, אלא יש להוציא בשפתיים אבל בבחינת הבל ולא קול, דהיינו שלא ישמיע לאזנו, והדברים ברורים ופשוטים, לכל מבקש אמת תלי"ת.

נמצא לפי זה שדברי שארי הגאון רבי יוסף חיים ז"ל ברורים מכוונים מיוסדים ונכונים, ודברי מו"ז הגאון ז"ל אמיתיים כדרכו, והעיקר כדברי מהרח"ו ולא שאר תלמידי האריז"ל כידוע, והעולה לדינא כדברי קדשם שהמתפלל יוציא בפיו ולא ישמיע לאזנו כי כך הכרעת רבינו האריז"ל ותו לא מיד, וליכא למנדא מינה.

ואדרבה אומר אני לך ידידי נ"י דלפי מיצוי הדין ומסורת ההוראה וכללי הפסק המסורים לנו מרבותינו ז"ל, ברור שיש לנו לפסוק ולהכריע דלא ישמיע תפילתו לאזניו, דאחר שבין רבותינו הפשטנים ז"ל יש מחלוקת אם ישמיע לאזנו או לו, כמבואר בטור ובית יוסף וכנ"ל, אם כן הקבלה מכריעה.

וטעמו של דבר כי כך היא מסורת ההוראה בישראל שכל שנחלקו

הרבה על שיטתו זו של הרמב"ם, ועיין היטב למהרש"ל בים של שלמה יבמות (פט"ז רסכ"ב), ובערוך לנר יבמות שם, ושו"ת דבר הלכה קלצקין (סימן מ"ד דל"א ע"ג), ועיין במה שהארכנו שם וצרף לכאן, ועוד יתבאר היטב בס"ד.

ז.

שוב ראיתי שכל מה שכתבתי כאן אינו אלא להתלמד למקום אחר, ומאד אני תמה עליך ידידי נ"י הפלא ופלא שלא העתקת לשון מהרח"ו ז"ל בספר עץ הדעת טוב כהוגן, והשמטת ממנו כמה תיבות, ולכן יצא לך שכאילו יש סתירה בדברי מהרח"ו ז"ל, וכתבת מה שכתבת, אבל אני הנני מעתיק לך דברי קדשו אות באות תיבה ותיבה, וזו לשונו שם: "אחר כך הודיע [ר"ל משה] שלא כל תפילה תועיל אם לא שיוציאנה בחתוך שפתיים ולא בשתיקה בתוך הלב, וגם שלא תהיה בקול ממש גבוהה הנשמע לזולתו כנז' בספר הזהר פרשת פקודי, האמנם צריך לבטא בשפתיים בחיתוך המלות היטב, בהבל היוצא מן הפה ולא בקול ממש, כנודע ההפרש שבין הבל אל קול, וזהו שאמר רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע כמו שאמרו ז"ל, וזהו שאמר [ואתחנן אל ה' וגו'] לאמר, כנודע כי דיבור הוא לאכרזא מילין בקול רם, ואמירה היא בחשאי כמו שכתוב ויאמר בלבו ואמרת בלבבך, אך עם כל זה צריך להוציאו בפיו לשחקרא אמירה דאם לא כן נקרא הרהור, וזה שאמר לאמור הא כיצד הבל ולא קול, ולכן ראשי תיבות בעת ההיא לאמור הוא הב"ל", עד כאן לשון מהרח"ו ז"ל בעץ הדעת טוב תיבה בתיבה.

והנני אליך ושואלך ידידי נ"י אמור לי מה ראית כאן בדברי מהרח"ו ז"ל שסותר לדבריו בעולת תמיד, ואדרבה ואדרבה גם כאן מבואר באר היטב כמשנתו בזקנותו

חלוק על מרן ז"ל ואין גלוי מה דעת מרן ז"ל, וזו לשון הגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל ראב"ד פה ירושת"ו בספרו ברכת יוסף ח"א (אות ה' סימן ס"ד ד"ה ועיין דף רס"ד): "ידוע שפה עיר הקדש ירושלים ת"ו הולכים תמיד אחרי דברי רבינו הפרי חדש ז"ל במקום שאינו חולק על מרן ז"ל, שרבינו הפרי חדש הוא מרא דאתרין", וכיוצא בזה כתב בספרו ברכת יוסף (ח"ג דף ק"ז), ובספרו ויחי יוסף (דק"ס ע"ד), ושורש הדברים כבר נמצא בדברי הגאון רבי יונה נבון בספרו שו"ת נחפה בכסף ח"ב (דט"ז ע"ב בנדמ"ח) ע"ש.

וכן כתבו גאוני בני ספרד מעיר התורה תונס ואי התורה ג'רבה בחיבוריהם רבות פעמים, ולדוגמא עיין לגאון רבי משה שתרוג ז"ל בשו"ת ישיב משה ח"א (סימן ג' וסימן ל"ד), ולגאון מהרמ"ז ז"ל בשו"ת ויען משה יו"ד (ס"ס י"א), ולגאון מהרמ"ך ז"ל בספרו שו"ת שואל ונשאל ח"א (יו"ד סימן א'), ושם ח"ב (יו"ד סימן ל"ב וסימן ע' וסימן צ"ג), ושם ח"ד (יו"ד סימן ס"ז), ושם ח"ו (יו"ד סימן קי"א דקל"ג ע"א), ושם ח"ז (יו"ד סימן ס"ט אות ב', ואה"ע סימן ב' דקע"ג ע"א), ושם ח"ח יו"ד (ס"ס רי"ח), ושם ח"ט (אה"ע סימן נ"ה דרמ"ג ע"ב, ובקונטרס הלכה למשה דש"י ע"א אות ג' סק"ד), ובספרו הלכה למשה ח"א (מערכת א' אות ג' ומערכת פ' אות א'), והלכה למשה ח"ב (מערכת מ' כלל ל"ב דף שע"ג), ובספרו ברית כהונה או"ח (מערכת נ' כלל ה' דל"ג ע"א), ושם יו"ד (מערכת ת' אות א' דקי"א ע"א), ולמר בריה הגאון מהרא"ך ז"ל בספרו ברית אברהם (מערכת פ' אות א'), ובשו"ת אוהב משפט ח"א (סימן ב' ד"ד סע"ב), וכן כתב הגאון מהרח"ך ז"ל בשו"ת שמחת כהן ח"ה (יו"ד

רבנן הפוסקים הפשטנים ז"ל ויש גילוי מה דעת הקבלה, היא המכריעה, והלכה כדברי המכריע, וכאשר הבאתי בזה בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג' דף י"ט ואילך) דברי רוב ככל רבותינו ז"ל שכתבו כן, עד אחרון שנתפשטו הוראותיו בישראל הוא רבינו המשנה ברורה (סימן כ"ה סס"ק מ"ב) שכתב: "במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים - דברי קבלה יכריעו", עיין שם בארוכה וצרף לכאן, ועיין בחיבורי וזאת ליהודה (סימן ה'), ובקונטרס חידושי תורה שלי הנדפס בספר באר יצחק ח"ג (סימן י"ט וסימן כ') כתבתי בס"ד בפרוטרוט בענין זה בדעת מרן ז"ל, והראינו בעליל בס"ד דאף מרן ז"ל כך דעתו הרמה דכל שנחלקו הפוסקים הקבלה תכריע עש"ב, והבאתי מקצת מהדברים לקמן (אות ט') עיין שם. [ועכשיו נדפס בחיבורי שלום יעקב (סימן א')].

וכעת רואה אני שכבר מו"ז הגז"ל רמז על זאת בסוף דבריו שהרי ציין שם לעיין בדבריו בכף החיים (סימן כ"ה אות ע"ה), והמעייין שם יראה שהאריך בפרט הזה שכל שיש מחלוקת בין חכמי הפשט והמקובלים הלכה כמקובלים, ושהקבלה מכרעת במחלוקת הפוסקים, ומינה נמי לנדון דידן, וברור שלזה נתכוין מו"ז הגז"ל וטמן ברמז ודוק היטב.

ח.

ומה גם שכך דעת רבינו הפרי חדש ז"ל שהמתפלל אף לאזניו לא ישמיע וכסברת ספר הזוהר, וכבר ידעת כמה היה רב גובריה ונפיש חיליה בתורה של תנא דבי רבי חזקיה זיע"א בעל פרי חדש מי ידמה לו, וכבר קבלה קבלנו ושמענו מרבים מגדולי רבותינו בני ספרד שרוב ככל דבריו סלת נקיה ויש לפסוק כמותו במקום שאינו

והנני להביא כאן מעט מלשונו של הגאון חיד"א ז"ל בחיבורו מחזיק ברכה (סימן תקפ"ב אות ז'): "ואני בעניי הכרעתי לעיל (סימן קמ"א) שהעיקר כדברי הפרי חדש מיסוד תורת אמת מרבינו האריז"ל [שלא ישמיע אפילו לאזניו] וכו', ועוד מן הדא דבזהר פרשת ויגש (דר"י ע"א) מכל לשון המאמר הקדוש עינך תחזינה מישרים דצריך שהמתפלל לא ישמיע לאזניו וכו', וכן יש להוכיח מדברי התיקונים (ד"ג ע"ב), ורבינו האריז"ל בשער הכוונות כתב לומר העמידה בלחש כמו שהזהיר רשב"י שלא להשמיע קולו בתפילתו שלא יתאחזו בה החיצונים ע"ש, ומאחר שהדבר יצא מפי רבינו האריז"ל ואזהרתיה מהכא כמו שכתוב בזהר הכי נקטינן, וכמו שכתבתי בברכי יוסף (סימן ק"א), ובמחזיק ברכה (לעיל סימן קמ"א), ועתה אמת אגיד כי הוגד לי מפה קדוש דבספר עולת תמיד כתב יד (שהוא מחובר מגנזי שפוני מהרח"ו זצ"ל והדברים עתיקים מכתב יד קדשו) שם כתוב בפירוש דצריך שלא ישמיע לאזניו ותו לא מידי", עד כאן לשון צדיק ודבריו חיים וקיימים זיע"א. ועיין היטב למהר"ם פאפירש ז"ל בספרו אור צדיקים (סימן י"ח אות ב' וג') ודוק היטב. [ועל ספר עולת תמיד - עיין עוד לגאון חיד"א ז"ל בספרו שם הגדולים חלק הספרים (מערכת ע' אות כ"ד ואות ע')].

ובהיותי בזה ראיתי לגאון מהרצ"א דינוב ז"ל בספרו אגרא דפרקא (אות קנ"ו) שכתב לדקדק מדברי ספר הזהר ח"א (פרשת ויגש דר"י ע"א) הנ"ל דהמתפלל יכול להשמיע לאזניו, אלא שלא יתפלל בקול שאחרים שומעים ע"ש, ותימה דהגאון חיד"א ז"ל במחזיק ברכה שם דקדק איפכא מדברי הזהר שם שם

דף קס"ד), והגאון מהרמ"ז ז"ל בספרו יד משה הנדפס עם ספר מעשה בית דין (סימן ג' דף ב') כתב והביא משם הגאון רבי ישועה בסיס זצ"ל שקבלנו הוראות הפרי חדש היכן שאינו חולק על מרן ז"ל, וכן כתב בספרו אלה מז"ה (ד"ח ע"ד), ונתבאר הדברים בארוכה בס"ד בקונטרס כללי הפרי חדש דילן, ולפי שעה עיין בזה בחיבורי ברכת יעקב (דף ב'), ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף פ"ח), ובחיבורי וזאת ליהודה (סימן י' דף ס"ב, ודף צ"ט), ובחיבורי יחי יוסף (דף נ"ו, ודף קי"א), ובחיבורי שם בצלאל (דף רל"ד) ע"ש.

וכאן בנדון דידן אף אם נאמר דאין בירור גמור איך סובר מרן ז"ל אם כסברת המתירים להשמיע לאזניו או כחולקים שאף לאזניו לא ישמיע (עיין לקמיה בסמוך), ואם כן בודאי יש לנו לנקוט כרבינו פרי חדש ז"ל שהכריע דהמתפלל אף לאזניו לא ישמיע ודוק.

וגם גאון עוזינו החיד"א ז"ל בכל חיבורי קדשו פסק והכריע כרבינו האריז"ל שלא ישמיע אפילו לאזניו, וכנ"ל (דף קכ"א), והרי כבר ידעת שרבים אומרים שקבלנו עלינו דברי הגאון חיד"א ז"ל כהוראות מרן ז"ל, עיין מה שהבאנו בזה בארוכה בחיבורי חוקי רצונך ח"ב (סימן ח' מדף נ"ד ואילך), ובחיבורי כנסת יעקב (קונטרס ד' אות ה' דף צ"ה ד"ה ועם), ועוד שם (קונטרס ו' דף קנ"ט), ובחיבורי אור משה (סימן א' דף ה'), ובחיבורי וזאת ליהודה (דף צ"ט), ועיין בחיבורי יד סופר ח"א (אות ק"ו די"ט סע"ב) עש"ה, ובארוכה בחיבורי שלום יעקב (סימן א' דף י" ואילך), ובס"ד נתבאר היטב במקומו ואכמ"ל.

ז"ל במחזיק ברכה שם בענין זה אם ישמיע לאזניו, ודברי הפוסקים, הוא ז"ל העיר מדברי מדרש תנא דבי אליהו רבה (פרק כ"ח) שמפורש שלא ישמיע לאזניו שלו, ותמה שהפוסקים לא ראוהו ע"ש.

ותימה אצלי על שלא שת לבו הטהור שכבר הגאון חיד"א ז"ל במחזיק ברכה שם שם באותו מקום ממש הביא דברי מדרש תנא דבי אליהו הזה, והוא פלא, וכן כתב הגאון חיד"א בהגהותיו נצוצי אורות דלעיל, וגם נעלם ממנו שבביאור הגר"א או"ח (סימן ק"א) הביא דברי התנא דבי אליהו והגיהו ולפי זה אין ראייה משם ע"ש וצ"ע.

ט.

ועוד תמה אני עליך ידידי הי"ו דאזילת בתר איפכא, ובאת לספק עלינו את הברורות והודאות הן דברות מהרח"ו ז"ל, ולא ראית את המסופקות בידנו מכבר, שהרי כאן בפרט דעת מרן ז"ל מכלל ספק לא יצאה, שבשלחן ערוך התיר להשמיע לאזנו, ואילו בבדק הבית כתב דראוי לחוש לדברי ספר הזהר שהמתפלל לא ישמיע אפילו לאזנו וכסברת התוספתא, וכנ"ל.

והנה כבר נודע שיש מחלוקת בין רבותינו האחרונים וכמה דיות נשתפכו וכמה קולמוסין נשתברו איזהו החיבור היותר מאוחר של מרן ז"ל דבתר ידידיה ניזיל, אם השלחן ערוך או בדק הבית, וכמפורש בספרן של צדיקים.

ואף שרבים אומרים שהשלחן ערוך אחרון וכדבריו עיקר נגד בדק הבית, מכל מקום רבים גם חולקים וכמבואר בכללי מרן דילן בס"ד, ועיין בחיבורי ברכת יעקב (דף קמ"ז, ודף קמ"ח), ומדברי רבינו פרי חדש יורה דעה (סימן ק"ה ס"ק ט"ל) משמע

דהמתפלל אף לאזניו לא ישמיע, וכן הוא להדיא גם בדברי הגאון חיד"א בהגהותיו נצוצי אורות לספר הזהר שם בשם רבינו השל"ה ז"ל, וברור אצלי שאם הגאון מהרצ"א דינוב ז"ל שהיה אדוק ודבוק למאוד בתורת החיד"א ז"ל כידוע, היה רואה דברי הגאון חיד"א ז"ל במחזיק ברכה ובנצוצי אורות שם לא היה כותב כן, ודוק.

ואני מוסיף שמצאתי לגאון קדמון הוא הרב המובהק רבי מנחם די לונזנו ז"ל בספרו דרך חיים (דף ס"ו בענין השישי) שאחר שהביא דברי הזהר הקדוש דפרשת ויגש דלעיל, כה כתב: "ומדאמר הזהר לא איצטריך ליה למשמע קליה, משמע דאפילו הוא עצמו לא ישמע קולו" ע"ש, והובא גם בשתיקה כהודאה בספר של"ה (מסכת תמיד פרק נר מצוה דש"י ע"ב דפו"ח) ע"ש. [ואולי לדברים אלו רמז הגאון חיד"א בהגהותיו ניצוצי אורות דלעיל ע"ש].

עוד ראיתי לנכדו של הגאון מהרצ"א דינוב ז"ל, הוא הגאון אדמו"ר ממונקאטש ז"ל בספרו דברי תורה (מהדורה ב' סימן ס' דף קס"ח) שכה כתב: "ובזהר הקדוש פרשת ויגש (הנ"ל) מבואר דגם לאזני עצמו לא ישמיע קולו בתפילתו, וכן מבואר בתנא דבי אליהו רבה (פרק כ"ח) ומכל שכן לאזני אחרים ובציבור בודאי אסור, ועיין שערי תשובה (סימן ק"א אות ב') עכ"ל, ועוד עיין שם בארוכה.

ומפורש שהבין דברי ספר הזהר הקדוש דפרשת ויגש הנ"ל, כדברי הגאון חיד"א ז"ל ולא כדברי זקנו הגאון מהרצ"א דינוב ז"ל, ותימה שלא זכר כלל לדבריהם.

ועוד ראיתי לו לאדמו"ר ממונקאטש ז"ל בספרו ניוקיי אורח חיים (סימן תקפ"ב) שאחר שהביא דברי הגאון חיד"א

המקובלים יכריעו, אלא גדולה מזו, דעתו הרמה דמין ז"ל היא שכל שהמקובלים חולקים על הפוסקים - הלכה כמקובלים וכידוע, וכן כתב להדיא אחד המיוחד מגדולי רבנן בתראי הוא הגאון הקדוש רבי מצליח מאזוז ז"ל הי"ד בשו"ת איש מצליח ח"א (סימן ט"ו דמ"ב ע"ב): "לדין דעת מין ז"ל שהולכים אחר הקבלה נגד הפוסקים", ועוד באיש מצליח (שם דע"ו רע"א) כתב: "לדעת מין ז"ל הולכים אחר הקבלה נגד הפוסקים עיין בית יוסף (סימן קמ"א) ע"ש.

ועוד לו שם באיש מצליח (ס"ס י"ח דצ"ב סע"ג) כתב: "במאי דקמן בברכת גאל ישראל, כיון דאנן בדין הולכים אחר הקבלה דהוי הפסק כמבואר בבית יוסף או"ח (סימן ס"ו) שהמנהג הוא על פי הזהר, אם כן אין אנו צריכים לכל מה שפלפלו האחרונים בזה, יען לדין אין כאן ספק, דלא מיקרי ספק אלא במחלוקת הפוסקים, אבל מה שהוא על פי הזהר והקבלה הוי ודאי לדין, וכמו שכתב מין ז"ל בבית יוסף (סימן קמ"א) בדין העולה לספר תורה אם צריך לקרות וזו לשונו: "מאחר שלא נזכר זה בתלמוד בהדיא, לא שבקינן דברי הזהר מפני דברי הפוסקים", ועיין שם שהאריך בזה בטוב טעם ודעת ודפח"ח.

וכדבריו ראיתי שכתב להדיא הגאון המובהק רבי חיים סתהון ז"ל בספרו ארץ חיים (בכללים בראש הספר כלל י"ג ד"ז רע"א): "מה שכתב המגן אברהם (סימן כ"ה סק"כ) משם הרדב"ז דכל דבר שבעלי הקבלה והזהר חולקים עם התלמוד הלך אחר דברי התלמוד והפוסקים ע"ש, היינו דוקא כשאין פלוגתא בין הפוסקים, אבל היכן דפליגי הפוסקים דברי המקובלים יכריעו וכמו שכתב הרדב"ז ז"ל עצמו

דבדק הבית חיבר אחר השלחן ערוך, וכן יוצא מדברי הב"ח יו"ד (ס"ס ע' ד"ה ויש דקט"ז ע"ב) וצ"ע בב"ח חו"מ (ס"ס קס"ד), ועיין לרבינו החבי"ב ז"ל בעל כנסת הגדולה בספרו שו"ת בעי חיי יו"ד (סימן ק"מ דפ"ו ע"ד), ועוד שם (סימן קמ"ו דצ"ד ע"א) ע"ש.

ורבינו הגאון חח"מ ז"ל דכל רז לא אניס ליה במשנת רבותינו, כידוע כה כתב בספרו המופלא שדי חמד (כללי הפוסקים סימן י"ג אות ל'): "בדק הבית אם חיברו מין קודם השלחן ערוך או אחר כך במחלוקת הוא שנוי, ומרן החיד"א אף דבספרו שיורי ברכה נראה מסכים דבדק הבית קדם, מכל מקום כבר גילה דעתו בשאר דוכתי דמפקפק בזה", ועיין שם שכתב השדי חמד שאינו פשוט כלל לומר דהשלחן ערוך בתראה, ושאין לנו ראיה ברורה בזה וכאשר כתב כן בספר המעלות לשלמה (דצ"ט ע"א אות ע"ח) עיין בכל דבריו בארוכה, ועיין גם בכללי הפרי מגדים יו"ד (לאיסור והיתר אות ט') ובמשמרת שלום שם עיין שם, ומן התימה שבשו"ת פני יצחק ח"ג (חו"מ סימן ה' דכ"א ע"א) ועוד לו שם ח"ה (דקע"ד ע"ג) כתב בפשיטות דחיבור בדק הבית היה קודם חיבור השלחן ערוך וצ"ע. [ועיין לקמן במלואים מה שכתבתי בזה והראיתי בס"ד בראיות דלענ"ד בדק הבית נתחבר אחר חיבור השלחן ערוך בס"ד].

ואם כן ידידי נ"י עד שאתה בא לפקפק ולהסתפק בדברי מהרח"ו ז"ל, יש לנו להסתפק בדעת מין ז"ל, וכנ"ל.

ובאמת גם בדעת מין ז"ל אין ספק לענ"ד, ואדרבה ואין צריך לומר הוא, כי מין ז"ל סבירא ליה בעלמא שלא רק כשיש מחלוקת בין הפוסקים דברי

ענינא והכי מסיק שדעת מרן הבית יוסף דנקטינן כדברי המקובלים, והוסיף דאף דאינהו בני אשכנז יוצאים ביד רמ"א ז"ל ורמ"א בדרכי משה חלק על מרן ז"ל, מכל מקום קבלת בני אשכנז לפסקי רמ"א היתה רק למה שכתב בהגהותיו לשלחן ערוך ולא למה שכתב בדרכי משה וכאשר כתב הגאון רבי חיים הכהן רפאפורט ז"ל בספר תשובותיו (אה"ע סימן ס"ט) עש"ב. [ולגבי פרט זה דקבלת בני אשכנז היתה רק לדברי רמ"א ז"ל בהגהותיו לשלחן ערוך ולא לספרו דרכי משה - עיין מה שכתבתי בס"ד לפי שעה בחיבורי יחי יוסף (סימן ג' אות ב') עש"ב, ונתבאר היטב בס"ד בכללי רבותינו בעלי השלחן ערוך דילן ואכמ"ל].

וגם ראיתי עכשיו למעלת הדיין המצויין החכם השלם זקן ויושב בישיבה הגאון רבי יהושע מאמאן שליט"א בספרו היקר שו"ת עמק יהושע ח"ג (סימן ל"ג) שכה כתב: "בענין מחלוקת הזהר עם הפוסקים לדידן הלכתא כמאן אזלא, ראה נא מה שכתבתי בהרחבה בענין זה בספרי עמק יהושע ח"ב (כאבני מילואים סימן א') והעלתי שם שדעת מרן ז"ל דדבר שלא נתבאר בהדיא בתלמוד, העיקר להלכה ולמעשה הם דברי הזהר הקדוש והוא הדין לדברי רבינו האריז"ל והמקובלים, למרות שכל הפוסקים נגדם" ע"ש.

ואכן המעיין בספר עמק יהושע ח"ב (שם מדרס"ג ע"א עד דרס"ה ע"א) יראה שביאר הענין כמין חומר בטוב טעם ודעת מהרבה מקומות בדברי מרן ז"ל והמפרשים, ושהעיקר שדעת מרן ז"ל דהלכה כמקובלים נגד הפוסקים, ועוד ציין מעלת הרב שליט"א לספרו עמק יהושע ח"א (סימן ל"ד) שהאריך בפתגמא דנא, ולדאבוני אין לי ספר תורה זה לראות נועם אמריו, ואתה תחזה.

בתשובותיו (הישנות סימן ח') לענין תפילין בחול המועד שאסור להניחם משום שדברי קבלה יכריעו, וכן פסק מרן ז"ל בשלחן ערוך אורח חיים (סימן ל"א) על פי דברי הזהר וכמו שכתב בבית יוסף שם, וכיוצא בזה כתב בבית יוסף אורח חיים (סימן נ"ט) ואבן העזר (סימן כ"ה), ומדבריו בבית יוסף אורח חיים (סימן קמ"א) מתבאר דאפילו אין פלוגתא בין הפוסקים אך כיון שאינו נזכר בתלמוד, אזלינן בתר הזהר נגד הפוסקים, ועוד האריך בדברי טעם עיין עליו. [ועיין עוד בארץ חיים (ס"ס תרצ"ו דמ"ו ע"ד) ע"ש].

וכן כתב רבינו הגאון שדי חמד ז"ל בספרו שו"ת מכתב לחזקיהו (סימן ז' דל"ג ע"ג וע"ד): "אין לנו אלא דברי מרן הבית יוסף ז"ל דכל דלא נזכר בתלמוד היפך הזהר עבדינן כזהר אפילו שהוא נגד הפוסקים", עיין שם שהאריך בענין זה, וכן כתב מו"ז הגז"ל בכף החיים (סימן כ"ה אות ע"ה) ע"ש.

ובשו"ת דברי ישראל ח"ב (סימן נ"ב דרי"ג סע"ב) כתב: "עיין בבית יוסף סימן קמ"א שכתב מאחר שלא נזכר בתלמוד בהדיא לא שבקינן דברי הזהר מפני דברי הפוסקים", וכן כתב גם בבית יוסף (ס"ס ל"א), ורמ"א בדרכי משה (שם אות ב') חלק על מרן הבית יוסף וכתב ואין לזוז מדברי הפוסקים ואף אם היו דברי הזהר חולקים עליהם דלא כבית יוסף, היוצא לנו מזה דדבר זה בפלוגתא דרדב"ז ורמ"א סוברים דנקטינן כפוסקים נגד הזהר, אבל הבית יוסף ועוד סבירא להו דנקטינן כדברי הזהר והמקובלים בכל דבר שלא נתבאר בהדיא בתלמוד".

ושם בספר שו"ת דברי ישראל (סימן מ"ט דר"ז ע"א וע"ב) האריך מאד בהאי

אחד שפה אחת ודברים אחדים **שדעת מרן הבית יוסף ז"ל דעבדינן כמקובלים נגד הפוסקים**, לא שנא כספר הזהר חולק על הפוסקים, ולא שנא כשהמקובלים חולקים על הפוסקים, לעולם עבדינן כקבלה, ודוק היטב.

וכן כתבו רבים רבים מגדולי האחרונים ז"ל וכמבואר בס"ד היטב בקונטרס חידושי תורה שלי, אשר הדפיס אחי הגאון המפורסם רבי אליהו ציון סופר שליט"א ראש ישיבת "באר יצחק", בספר באר יצחק ח"ג (סימן י"ט וסימן כ', דף פ"ט - דף ק"כ) עיין שם שבאנו בזה בארוכה, והראינו בעליל בלא צד ספק שכן דעת מרן ז"ל ומנהגו לפסוק כמקובלים, ונתבאר עוד היטב במקומו בס"ד. [ועכשיו נדפס בחיבורי שלום יעקב (סימן א')].

והשתא דאתינן להכי שדעת מרן ז"ל דלא מבעיא כשיש מחלוקת בין הפוסקים אזי הקבלה מכרעת, אלא אפילו כשהמחלוקת בין המקובלים לפשטנים, דעת מרן ז"ל שהלכה כדברי המקובלים וכן"ל בארוכה מפי סופרים וספרים, מינה תשמע לנידון דידן דבודאי יש לומר דמרן ז"ל סובר כסברת הזהר והמקובלים דהמתפלל אפילו לאזניו שלו לא ישמיע, ויש לנקוט כעיקר כדברי מרן ז"ל בבדק הבית, וכן נקט בדעת מרן מו"ז הגז"ל בכף החיים שם וכאשר הבאתי דבריו לעיל וז"ב.

על כל פנים ידידי נ"י נהפוך הוא מדברייך, שבדעת רבינו האריז"ל אין לנו ספק כלל, והעיקר שהמתפלל לא ישמיע אף לאזנו, ובדברי מרן ז"ל היה לך להסתפק מה העיקר לדינא אם דבריו שבשלחן ערוך או שבבדק הבית ודוק. [ולדידן גם בדעת מרן ז"ל אין ספק כנ"ל].

ומצאתי שכבר כתב כדבריהם גאון קדמון לפני כשלש מאות שנה מר ניהו רבה רבי בנימין הלוי ז"ל אב"ד אزمיר בתשובתו הנדפסת בשו"ת דברי יוסף אירגאז (סימן ב' ד"י ע"ב) וזו לשונו הטהורה: "מאחר שדבר זה אין לו שורש בתלמוד אלא בדברי הפוסקים והם חולקים על הקבלה, לדברי הקבלה שומעים, ואף שהרדב"ז ז"ל כתב דהיכא דהקבלה חולקת על התלמוד הלך אחר התלמוד ע"ש, אין הדברים אמורים אלא רק בדבר המפורש ב"תלמוד" והקבלה חולקת על תלמוד ערוך, אבל בדבר שלא נזכר בתלמוד רק ב"דברי הפוסקים" אפילו שהשוו כולם לדעה אחת, והם חולקים על הקבלה, עם כל זה לדברי הקבלה שומעים, וכן מתבאר להדיא בדברי רבינו הגדול מרן ז"ל בבית יוסף או"ח (סימן קמ"א) שכתב: אף על פי שלדברי הפוסקים צריך לקרוא ואם לא יקרא כתבו הפוסקים דהוי ברכה לבטלה מאחר שלא נזכר זה להדיא בתלמוד, לא שבקינן דברי הזהר מפני דברי הפוסקים עד כאן לשון מרן ז"ל, הרי דאפילו בענין ברכה לבטלה הסכימה דעתו דעת עליון דמאחר שלא בא הדבר מפורש בתלמוד אלא בדברי הפוסקים עם היות שהסכימו לדעה אחת עם כל זה פסק מרן ז"ל שלדברי ספר הזהר שמעינן", עד כאן לשון צדיק זיע"א. [וכבר ידעת כמה היה רב גובריה ונפיש חיליה דהגאון רבי בנימין הלוי, והוא "נר בן נר" כעדות הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו עיני כל חי (סנהדרין ס"ה א' דע"א רע"א), ועיין שם שרמז על מעשה נורא ומופלא שעשה רבי בנימין הלוי זיע"א, ונח נפשיה בעשירי בתמוז שנת תפ"א, ואכמ"ל].

הרי לנו רבים ושלמים מרבותינו גדולי הדורות ע"ה שכולם מעידים פה

גם שארי הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו עוד יוסף חי (פרשת משפטים אות ג') אחר שכתב שנתחבטו גדולי חכמינו בענין המתפלל לא ישמיע קולו, סיים: "ואנא אמינא אם ידע אינש בנפשיה שאם לא יהיה משמיע לאזניו יוכל לכוין היטב ולא יבלע אותיות מן התפילה, אין הכי נמי יעשה כמו שכתב הגאון חיד"א ז"ל שלא ישמיע לאזניו, אבל אם לא יוכל לכוין היטב, וכל שכן היכן שחושש שיבלע אותיות אם לא ישמיע לאזניו - ישמיע לאזניו דוקא ולית לן בה, ושמעתי דעטרת ראשי הרב מו"ר אבי זצ"ל היה דרכו להשמיע לאזניו, ושוב עלה בדעתו לשנות מנהגו ולא היה משמיע לאזניו והיה קשה עליו הדבר הזה, ואמרו בחלום לאחד ירא שמים שיאמר לרב מר אבי זצ"ל שיחזור למנהגו הראשון להשמיע לאזניו, ובא החולם הזה והגיד לו וכן עשה", והרי לך מעשה רב מנשיא בית אב הוא מר זקני הגאון רבי אליהו חיים זצ"ל.

וזה מה שרצינו לבאר בס"ד, ועוד הרבה דיו נשתייר בקולמוס בפתגמא דנא, וכן להסביר דברי מהרח"ו ז"ל בעולת תמיד שם בכוונתו שכדבריו מפורש בירושלמי, שתמהו עליו האחרונים עיין בהגהות וחיידושים שם, ועיין היטב בדרישה ופרישה על טור אורח חיים (סימן ק"א), ובספר מאמר מרדכי (שם) ובספר יוקח נא (שם), ועוד חזון למועד לבאר הדברים בפרוטרוט בעזר האל וישועתו.

אבל אין בזה נפקא מינה, דאפילו אם היה ברור לנו בלא ספק שדעת מרן ז"ל שהמתפלל יכול להשמיע לאזניו ולא לזולתו, לדידן עיקר כדברי רבינו האריז"ל וכפי הכרעת כל רבותינו הגאונים גדולי הדורות ז"ל, הפרי חדש ז"ל, והחיד"א ז"ל, ורבי יוסף חיים ז"ל, ומו"ז ז"ל בעל כף החיים, ורבים דעימייהו, ועיקר, וכן נהגו בעיר הקודש ירושלים ת"ו, וצדקו דברי מו"ז הגז"ל ותתן אמת ליעקב.

זה מה שראיתי ידידי נ"י להשיבך על קנך, ולאוקמי מילתא דרבנן קדישי גדולי הדורות זיע"א אשר הם לנו לעינים ובאורם נראה אור ובנתיבותם נלך עד ביאת ינון אכ"ר.

י.

והנה עם כל דברינו האמורים בס"ד צריך אתה לדעת כי כבר כתבו רבותינו ז"ל להמונ העם תיסגי להו דכשמתפללים שלא ישמיעו לאזני אחרים, ובפרט אם מרגיש האדם בעצמו שעל ידי שאינו משמיע לאזניו אינו יכול לכוין כהוגן אזי שפיר דמי להשמיע לאזניו, וכאשר הביא דבריהם מו"ז הגז"ל בכף החיים (סימן ק"א אות ט'), וסימן תקפ"ב אות נ"ז) ע"ש, וכן מצאתי שכתב גם הגאון רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו שיורי טהרה (מערכת ת' אות מ"ו) ע"ש. [ושם היקל בכהאי גוונא אפילו אם משמיע לאחרים וצ"ע].

הגאון רבי אליהו טופיק שליט"א

בענין שיעור חלה לדעת רבנו זיע"א

וגם ידבר בענין שיעור כזית במצת מכונה ועבודת יד עבה

דרהם, ולכאורה דבריו מרפסן איגרי בתוכ"ד, וממ"נ, אם אין לשין יותר מתק"ך דרהם, למה כתב ששיעור חלה הוא תשע"ז דרהם, ועוד, שהרי כל השיעורין ששיערו חכמים הוא לפי נפח, כאשר הארכנו בזה במקום אחר, ולכן אף שמ"ג ביצים וחומש עולין תשע"ז דרהם לפי חשבון הביצה ח"י דרהם, וכמ"ש הרמב"ם פ"א דעדיות, זה דוקא במים כמ"ש שם הרמב"ם, אבל בקמח שהוא קל מן המים כתב הרמב"ם שתק"ך דרהם קמח חיטה מצרית הוא מידה שחייבת בחלה, וא"כ למה כתב הרב בא"ח ששיעור חלה הוא קמח משקל תשע"ז דרהם, וכבר עמד בזה הגר"ח נאה בספרו שיעורי תורה עמוד קס"ז, ומה שהביא הרב בא"ח מהרב חיים לראש כבר השיג בזה בשיעורי תורה שם, שאין ראיה מהחיים לראש, בהיות ושם לא הזכיר ששיעור חלה בקמח הוא תשע"ז דרהם, אלא כוונתו דמ"ג ביצים וחומש במים הוי תשע"ז דרהם, וכלי כזה הוא שיעור חלה שהוא תק"ך דרהם, עיי"ש, אבל התמיהה על הרב בא"ח יותר גדולה, בדבריו מרפסן איגרי בתוכ"ד, וכמ"ש, ועל מה ולמה עזב הרב בא"ח דברי הרמב"ם ומר"ן ז"ל ופסק נגדם לקולא, ופטר משיעור חלה עד תשע"ז דרהם, והרי כידוע דרכו תמיד ללכת בעקבות מרן ז"ל, וכמ"ש בר"פ ח"ב יו"ד סימן ז' וז"ל: מאחר שאנחנו קבלנו הוראת מרן ז"ל, וכאן פסק הדין בלי שום חולק, וגם שהוא להחמיר אפילו אם יבואו מאה אחרונים לחלוק עליו להתיר אין שומעים להם, כי אנחנו מחוייבים ללכת

ידוע מש"כ הרמב"ם בפ"א דעדיות מ"ב שמדת חלה היא מדה שיהיה רחבה עשר אצבעות על עשר ברום שלש אצבעות ועשירית אצבע, ועשירית עשירית אצבע, וחלק אחד מאלפים וחמש מאות מאצבע בדקדוק וכו', ואני עשיתי מדה בתכלית הדקדוק ומצאתי רביעית תכיל מן היין קרוב לכ"ו דרהם, ומן המים קרוב לכ"ז דרהם, ומן החטה כ"א דרהם, ומן הקמח כגון ח"י דרהם, ומצאתי שיעור חלה תק"כ דרהם בקרוב מקמח חטים, ואלה הדרהם כולם מצריות, וכמו כן אלה המינים שמדדתי מצריות ג"כ והלכה כחכמים, עכ"ל, ומרן ז"ל באו"ח סימן תנ"ו ס"א כתב ששיעור חלה מ"ג ביצים וחומש וכן יעשה וכו', היינו שעשה את מדת הנפח, ולבסוף סיים: והם תק"כ דרהם חטים מצריות, ע"ש.

והגאון האדיר הרי"ח טוב בבן איש חי הלי' פסח פרשת צו סעיף י"ט כתב וז"ל: ואין לשין לפסח עיסה גדולה יותר מן תק"ך דרהם, ויותר טוב ללוש אותה פחות מתק"ך דרהם, ושיעור עיסה שחייבת בחלה הוא קמח משקל תשע"ז דרהם, כי כן עולה מ"ג ביצים וחומש ביצה למשקל הביצה ח"י דרהם, וכנ"ז בפוסקים, ועיין חיים לראש דף ק"י, עכ"ל, וחזר ושנאו בש"ב פר' שמיני הלי' חלה ה"א, ע"ש.

וכל הקורא סעיף זה תמ'ה תמ'ה יקרא, דמתחילה כתב הרב שאין לשין לפסח יותר מתק"ך דרהם, שהוא שיעור חלה, ואח"כ כתב ששיעור חלה הוא תשע"ז

המחזקת תק"ך דרהם מסולת הנז', אבל לענין ברכה נפיק חורבא שמברך ברכה לבטלה, שהרמב"ם ששיער במשקל היינו שיעשו מדה המחזקת תק"ך דרהם מקמח חיטה מצרית, ובאותה מדה ישערו לכל קמח מכל חטים שבעולם אפילו שיהיה כבדה הקמח של אותו מקום כפליים ממצרים, או קלה כחצי משקל של מצרים זהו שיעורה לא יותר ולא פחות, שכ"כ בלשוננו פ"ו הל' ביכורים: ומדה שמכילה במשקל הזה מקמח חטים הזה, בה מודדים לחלה בכ"מ. ע"כ. נמצא דלא אהני מ"ש הרמב"ם אלא לענין שיעשה אדם כלי המחזיק תק"ך משקלי זוזי מצרים מקמח שלשם, ובאותו כלי ימדוד לכל מקום, לא שישקול כל אדם במקומו תק"ך דרהם קמח, כי יש קלה או כבדה יותר משל מצרים, אלא שהאידנא סומכים על כי עושים הרבה עשרונים ומצרפים אותם בשעת הפרשת חלה, אבל הכא לעשות רק עשרון אחד בלבד פשיטא שאינו יכול לסמוך על משקל תק"ך דרהם, ולא מבעיא מסולת, אלא אפילו מקמח עם סובין אין לסמוך, כי שמא כבדה היא יותר ונמצא מברך לבטלה, לכך נראה שצריך שילוש הרבה יותר מתק"ך, עד שיצא הספק מלבו שודאי לא תהיה הכבדות עולה יותר, וכן להפך, הבא לעשות פחות מעט מעשרון כגון תקט"ו דרהם, צריך ליזהר דשמא קמח זו קלה ותקט"ו אלו ממלאים המדה ויותר, אלא יקח פחות הרבה מתק"ך, או יעשה כלי אחד במדה לפי חשבון האצבעות שכתב הרמב"ם. עכ"ל הרב בית דוד. ותשובה זו של הרב בית דוד היתה למראה עיניו של הגאון הרי"ח טוב, וכמו שהביאה בבא"ח ש"ב פר' קורח לענין שמשערין בנפח, עיי"ש.

אתה הראת לדעת שדברי הרב בן איש חי ז"ל מיוסדים על אדני פז, כי כל

ע"פ הוראותיו מכח הקבלה שקבלנו, עכ"ד ע"ש. וא"כ איך פסק כאן לקולא נגד מרן ז"ל.

וראיתי להגאון רבי נסים כדורי בספר מעשה ניסים דף קנ"ג שכתב שמתק"ך דרהם קמח עד תשע"ז דרהם קמח יפריש בלא ברכה, ומתשע"ז דרהם קמח יפריש בברכה. ע"ש. וכנראה שדעתו ז"ל שיש חובת ההפרשה מתק"ך דרהם כדעת מרן ז"ל, אלא שלא רצה להורות לברך בשיעור זה נגד הרב בא"ח. ושור"ר שכ"כ משמו בשו"ת יחווה דעת ח"ד.

אמנם לגודל הקושיות שזכרנו על מאור עינינו הרי"ח טוב, שלבו היה כלב ארי בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים, אמרתי שחובה עלינו למצוא יישוב לדבריו ז"ל, שהרי כל המעיין בספריו הקדושים, ובפרט בשו"ת רב פעלים יראה שממש כל רז לא אניס ליה, ואיך יכתוב כאן סעיף שקשיא מרישא לסיפא, ונגד כל גדולי הפוסקים שאנו הולכים בעקבותיהם, ולבי היה מיצר ודואב איך ליישב דבריו ז"ל.

וב"ה מצאתי את שאהבה נפשי, ויגעתי ומצאתי יישוב לזה, וכל דברי הרב ז"ל לקוחין משו"ת בית דוד חיו"ד סימן מ"ג, דס"ל שכל שיעורי חז"ל הם בנפח ולא במשקל, ושם בהמשך אותה תשובה אחרי שהביא שהחטים כבדים מהקמח, והיין והשמן קלין מן המים, ושיעור חלה הוא במדה ולא במשקל, כתב וז"ל: ומכאן למשערים בפסח עשרון של תק"ך דרהם מסולת נקיה ויפה שהוא טעות, דנהי דלענין חמוץ עדיף טפי, שמחמירין הם כי הסולת נקיה ההיא כבדה הרבה מאוד מקמח הנטחן מחיטה שהיא עם סובין ומורסן, שכל אלו הם דברים קלים ורבי הכמות, שתק"ך דרהם מהם אפשר שתכילם מדה ומחצה של מדה

גם הרב ב"ד ז"ל בהשמטות לאו"ח דף קל"ו ע"א, אחר שעשה חשבון שהביצה היא ח"י דרהם כתב, וז"ל: נמצא לפי הנ"ל, העומר שהוא עשירית האיפה הוא ב' אוקיות פחות כ"ב דרהם וב' חומשים, וכל אוקיא היא ארבע מאות דרהם, נמצא ששיעור חלה הוא שמונה מאות דרהם פחות כ"ב דרהם וב"ח שהם תשע"ז דרהם וג' חומשים. עכ"ל. ודברי הב"ד ובא"ח שוין לטובה, שכלי המחזיק תשע"ז דרהם מים הוא המדה לשיעור חלה, וכמו שפירשו כוונת החיים לראש עד"ז, וכן מש"כ הבא"ח בש"ב פר' שמיני ששיעור עיסה שחייבת בחלה הוא תשע"ז דרהם, וכמ"ש בחיים לראש, כוונתו ג"כ עד"ז, וכמ"ש שתמלא כלי שיכיל תשע"ז דרהם מים, ומדה זו היא מדה של חלה כשתמלאנה קמח, שהרי כך כתבו ג"כ הב"ד וחיים לראש שיעור תשע"ז דרהם, וכונתם למים, ובדברי הבא"ח כאן לא נזכר קמח כלל, ובקל נוכל לפרש כונתו כמ"ש, וממילא גם בפר' צו ש"א נפרש כונתו כן.

ונמצנו למדין, שלכל הדיעות מדידה זו העיקר למלאות כלי שיכיל תשע"ז דרהם מים ולחזור ולמלאותו קמח, וזהו שיעור חלה, ונעשה שלום במרומיו בין הגר"ח נאה לבין הבא"ח זצ"ל.

ודברים תמוהין ראיתי למוהר"י מולכו ז"ל בספרו שולחן גבוה באו"ח סימן תע"ב ס"ק כ"ג שכתב בענין שיעור רביעית שכתב הרי"ף שהוא ביצה ומחצה, וסתם ביצה הוא ח"י דרהם, וכמ"ש הרב ב"ד בהשמטות, ונמצא רביעית שהוא ביצה ומחצה הוי כ"ז דרהם, והביא דברי הרמב"ם בעדיות וכתב עליו וז"ל: וממה שאמר שרביעית היא כ"ו מן היין וכ"ז מן המים, א"כ לדידה הוא יותר מביצה ומחצה דלא כהרי"ף, שהרי בפ"ו מביכורים כתב: וכמה

דבריו ז"ל מרישא לסיפא לקוחין מלה במלה מהרב בית דוד, ולכן מתחילה כתב שאין לשין לפסח עיסה יותר מתק"ך דרהם והוא לחומרא, וכמ"ש להדיא בבית דוד, ואח"כ כתב ששיעור עיסה החייבת בחלה הוא תשע"ז דרהם, ואין כונתו שתשע"ז דרהם קמח חייב בחלה וכמו שהבינו רבים וכן שלמים, אלא כונתו למ"ש הרב בית דוד שאי אפשר לקבוע שתק"ך דרהם קמח חייב בחלה, שהרי לא כל הקמחים בעולם שוין, וכמ"ש הב"ד שלא ישקול כל אדם במקומו תק"ך דרהם שא"א לסמוך על משקל תק"ך, וכונת הבא"ח שיקח כלי המחזיק תשע"ז דרהם מים ובו ישים קמח, ואותה המדה היא שיעור החייב בחלה, וכל מדינה לפי משקל הקמח שלה ישתנה שיעור המשקל, כי עיקר המדה לשיעור חלה הוא כלי המחזיק תשע"ז דרהם מים, כנלענ"ד בכוונתו. ואף שכתב ששיעור עיסה הוא "קמח" משקל תשע"ז צריך לדחוק ולפרש כונתו שהקמח חייב בחלה אם הוא משקל תשע"ז מים, וקל לסבול דוחק הלשון מדוחק הענין, שיכתוב דברים סותרים זא"ז בתוכ"ד. א"נ י"ל שמה שכתב "קמח" הוא לאפוקי שלא תימא ששיעור המדה של מים הוא שתוכל ללוש עם אלו המים, וכמ"ש בב"י סימן תנ"ו ד"ה וכתב עוד ואל תטעה ע"ש, ולכן כתב "קמח", ור"ל שהוא שיעור שימלא בו קמח, [וכבר ידוע שיש נחת רוח גדול למחבר שמיישבין דבריו, וכמו שא"ל המגיד למרן ז"ל, שיש שמחה להרמב"ם שיישבת דבריו אף שהוא לא היתה כונתו לכך]. ובין כך ובין כך נראה שכונת הרב ז"ל שכלי המחזיק תשע"ז דרהם מים הוא שיעור הכלי שתמלא אותו קמח בכל מקום בעולם, וכמ"ש הרב ב"ד ז"ל.

וחומש שהוא טעות וצ"ל ושליש שכן עולה החשבון, הוא תמוה, שהרי שיעור מ"ג ביצים וחומש הוא במדויק שיעור עשירית האיפה וכנזכר בגמרא עירובין פ"ח, ואף שמ"ג וחומש עולה מפחות מתק"ך אחד וג' חומשים, לזה באמת דייק הרמב"ם בלשונו וכתב תק"ך בקרוב, ופורתא לא דק.

וכן מה שהקשה הרב שו"ג בסימן תפ"ו על החמדת ימים שכתב שלהרמב"ם שכתב שכזית הוי שליש ביצה, א"כ צריך לאכול בליל הסדר ששה דרהם. ע"כ. וע"ז הקשה השו"ג, דכיון שהוכחנו שלהרמב"ם הביצה י"ב דרהם א"כ שליש ביצה הוי ד' דרהם. ע"כ. ג"ז אינו, דבפת הוי הביצה ח"י דרהם, וכמ"ש רבו הרב ב"ד סימן פ"ב. שו"ר שכבר עמד בכ"ז הרב נר מצוה בח"ב סימן טו"ב דף כ"ז ע"ב, ודחה דברי הרב שו"ג, אלא שמ"ש שם הרב נר מצוה דהמביאו להרב שו"ג לידי מבוכה זו משום שהניח ששיעור הביצה במשקל כדמוכח מדבריו, וזה גרמא לו ששקל בפלס ביצה ושקל ט"ו דרהם, וע"ז תמה דמשקל זה לא כרי"ף ולא כרמב"ם, והשיג עליו וכתב: דאחר המחילה רבה ליתא, דשיעור ביצה נודע במידה ולא במשקל. לענ"ד קשה להעמיס זה בדברי הרב שו"ג, שהרי הוא עצמו כתב להדיא בסימן תנ"ו אות ה' וביו"ד סימן צ"ט מחודש א' בשם הפר"ח והב"ד שמשערין במדה ולא במשקל. סוף דבר, דברי הרב שו"ג צ"ב, וצריך נגר ובר נגר דיפרקיניה, ובאמת הרב נר מצוה דחה דברי השולחן גבוה להלכה מכל וכל, ע"ש. וכן השיג בפתה"ד על הרב שלחן גבוה בכסא דחיי, ע"ש. וע"ע בשו"ת יחוה דעת ח"א סימן ט"ז בהגה"ה שעמד ע"ד השו"ג מדידיה, וכן בחזון עובדיה דף קמ"ג אות ה' ע"ש,

מכילה מדה זו כמו מ"ג ביצים וחומש שהם משקל תק"ך דרהם. א"כ צא וחשוב מ"ג ביצים לי"ב דרהם לביצה עולה תקי"ו דרהם ושליש ביצה שהוא ד' דרהם, ס"ה תק"ך דרהם, וחומש ביצה דקאמר צ"ל שליש ביצה, שכן עולה החשבון שכתב. וא"כ לדעת הרמב"ם דקאמר רביעית האמורה בתורה הוא כ"ו דרהם, א"כ הוא ב' ביצים ושתות ביצה, דהא לפי חשבון העשרון תק"ך דרהם שהם מ"ג ביצים וחומש עולה משקל הביצה י"ב דרהם, ולדעת הרי"ף דרביעית הוא ביצה ומחצה צ"ל דביצה דאותו זמן היה ח"י דרהם והרביעית הוא כ"ז דרהם. עכ"ד בקיצור.

ואחר אלף מחילות וקידה חמש מאות, דברי הרב שולחן גבוה תמוהין ביותר, דמה שהוכיח מהרמב"ם משיעור חלה ששיעור ביצה הוא י"ב דרהם, וא"כ הרביעית הוא ב' ביצים וששית הביצה, ואילו להרי"ף שכתב שהרביעית ביצה ומחצה וביצה ח"י דרהם, ושכאלו הרביעית שהיא כ"ז דרהם הוא המודד העיקרי בכל זה, כ"ז אינו, שהרי הרמב"ם כתב להדיא שיש חילוק בין מים לקמח, וא"כ אף שלהרמב"ם י"ב דרהם מהקמח הוי שיעור כביצה, מ"מ מהמים ח"י דרהם הוי שיעור כביצה, וכמ"ש הרמב"ם להדיא, וא"כ מ"ש הרי"ף דרביעית הוי כביצה ומחצה היינו מן היין, וכן דעת הרמב"ם ז"ל. וכ"ז גרם לו להרב שו"ג ז"ל שכשהביא דברי הרמב"ם בפ"א דעדיות השמיט משום מה משקל החטה והקמח שכתב הרמב"ם שהוא מן החטה קרוב לכ"א דרהם, ומהקמח קרוב לח"י דרהם, והרי לך שהרמב"ם מחלק להדיא בין קמח ליין ומים וכמדובר, וא"כ אין שום פלוגתא בין הרי"ף להרמב"ם. ומ"ש שם שמה שכתב הרמב"ם מ"ג ביצים

לאברהם שכתוב שם בסוגריים "וצ"ע", והכוונה למה שכתבנו ופשוט, ומ"מ לדינא אין נ"מ שאף שאין ראייה מהש"ס, מ"מ הרמב"ם כתב כן בפירושו ואין אחריו ולא כלום.

עתה ראיתי לבאר מ"ש מרן בעדן שיעור חלה כיצד משערין מ"ג ביצים וחומש: ימלא כלי מים ויערה ממנו לכלי אחר, ואח"כ יתן מ"ג ביצים לכלי הריקן, ויחזיר בו המים שעירה ממנו, והמים שיותרו יתנם בכלי אחר והכלי המחזיק אותם הוא המדה למלאותו קמח. עכ"ל. והטור כתב דרך אחרת, והוא שימלא כלי מים ויתן אותו בעודו מלא לתוך צלוחית ריקנית, ויכניס לתוכו מ"ג ביצים בנחת [שלא יצא מים בגלל שזורק בכח], והמים היוצאין כלי המחזיק אותם הוא שיעור המדה, וכתב הטור שדרך זו אינה בטוחה, היות ולא יוכל לכוין בנתינת הביצים לתוכו כשהוא מלא. ע"כ. ודרך זו של הטור שיניח כלי ריקנית תחת כלי המים כתב אותה ג"כ הרמב"ם בפ"ז דכלים, וכ"כ רש"י בפסחים מ"ד ע"ב בשם התוספתא. והקשה הרב יד אהרן אלפנדארי על מרן: איך לא זכר לרש"י בענין זה ולא הביא בשו"ע דרך זו, ומה הפרש בין שיעור זה לבין שיעור זית יין של נזיר. עכ"ד. והגאון מוהר"י סיד בנר מצוה ח"ב סימן טו"ב דף ז"ך ע"ב כתב לתרץ דגבה טורא ביניהו, דשיעור כזית שכתב רש"י להניח כלי ריקנית עדיף טפי ממ"ש מרן, כי הזית הוא דבר קל ואית ליה שושיטא, ויכול אדם לאחוז בזנבו או לתחוב בו מחט ולהכניסו בנחת, והיין היוצא הוא שיעורו בדקדוק, וזה עדיף מדרך שכתב מרן ז"ל להוריק מכלי לכלי דמרכס שיעוריה ממה שנדבק בכלים, שא"א שלא נשאר בתוך הכלי טופח ע"מ להטפוח ובציר

וסימוכין לדבריו מצאנו מדברי הרב נר מצוה ופתה"ד כמ"ש.

ומדי דברי בזה, שיש חילוק בין קמח לבין מים בשליש, שהקמח קל מהמים בשליש, זכור אזכור שתמהתי בזה על מה שכתב הגאון האדיר מוהר"ע יוסף (שליט"א) [וצ"ל] בשו"ת יחווה דעת ח"ד סימן נ"ה שיש סמוכין לדברי הרמב"ם שכתב שהקמח קל ממשקל המים בשליש, ממה ששנינו בכלים: כוורת הקש וכו' והם מחזיקים מ' סאה בלח שהם כוריים [ס' סאה] ביבש, הרי אלו טהורים. ובירושלמי עירובין פ"א ה"ה למדו מים שעשה שלמה אלפיים בת יכיל, כלומר אלפיים איפה, ואילו בדה"ב כתיב ג' אלפים בת יכיל, אלא שהיה מחזיק אלפיים בלח שהוא ג' אלפים ביבש, ומכאן למדו חכמים וכו'. עכ"ד. והנה דבר זה מוזכר ג"כ בבבלי עירובין י"ד ע"ב ובשבת ל"ב ע"א, אבל אין זה ענין לכאן כלל, כי בבבלי ובירושלמי הכוונה לגודשא, כדאיתא בעירובין שם ור"ל שמדה המחזקת מן הלח אלפיים בת, שא"א לגדוש דבר לח, כשתשים יבש שאפשר לגדשו על כל גדותיו יכיל עוד שלישי, וזה ג"כ כוונת הירושלמי וכמו שפירשו שם קרבן העדה ופני משה ע"ש, אבל לענין משקל שבאותו נפח המים כבדים מקמח שלישי, זה לא מצינו לא בבבלי ולא בירושלמי. ועוד, שהרי כל מדות חכמים היינו נפח וכן מדת סאה הוא נפח, ועל כרחק למימר כמו שכתבנו. ומה שהביא שם ביחווה דעת מהחסד לאברהם שג"כ כתב שהראיה לזה ממה שאמרו חז"ל שמדת אלפיים ביבש היא מדת ג"א בלח, וראיה מהם שעשה שלמה וכו'. ע"ש. דבריו ז"ל לא זכיתי להבינם, כי בחז"ל כתיב איפכא, שמדת אלפיים בלח היא ג"א ביבש ולגודשא. ושו"ר באיזה דפוסים בחסד

המחזיק תשע"ז דרהם מים החזיק מ"מ תק"כ דרהם קמח דק הנמכר בחנויות בכל ימות השנה, וכבר הבאנו לעיל מדברי הרב פתה"ד שעדיף מתחילה לבדוק נפח ואח"כ להשוותו למשקל, ומכאן ואילך לשער ע"פ משקל שהוא דבר שא"א לטעות בו, ובאמת בדקתי כמה דברים ע"י נפח ויצא משקלם כנפח כזית של מים, וכגון 30 גרם שזיפים יש בו נפח כזית, וכן ענבים כנ"ל, וכן בפת כבר העד העידו לנו הרב ב"ד סימן פ"ב והרב נר מצוה ח"ב סימן י"ז שהבאנו לעיל שבחנו וניסו וח"י דרהם מן הפת הוא שיעור כזית.

ואמנם במצות הדקות הנמכרות בחנויות לקחתי מצה שמשקלה 20 גרם, וטחנתי אותה הדק היטב, ושמתי את הפירורין בכלי המחזיק כזית נפח ונתמלא החלל מהפירורין והותר ונמצא שעל מצת מכונה כל שיש בה 20 גרם חייבין לברך ברכה אחרונה [היינו בפסח בהמ"ז, ובימות החול ברכה מעין ג'], ותמהתי על הרב חיים נאה ז"ל שכתב בספרו שיעורי תורה עמוד קפ"ד שמשקל מצה של פסח שיעורו כלחם היינו כביצה 58 גרם ושם בהערה י"ח כתב שאף שמצה קלה מן הלחם אבל דבר מועט הוא מאוד וא"א לצמצם כמה הוא ע"כ צריכין לחשוב שיעור המצה כשיעור הלחם. עכ"ד. וזה תימה שהרי לפי הנסיון ההבדל הוא בשליש כי הפת שיעורה בט' דרהם ואילו המצה שיעור בששה דרהם לערך, ונמצא ששיעורה הוא שליש פחות מן הפת, ולכן נראה שיש לברך ברכה אחרונה על מצה בכ" 20 גרם, ושמעתי שכן הורה הגאון החסיד מו"ר רבי בן ציון אבא שאול (שליט"א) [זצ"ל].

וכעת ראיתי בשו"ת יחזה דעת ח"א להגאון האדיר כמוהר"ר עובדיה יוסף

שיעוריה [ולכאורה קשה דגם בדרך זו כשמשליך הזית ויוצאין המים לצלוחית הריקנית מ"מ המים שבדופני הכלי מבחוץ גם יש בהם טופח ע"מ להטפיח ובציר שיעוריה, וצ"ע], אבל במדידת הביצה הדרך של מרן ז"ל עדיף הואיל והביצה כבדה ואין בה בית אחיזה, ומוכרח לאחוז בראשי אצבעותיו, ואם יעשה הדרך השניה יוצאין המים יותר משיעור ביצה, בגלל ראשי אצבעותיו, וכן מכח הזריקה, לכן בחר מרן בדרך הורקה מכלי אל כלי, שזה עדיף בשיעור ביצה, וגם רש"י יודה בזה שעדיף להוריק מכלי אל כלי. עכ"ד בקיצור.

ולי נראה ליישב בס"ד ע"פ מש"כ המג"א בסימן ר"י ס"ק ב' וז"ל: תמלא כלי יין ותתן לתוכה ביצה ומחצה, ומה שיוצא ממנה הוא רביעית, ודוקא ביין שנגדש ע"ג הכלי ואינו יוצא כ"כ, אבל במים יוצא יותר, לכן יעשה כמ"ש בסימן תנ"ו. עכ"ל. ופירש המחצה"ש כוונתו, שמ"ש המג"א לשער בדרך הראשון שכתב הטור שימלא הכלי ויתן לתוכו ביצה ומחצה, וכה"ג יש לחוש שאינו יכול לכוין וכד וס"ל למג"א כשימלא יין שנגדש שיעור הגודש עולה כמעט לשיעור מה שלא יוכל לכוין, משא"כ במים יש חששת הטור, ונמצא שלכן מרן לא הביא דרך ראשונה שכתב רש"י מתוספתא דנזיר ששם איירי ביין, וביין אין חששת הטור, משא"כ במים שיש חשש שלא יוכל לכוין לכך כתב מרן דרך השניה שאין בה חשש שלא יוכל לכוין.

ונתנה ראש ונשובה לעינינו שפתחנו בו שכל שיעורי כזית ורביעית הם כנפח, וכן לענין חלה וכמ"ש הרב ב"ד ז"ל, שבכל מקום ומקום צריך למדוד ולבדוק ע"י כלי המחזיק תשע"ז דרהם מים כמה יכיל מן הקמח, ומדדתי קמח פעה"ק ירושת"ו וכלי

ע"ש ונמצא שגם הרב פתה"ד הסכים עם הרב זרע יעקב, שאם המצה כבדה כאבן שאז אפשר שמשקל של ט' דרהם לא יהיה בו נפח כזית, אין יוצא י"ח בפסח שאין הכובד משלים השיעור עד שיהיה בו נפח כזית, ומש"כ עליו הגר"ח נאה ז"ל בשיעורי תורה עמוד קפ"ד אות ח"י שכמדומה שזה אינו במציאות שאיך אפשר שחצי ביצה מים שוקל ט' דרהם ושליש ביצה מצה ישקול ט' דרהם, יעו"ש. אפשר שלא ראה מצות הכבדות של הספרדים שהם באמת כבדות הרבה יותר מן הפת כפי הנראה במציאות.

ועשיתי נסיון לבדוק שיעור נפח של מצה עבה כמנהג הספרדים כפי מה שכתב מרן בסימן תנ"ו בענין חלה, ויצא כדברי הרב זרע יעקב ז"ל ששיעור כזית מצה במצות עבות אלו הוא בין 35-40 גרם, והרי זה תוספת מרובה ובודאי שבליל פסח צריך להחמיר ולאכול כשיעור הזה, והן אמת שראיתי להגאון מהרי"ח ז"ל בבן איש חי פרשת צו סעיף ל"ד שכתב ששיעור כזית מצה הוא ט' דרהם יעו"ש. וכידוע שבעירו בגדאד היו נוהגין לעשות מצות עבות, ומ"מ כתב ששיעור כזית הוא ט' דרהם, וכנראה שהרב ז"ל כתב כן עפ"י הידוע שט' דרהם בפת הוא שיעור כזית וע"פ אומדן הדעת כתב שגם במצה הדין כן, אבל אחר שראינו להגאונים הנז"ל הרב זרע יעקב ופתה"ד ז"ל שס"ל שבמצה עבה צריך יותר מט' דרהם ודאי שצריך לדקדק כן, וספר פתה"ד לא היה מצוי בעירו של הרב בא"ח וכמ"ש הוא עצמו בסוף פר' ויחי ש"א.

אמנם גם אני הלכתי בעקבות הרב בא"ח וכשהוצאתי הגדה של פסח בשנת תשמ"ו כתבתי ששיעור כזית מצה הוא 30

(שליט"א) [זצ"ל] סימן ט"ז שכתב שמצת מכונה אחת שוקלת כשלשים גרם ומברך עליה בהמ"ז שהוא שיעור ט' דרהם שהוא שיעור כזית, יעו"ש. ולפי מה שהעלינו בעדותן כזית מצה מכונה הוא 20 גרם.

ומכללן של דברים יש לעמוד בענין המצות העבות שעושים הספרדים לחג הפסח ובפרט לליל הסדר, מה שיעורו במשקל, כי ראיתי להרב יעקב בן נאים בשו"ת זרע יעקב סימן ס"ח שכתב וז"ל ויש שרצו לשער כזית מצה במשקל ט' דרהם וטעות הוא בידם שיש מצה שהיא ככובד אבן ואפשר שכמות שליש ביצה ישקול ט' דרהם ולא יצא י"ח מצה, גם לענין ברהמ"ז אם ישקול ממנה ט' דרהם ויברך ברהמ"ז הרי בירך לבטלה, גם בפת סופגני אם ישקול ממנה ח' דרהם לא יברך ברהמ"ז, ובכמות הרי אכל יותר מכזית ועבר על מצות חכמים, וסיים לענין הלכה שלא לשער במשקל ע"ש. וכתב עליו הרב פתה"ד בכסא דחיי דף רי"ג ע"א: ואחמ"ר אשתמיט מיניה דברי ה"ה הנז' דמשערינן במשקל שהוא נקל יותר אם אינו סותר המדה, ואה"נ דגבי סופגני ופת שלא נאפה יפה וכבד כאבן שאין הכמות והמשקל שוין יש לשער בכמות, ברם בפת אפוי יפה האיכא מעשה רב ואסהדותיה דהרב נר מצוה דמדד בפירוורי הפת אפוי ומצא המשקל מכון אליה. והגם דהחיד"א ז"ל הביא דברי הרב זרע יעקב, אין מזה הוכחה דנקיט הכי בשיעור כזית פת, דא"כ צא ופרנס לי מ"ש בברכ"י כדברי הרב ב"ד לשער במשקל, אלא הדבר פשוט דבמחב"ר בדין כזית ירק קאי דצריך למעך החלל, ובירק ודומיו הוא דמייתי דברי הרב זרע יעקב לשער בכמות ולא במשקל. עכ"ד.

תשע"ז דרהם מים וימלאוהו קמח, וזה שיעור חיובו בחלה, ועל שיעור זה מברכין להפריש חלה, גם לסברת גאון עוזנו ותפארתנו הרב בן איש חי ז"ל.

ג. מצות מכונה הנמכרות בשוק שיעורם לברך עליהם בהמ"ז בפסח הוא משקל 20 גרם, וכן לענין לצאת בהם י"ח כזית מצה, שכל 20 גרם יש בו נפח כזית, ובשאר ימות השנה ברכתם מזונות ועל המחיה על השיעור הנזכר.

ד. ובמצות עבות שעושין הספרדים שהן כבדות הרבה, אין די להם לשיעור כזית בט' דרהם כפת, אלא צריך להם י"ב דרהם לערך, שהוא 38 גרם.

והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר.

גרם, ולאחר העיון בדברי הפוסקים הנזכרים חוזרני בי, והעיקר נ"ל כמו שכתבנו לעיל.

וזאת עולה מן המדבר

א. כל שיעורי לתורה כזית וכביצה ורביעית וביטול איסורין, כולם משערין בנפח ולא לפי משקל, ואחר שנדע שיעורו בנפח שוקלין אותו ומאז והלאה משערין לפי משקל, ולא לפי נפח, כדי שלא יבואו לטעות, שמדידת נפח צריכה ידיעה ברורה בהלכותיה כיצד לשערה ואינה מסורה לכל, משא"כ במשקל.

ב. שיעור חיוב חלה בברכה הוא כלי שמכיל תשע"ז דרהם מים. ופה ארץ ישראל, כלי שמכיל תשע"ז דרהם מים יכול תק"ך דרהם קמח, שהוא משקל 1666 גרם קמח, וכן יעשו בכל המקומות, שיקחו כלי המכיל

הרה"ג ציון מועלם שליט"א

לקט מנהגי בגדאד מספרי הבן איש חי, אשר בהם מבאר את דברי התלמוד

רק להמיר אז תהיה ההמרה שלו חזקה שאינה תלויה בשום אונס וסיבה אלא נמצא שהוא אוהב דתם בלב ונפש. ואותו יהודי בא אצלו חכם וידבר עמו כמה דברים יקרים וטובים למשוך לבו לדת ישראל ולא יכול אלא זה עומד במרדו להמיר.

וקודם שנסתלק החכם בא יהודי אחד שהיה חבר של זה והיה יודע בו שמקטנותו היו ערבים עליו הביצים של שבת אשר מניחים אותם בתוך החמין ואהב לאכול אותם ובכל שבת אוכל שבע ושמונה ביצים מחמת שערבים לו הרבה וא"ל אם תמיר את

א. מעשה בבל שבנוי על הגמרא דשבת שלשבת יש תבלין מיוחד במאכלים

"תבלין יש לנו ושבת שמו". (שבת קיט). [מהמעשה רואים כמה נכון ויציב הדבר]. אומר הבן יהודיע: ושמעתי מעשה דדורות הקודמים פה עירנו בגדד יע"א יהודי אחד המיר דתו לדת הישמעלים אצל הממשלה וכפי דתם לא יתקיים המרתו עד שיבא חכם היהודים שבעיר וידבר עמו כינו לבינו ואיזה דברים שירצהו לחזור בו.

וכאשר זה ישמע דברי הריצויים של החכם ויסרב ולא קיבל דברי החכם אלא

כלים לשמחת נשואים או מילה מזה לזה מקפידים שלא ישלחו הכלים מספר נפרד אלא מספר זוג ונהגו כדי לבטל חשש הזוגות שהיה בראשונה וגבר ישראל.

ה. מנהג הקדום בגמרא נהפך למנהג דומה ושונה בבגדאד

"שהיו מוציאים לפני החתן והכלה תרנגולות ותרגולותא כלומר פרו ורבו כתרנגולים" (גיטין נז). כותב הבן יהוידע [וכן הביא הבן איש חי בשנה ב' פרשת אחרי מנהג זה בהלכה ג' ואזהרתו שם לנקוב את הגולגולת בראשו שיצא הדם קודם מליחה]: מכאן שורש המנהג בעירנו בגדאד יע"א שמוליכין עם הכלה שתלך לבית בעלה בליל החופה תרגול ותרגולות שחוטין ושלוקין והחתן אחרי שנכנס לחדר הכלה קודם כל לוקח ראש התרגול וטועם ממנו ונותן ראש התרגולות לכלה לטעום ממנה ונראה שמנהג זה נמשך ממנהג דנקיט הגמרא כאן דאחר שראו שיצא מזה תקלה תקנו לבטל המנהג אך לא בטלו אותו לגמרי רק עשו שיוליכו אותם שחוטין ושלוקין וג"כ טעמא משום פרו ורבו כתרנגולין כן נראה על הרוב לכן אין ללעוג על מנהג עירנו בזה.

ו. מבאר הגמרא עפ"י מנהג העולם

"והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו" (שמות טז, ה) אומר לאלתר". (שבת קיז ע"ב). כתב הבניהו: דמפיק ליה מדהוה ליה למימר וביום השישי והכינו את אשר יביאו מדוע אמר והיה אלא ידוע דאמרו חז"ל כל והיה אינו אלא לשון שמחה. וידוע מנהגו של עולם כל דבר הנעשה בשמחה עושים אותו לאלתר שימהרו לעשותו, (עיין פירוש רש"י שפירש בדרך אחרת). ולכן מפרשת הגמרא לאלתר.

הדת מה תעשה בשביל הביצים של שבת כי זה הערבות של הביצים לא תמצא אלא אצל היהודים שומרי שבת ודבריו תכף עשו פירות בלב זה האדם וחזר בו בשביל הביצים של שבת.

ב. הבן איש חי מתבסס ג"כ על פרוש של קולמוס נאה מלשון העולם

"כתוב בקולמוס נאה, להידור מצוה" (שבת קלג). אומר הבן יהוידע: אין הכונה על גוף הקולמוס אלא על האותיות הנכתבות בקולמוס בצורתם ושמירת השואתם זה על זה וכן הוא לשון העולם מי שיש לו כתיבה משובחת אומרים קולמוסו נאה.

ג. פרוש הבן יהוידע נזהא דגמלא דא דא מבוסס שיש עדיין שיירים לדבר זה בבבל

ניזהא דגמלא דא דא (פסחים קיב ע"ב). הבן יהוידע מפרש נ"ל שלפעמים הגמל יושב בארץ ואינו מקבל לזוז גם בזה"ז נמצא במקומות הערבים ואפשר שמקודם היה להם לחש של דא דא שע"י יקום הגמל והערבים יש להם אמונה שהיהודים יש להם לחש שיכולים להקים הגמל ואע"פ שאומרים היהודים להם שאין אנחנו יודעים בזה אין מאמינים.

ד. החשש של זוגות התבטל וראיה ממנהג האנשים

"לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי" (פסחים קיט) (משום השדים שמציקים לזוגות). כותב הבן יהוידע: והנה תחילות לאל שנתבטל נזק של זוגות מפני שהסט"א נחלש כוחה. ותחלה נתבטל בא"י מפני קדושתה ואח"כ נתבטל בבבל אע"ג דשכיחי בה מזיקין טפי. ועתה בזה"ז אדרבא בעולם עוסקים בזוגות ומנהג הנשים פה עירנו בגדאד יע"א אם שולחים מיני מתיקה בתוך

ט. פרוש בגמרא הקשה ומסתמך קצת ממנהג בדרד

"שהיו מספקות להם מים ומזון" (על יוכבד ומרים שהחיו את הילדים) (סוטה י"א). שואל הבן יהוידע: קשה וכי צריכים למים והרי במצרים היו מים רבים בנהר נילוס. ונ"ל בס"ד דאינו ר"ל מים כמו שהם אלא שהיו מבשלים בתוך המים מין עשב שהוא יפה לחיה ואין מניחים אותה לשתות מים כמו שהם אלא רק זה המים שהוא מבושל בו עשב הידוע להם. וכמו שעושין עתה שנותנין לחיה מים שמתבשל בהם עשב הנקרא באבינך והוא יפה מאוד לחיה וצורך גדול אליה.

י. מנהג החשש של עין הרע בבבל מקורו מגמרא עפ"י הכתר מלכות העולם אומרים שהעירקים (בבלים) חוששים מעין הרע הרבה ויש לזה מקור בש"ס שכ"כ הבן איש חי בהלכות פרשת פנחס שנה ב' סוף הלכה י"ג וז"ל וכתב הכתר מלכות דמן הגמרא מוכח דאנשי בבל צריכים להזהר ולשמור עצמם מן עין הרע טפי משאר מקומות.

המקור מהגמרא באר רבי יוסף חיים מזרחי שליט"א על בן איש חי השלם: וכן הבן יהוידע במסכת ע"ז דף ס"ה כתב שכתוב בגמרא דעין הרע לבבל נחית ששם מצוי ארס של עין הרע יותר משאר מקומות ובבן יהוידע שבת ל"א ציין שהמקור גמרא בבא מציעא ק"ז ששם רב אמר והסיר ה' ממך כל חולי זה העין הירושלמי אומר שמה שאמר רב ארבעים ותשע מתים בעין ואחד בידי שמים ומפרש בירושלמי שבת י"ד דיבר על בבל ששם יש יותר עיה"ר.

יא. מבסס פירושו ממנהג אנשים בגויים "וישנה - שהאכילה מאכל יהודי". (מגילה יג). ושואל הבן יהוידע: מדוע האכילה מאכל

ז. פרוש בגמרא הקשה ומסתמך קצת ממנהג

יש גמרא במסכת תענית שאילפא תלא נפשיה באסקריא דספינתא. אמר: אי איכא דשאיל לי במתניתא ולא פשטינא ליה ממתניתין נפילנא מוסקריא דספינתא וטבענא. ושואל הבניהו: איך יאבד עצמו לדעת ואם לא יקים דבריו ומתרץ ונ"ל בס"ד כי היה יודע לשוט במים ואלו הלומדים לשוט דרכם לעמוד על מקום גבוה ולהשליך עצמם בנהר בעומק גדול אך תיכף ומיד יוצאין ועולין כי הם מלומדין בדבר זה. כאשר נמצא פה עירנו בנהר חדקל וא"כ אין סכנה ואמר זה לשון בדיחות שיבואו החכמים וישאלו.

[ובזה מסיים שלכך לא אמר כן שיפיל עצמו מגג בית המקדש שכך ודאי לא היה אומר לאבד עצמו ואם לומר שסתם אומר לא היה אומר שקר.]

ח. טעם למנהג בגדאד שמירה ליולדת עפ"י הגמרא במסכת גיטין

"בדקו בכרעיה שכרעיו של שד דומות לשל תרנגולות" (גיטין סח ע"ב). הבן יהוידע שם כתב: ודע כי פה עירנו בגדאד מנהגם לעשות שמירה ליולדת כליל שישי ללידתה וחוששין לה מפני המזיקין באותה לילה יותר משאר לילות ומנהגם להניח בחדר היולדת שפוד אחד ברזל תחוב בו רגל של תרנגולים ועוד שאר מינים תחובין בו ולפי המאמר הזה נראה טעם לתחיבת רגל התרנגולים בשיפוד ברזל להפחיד השדים שרגלם דומה לרגל התרנגולים שיבינו שגברנו עליהם והרגנו השד ואסרנו רגלו בברזל ועוד עיי"ש.

בחישי הסירותי מסבל שכמו (תהלים פ"א) בשישי אומרים ימוטו כל מוסדי ארץ (תהלים פ"ב) רש"י אומר שאומרים את כל המזמור וכתב הבניהו וה"ה דכל המזמורים, מלבד נקט פסוקים אלו שעד פסוקים אלו אומרים בלחש ואילך נשמע מתיקות הניגון ותוקפו וקודם לכן הוי פתיחה לניגון.

ומסיים הבניהו: כי כן יש ניגונים בניגוני המוזיקה ואילך שעושה המנגן תחילה ניגון נמוך ופשוט קצת ואח"כ מתחיל בעיקר הניגון ומתיקותו וקים ליה להתנא מרביתו שבפסוקים אלו הגביהו את הקול.

יהודי ולא ידע שהיא יהודית. בתירוצו השני מבאר שהאכילה מאכל יהודי דבר משחיטת ישראל כי זה יפה לגוף שהוא בדוק מטרפיות שהם נעשים ע' חוליים ועד עתה יש בארופ"א אנשים שאינם ישראל והם אוכלים דבר רק מטבחי ישראל שהוא כשר ואומרים שגם במלכתה של אנגלי"ז יר"ה אין אוכלת רק בשר כשר שחתום מן החכם שהוא כשר.

יב. יש גמרא סוכה (דף נה): המזמורים שהיו אומרים בחול המועד בראשון אומרים הבו לה' בני אלים (תהלים כט) ושני אומרים ולרשע אמר אלקים (תהלים נ) ושלישי מי יקום לי עם מרעים תהלים צ"ד

הרה"ג משה שמש שליט"א

בענין "ספק ברכות להקל במקום מנהג"

ובו יבאר ביאור חדש ונפלא בדברי רבנו בענין מה שפסק שאם טעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט כיון דזכר מלך אינו חוזר

מחמת אונס ושהה כדי לגמור את כל התפלה וכו' הרי זה חוזר לראש. עד כאן. ועיין בציונים, שרבינו פסק בזה כהרמ"א דרך באונס חוזר, אבל בלא אונס אינו חוזר דלא כמרן, ונראה לכאורה טעמו משום ספק ברכות להקל, וקימ"ל דאמרינן סב"ל אפילו נגד מרן.

והנה בהליכות עולם הקשה על דברי רבינו דבספק בתפילה לא אמרינן סב"ל (וכן משמע לכאורה מדברי רבינו בהלכה כ'). והטעם כתב בשו"ת יביע אמר (ח"ב סימן ט' אות ב'), כיון דאם צריך לחזור ואינו חוזר וממשיך תפילתו הרי אינו יוצא י"ח בתפילה זו, וכל הברכות שממשיך ומברך

נתבקשתי מאת הרה"ג יוסף חיים מזרחי שליט"א לשלוח מאמר העוסק בדברי גאון עוזנו ותפארתנו הגאון רבנו יוסף חיים זיע"א, והיות ויש תחת ידי חיבור נפלא על כל ספר "בן איש חי" אשר בו יגעתי ומצאתי יישובים אמיתיים ונכונים על הקושיות והתמיהות אשר הקשו על רבנו זצוק"ל, ושולח אני מאמר אחד הנוגע לימים הנוראים הממששים ובאים, ובו יראה הרואה מהלך חדש שלא שזפתו עין בענין סב"ל במקום מנהג. ויהי רצון שאזכה בקרוב ממש להוציא לאור עולם את כל אשר עמי בכתובים, למען לומדי התורה שוחרי האמת. **הנה** בפרשת משפטים (הלכה ח') כתב רבנו בזה הלשון: אם הפסיק בתפילתו

יסיים תפילתו וחוזר מתחילה בתורת נדבה, ואינו חוזר מיד כיון דלא שייך נדבה באופן כזה. ולפי הטעם הנ"ל קשה: איך יכול לסיים התפילה הרי הוי ברכות לבטלה.

אולם הביא שם (אות ח') בשם לחם חמודות (פ"ד דברכות אות נ') בדין ספק הזכיר של ר"ח צריך לחזור, דספק תפילה אינו כשאר ספק ברכות, כדאמרינן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו, וכ"כ בחסד לאלפים (ריש סימן ק"ז) שאם נתבלבל באמצע תפילתו ואינו יודע היכן עומד וכו' חוזר לאתה חונן, ולא אמרינן בה סב"ל, דתפילה שאני, שבעיקר התפילה חוזר על הספק משום דרחמי ניהו והלואי שיתפלל אדם כל היום כולו, ואם דילג ברכה אחת לא יצא י"ח תפילה. ע"כ. (וכ"פ רבינו בהלכה כ').

והנה יש לדייק בחסד לאלפים בלשונו שכתב "שבעיקר התפילה חוזר על הספק", נראה כוונתו לאפוקי היכא דמסופק אם אמר הנוסח הנכון, כגון המלך הקדוש או אם אמר יעלה ויבא בר"ח וכו', שאין זה ספק על חלק מעיקר התפילה אלא על תוספות או על נוסח מסויים שתקנו, דבזה לא אמרינן דחוזר על הספק משום דרחמי ניהו, כיון שאינו חוזר משום בקשת רחמים שהרי אין אומר כל יום דבר זה, אלא חוזר משום דלא אמר התפילה כתקנת חז"ל, לכן לא שייכא הך סברא, ולכן באמת כתבו הפוסקים טעם אחר דחוזר במסופק ביעלה ויבא והמלך הקדוש, משום דחזקה שאמר כהרגלו.

ובזה נדחתה ראיית החיי אדם (נשמת אדם כלל כ' אות ג') מהא דהוצרכו לטעם דחזקה שאמר כהרגלו, חזינן דגם לגבי ספק בתפילה אינו חוזר כשאר ספק ברכות, ולכן ס"ל דבמסופק אם דילג איזה ברכות בתפילת י"ח אינו חוזר רק לאלו שודאי לא אמרם,

הם ברכות לבטלה, נמצא דאינו ניצול מחשש ברכות לבטלה אם אינו חוזר, ולכן לא שייך לומר סב"ל, ונסתייע לזה (באות ג') מדברי הנוב"י, עיי"ש.

ויש להעיר על סברא זו, דהנה חזינן ברא"ש בברכות (פ"ג סימן ט"ו) וכ"כ הרמב"ם (פ"ח הי"ב ובפ"ד ה"ב) דהטעם דאמרינן סב"ל אינו משום חשש לא תשא, אלא משום ספק דרבנן לקולא, אלא דאי תימא אם רוצה להחמיר שיחמיר ויברך, על זה כתב בכסף משנה על הרמב"ם (פי"א הט"ז) דמשום חשש לא תשא אין לברך, כיון שפטור משום ספק דרבנן להקל.

והשתא מי שמסופק באמצע תפילתו על איזה ברכה אם אמרה שכתב רבינו (בהלכה כ') דחוזר למקום שמשם מסתפק, ולא אמרינן סב"ל, וכתב בשו"ת הנ"ל (אות א') דכן מוכח בירושלמי, וכ"כ הרשב"א והמאירי, לא מתיישב בזה הטעם הנ"ל (דאם ממשיך ג"כ יש חשש ברכות לבטלה), דטפי יש לחוש לברכות לבטלה על הברכות שחוזר שלא כדין, מאשר על הברכות שממשיך ומסיים תפילתו, כיון דכל האיסור של לא תשא נובע ממה שפטור לברך והוא רוצה להחמיר, והשתא כיון דמצד ספק דרבנן להקל יכול לסיים תפילתו ולא לחזור לברכה שמסופק אם אמרה, אם מחמיר לחזור הוי ברכה לבטלה, אבל אם ממשיך תפילתו ואינו חוזר אף אם באמת דילג אותה ברכה, כיון דמצד ספק דרבנן להקל פטור הוא מלחזור עליה, הרי המשך תפילתו היא כדין ואין בה שום חשש ברכה לבטלה. וכן מוכח ממה שפסק במ"ב (סי' קי"ז סק"י) ורבינו (פרשת בשלח אות י"ט) וכה"ח (שם ס"ק כ"ה), שאם טעה יחיד והזכיר גשם בקיץ בברכת השנים במקום שצריכים לגשמים, ולא כפי ההלכה בשומע תפלה,

עליה וכל מה שמסופק חוזר, וביאר שם הטעם.

ולפי המבואר לעיל נראה דרבינו ס"ל דיש חילוק אם מסופק אם לא אמר הברכה כלל דאז חוזר ולא אמרינן סב"ל, לבין אם לא ברור שאמר את עיקר הברכה כפי שנתקנה, שמסופק אם אמר תוספת וכדו', דאז אמרינן סב"ל ואינו חוזר, כיון שעכ"פ אמר בודאי את עיקר הברכה. והראיה, שהרי פסק מרן השו"ע (סימן תקפ"ב סעיף א') שאם הוא מסופק אם אמר המלך הקדוש חוזר לראש, וכתב בב"י דכן כתבו התוס' והרא"ש ע"פ הירושלמי, דכל שלשים יום חזקה מה שהוא רגיל לומר אומר. וצ"ב מה הוצרכו לטעם זה, ובפרט הירושלמי עצמו הרי ס"ל דספק בתפילה חוזר ולא שייך בזה סב"ל, ואמאי הוצרכו לומר חזקה וכו'. אלא ע"כ דיש לחלק שאם הספק רק אם אמר הברכה עם שינוי זמני שתקנו בזמן זה אינו חוזר וי"ל בזה סב"ל, אלא דבכה"ג דאיכא חזקה ליכא ספק והוי כודאי שלא אמר כראוי ולכן חוזר, אבל לגבי המלך המשפט דהוא ספק מצד מחלוקת הפוסקים ולא שייך לומר בזה חזקה, הדרינן לכללין דסב"ל ואינו חוזר.

ומה שכתב בהליכות עולם בשם רבינו מנוח דמשמעות "מלך אוהב צדקה ומשפט" שהוא אוהב שיתנהגו בראוי בצדק ומשפט. נראה דאין זה הפשטות, בפרט לפי נוסח התפילה שלנו, דידוע שיש לומר לפני החתימה מעין החתימה, והכא הרי בנוסח שלנו אומרים "ומלוך עלינו מהרה אתה הוא ה' אלהינו לבדך בחדס וברחמים בצדק ומשפט" ועל זה חותמים "מלך אוהב צדקה ומשפט", משמע שהכוונה שהקב"ה מתנהג בצדק ובמשפט, וכפי שאומרים בתפילת ר"ה "ויגבה ה' אלהים במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה".

ודבריו נסתרים מהירושלמי הנ"ל. ולפי החס"ל שפיר דיש לחלק בין ספק אם אמר יעלה ויבא וכדו' לספק אם לא אמר איזו ברכה מהתפילה שהספק בעיקר התפילה.

והשתא שפיר מבוארת שיטת רבינו דס"ל כחס"ל, דהיכא דאיכא ספק בעיקר התפילה שטעה ודילג ואינו יודע מה לא אמר, דחוזר אף על הברכות שמסופק, וכדמשמע בירושלמי, אבל היכא דמסופק לגבי דין מדיני התפילה, כגון בשהה כדי לגמור את כולה בלא אונס אי הוי הפסק, דהרי לא החסיר חלק מהתפילה, אלא השאלה אם נחשב שהתפלל כתקנת חז"ל ויצא י"ח או לא, זה דינו כספק לגבי אם התפלל בנוסח הנכון שאמר המלך הקדוש וכדו', דבזה לא אמרינן שמספק יכול לחזור, אלא נשאר הדין הכללי שספק דרבנן לקולא וא"צ לחזור, ואף ברוצה להחמיר אין לא להחמיר דסב"ל משום חשש לא תשא, דלא שייך פה הסברא דרחמי נינהו ולואי שיתפלל כל היום, דזה רק היכא שרוצה להתפלל משום בקשת רחמים שיש לו ספק אם התפלל, אבל לא באופן שספקו אם אמר התפילה כתקנת חז"ל ויצא י"ח או שלא יצא י"ח.

ובזה מבואר מה שכתב רבינו (בפרשת נצבים ש"ר הלכה י"ט) וזה לשונו: **בברכת השיבה וכו' ואם טעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט כיון דזכר מלך אינו חוזר, ואע"ג דמרן ס"ל חוזר קימ"ל סב"ל אפילו כנגד סברת מרן. ע"כ.** ויש להקשות, הרי רבינו (במשפטים ש"ר הלכה כ') פסק, שאם נתבלבל באמצע תפילתו ואינו יודע היכן עומד חוזר לראש התפילה וכו', משמש דס"ל כפי שכתוב בירושלמי (הביאו בהליכות עולם) שבתפילה אין לומר סב"ל, ולכן רק ברכה שברור שאמרה אינו חוזר

על עיקר הדין דספק ברכות להקל, ולא להכנס בספק החמור של עון לא תשא.

נהדר לאנפין, דברי רבנו שכתב "אם טעה ואמר מלך אוהב צדקה ומשפט כיון דזכר מלך אינו חוזר, משום ספק ברכות להקל" המה נהירין שרירין וקיימים בצדק ובמשפט בלתי שום דוחק.

עוד העיר שם ששמע מפי הגאון המקובל רבי אפרים הכהן זצ"ל, שכשדרש רבינו הלכה זו העירו לו שאין המנהג בבגדד כן, אלא כדעת מרן. מיהו, הרואה רואה שעם כל זה לא אבה רבינו לשנות דעתו, וצ"ב מדוע, הרי במקום מנהג לא אמרינן סב"ל וטעמו של רבינו משום סב"ל. ושמא י"ל דלא ברירה ליה לרבינו דיש מנהג כזה, ולכן יש להעמיד

הרה"ג דביר זעפרני שליט"א

בענין ברכת "שהחיינו" על בית חדש בארץ ישראל

שכת"ר סלל בתשובתו ואני איני אלא כמעיר כאוחז בשיפולי גלימתו ומצרף תנא דמסייען מדברי האחרונים).

במסקנת הדברים כת"ר רצה לומר שדעתו של הבא"ח (שממנו התחיל כת"ר את תשובתו) היא שאין מברכים שהחיינו על בית חדש שאדם קנה בגולה, אך על בית בא"י חובה לברך שהחיינו (והביא כת"ר ראייה מדברי החת"ס ומתוס' בע"ז), ומכיוון שמשנתו של רשכבה"ג רבינו יוסף חיים היא נתיבות רגלינו בכל אורחותינו חשתי ולא התמהמתי להשיב על דברי מר.

לענ"ד אין הוכחה מדברים אלה ודעתו של הבא"ח היא שעל כל בית — גם בא"י — אין מברכים שהחיינו אלא פוטרם את הברכה בבגד וכדו', וכדלהלן.

יסוד הדברים כמו שכתב כת"ר בתשובתו הוא בדין ברכת שהחיינו בכלל, ובפרט במצוות שאינן מתחדשות מעת לעת. וכמו שמוכח בתשובתו שהרמ"א הביא בד"מ (רכ"ג ס"ק ד') שאעפ"י שמתשובת

לכבוד

הרה"ג יהושע ואן דייק שליט"א מרא דאתרא רמת מגשימים וראש הישיבה הגבוהה — איתמר

במהלך חופשת בין הזמנים בעת שהותי בצפון ארה"ק, נתקלתי בספרו של כת"ר שו"ת "מבשן אשיב" ח"א ושמחתי לראות איך כת"ר כותב בצורה רהוטה וברורה החל מהגמ' דרך פלפול בדברי הראשונים והאחרונים עד לפוסקי זמננו ולהלכה למעשה.

במהלך קריאתי בספר של כת"ר ראיתי את תשובתו (שם סי' ה') בעניין ברכת שהחיינו על בית חדש, כת"ר הרצה את הדברים בצורה נפלאה וממצה תוך דיוקים בדברי הראשונים ומשם בארה לדעת השו"ע והרמ"א בעניין, ורציתי להעיר כמה דברים על מסקנתו (ואמנם אעפ"י שאין דרכי לפלפל בדברי השות"י"ם של גדולי הדורות האחרונים אלא להתעמק בדברי הראשונים — אך במקרה דנן מצאתי דרך סלולה

כתב החיד"א בברכ"י בחו"מ סימן כ"ה אות ו' שיש לחוש להחמיר כסברת החולקים על מרן, ובספרו חיים שאל סימן ט"ו. וכ"כ גם בשד"ח מערכת כללי הפוסקים סימן י"ג סוף אות ל"א. ומטעם זה גם כתבו האחרונים דאמרינן ספק ברכות להקל נגד מרן וכמ"ש החיד"א בברכ"י סימן ז' אות ג', ועי' בזה באורך באול"צ ח"ב במבוא ענף ב' אות א'.

ואמנם במקרה דנן, שרבינו הבא"ח כתב שהדבר תלוי במנהג, וכמו שהביא גם הרמ"א, מוכח שאמרינן שבמקום מנהג לא מברכים שהחיינו אפילו דלא כמרן, וכמ"ש ארץ החיים (סיטהון) בריש סי' רנ"ג, והאריך בעניין זה ובמקורותיו באול"צ (שם ענף ג').*

ברכות אלו שהם מנהג או שנתונים במחלוקת, חשש בהם הבא"ח מאוד נקט שלא לברך אותם ונקט עפ"י רוב שיהרהר שם ומלכות בליבו (עיין לדוגמא: בא"ח וירא סעי' י"ג, חיי שרה סעי' ז', ויצא סעי' יב', וישב סעי' ו', שם סעי' י' תזו"מ סעי' ד' ועוד רבים).

ועוד רב לו בעניין זה של ברכת שהחיינו שכתב בעניין מי שלא ראה את חברו אלא רק בתכתובת וכעת רואהו, (בא"ח עקב י"ד), וז"ל: "ואף על גב דמן הדין צריך לברך בשם ומלכות, כיון דלא נהגו העולם בזה ויש ג"כ סמך טעם למנהג, לכך יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בלבד".

הרשב"א משמע כרב שרירא גאון שברכות אלו אינן חובה — יש לברך עליהן. אך הרמ"א הוסיף ואמר ש"המיקל בברכות אלו במקום שהוא מחלוקת לא הפסיד". ובהגהותיו של השו"ע (שם) הבהיר וכתב: "ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו שאינה אלא רשות, ומזה נתפשט שרבים מקלים באלו הברכות".

יסוד זה של דברי הרמ"א הוא לכאורה המקור של רבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (שנה ראשונה, פרשת ראה) לאורכה — שם הביא פעם אחרי פעם את העניין שמכח המנהג אין מברכים ברכת שהחיינו כלל. והבהיר את יסודו זה שם (סעיף ה') בעניין כלים חדשים, וז"ל: "והואיל ונהגו, אעפ"י שהטעם קלוש, לא יברך, כי ברכת שהחיינו תלויה במנהג".

דין זה תלוי לענ"ד במחלוקת גדולה יותר האם מה שמרן פסק למעשה הוא מכח הכרעת ההלכה — ואז נאמר שאה"נ כך יש לנהוג, או שנאמר שקיבלנו את דעת מרן מכח הכרעה בספק, אך לא כתורת ודאי, ויש להתחשב בדעות שחלקו על מרן בזה. ואכן רוב המוחלט של פוסקי ספרד נקטו למעשה בזה שקיבלנו את הוראות מרן רק בתורת ספק וחששו לדעות האחרות, ובפרט באיסורי תורה (וכגון כאן שמדובר בברכה שאליבא דמ"ד היא לבטלה וממילא עובר ב"לא תשא" שהוא דאורייתא), ובדבר זה

(*) וכמו שכת"ר עצמו הביא על ערך המנהג בספרו שם בס' ו' בעניין הברכה על הדלקת נרות שבת. וכאן המקום לחזק את כב' בענין זה בהלכה ולמעשה, שאעפ"י שבהסכמת הראשל"צ האריך לדחות — אך כת"ר עמד על משמרתו וחזק את דבריו גם בשו"ע והרמ"א בדעת הבה"ג ואכמ"ל. ועוד רבו בזה הפוסקים שכתבו לחזק המנהג וכמו שכת"ר ציין בתשובתו שם, ורק אוסיף בשולי הדברים את דבריו של אדמו"ר מרן הראשל"צ הגר"מ אליהו זצוק"ל שעמד בתוקף על עניין זה וכמ"ש בספריו שו"ת קול אליהו שאלה יב' ובפרט שאלה י"ג, ובספרו שו"ת מאמר מרדכי חלק ד' סי' יא ובספרו מאמר מרדכי הלכות שבת חלק א פרק יג' סעיף ז ובמקורות שם.

ותשובתו זו נכתבה אחרי התשכ"ז שכבר היה בא"י וכדמוכח שם בתשובה (ועוד יש להעיר לדברי כת"ר שרצה לומר שיברך שהחיינו כיוון שזה בית שזכה לגור בו בא"י ולגאול אותו. ולפי יסוד הדברים שכת"ר כתב בתשובתו הנ"ל ובתשובתו הקודמת שאינה תחת ידי כעת (כמדומני מזכרונות שכב' דן שם בדין ברכת שהחיינו בכלל על בית בא"י, יש לעיין האם הספק שכת"ר העלה אמור להיות על ברכת הטוב והמטיב כיוון שמצוות ירושת וגאולת הארץ היא כללית לכל עם ישראל וכמו שכתב שם הישכיל עבדי בעניין העיר העתיקה, וצ"ע).

ואמנם, יש לברר מאי שנא בבגד שנהגו לברך עליו שהחיינו, משאר הדברים שהמנהג הוא שלא לברך עליהם?

ונלע"ד שהחילוק בעניין בגד משאר דברים הוא שבבגד אדם מקפיד ודואג ללבוש בגד לעצמו, ואי אפשר בדרך אחרת (אמנם בזמן התנאים והאמוראים היו מתכסים שישה בטלית אחת, והיו משאילים חלוקים אלו לאלו) — אך לאדם יש בגדים שהם שלו ומקפיד ושמח בהם.

בעניין של דירה ושאר דברים — ישנם דרכים אחרות שאדם יכול להסתדר כגון שכירות, מגורים עם ההורים וכדו' — וממילא כיוון שאפשר בדרך אחרת לא נהגו לברך על זה (אעפ"י שבפועל אדם שרוכש דירה ודאי שמח בכך אך אפשר היה לו להסתדר גם בדרך אחרת).

ואמנם בכה"ח (סי' רכ"ג ס"ק טו"ב) כתב שאכן דירה שאני ונהגו שלא לברך עליה כיוון שחששו לדברי הרשב"א עיי"ש.

ועוד אולי, בדרך אפשר, ניתן לחלק ולומר בדרך דרוש שבקשתו של יעקב אבינו הייתה "ונתן לי אלוקים לחם לאכול ובגד

כלומר, שכיון שיש סמך למנהג שלא לברך (וכמו במקרה דנן — כמ"ש הרמ"א) — לא יברך (ויש להוסיף שכאן לא כתב שיברך על בגד ויפטור כיוון שלא תמיד יודע מראש שיראה את חבריו זה ולכן לא כתב שיכין בגד לצורך כך, ושאני מדירה שקונה אותה ויודע שיכנס אליה — שיכול להביא בגד מראש כדי לפוטרו).

בנוסף, יש להעיר על דברי כת"ר שרצה לחלק בין בית בא"י לבית בגלות, שלא ציין הבא"ח מנהג אחר בזה, אעפ"י שדרכו לציין אם מנהג ארה"ק שונה (וכמו שמופיע רבות בספריו ששאל והתעניין במנהג א"י עם רבו — חבריו רבי אליהו מאני, עי' בא"ח וישלח י"א, וישב י"ג, וארא ג', תצוה י"ד ועוד). ואם אכן כדברי כת"ר שליט"א החילוק הכל כך חד בדעתו — היה ראוי לו כדרכו לציין החילוק בין ארץ הקודש לארצות העמים, ומדלא שינה מדרכו בזה נראה שלא נקט כך.

ועוד יש לצרף לספק זה על עצם הברכה, דהנה ידוע ומצוי שכל מי שקונה בית לוקח משכנתא, הלוואה וכדו' כדי שיוכל לגור בבית. והנה עצם לקיחתם גרירן למחלוקת הפוסקים אם יכול לברך על כעין זה או לא, ואף אם יפרע את חובותיו לאחר זמן לא יוכל לשוב ולברך על הבית כיוון שבשעה שנכנס אליו רבצו עליו חובות אלו (עי' בעניין זה בשו"ת לב חיים פלאגי ח"ג סי' נ"ב ואמנם בצי"א חיי"ב סי' י"ט חלק בזה, ועיין בשו"ת באר משה ח"ה סי' ס"ח שדחה את דברי רבינו בעל הצי"א. אמנם מ"מ מידי מחלוקת לא יצאנו ודרכו של הבא"ח שבמחלוקת אמרינן סב"ל וכדלעיל).

אוסף, שגם בעל הישכיל עבדי כתב (ח"ח סי' כ"ה אות ד ס"ק ד) שהמנהג כיום שלא מברכים על בית חדש —

בשולי הדברים אוסיף לכת"ר שהחילוק בין בית בא"י לבית בחו"ל ובדברי החת"ס — העיר כבר הגאון הגדול הרב נתן געשטטנער זצוק"ל (שידועה הייתה אהבתו לארץ ישראל ולבני התורה שיושבים ולומדים בה) בלהורות נתן ח"ב סי' יב'.

ועוד, בספר "נתיבי עם" כבר תמה על הבא"ח בדבר וכתב שלא יתכן שאדם יברך על דבר פעוט כמו בגד ולכן נשנו שניהם בפרק אחד "הכונה בית חדש והקונה כלים חדשים" והקדים את החשוב, עיי"ש.

ללבוש" — כלומר דברים אלה הם הם בסיס חייו של האדם, וממילא יש בשניהם שמחה יתירה (באוכל ובמלבוש) ועליהם נהגו לברך שהחיינו, אך על שאר הדברים לא יברך.

לכן לענ"ד ראוי להורות לכל מי שפוסק בדרכו של רבינו הבא"ח שלא יברך על בניית בית חדש גם בא"י שהחיינו מהטעמים הנ"ל, ובפרט שיכול בנקל להתארגן מראש ולברך על בגד או פרי חדש ויכוון לפטור את הבית החדש והכלים החדשים שבו.

הרה"ג יהודה חטאב שליט"א

תגובה לספר אחד שכתב דברי בלע על רבנו זיע"א

הראשונים ונגד האחרונים וכו' ואין לסמוך על פסקיו.

והנה רבים אמרו לי שחבל על זמני להתייחס לדברי הספר הלז שמדבר בגסות רוח בגאווה ובוז נגד רבנו יוסף חיים, בזמן שלא הגיע אפילו לקרסולי רגליו, והחשיבו ח"ו לקטיל קני באגמא בזמן שכל גדולי ישראל שמוהו עטרה לראשם, ואמרו עליו שהוא "חד בדרא", וכאן קם ליצן קטן נגד הענק שבענקים. אבל לא יכולתי לשים מחסום לפי, וחששתי שמא יבוא איזה תלמיד טועה ויחשוב לרגע כי יש ממש בדבריו הנלוזים ואין עליהם תשובה, לכן שמתי פני כחלמיש להראות שאין בספר זה אלא חסרון חכמה ודעת, ומן הראוי היה להשיב על כל דברי הספר אבל באמת לענות על כל הספר זה לא שייך כלל, כי לזה צריך לחבר ספר שלם, ואין הפנאי מסכים, בפרט

הנה לאחרונה יצא לאור (יותר נכון: לחושך) ספר מסויים (אשר סימנו: מע"י הג"ס) אשר בכל דבריו בא לבטל את פסקי רבנו הגרי"ח בעל ה"בן איש חי", באמרו כי הוא פוסק נגד כללי ההלכה, נגד הראשונים ונגד האחרונים ונגד מרן, ושאין לסמוך על פסקיו כלל. וספר זה מחלק את ההערות על הבא"ח לכמה שערים: א' — שער השלחן ערוך, הוא מסכם שיש בסה"כ רמ"ח מקומות שהבא"ח חולק על מרן, ולפ"ז קובע שהבא"ח לא פוסק כמו מרן ואין לספרדים לפסוק כמותו. ב' — שער הפשט והסוד, מביא כ"ח מחלוקות בין הבא"ח לרב עובדיה שיסודם האם ההלכה כמו הקבלה, ומסביר בכל אחד למה הפסק של הבא"ח אינו נכון, וכן על זה הדרך שער הראשונים שער האחרונים וכו', ומסקנתו שאין לפסוק כמו הבא"ח, כי הוא פוסק נגד

אשכנזים, ולמה הרבה ספרדים פוסקים כמו הבא"ח, והרי הוא לא פוסק כפי פסקי הספרדים. וחוזר על זה הרבה פעמים בספרו, שאין לספרדים לפסוק כמו הבא"ח, כי הוא "פוסק כמו האשכנזים", עיין בספרו בדף יג ועוד.

אמנם נראה שמה שכתב הבא"ח שקבלנו הוראות מרן "להקל ולהחמיר" אין זה סותר למה שהבא"ח הרבה פעמים מחמיר נגד מרן, כי כונתו שמעיקר הדין מסתמא אנו מקילים כמרן, אבל אם הרב הפוסק ראה שיש מקום בהלכה להחמיר, [כגון שיש כמה ראשונים שמחמירים, או שיש ראיות כמו המחמירים, או שמסתבר כהמחמירים], יכול הוא להחמיר נגד מרן. [אבל במקום הפסד מרובה או צער גדול וכדומה אין להחמיר נגד מרן].

ומה שטוען כמה פעמים בספרו שהבא"ח "פוסק כמו האשכנזים", בדקתי וראיתי שכולם לחומרא ולא לקולא, [חוץ ממקום שהמנהג כמו האשכנזים, כגון לברך אחר ההדלקה, וכבר ביאר הגרי"ח דבריו בספרו הנד"מ "מקבציאל" עיין שם], וכאמור לעיל הבא"ח לפעמים מחמיר נגד מרן, במקומות שנראה שיש מקום להחמיר, ולענין זה אין נפק"מ אם מחמיר כמו פוסקים ספרדים או אשכנזים, אלא זה תלוי האם נראה שיש מקום בהלכה להחמיר, שאז יכול הפוסק להחמיר נגד מרן.

והנה חלק גדול מהם הוא מחמיר כמו המג"א נגד מרן, וכידוע המג"א הוא אחד מגדולי הפוסקים, ולכן הבא"ח לפעמים מחמיר כמוהו נגד מרן, וכאמור זה רק במקומות שהרב ראה שיש מקום בהלכה להחמיר בענין זה נגד מרן. ועיין בספר זה (דף לז) שהביא מספר חיים שאל שכתב שבאיסור והיתר חוששים על הרוב

שבזמני הדל אני משקיע בפירושי על סידור התפילה, ועכ"פ ראיתי לנכון להשיב עכ"פ על עיקרי דבריו, ועוד חזון למועד. ובשלב זה אשיב רק על מה שכתב בשער השלחן ערוך.

כאמור לעיל בשער השלחן ערוך הוא הביא רמ"ח מקומות שהבא"ח חלק על מרן, והרי קבלנו הוראות מרן, והנה בהקדמה לספר (בדף כג-כד) הוא הביא לדוגמא ו' מקומות שהבא"ח חלק על מרן, כלומר שמתוך רמ"ח מחלוקות, הוא בחר בהקדמה ו' מחלוקות לדוגמא שבהם הבא"ח חלק על מרן, וממה שהביא אותם בהקדמה, מוכח שהוא בעצמו הבין שאלו הם הקושיות הכי חזקות לפי דעתו העניה, למה הבא"ח חלק על מרן, אבל אחרי העיון ראיתי שאינם קושיות כלל, ודי בזה כדי להראות שאין בכל קושיותיו ממש, שהרי הוא בעצמו קבע שאלו הם הקושיות הכי חזקות, ובאמת אינם קושיות כלל וכמו שאבאר.

וכעת אבאר את הדברים, הנה כמעט כל המקומות שהביא שהבא"ח חלק על מרן, הם משום שדעת הבא"ח שאפשר להחמיר נגד מרן, כשנראה לפוסק שיש מקום בהלכה להחמיר, אלא שהוא בחר את הששה האלו, כיון שבהם ל"ש התירוץ הזה, כי בהם הבא"ח "מקיל" נגד מרן, ומזה רוצה להוכיח שאין לסמוך על פסקי הבא"ח. ולהלן אבאר שכל הששה קושיות האלו אינם קושיות כלל.

אמנם לפני כן צריך לבאר שני ענינים, א' גם במקומות שהבא"ח מחמיר נגד מרן, מקשה הספר הנ"ל שהרי הבא"ח בעצמו כתב בספריו כמה פעמים שקבלנו הוראות מרן "להקל ולהחמיר", ואיך הוא מחמיר נגד מרן בהרבה מקומות בספריו. ב' בהרבה מקומות הבא"ח פוסק כמו פוסקים

ג'. הבא"ח היקל להוציא שבת כ"ז דקות אחר השקיעה, שלא כמרן שפסק כר"ת, שצאת השבת ע"ב דקות אחרי השקיעה. (הליכו"ע ח"ג עמוד קמ).

ד'. ברכת הנרות של ערב שבת, מרן כתב לברך קודם ההדלקה, בא"ח כתב לברך אחר ההדלקה, ולא חש לספק ברכה לבטלה. (הליכו"ע ח"ג עמוד לז אות ה').

ה'. עוד פסק הבא"ח (ר"פ ח"ד סימן כז) לברך בשעת הדחק על הדס שוטה, שיש בו שני עלים ע"ג שני עלים, וסמך בזה על הרמ"א, שלא כמרן, ונכנס בסב"ל נגד מרן. (חזו"ע סכות עמוד שד בהערה).

ו'. פסק הרב בא"ח נגד מרן, בטעה ואמר מלך אוהב במקום המלך המשפט, שלדעת מרן כל הברכות משם והלאה לבטלה אם לא מתקן, גם נחשב שלא התפלל אם לא חוזר, הבא"ח פסק כמו אשכנזים דלא כמרן. (הליכו"ע ח"ב עמוד רמט אות יב). עכ"ל.

וכעת אשיב על כל הקושיות, ורק אקדים, שמה שתפס ששה אלו (מתוך רמ"ח), הוא כיון שהשאר הם חומרות נגד מרן, אבל באלו ל"ש לומר שהם לחומרא, כי אלו לקולא, באות א' לפי מרן אסור והבא"ח מתיר, באות ב' לפי מרן חייב לשנות מלא לוגמיו, והבא"ח מקיל שא"צ לשנות מלא לוגמיו. באות ג' לפי מרן מי שמוציא שבת לפני ר"ת עושה איסור, והבא"ח מתיר. באות ד' לפי מרן זה ברכה לבטלה, ועכ"ז הבא"ח פסק לברך אחרי ההדלקה. באות ה' לפי מרן זה ברכה לבטלה, ועכ"ז הבא"ח פסק לברך. באות ו' לפי מרן מה שמברך זה ברכה לבטלה, ועכ"ז הבא"ח פסק לברך. אמנם אלו אינם קושיות וכמו שאבאר להלן.

לכתחילה לדעת הרמ"א, וכתב הספר הנ"ל שהחקרי לב כתב שהמחמיר נגד מרן יחמיר רק בביתו ולא יורה כן לרבים, ע"ש. אבל לשון חיים שאל לא משמע כן. ועכ"פ כאמור מחמירים נגד מרן רק כשנראה שיש מקום בהלכה להחמיר, והקולא לא ברורה כ"כ [ועיין בספר "יראת ההוראה" שנדפס בסוף ספר "מקבציאל" מה שפלפל בזה באורך ורוחב].

וכעת נחזור למה שכתבנו, שבתחילת הספר (דף כג-כד) ציין לששה מקומות שבהם הבא"ח "מקיל נגד מרן", [ששם כבר ל"ש לתרץ שהבא"ח מחמיר נגד מרן, וע"כ שהבא"ח פוסק נגד כללי ההלכה], וכאמור בדקתי את כולם וראיתי שאין כאן שום קושיא. יש לציין שממה שהוא הביא אותם בהקדמה זה מעיד שהוא קבע שאלו הקושיות הכי חזקות, אבל אחרי העיון ראיתי שאין כאן שום קושיות.

ותחילה אעתיק כאן את לשונו, ואח"כ אשיב על כולם וכנ"ל.

א'. טלטול עצמות בשבת, התיר בא"ח במקום שיש כלבים, ולא חילק בין עצמות קשים לרכים, וסמך על רש"י שהתיר לגמרי, אבל התוס' חלקו עליו, והתירו רק אם הם רכים, וכן כתבו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ראבי"ה ואור זרוע, וכתב הרב מעט מים שאין לסמוך על רש"י בזה, שכמעט כל הפוסקים חולקים עליו, בפרט לנו שקבלנו הוראות מרן. (הליכו"ע ח"ג עמוד רי אות יד).

ב'. טעימת מלא לוגמיו בהבדלה, הבא"ח היקל לטעום מעט, שלא כמרן, שכתב לחוש להגאונים, שכתבו שהמברך חייב לטעום מלא לוגמיו. (הליכו"ע ח"ג עמוד קנז).

ראויים לבהמה אסורים בטלטול, ע"ש. וברור שאין כאן שום מחלוקת בין הבא"ח לשו"ע. וגם בהליכות עולם שם (דף ריא ע"א) כתב שקליפות אגוזים אסור לטלטל "וכדברי הרב המחבר" (הבא"ח) כאן. הרי שכל דברי הרב הלז כאן הם טעות.

בקושיא ב' הקשה על הבא"ח (ש"ב ויצא הי"ז) שאם קשה למבדיל לשתות מלא לוגמיו, יטעם מעט ויתן לאחר לשתות, שזה נגד השו"ע (סימן רעא סי"ד) שיש לחוש לגאונים, שצריך דוקא מלא לוגמיו. ומקור דבריו מהליכו"ע ח"ג דף קנז.

והנה בהליכות עולם שם כתב, דאע"פ שבשו"ע שם כתב שזה דוקא בקידוש אבל בשאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימת אחר, הנה הטעם הוא כמ"ש הט"ז, דשאני קידוש דאית ליה סמך מה"ת על היין, וא"כ ה"נ הבדלה שלדעת הרמב"ם ועוד ראשונים ילפינן להבדלה מן התורה, ה"נ בהבדלה בעינן שיטעם המבדיל כמלא לוגמיו. עכת"ד.

וראשית יש להעיר שבשו"ע כתוב ש"ראוי לחוש" לגאונים, ומשמע שזה רק לחומרא, וסיים שו"ע שם שזה רק בקידוש, ע"ש. ומשמע לכאורה שבהבדלה א"צ, אלא שההליכות עולם כתב שהרי יש ראשונים שסוברים שהבדלה ג"כ מדאורייתא, ולפ"ז גם בהבדלה לדעת הגאונים צריך כמלא לוגמיו, ע"ש. אמנם פשט לשון השו"ע לא משמע כן, וכנ"ל. ועיין באנציקלופדיה תלמודית ערך הבדלה הערה 18, שציינו לשבעה ראשונים שסוברים שהבדלה היא רק מדרבנן, ע"ש.

ועיין בהלכה ברורה (סימן רעא הערה צט) שכתב שגם בשו"ע הגר"ז כתב שבהבדלה לכו"ע יכול לתת לאחר לשתות,

בקושיא א' הקשה למה הבא"ח לא חילק בין עצמות קשים לרכים, והרי קבלנו הוראות מרן.

כשקראתי את לשונו (לשון הספר הלז) הבנתי לכאורה שבשו"ע חילק בין עצמות קשים לרכים, והבא"ח לא חילק. אבל כשבדקתי ראיתי דלא כן הוא, כי זה לשון השו"ע (סימן שח סכ"ז) עצמות שראויים לכלבים וקליפים שראויים למאכל בהמה וכו' מותר להעבירם מעל השולחן, עכ"ל. הרי שלא חילק בין עצמות קשים לרכים. וחשבתי אולי כונתו דעכ"פ לשון השו"ע עצמות "שראויים לכלבים" משמע אבל עצמות קשים שאינם ראויים לכלבים אסור. אבל א"כ לא מובן מה מקשה על הבא"ח, הרי גם

הבא"ח כתב (ש"ב מקץ הלכה טו) וז"ל העצמות אע"פ שמותר לטלטלם "משום דחזו לכלבים" היינו דוקא במקום דשכיחי כלבים וכו', ע"ש. הרי גם מהבא"ח משמע שמותר רק אם ראויים לכלבים, ואיפה מצא כאן מחלוקת בין הבא"ח לשו"ע.

ומה שכתב (בספר הנ"ל אות א') שהבא"ח התיר כי סמך על רש"י אבל כל הפוסקים חלקו על רש"י, כונתו לרש"י שבת דף קמג ע"א (במשנה), שהתיר לטלטל אפילו קליפות אגוזים, שאינם ראויות למאכל בהמה, אבל כל הפוסקים כתבו שמותר רק קליפות הראויות למאכל לכלבים, ופירש הרב הלז, שהבא"ח שלא חילק בין עצמות קשים לרכים, כי הוא פסק כרש"י, שמותר אפילו קליפות אגוזים.

אבל דבריו בזה הם שבוש מוחלט, שהרי הבא"ח שם (ש"ב מקץ הלכה יד) כתב במפורש שקליפי אגוזים וכדומה שאין

עד שיהיו בטוחים שעברו ע"ב דקות אחרי השקיעה.

וטעם שלישי, כיון שיש בזה נפק"מ לא רק לחומרא אלא גם לקולא, ולמשל אם נחמיר במוצ"ש כר"ת יבאו עמי הארץ להקיל בליל שבת כר"ת, ויצטרך להזהיר שזה רק לחומרא ולא לקולא, ויש לחשוש לעמי הארץ שיטעו להקל כר"ת. והנה שמעתי מחכמי ישיבת פורת יוסף (גאולה) שרבי עזרא עטייה היה מחמיר כר"ת, אבל היה מקפיד שזה לא יתפרסם, כי חשש שילמדו הנשים מזה להקל בהפס"ט כר"ת. נמצא שיש כמה נימוקים חזקים שלא רצה הבא"ח לפסוק להחמיר כר"ת, ולכן השאיר אותם במנהגם כהגאונים, שכן גם המציאות בבבל וכנ"ל.

בקושיא ד' הקשה על הבא"ח (ש"ב נח הלכה י') שפסק לברך אחרי ההדלקה, והרי מרן כתב לברך קודם ההדלקה, ולמה הבא"ח לא חש לסב"ל.

והנה מה שכתב שמרן כתב לברך קודם ההדלקה, זה לא נכון, כי מרן (סימן רסג ס"ה) כתב כשידליק יברך, והוא ע"פ לשון הטור שם, ולא כתב לפני או אחרי, והרמ"א שם כתב שהמנהג לברך אחרי, ומנהג הספרדים שבמקום שמרן לא גילה דעתו פוסקים כרמ"א, ולכן מנהג רוב הספרדים לברך אחרי. וטעם שלא מברכים לפני, כי חוששים למ"ד שכשמברכת מקבלת עליה שבת, ואסורה להדליק אחר כך. ויש שכתבו שממה שמרן בשו"ע העתיק את לשון הטור ולא את לשון הרמב"ם, משמע דלא ס"ל כהרמב"ם לברך לפני.

ומה שלא חששו לסב"ל, ראשית מנהג רוב הספרדים לברך אחרי, ובמקום מנהג ל"א סב"ל, ושנית הגרי"ח סופר כתב שיש

ושכן מוכח מהעיטור, ע"ש. [וכן משמע לכאורה גם ממרן, וכנ"ל]. נמצא שיש כאן ס"ס שיכול לתת לאחר, כי עצם זה שיש להחמיר כהגאונים הוא רק "ראוי לחוש", ובהבדלה משמע מהפוסקים ומהשו"ע ומהעיטור שגם להגאונים יכול לתת לאחר, ולכן הקיל בזה הבא"ח בהבדלה היכא ש"אינו יכול לשתות".

בקושיא ג' הקשה למה לא החמיר הבא"ח (ש"ב ויצא הלכה א') במוצ"ש כר"ת, שהרי מרן פסק בשו"ע כר"ת. והנה ידוע שמנהג כל העולם כהגאונים, אלא כנראה כונתו שעכ"פ הי"ל לבא"ח לפסוק שלכתחילה יש להחמיר כר"ת, שהרי השו"ע פסק כר"ת, וזה ענין אסור מדאורייתא.

אמנם כמה תשובות בדבר, ראשית כיון שהמציאות בא"י [ובבבל לענין זה היא כמו א"י] דלא כר"ת, כי רואים שלשה כוכבים בערך כ"ז דקות אחרי השקיעה, ולא רצה הבא"ח להחמיר בדבר שנראה לכאורה נגד המציאות. וכבר ביאר את הענין הדק היטב הגאון נאמ"ן שליט"א בקונטרס בין השמשות (במשנ"ב איש מצליח ח"ג), שר"ת ראה את המציאות בצרפת, ששם יש בין השקיעה לצאה כ"כ יותר משעה, ולפי זה פירש את הגמרא, אבל אילו ידע שבא"י ובבבל רואים כוכבים פחות מחצי שעה אחרי השקיעה, לא היה חולק על הגאונים, ע"ש.

שנית הדרך להורות להחמיר רק בדבר שאינו קשה כ"כ, אבל כאן החומרא היא קשה מאד, להוציא את השבת רק אחרי כמעט שעה אחרי המנהג. ויש להוסיף שבזמן הבא"ח עוד לא היה חשמל בבתים, ולשבת כל בני הבית בחושך עוד שעה זה דבר קשה, ועוד שבזמנו לא היה מצוי כ"כ שעונים, והיו צריכים להוסיף יותר מהזמן

שהם קאי על אחד ע"ג שנים, ולא על שנים ע"ג שנים, וכנראה נפלה ט"ס ברמ"א, וכך צ"ל, ועל כן נוהגין באלו המדינות... בגבעול אחד, כמ"ש מהרי"ק ומהר"י איסרלן ז"ל בתשובותיהם, ויש מי שכתב... ודוק.

ומה שכתב בד"מ סק"ב שבאלו המדינות מברכים על הדס שהם שנים ושנים בחד קינא ומהר"א יישוב טעם המנהג, אין כונתו שתה"ד כתב שיש חילוק בין אחד לשנים, שהרי תה"ד מיירי באחד על שנים ולא בשנים ע"ג שנים, אלא כונתו שתה"ד כתב טעם על אחד ע"ג שנים, וטעם זה מהני גם על שנים ע"ג שנים. ורק בהגהת השו"ע כתב הסברא שיש הבדל בין אחד ע"ג שנים לשנים ע"ג שנים.

ובכורי יעקב שם כתב שמה שהכשיר הרמ"א שנים ע"ג שנים אינו מובן, שזה פסול לכו"ע, שהרי מפורש בגמ' שאם אין תלתא בחד קינא ל"ה עבות ופסול, ע"ש. ובמחכ"ת דבריו תמוהים, דא"כ איך יש מ"ד בגמ' דשנים ואחד כשר, והגמ' דחתה שהוא פסול משום שהוא הדס שוטה, תיפו"ל שהוא פסול משום דל"ה עבות, וע"כ שכיון שהם שנים וחד בחד קינא זה שפיר חשיב עבות, וא"כ ה"נ שנים ושנים הוי בחד קינא (וכמו שמפורש להדיא בד"מ שם סק"ב), ואינו נפסל משום עבות.

ונראה ברור שזאת גופא היא כונת הר"פ שם, שכתב שאף שהבכורי יעקב חלק על הרמ"א עכ"ז אפשר לברך על תרי ותרי, כי ראה שקושית הבכורי יעקב לק"מ וכמו שכתבנו.

ונוראות נפלאות על החזון עובדיה (סכות דף שד-שה), שהקשה על הר"פ דמה לו ולבכורי יעקב, והרי כבר פסק מרן

כאן ארבעה ס"ס שיכולה לברך אחרי, א' שמא הלכה כמ"ד שמקבלת שבת בברכה, וא"כ ל"ש שתברך לפני, [והיכא דל"ש שתברך לפני, לכ"ע יש לה לברך אחרי], ושמא הלכה כמ"ד שבכל המצות אפשר לברך גם אחרי, ושמא הלכה כמ"ד שתוך כדי דיבור לכ"ע אפשר לברך אחרי, ושמא זה נחשב "מצוה מתמשכת", שבזה אפשר לברך גם אחרי. [וכדי שלא להאריך לא ציינתי כאן מקורות והסברים].

בקושיא ה' הקשה על שו"ת ר"פ שכתב שאפשר בשעת הדחק לברך על הדס שיש בו שני עלים ע"ג שני עלים, איך לא חש לסב"ל ופסק לברך נגד דעת מרן. **אמנם** המעיין היטב יראה שאין כאן אפילו ריח קושיא, ותחילה נבאר את הרמ"א ואת הבכורי יעקב, ואח"כ נחזור לדברי הר"פ.

כתב הרמ"א (סימן תרמו ס"ג) וז"ל, ופוסל (השו"ע הדס שוטה) אפילו בשעת הדחק, ואיכא מ"ד בגמרא דכשר, ועל כן נוהגין באלו המדינות לכתחילה לצאת באלו ההדסים המובאים ואין ג' עליו בגבעול אחד, ויש מי שכתב דהדסים שלנו אין נקראים הדס שוטה הואיל והם שנים ע"ג שנים, ואינן כהדס שוטה המוזכר בגמרא, ולכן נהגו להקל כמ"ש מהר"י קולון (מהרי"ק) ומהר"י איסרלן (תה"ד) בתשובותיהם. עכ"ל.

וראשית יש להעיר, דמה שכתב הרמ"א ויש מי שכתב וכו', לא ידוע לאיזה ספר כונתו, כי לא מצאתי כן בספר שלפני הרמ"א.

ועוד יש להעיר, דלכאורה משמע דמה שכתב הרמ"א כמ"ש מהר"י קולון וכו', זה קאי על שנים ע"ג שנים, אבל זה אינו, כי בדקתי במהרי"ק ותה"ד וראיתי

שמספק לא יחזור, ושב ואל תעשה עדיף, ומוכח שמספק בכה"ג (שיש ספק בהלכה) ימשיך בתפלה ולא יחזור.

והנה ביבי"א (ח"ב סי' י' אות ז') כתב לדחות את הראיה מהרשב"א, כיון ששם לפי הגאונים לא יחזור, אין לפסוק נגד הגאונים שדבריהם דברי קבלה, ע"ש. אבל דבריו תמוהים מאד, ראשית לשון הרשב"א לא משמע כלל כדבריו, דממה שכתב הרשב"א שב ואל תעשה עדיף, משמע שמחמת הספק פסק שלא יחזור, ועוד שהרי עכ"פ הרמ"א הוכיח מהרשב"א הזה שכשיש מחלוקת הפוסקים בתפלה לא יחזור מספק.

ועוד יש להעיר שבחזו"ע פסח (הלכות תפלת יו"ט של פסח סוף הערה טו) ציין לכמה אחרונים בדין אחד שיש מחלוקת בברכות העמידה אם יצא י"ח, ופסקו שכיון שיש בזה מחלוקת לכן שב ואל תעשה עדיף, וספק ברכות להקל. ע"ש. ומוכח דס"ל דאמרינן סב"ל בתפלה. וכן המחבר בעצמו שם (הלכות תפלת ליל פסח הערה ז') פסק בדין ההוא שלא יחזור משום סב"ל, ושוב כתב וז"ל, ועיין בשו"ת ובו"א ח"ב סימן ט' (ר"ל ששם כתב דל"א סב"ל בתפלה), וי"ל [ויש ליישב, או ויש לחלק], ודוק כי קצרתי, עכ"ל. ולכאורה לא מובן מה החילוק, ושוב אחרי זמן מצאתי שהרב זצ"ל פירש את כונתו בחזו"ע יום טוב (מהלכות יום טוב וחול המועד הערה ו'), דאע"ג דבעלמא ל"א סב"ל בתפלה, שאני הכא שדעת רוב האחרונים שאינו חוזר, ולדעתם אם יחזור הוא ברכה לבטלה, לכך שפיר אמרינן סב"ל, עכ"ל. ואינו מובן, דא"כ אינו מדין סב"ל, אלא משום שכן דעת רוב הפוסקים, אבל הפוסקים כתבו משום סב"ל, ומוכח דס"ל שאומרים סב"ל בתפלה, ודוק.

בב"י שהנוהגים כן אין להם על מה שיסמוכו, ע"ש. ובמחכ"ת אין לדבריו שום הבנה, שהרי הב"י פסל בשנים ואחד, והר"פ התיר רק בשנים ושנים, ומה שכתב שם שהרי הרב בכורי יעקב כתב ששנים ושנים לכו"ע פסול כי ל"ה עבות, כבר כתבתי לעיל שאין דברי הרב בכורי יעקב מובנים בזה, דכיון דהוי תרי ותרי בחד קינא שפיר הוי עבות. ומה שציין עוד בחזו"ע לכמה ראשונים דכל דל"ה תלתא בחד קינא פסול, ס"ל לרמ"א ור"פ שהם מדברים רק בשנים ואחד, שפסול משום הדס שוטה (ולא משום דל"ה עבות), אבל שנים ושנים ל"ה הדס שוטה וכשר לכו"ע. ולא מצאנו לאף ראשון שחלק על הרמ"א בזה. נמצא שדברי הר"פ נכונים מאד.

בקושיא ו' הקשה על הבא"ח (ש"א נצבים הלכה יט) שפסק שמי שאמר בעשרת ימי תשובה מלך אוהב צדקה ומשפט לא יחזור, כי אמרינן סב"ל נגד מרן, והרי לפי מרן יחזור, נמצא שלפי מרן מה שממשיך את התפלה ומברך הוי ברכה לבטלה, ואיך פסק הבא"ח שיברך בפועל נגד מרן ולא חשש לסב"ל.

ובהליכות עולם שם הביא מקור לדבריו מהירושלמי (ברכות פ"ב סוף ה"ד) שבתפילה ל"א סב"ל, כיון שלכל צד יש כאן ספק ברכה לבטלה, וא"כ ה"נ בכה"ג ל"א סב"ל נגד מרן, כיון שכשיברך ולא יחזור לפי מרן זה ברכה לבטלה. וזאת כונת הספר הלז כאן.

והנה בענין זה כבר כתבתי בעבר בקובץ רב ברכות ח"א שדברי הבא"ח נכונים מאד, וכאן אכתוב את הדברים בקיצור. דהנה הרמ"א פסק בנידון דידן שלא יחזור מספק, והביא מקור לזה משו"ת הרשב"א, שכתב בדין שיש בו מחלוקת האם יחזור,

ד', ובירור הלכה שם ס"ק טז. נמצא שדברי הבא"ח נכונים מאד.

הנה ראינו שכל הו' קושיות, שהוא בעצמו קבע שהם הקושיות הכי חזקות, ולכן קבע אותם בהקדמת הספר כדוגמאות לכך שהבא"ח חלק על מרן אפילו להקל בלי הסבר הגיוני, אינם קושיות כלל, ומזה תבין שכל הספר הזה הוא משובש. [לסיום אציין שמאמר זה הוא חלק ממאמר גדול יותר, שבו כתבתי עוד הרבה הערות על הספר הנ"ל, ורק שהמשך המאמר עוד לא נערך באופן סופי, ולכן לבינתיים אני מדפיס רק את החלק הזה לכבוד הקובץ הנפלא "רב ברכות", ועוד חזון למועד לערוך את המשך המאמר ולפרסם אותו בהקדם].

ועוד שעצם הסברא של ההליכו"ע ויחו"ד ויבי"א, שלצד שצריך לחזור אם לא יחזור אז הברכות דלהבא הו' ברכה לבטלה, אינו ברור כלל, דמוכח בראשונים ובאחרונים שאין זה חשוב ברכה לבטלה, אלא חשוב תפלה, ורק שלא יצא י"ח (למ"ד) כיון שלא הזכיר מה שצריך, ולכן צריך לחזור, כדי להזכיר מה שצריך, עיין תוס' ברכות כו ע"ב ד"ה טעה, ועיין עוד בפסקי תשובות סי' קיד אות ט' שהאריך בזה, דבכה"ג ל"ח שמה שהתפלל הו' תפלה בטילה, ע"ש. ועיין עוד בחזו"ע חנוכה דיני יעלה ויבא הערה יב והערה יח, ובהערה יח כתב שדעת רוב הראשונים שזה ל"ה ברכה לבטלה, ועיין עוד בילקו"י סי' קפח הערה

הרה"ג שמעון מנשה רביע שליט"א **בענין ברכת הדלקת נר שבת ונר חנוכה** **ויישוב דעת הרי"ח זלה"ה בבא"ח ובמקביאל**

והנה לפום ריהטא נראה ליישב שנודע שהרי"ח זלה"ה תמיד חושש לדעת הרמ"א זלה"ה אע"ג שפוסק כדעת מרן ז"ל מ"מ לחומרא מחמיר כהרמ"א ז"ל ובפרט בדאורייתא והיות וס"ל להרמ"א ז"ל (סי' רס"א סעיף ה') שהאשה מקבלת שבת בהדלקה ע"כ יש להדליק ואח"כ לברך וכמ"ש המהרי"ל דכן המנהג וכמו שהביא הרמ"א זלה"ה (שם) ואע"ג דרוב הראשונים ס"ל שאין מקבלת שבת בהדלקה מ"מ חייש הרי"ח זלה"ה לדעה זו ובפרט באיסור דאו' דש"ק וממילא אע"ג דבעלמא קיי"ל לברך עובר לעשייתן מ"מ כ"ז היכא דאפשר אך הכא דא"א דמי לנט"י שמברכין אחר

הנה נודע דעת הרי"ח זלה"ה בבא"ח ש"ב פר' נח או ח' שכתב שבליל שבת יש לאשה להדליק נרות שבת ואח"כ לברך היות וי"א שמקבלת שבת בהדלקה א"כ איך תברך ותדליק וע"כ תדליק ואח"כ תסתום עיניה בידיה ותברך ואח"כ תסיר את ידיה ותהנה מהאור.

והנה הקשו האחרונים על הרי"ח זלה"ה הלא כל המצוות בענין הברכה עובר לעשייתן כמו טלית ותפילין ולולב ושופר ומגילה ונר חנוכה ועוד שבתחילה מברכין ואח"כ מדליקין ועוד שהרמב"ם כתב מפורש שתברך ואח"כ תדליק נרות שבת וכ"כ עוד כו"כ ראשונים.

חיבור מקבציאל בשלימות אכ"ר. וכן להדפסת שאר כת"י של הרי"ח זלה"ה.

וברוך שמסר עולמו לשומרים וזכינו שהרי"ח מזרחי שליט"א הו"ל ספר מקבציאל הנד"מ ושם כתב פרשת נח אות י"ד כל הקושיות ע"ז ושיש קושיא שצריך עובר לעשייתן שהיה חכם אחד שרצה לומר שתדליק כל הנרות ותשאיר נר אחד ותתחיל הברכה ותדליק ותגמור הברכה וכתב ע"ז הרי"ח זלה"ה שלא פתר את הבעיה של עובר לעשייתן לפי דבריו יעוי"ש באורך הכל בטוט"ד.

וזל"ש המקבציאל באמצע דבריו (בנד"מ עמ' 160) "ואומר אני בסיעתא דשמיא דהכא גבי נרות שבת עדיף טפי דיש לומר זה מקרי שפיר עובר לעשייתן יען כי נרות שבת דולקים אותם קודם חשכה אשר בעת ההדלקה אין הנאה כ"כ מאורן וא"כ בעת ההדלקה עדיין לא קיימנו המצוה ואין המצוה מתקיימת כי אם עד הלילה שאז צריכין אנחנו לאורן ונהנים מהם ועל זמן הלילה שצריכין לאומרה אנחנו אומרים בברכה אקב"ו להדליק נר של שבת שאם לא הניח בה שמן שמגיע עד הלילה הוי ברכה לבטלה ולא קיים המצוה..." עכלה"ק זיע"א.

וכשענייני טוב בבא"ח ובמקבציאל הבנתי לענ"ד יותר דעת הרי"ח זלה"ה שבאמת חשש לדעת האומרים שצריך עובר לעשייתן רק דס"ל דהיות ולא נהנית מהנרות עד אחר ההדלקה ומכסה ידיה ממילא חשיב כעובר לעשייתן.

וביאור הדברים דיש לנו דין בחנוכה שהדלקה עושה מצוה ואם כבתה

הנטילה אחר שידי טהורות ודמיא לגר שמברך על הטבילה אחר שטבל כי קודם הטבילה עדיין הוא גוי ואיך יאמר וציונו.

וידוע שהרי"ח זלה"ה כל מה שכתב בספר בא"ח הוא בתכלית הקיצור אבל הוא עיין לפני כן בכל דברי הפוסקים המתירים והאוסרים ורק אח"כ כתב את מסקנתו להלכה וכסיפור שבא אליו הגאון היע"ר זצ"ל ושאל אותו שיש הלכה שיש ד' פוסקים שחולקים עליו והשיב לו שיש שלושים פוסקים שפוסקים כמותו.

עוד זכורני ימים מקדם מה ששמעתי פא"פ מרבינו מרדכי אליהו זצוק"ל שהיה אומר שאם היה מתגלה המקבציאל היו רואים גדולת הבא"ח איך מביא כל המקורות ומפלפל ומעיין בדברי הפוסקים והוא כעין ביאור ב"י על הטורים וממילא היו נופלים כל הקושיות שהקשו על הרי"ח זלה"ה.

ושוב נד"מ כעת ס' הישיבות בבגדאד ח"ג ושם הביא מכתב של תלמיד הבא"ח המקובל רבי בן ציון חזן זצוק"ל שכתב לגב' פרחיה ששון בבומבי שהרי"ח זלה"ה השאיר ב' ספרים גדולים בפשט ספר מקבציאל ובסוד ספר דעת ותבונה בכת"י אחר מותו וששלח לרבי יעקב חיים בן רבינו ז"ל שרוצה להדפיסם ושלח לו ספר דעת ותבונה אך ספר מקבציאל כתב שחפשו ולא מצא אותו*). וב"ה שעכשיו נד"מ חלק ממנו אמנם שמעתי מזקנים זצ"ל שהיה להרי"ח זלה"ה גם חיבור על כל ע"ח והממשלה שבבגדאד לקחה והחרימה אותו וברוך היודע והיע"א ונזכה בקרוב לכל

(*) ועיין שם בהערת העורך, שכנראה שבשבעה של הרי"ח זלה"ה נכנסו אנשים ולקחו אותו, וכבר כתבתי לו דחיה על דבריו אלו ועל כל מה שכתב שם נגד ספר "מקבציאל" ועוד, ועד היום לא קבלתי תשובה לחיים. מע"ט יח"מ יצ"ו.

בלבד משא"כ בנר של שבת שאדרבה הוא נועד לש"ק להשתמש ולהנות מאורו.

וע"כ לכתחיל' יש לעשות נרות שבת גדולים ועבים שיספיקו לכל זמן הסעודה כמ"ש הכה"ח סי' רס"א א' ל"א ויש מחמירין ג"כ שידליק הנר כל הלילה כדי שיהנה לאורו אם יקום בלילה ואע"ג דלא שכיח שיקום באמצע שינתו מ"מ שייך שלפעמים קמים בלילה או לפנות בוקר וכמ"ש הכה"ח שם.

והנה בבא"ח ש"ב פר' נח אות ח' כתב שג"כ ע"פ הסוד יש ענין הראיה שתראה הנרות אחר ההדלקה וגם שמעתי בשם מו"ר הגר"ר מרדכי אליהו זצוק"ל שהיה אומר שדברי הבא"ח כאן אינם רק לפי הפשט אלא ע"פ הסוד. ובבא"ח לא ביאר מהו הטעם ע"פ הסוד אמנם במקבציאל הנד"מ שם או' י"ד כתב שהטעם של סגירת העינים ע"פ הסוד הוא דומיית דקבלת שבת דבעינן שיסגור עיניו בסוד עולמתא שפירתא דלית לה עיינין יעויי"ש והיות והאשה מקבלת שבת בהדלקה ע"כ תסגור עיניה אלא דקשה ע"ז לכאו' שתברך ואח"כ תסגור עיניה ואח"כ תפתחם ומדוע סוגרת עיניה קודם הברכה.

ושמעתי מחכם אחד שליט"א שעוסק בכתבי האר"י שהתפלא היכן מצינו בשעה"כ שצריך לראות ואח"כ לברך ובאמת שאין גילוי מילתא להדיא, אמנם הרי"ח זלה"ה כל מילותיו מדודים ושקולים ואם כתב כך צריכים אנו למשכן עצמינו להבין הדברים ולא לימודנו בכתבי האריז"ל כלימוד בעומק עיונו וקדושתו ופרישותו.

ונלע"ד שראיית הרי"ח זלה"ה מרבינו האריז"ל שכתב בשעה"כ דס"ז ע"א (ד"ה אח"כ) שבעת שיבוא לביתו

אין זקוק לה ובלבד שהניח שמן כשיעור אמנם בנר שבת אין מועיל עצם ההדלקה רק צריך ליהנות מההדלקה כי ההדלקה לצורך שלום בית שיהיה אורה מצויה ולא ייכשל בעצים ובאבנים ומפורש בבא"ח שאם הדליק במקום שינה ולא היה שם ובירך הויא ברכה לבטלה וע"כ כתב בבא"ח פר' נח אות י"א שיעשה הפתילים ארוכות כדי שיספיק להנות מהם בשונו לחדרו חדר השינה יעויי"ש.

וע"כ לפי"ז כל שלא נהנה מנר שבת חשיב שלא סיים את מצות ההדלקה וממילא שפיר ע"י שמכסה בידיה את פניה ולא רואה הנרות שהדליקה ומברכת ואח"כ מסירה ידיה ורואה הנרות חשיב עובר לעשייתן עכ"פ בדיעבד.

וכעין שמצינו בבדיקת חמץ שמברך על ביעור חמץ ומתחיל לבדוק ואם שכח לברך כל עוד שעסוק בבדיקה יכול לברך וכמו שפסק בבא"ח ש"א פר' צו אות ה' והכא עדיפא מהאי שעדין לא נהנתה מנרות שבת כלל וגם בשעה שהדליק עדיין הוא רק זמן תוספת שבת והוא עדיין כשיש אור בחוץ ועיקר הנאתה הוא אח"כ כשחשך היום וממילא חשוב שעדיין לא נהנה מנרות שבת ושפיר מברכת קודם הנאתה ובפרט אם מדליקה במקום האוכל שעיקר ההדלקה במקום האוכל כמ"ש הבא"ח שם אות ב' וממילא כל עוד לא אוכלת בשבת שם אין נהנית מנר שבת.

ועיין להגחיד"א ז"ל בברכ"י סי' תרע"ו אות א' וכן כתב השע"ת סי' תרע"ו או' א' ובכה"ח שם או' ב' שכתב ליישב מדוע בנר חנוכה מברכין להדליק נר חנוכה ואילו בנר שבת מברכין להדליק נר של שבת וכתב ליישב היות ובנר חנוכה הנר שייך לחנוכה ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם

בש"ק שמקבלים שבת בהדלקה אך ביו"ט שמותר להדליק מנר לנר ממילא תברך ואח"כ תדליק והנה באחרונים יש שרצו לומר דלא פלוג בין שבת ויו"ט ובשניהם תדליק ואח"כ תברך אמנם הרי"ח זלה"ה פסק בבא"ח כאן פר' נח אות י' שביו"ט תברך ואח"כ תברך משום דאין חשש שקיבלה שבת בהדלקה למ"ד כי מותר להעביר נר מנר ביו"ט ואין איסור הדלקה רק איסור מבכיר ופשוט.

ועפ"ז יש ליישב ג"כ מה שמצינו להיפך שבנר חנוכה כ' הרי"ח זלה"ה

בבא"ח ש"א פר' וישב או' א' שיברך קודם ג' ברכות להדליק נ"ח ושעשה ניסים ושהחיינו (ביום א') ואח"כ ידליק נר אחד ויאמר הנרות הללו ואילו מנהג בית אל להדליק הנרות אחרי ברכה ראשונה להדליק נר חנוכה ואח"כ מברכים שעשה ניסים ושהחיינו וכמ"ש הדב"ש במנהגי בית אל אות ק' וכ"ה בסידור היר"א כת"י ח"ד עמוד י'.

ולכאור' קשה מדוע הרי"ח זלה"ה עזב מנהג בית אל כשהוא תמיד הולך אחר מנהגי בית אל והרש"ש זיע"א והיה שולח לשאול אצל הר"א מני צוק"ל מה מנהג בית אל ועשה על פיו כשהמנהג ברור.

וכן קשה על הגאון השד"ה זלה"ה ראש המקובלים בדור הקודם שכתב בספר תלמידו שר שלום כוונות זמניות אחר ג' ברכות בדף ט"ל ע"ב וז"ל ואח"כ ידליק נר אחד שהוא עקר המצוה ואח"כ יאמר הנרות הללו וכו', וה"ה קשה על הכה"ח שלא הזכיר דבר זה בס' תרע"ו יעוי"ש.

וא"כ מדוע נטו הרי"ח זלה"ה והכה"ח והשד"ה זלה"ה ממנהג בית אל בזה ונלע"ד שהתשובה פשוטה להיות וקי"ל כל הברכות צריכות להיות עובר לעשייתן ע"כ

יסתכל על הנרות שהדליקה אשתו ויכוין שהם כנגד בינה ומלכות ויכון להאיר האורות העליונים וזה לשון שעה"כ "אח"כ [אחרי קב"ש] תלך לביתך ותכנס ותתעטף בטלית וכו' ותקיף השולחן המסודר עם הלחם לסעודת שבת וכו' אח"כ תסתכל באור הנר אשר ברכו עליו להדליק נר של שבת וזו הכונה שתכוין בעת הסתכלותן בו", יעוי"ש באריכות.

ועיין בסידור הרש"ש זיע"א שכתב שיכוון לייחד ב' יחודים בב' נרות יחוד או"א ויחוד זו"ן יעוי"ש.

והנה לכאורה מדוע יכוין בזה בכניסתו לביתו על שולחן שבת כשנכנס לבית ועומד ליד שולחן שבת הלא לכאור' היה נשאר הבעל בשעת הדלקת הנרות ליד אשתו ומכוין כוונה זו ואם הלך להתפלל מנחה וערבית מוקדם קודם השקיעה כגון בפלג המנחה א"כ יכולה אשתו להדליק כשחוזר בעלה קודם השקיעה ואז יכוון כוונות הנרות או שאשתו תכוין בשבילו או אדם אחר.

אלא דנראה פשוט להרי"ח זלה"ה שכוונת הנרות מכוין מתי שנכנס לביתו על שולחן שבת ואז נהנה מהנרות ואז שייך שיכוין ג"כ כוונת הנרות אבל כל עוד שלא חשכה והיה צאה"כ או לכהפ"ח שקיעה או לכהפ"ח סמוך לשקיעה שהחמה בראש האילנות ומתחיל להחשיך וכל עוד שלא בא לאכול ולהיות במקום הנרות ובפרט בזמנם בבגדאד שהיו אוכלים על הגג ומדליקים שם נרות וממילא כל עוד לא הגיע זמן הנאתו לא שייך לכוון כוונות הנרות ודו"ק היטב.

ועוד ראיה לזה שהרי"ח זלה"ה חושש לסברת אלו שמקבלים שבת בהדלקה דהנה יש מחלו' הפוסקים בענין יו"ט דבלבוש הובא בשם חכמנית דכ"ז

זצוק"ל שכ"ז למקובלים שמכוונים אך הפשטנים לא ישנו מדברי הבא"ח והשד"ה זלה"ה ושאר הפוסקים הפשטנים שצריך לברך ג' ברכות ואח"כ להדליק ואין לשנות מסדר חז"ל אפילו במצוות דרבנן וכל דברי חז"ל אין לזוז מהם כמלוא נימא והיע"א.

ועפי"ז ג"כ אפ"ל ע"פ הסוד מה שמצינו שכל כוונת הדלקת נר חנוכה הוא בברכה וכל היחודים הם בברכה ובמעשה ההדלקה מכוונים רק בצ' דצל"ם ולכאן מדוע לא נעשה כמו נר שבת שהכוונות הם בראיית הנרות וה"ה הכא בנ"ח ונעשה הכוונות אחרי ג' ברכות או אחרי ברכה א' ופי מ"ש א"ש דהיות והדלקה עושה מצוה ואם כבתה אין זקוק לה וגם אסור להנות מאורו ממילא כל היחודים נעשים בהדלקה עצמה משא"כ בנר שבת שעיקר היחודים נעשים בהסתכלות ובראיה ובהנאת הנרות ע"כ הכוונת הם בראיה אחרי הברכה דווקא והיע"א.

בתח"י צריך לברך קודם ואע"ג דבדיעבד יצא גם אם בירך אח"כ כל עוד בירך בתוך חצי שעה של זמן חיוב הדלקה מ"מ עיקר הברכה היא קודם ההדלקה ובנר חנוכה הדלקה עושה מצוה ולא הנחה ואף אם כבתה אין זקוק לה וע"כ צריך לברך קודם ורק בנרות שבת שהם דאורייתא וחיישינן למ"ד שהאשה מקבלת שבת בהדלקה ולא האיש כמבואר בפוסקים ממילא אין ברירה ומקדימנן הדלקה לברכה. ומה עוד שיש לנו את הסברא דשפיר בנר שבת חשוב עובר לעשייתן כי עיקר המצוה היא ההנאה מנרות שבת, ומברך קודם ההנאה.

ומה שנהגו בבית אל להדליק אחר ברכה ראשונה הוא משום דס"ל שצריך להמשיך הצ' דצל"ם שע"י הברכה נמשך ל"מ דצל"ם וע"י המעשה נמשך צ' דצל"ם וע"כ צריך להסמיך הברכה הא' להדלקה וכמ"ש בשלום וצדק ובשו"ת שמחת כהן אמנם שמעתי מרבנו הג"ר מרדכי אליהו

הרה"ג עמנואל מולקנדוב שליט"א בענין ברכת פירות המרוסקים

האריך בזה בכמה מקומות [ומהם בשו"ת יבי"א ח"ז סי' כ"ט, ח"ט סי' כ"א וח"י סי' נ"ה בהערות על הרב פעלים לחלק ב' באות י"א] שהעיקר כדעת מרן השו"ע בסי' ר"ב ס"ז לברך על פירות אלו ברכתם הראויה עיש"ב.

במאמר זה נראה בס"ד שיש מקום גדול לפסקו של הבא"ח ושיש לחוש

רבינו יוסף חיים זיע"א בספרו בא"ח שנה ראשונה פרשת פינחס ס"ג וסי"ב פסק שעל פירות המרוסקים לגמרי שאינו ניכר צורת הפרי מברכים שהכל [וכדעת הרמ"א בסי' ר"ב ס"ז], וכ"כ יותר באורך בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' כ"א עי"ש, וכ"פ הגר"צ אבא שאול זצ"ל במאמר שנדפס בקובץ 'זכור לאברהם' תשנ"א [עמוד רע"ג-רע"ה]*, אולם מרן הגרע"י זצ"ל

(* ולאחר מכן נדפס פסקי פסקי בשו"ת אור לציון ח"ב פי"ד.

עליו בפה"ע ע"כ. וכ"ה בספר הבתים שער ז' תמרים שמיעכן ביד ועשאן 'מי מרקחת' עי"ש. וז"ל המאירי תמרה המרוסקת ונשאר משקה שלה עמה והוא הנקרא בלשון תלמוד טרימא או חשילתא וכן בכל פרי מברכין עליו ברכה שהיתה ראויה לו בעוד שהיתה קיימת, וכן אם חתך הפרי לחתיכות דקות. ריסק את הפרי והוציא ממנו משקה ורצה לאכול את הפסולת הנשאר אין מברך עליה אלא שהכל עי"ש, ונראה מדבריו שתלוי בזה ואם נשאר המשקה עמה בכל גווני מברך הברכה הראויה לה.

ונראה שכ"ד הראב"ד שהביא הרשב"א בברכות ל"ח גבי דבש הזב מהתמרים שברכתו שהכל זיזעה בעלמא ניניהו וכתב הראב"ד דהיינו בזב מאליו אבל היכא דכתשן לא, דעיקר הוי, ולא גרע ממיא דסילקא עי"ש. וכ"כ הראב"ד בהשגות בהלכות טו"א פ"א ה"ד שלא אמרו אלא במשקין היוצאין מאליהן שהן זיזעה בעלמא אבל אם סחטן למשקין הרי הן כעיקר הפירות עי"ש. וכ"כ המאורות** והמכתם בדף ל"ט ע"א והמאירי בדף ל"ח ע"א עי"ש, ואם כשהמשקה לבדו ללא גוף הפרי מברך כברכתו — כ"ש כשגוף הפרי נמצא בתוך המשקה שמברך כברכתו, ואתי שפיר ג"כ שהמכתם והמאירי לשיטתם.

בענין זה לסב"ל ולברך שהכל על פירות המרוסקים*;

הגמ' בברכות ל"ח ע"א העלתה למעשה: והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא — מברכין עלוייהו בורא פרי העץ. מאי טעמא — במלתייהו קיימי כדמעיקרא ע"כ, אלא שנחלקו הראשונים מהו 'טרימא' האמור בגמרא.

הראשונים שסוברים שאף כשנהפך למשקה עדיין ברכתו הראשונה עליו

דעת כמה מהראשונים שאף אם ריסק את הפרי לגמרי עד שהפכו למשקה — ברכתו כדמעיקרא; כ"ד ראב"י אב"ד בתשובה סי' ע"ט וז"ל מאי דאמרין דדובשא דתמרי זיזעה בעלמא — מים לבדן שאין גוף הפרי נמחה לתוכן, אבל אם גוף הפרי נמחה לתוכן ונעשה דבש מברכין עליו כפרי עצמו ע"כ. וכ"כ הרמב"ן בחולין ק"כ ע"ב וז"ל ובטרימא בפה"ע. וטרימא היינו תמרים שחוקין וגומעין אותן דתניא בתוספתא בפ"ב של מעשר שני אין שורין את התמרים לעשות מהן שכר אבל שוחקין אותן ועושין אותן טרימא ע"כ. וכ"כ הרשב"ץ בברכות ל"ח כדברי הרמב"ן עי"ש. וכן מתבאר מדברי המכתם שכתב פי' שמסירים גרעיני תמרים ואחר כותשין אותן הרבה 'ועושין אותן כעין מרקחת' מברכין

(*) הן אמת שכבר כתבו כמה ת"ח ליישב את פסקו של הבא"ח ומהם הרב יעקב חיים סופר שליט"א בספרו 'מנוחת שלום' ח"א סי' ב', והרב יוסף מיכאל ב'אור תורה' ניסן תשס"ד, והרב אברהם חדאד בקובץ 'ויען שמואל' ט"ו [תשע"ב] עי"ש, ובשו"ת נזר כהן ח"א ס' ו', ובשו"ת ארחותיך למדני ח"ג סי' י"ג, ובספר במחוקק במשענות סי' ר"ב, ועוד ת"ח, אולם אמרתי אענה אף אני חלקי משום דברים שהתחדשו לי בסוגיא זו בס"ד.

(**) ובדף ל"ח ע"א כתב המאורות שטרימא היינו פירות כתושים ומרוסקים קצת ע"ש, וצ"ל בדעתו דלאו דוקא קצת, אלא ה"ה מרוסקים לגמרי וכדמוכח מדבריו לענין סחיטת משקין וכו"ל.

בורא פרי העץ, ותימה הוא יותר משמע שיברך עליו שהכל כמו בדבש תמרים מפני שאין מראית התמרים בו, כדאמרינן בטרימא פ"י תמרים מרוסקין דלא מברכין אלא שהכל דלא מברכין בורא פרי העץ אם אין הפרי קיים במראיו. ע"כ. הרי שכתב להדיא שבטרימא אם אין הפרי קיים במראיו ברכתו שהכל. וכ"כ להדיא בספר השולחן הלכות סעודה שער ג' וז"ל התמרים שהוציא גרעיניהן ומיעכן ועשן כעין עיסה מברך עליהם בפה"ע. בד"א בשיש בהם מראה תמרים וכמו שאמרו בפירורי לחם שמברך עליהם המוציא בשיש בהם תואר לחם, אבל כשאין בהם מראה תמרים אין מברכין עליהם אלא שהכל לפי שאין זה דרך חשיבותן, וכן הדין בכל שאר הפירות. ע"כ. וא"כ נראה ברור שכ"ה דעת רש"י ושא"ר הנ"ל, ולא כמו שפירשו חלק מהאחרונים.*

והבה"ל בסי' ר"ב ס"ז כתב שכדעת רש"י וסיעתו כ"ד האבודרהם שהביא המג"א בסי' ר"ה ע"ש. ונבאר הדברים; הב"י בסוסי' ר"ד כתב בזה"ל כתב הרד"א השומשמן מברכין עליהם בורא פרי האדמה, טחנן מברכין עליהם שהכל, על שמנן ופסולת שלהם מברכין בורא פרי האדמה. ע"כ. ואיני יודע מה טעם יש בפסולת לברך עליו בורא פרי האדמה עכ"ד הב"י. והאבן העזר בסוסי' ר"ה כתב להגיה בדברי אבודרהם שצ"ל להיפך; טחנן מברכין עליהם בפה"א, על שמנן ופסולת

הראשונים שסוברים שרק אם כתוש קצת ברכתו הראשונה עליו

אולם רש"י כתב ושם טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק ע"כ. והעתיקוהו הר"י מלוניל, הרי"ד בפסקיו, הריב"ב, הנימוק"י, וכ"כ הטור ברמזים פ"י מרוסקין מעט [אע"פ שהרא"ש לא כתב שם כלום], וכ"כ עוד הטור בסי' ר"ב תמרים שכתשן קצת ואינן מרוסקין לגמרי. וכן מתבאר מדברי המנהיג בהלכות סעודה שכתב ועל התמרים אפילו חתכן חתיכות דקות מברך בפה"ע ע"ש, ומבואר שרק בכה"ג שחתך חתיכות דקות הדין כן, אבל אם ריסקם לגמרי לא.

והנה האחרונים דנו בכונת רש"י 'ואינו מרוסק' — האם כונתו שאם הוא מרוסק — ברכתו שהכל, או שרק פירש האמת שזוהי טרימא, אבל גם אם מרוסק — ברכתו בפה"ע, ועי' בשו"ת יבי"א הנ"ל אריכות דברים בדברי האחרונים בזה.

אולם הר"י מלוניל ביאר יותר כונת רש"י וז"ל כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק לגמרי 'כדאמרינן גבי פירורין והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא' ע"ש, ומבואר שכונת רש"י ושא"ר הנ"ל הוא שיהיה תורת הפרי ניכרת ואז מברכים עליו בפה"ע, ואם לא ניכרת צורתו אין זה במילתיהו קיימי. וכן הוא להדיא בספר המנהגות לר"א מלוניל וז"ל ושוכר [וסוכר] איכא מ"ד דמברך עליה

(* בספרי דבי רש"י [סידור רש"י סי' ק"ח ועוד] כתוב שאגוז בדבש רש"י מברך עליו שהכל לפי שנשתנה האגוז מכמות שהיה ע"ש, ולכאורה זה גם ראייה שלדעת רש"י אם השתנה מצורתו מברך שהכל, אולם נראה שאין זו כונת רש"י, דהא באגוז בדבש האגוז שלם ועכ"פ לא מרוסק לגמרי אלא כונתו כפי שהבין שה"ל בסי' קס"ג לאחר שהביא את דברי רש"י הנ"ל כתב וז"ל ומסתברא דהוא הדין לכל מיני פירות שדרךן ליאכל חיין ושלקן מברך שהכל ע"כ, ומבואר שנשתנה האגוז היינו שדרךו לאכול חי ואכלו מבושל, ולא מדין שינוי צורה אתי עלה.

השטמ"ק שם [שהוא חידושי הר"א אלשאשבילי דלקמן] ומהם בספר חידושי בן יאיר [ראלער, טשרנוביץ תר"ס] ברכות ל"ח ע"א ובספר ברכת יוסף [לר' יוסף ידיד הלוי, ירושלים תרפ"ז] ח"ב דף מ"ה ע"ב, ובספר עינים למשפט בברכות ל"ח ע"א ובספר בני ציון [לכטמאן] בסי' ר"ב סקי"א, ונבאר הדברים בס"ד; ז"ל הרא"ה בדף ל"ח ע"א ותמרי דעבדינהו טרימא פי' שמפצצין אותן ומדבקין אותן זה עם זה כעין עגולי דבילה אלא שהן מרוסקין יותר ומברכין עליהו בפה"ע וכו' דבמילתיהו קיימי כדמעיקרא, 'הא נתרסקו לגמרי עד שעברה צורתן לא', ואין מברכין עליהן אלא שהכל ולבסוף ולא כלום, וזו בנין אב למשקין היוצאין מן הפירות וכו' שאין מברכין עליהם אלא שהכל וזה מבואר. ע"כ. וכ"ה בחידושי ר"א אלשאשבילי שם. וכ"כ עוד הרא"ה בדף ל"ט ע"א גבי גרגלידי דלפתא וז"ל ופירמי זוטרי שהכל שעשאן כעין פירורין ולפי שעברה צורתו, וכל שאין גופו קיים — שעברה צורתו — אין דינו עליו ולא קאי במילתיה, ואצ"ל סחיטתו ולא ממי שלקות ע"כ. וכ"ה באלשאבילי שם. ומבואר להדיא שאף שלא נעשה משקה אלא שנחתך לחתיכות דקות ועברה צורתו אין ברכתו אלא שהכל. וזוהי דעת הריטב"א בהלכות ברכות פ"א הכ"ד שכתב כל פרי שנעשה חתיכות דקות ונעשה ממנו אוכל וגופו קיים וראוי לאכילה מברך עליו ברכתו הראויה לו ע"כ. וכונתו באמרו 'וגופו קיים' הוא כמ"ש הרא"ה רבו 'שלא עברה צורתו', וגם הוא ס"ל כרא"ה ואלשאבילי וסיעתם.

ובשו"ת יבי"א ח"ז סי' כ"ט פירש בדעת הרא"ה הנ"ל דמיירי שנימוח ונעשה משקה עי"ש, אולם המעיין היטב בכל המקורות הנ"ל יראה שא"א לפרש כן

שלהם מברכים שהכל עי"ש. והכה"ח בסוסי' ר"ד כתב ג"כ להגיה באופן אחר עי"ש. אולם זה אינו, דמקור דברי האבודרהם הוא מבה"ג פ"ו דברכות וז"ל שושמי בחיותיהו בפה"א, טחנונין שהכל, על משחיהון וכוספיהון בפה"א. אמגוזי ולוזי ובוטמי בפה"ע ולבסוף בנ"ר, על כוספיהון בפה"א ע"כ. וכ"ה בספר אשכול [אלבק] ח"א עמ' 116. ואלו הם ממש דברי האבודרהם. וכוספיהון זהו הפסולת של השומשמן — עי' בערוך ערך כספא ובר"ח ע"ז ל"ח ע"ב ובספר המדריך המספיק ערך כסף. וא"כ אין להגיה כלל בדברי אבודרהם. וא"כ מבואר מדברי בה"ג, האשכול והאבודרהם שעל שומשום שטחנו מברך שהכל, ומזה דייק הבה"ל דס"ל כדעת רש"י וסיעתו הנ"ל שכיון שהתרסק לגמרי ולא ניכר צורתו מברך שהכל. וכ"כ הרב חנוך זונדל גרוסברג [משנת חנוך סי' ו'] והוסיף שהטעם שעל השמן מברך בפה"א משום שבה"ג לשיטתו גבי הסוכר שברכתו בפה"ע משום שנוטעים את הסוכר אדעתא דהכי, וא"כ גם בשומשמשין כיון שעיקר נטיעתו הוא עבור שמנן — מברך בפה"א עי"ש.

והנה הפתה"ד בסוסי' ר"ד ביאר בדברי בה"ג שטחנו היינו מה שאנו קורין טחינ"א עי"ש, ולפ"ז אפשר שרק בזה שהוא רך כמשקה ברכתו שהכל, אבל אם הוא יבש — עדיין במילתיה קיימא וברכתו נשאת כדמעיקרא. אולם אין נראה לעשות אוקימתא כזו בבה"ג ובשא"ר, אלא הם מיירו בכל סוג טחינה — גם כשהוא יבש ונשתנה צורתו ואינו רך כמשקה ואעפ"כ ברכתו בפה"א וכנ"ל.

עוד כתב הבה"ל שדעת הרא"ה ג"כ כרש"י וסיעתו, וכ"כ כמה אחרונים בדעת

בסוסי ר"ד על דברי תה"ד שחשש לדעת רש"י לברך שהכל וז"ל ואין דבריו נראין בעיני, שאם רש"י פירש דטרימא הם תמרים שכתשן קצת — כבר נתבאר בסימן ר"ב דלהרמב"ם אפילו מיעבן ועשאן עיסה מברך בורא פרי העץ עי"ש.

אולם נראה שאין פירוש זה מוכרח בדעת הרמב"ם; **חדא**, דמצינו למהר"י בירב בפירושו בית יעקב על הרמב"ם שם שכתב בזה"ל אבל תמרים שמעבן וכו' שם והלכתא וכו', ופירוש טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק. ע"כ. הרי שהעתיק את דברי רש"י על הרמב"ם, ומבואר דס"ל דלא פליגי. ועוד שכן נראה מדברי ספר השלחן שהעתיקנו לעיל בדעת הרמב"ם, שהוא העתיק את לשון הרמב"ם התמרים שהוציא גרעיניהן ומיעבן ועשאה כעין עיסה מברך עליהם בפה"ע, אלא שהוסיף בד"א בשיש בהם מראה תמרים וכו' עי"ש, ומבואר שמבאר את דברי הרמב"ם ולשונו — בשיש בהם מראה התמרים וזה כביאור מהר"י בירב שביאר ברמב"ם כרש"י. ועוד שכבר דייקו כמה אחרונים מדברי הרמב"ם שכתב 'שמיעבן בידו' — דבדוקא נקט כן — דמיירי שלא התרסקו לגמרי; כ"כ בספר חידושי הרז"ה בסי' ק"מ שהרמב"ם דקדק וכתב תמרים שמיעבן ביד וכו' לפי שביד א"א למעבן לגמרי ועדין נשאר חתיכות דקות וצורת הפרי עליהן, מש"ה מברך בפה"ע, אבל מיעבן בכלי עד שנתמעך לגמרי — גם הרמב"ם מודה שמברך שהכל עיש"ב, וכ"כ בספר נהר שלום ובספר בני ציון [לכטמאן] בסי' ר"ב ס"ז עי"ש, והדברים נראים, דהרמב"ם תנא דוקנא הוא, ולא לחינם כתב 'בידו', ובפרט שמקור דברי הרמב"ם הוא מרה"ג וכנ"ל, והוא לא הזכיר שממעכים אותם אלא

בדעת הרא"ה וסיעתו, והא קמן שכל האחרונים הנ"ל כתבו בפשיטות בדעת הרא"ה והשטמ"ק דס"ל כרש"י וסיעתו, והדברים ברורים.

בירור דעת הגאונים והרמב"ם

הרמב"ם בפ"ח מהלכות ברכות ה"ד כתב תמרים שמיעבן ביד והוציא גרעינין שלהם ועשה מהם עיסה מברך עליהם בפה"ע וכו'. וכעיי'ז כתב הערוך בערך טרימא וז"ל לוקחין גופן של תמרים כמות שהן וטורפין אותן ומוציאין גרעיניהן ולשין בהן שומשמין וכיו"ב והן חשילתא ע"כ [והביאו האו"ז סי' קס"ו]. ומקורו כנראה הוא מפירוש רה"ג שהובא בספר הנר שכתב כך פירשו ראשונים גופם של תמרים כמו שהן, מוציאים גרעינין ולשין בהן [קינמון או שומשמין] או מה שחפצים ע"כ. וכ"ה בליקוטי גאונים בסוף ספר אוצר הגאונים לברכות ל"ח ע"א טרימא כורמאה פרסים עושים תמרין ומוציאין גרעיניהן ומערכין עמם שומשמין או ענבים ומוציאין חרציניהם וקורין אותן כרמאה ע"כ. וכ"ה בריא"ז התמרים ששחקן וריסקן כעין עיסה מברך עליהם בפה"ע שלא נשתנית ברכתן בכך ע"כ. והריבב"ן כתב דבר הכתוש ונמעך קרוי טרימא ע"כ. וכ"כ הרוקח בסי' שמ"א תמרים כתושים מבושלים פרי העץ והוא טרימא ע"כ.

והנה הב"י בסי' ר"ב ס"ז הבין שהרמב"ם חולק על רש"י, שלאחר שהביא את דברי רש"י כתב וז"ל ומשמע מדבריו שאם היה מרוסק לגמרי אין מברכין עליו בפה"ע וכ"נ מדברי רבינו [הטור] וכ"כ בתה"ד סי' כ"ט, אבל הרמב"ם כתב וכו' עי"ש, ומבואר שהרמב"ם חולק על רש"י ואף במרוסק לגמרי ברכתו בפה"ע. וכ"כ עוד הב"י

נמצא שדעת ראב"י, ראב"ד, מאורות, מכתם, רמב"ן, מאירי, ספר הבתים ורשב"ץ שכל שהפרי נמצא כאן אף שאין צורתו ניכרת כלל ואף שנמחה עדיין ברכתו נשארת כשהיה.

אולם דעת רש"י, ר"י מלוניל, ספר המנהגות, מנהיג, רי"ד, ריב"ב, רא"ה, ריטב"א, ר"א אלאשבילי, ספר השולחן, נימוק"י וטור, וכן דעת בה"ג, אשכול ורד"א שרק אם ניכר צורת הפרי אף שנמתעך מברך בכרכתו, אבל אם אינו ניכר מברך שהכל.

ובדעת רה"ג, ערוך, רמב"ם, או"ז, ריא"ז, ריבב"ן ורוקח אין הכרע.

וא"כ נראה שהעיקר בזה לברך שהכל מדין סב"ל וכמו שפסקו הרבה מרבני ספרד, ובפרט שהשו"ע שפסק לברך בפה"ע זהו עפ"י הבנתו בדברי הרמב"ם, וכבר נתבאר שהראשונים ביארו אחרת בדעת הרמב"ם, ועוד שמצינו חברים רבים לדעת רש"י והוא אינו יחיד, וגם לא שייך לומר שרש"י פרשן ולא פסקן דהא ראשונים רבים שהם פסקנים נקטו כדעתו.

האם במחלוקת כעין זו אמרינן סב"ל או לא

אלא שבשו"ת יבי"א שם האריך להוכיח מדברי כמה אחרונים שבכה"ג לא אמרינן סב"ל משום שגם לסוברים שמברך שהכל — אם בירך ברכת הפרי הראויה יצא יד"ח דהא לא שיקר בברכתו, וע"כ גם לכתחלה אפשר לברך על פירות המרוסקים כברכתם עיש"ב.

אולם מדברי הראשונים נראה דלא כסברא זו; ראשית, כן מתבאר מדברי תה"ד בסי' כ"ט גבי נידון דידן דפירות המרוסקים,

שמוציאים הגרעין ולשים אותם עם שומשום וכדומה, וא"כ נראה שגם הרמב"ם שהזכיר שממעכים — היינו בידו דוקא וכנ"ל.

וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות תרומות ה"ב שכתב תמרים של תרומה מותר לחבצן ולקבצן כעגול הדבילה ואסור לעשות מהם שכר. ע"כ. ושם לא מיירי שריסקם אלא שקיבץ אותם ועשאן עיגולי דבילה, וע"ע בספר המדריך המספיק ערך חבץ שכתב שהתמרים הדחוסים נקראים חביצת תמרים עי"ש, וכן מתבאר מדברי הרא"ה שהעתקנו לעיל שכתב כלשון הרמב"ם הנ"ל וז"ל ותמרי דעבדינהו טרימא פי' שמפצעין אותן ומדבקין אותן זה עם זה כעין עגולי דבילה אלא שהן מרוסקין יותר ומברכין עלייהו בפה"ע וכו' דבמילתייהו קיימי כדמעיקרא, 'הא נתרסקו לגמרי עד שעברה צורתן לא' עי"ש, הרי שכתב שעושים מהתמרים עיגולי דבילה ואעפ"כ כתב דמיירי בלא נתרסקו לגמרי, וא"כ זוהי גם כונת הרמב"ם הנ"ל, וכ"כ בספר בני ציון שם לבאר בדעת הרמב"ם הנ"ל עי"ש. והגמ' בברכות השווה דין טרימא בברכות לדין טרימא בתרומה, וא"כ גם בהלכות ברכות מיירי בטרימא שלא נתרסקה לגמרי וכנ"ל.

וא"כ התבאר שיש מקום גדול לבאר בדעת הרמב"ם שגם הוא ס"ל כרש"י וסיעתו שרק אם לא התרסק לגמרי מברכים עליו כברכתו, אבל התרסק לגמרי מברכים עליו שהכל, וכן הבינו הרא"ה, ספר השולחן ומהר"י בירב בדעת הרמב"ם, וכ"כ עוד אחרונים.

ומעתה מה שכתב הבה"ל שמדברי הערוך והאו"ז והריא"ז מבואר כדעת הרמב"ם — להאמור אה"נ דעתם כדעת הרמב"ם, אולם גם בדעת הרמב"ם אין הכרח דמיירי שנתרסקו לגמרי, וה"ה בדעתם.

מפוסקי ספרד וכפי שפסקו הבא"ח והאור"ח ועוד.

גדר השתנה צורתו

וכתב הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שהשתנה צורתו הוא ענין חשיבות שכשנתרסק בטלה חשיבותו, ולכן עד גודל שומשום שהוא הפרי הקטן ביותר — לא חשיב שינוי צורה ונשארת ברכתו כדמעיקרא, ומאידך אם אינו מכיר את הפרי מחמת שהוא מטוגן [כצ"פס או פופקורן] לא חשיב שינוי צורה דהא לא בטלה צורת חשיבותו, ורק בנתמעך וכדומה חשיב בטלה צורתו וחשיבותו וברכתו יורדת לשהכל עי"ש.

ברכת פירות שדרכם בריסוק

פש גבן לבאר דין ברכת פירות שדרכם בריסוק; הב"י בסוסי' ר"ד הביא את תשובת תה"ד בסי' כ"ט גבי הומלתא שמבואר בגמ' בברכות ל"ו ע"ב ויומא פ"א ע"ב שמברך עליו כפה"ע, ופרש"י ביומא דהיינו בשמים כתושם בדבש, והקשה תה"ד שהרי רש"י בברכות ל"ח ע"א ס"ל שפירות שמרוסקים לגמרי ברכתם שהכל, ותירץ תה"ד דהטעם משום דאורחיהו בהכי לכתוש ולשחוק כל הבשמים, מש"ה חשיבין קיימי במילתיהו, משא"כ בדבר אחר שאין דרכו להיות תדיר מעוך ומרוסק עי"ש. והשו"ע בסי' ר"ג ס"ז פסק כן שבשמים שחוקים ומעורבים עם סוכר מברכים עליהם ברכת הבשמים עי"ש, והשו"ע לשיטתו בסי' ר"ב ס"ז שבכל גוני מברכים ברכת הפרי, אולם המ"ב שם בסקי"ב כתב דאף כשהם שחוקין ונימוחים לגמרי עד שאין ניכר בהם תארן הראשון כלל אפ"ה לא נשתנית ברכתן עי"ז 'לכו"ע' דדרך הבשמים לכתוש באופן זה, וציין לתה"ד הנ"ל עי"ש, וע"ע בבה"ל בסי' ר"ג ס"ו.

שהביא את פירוש רש"י והדיוק ממנו שבמרוסק לגמרי ברכתו שהכל, וכתב שבנידונו אפשר לחלק חילוקים בזה וסיים מכל מקום לא יעשו אלא ספק בדבר וכל היכא דאיכא ספיקא בברכה ראשונה מברך שהכל. ע"כ. הרי דס"ל שבספק לא אמרינן שיברך ברכתו הראויה משום שיוצא בזה יד"ח בדיעבד אלא מברך שהכל.

וכן מבואר בדברי ר"ח בסוגיא דטרימא שהביא ראבי"ה בסי' ק"ד וז"ל תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו כפה"ע, אבל דקורטמי דפורצני דשומשמי לא איפשטא והילכך מברך עלייהו שהנ"ב דתנן ועל כולם אם אמר שהכל יצא. ע"כ. ומפורש להדיא שבספק בדבר שנשתנה צורתו ונתמעך מברך שהכל ולא כפה"ע או כפה"א.

וכן מבואר בדברי הרא"ש בפסקיו פ"ו ס"ב גבי קימחא דחיטי שהביא את המחלוקת גבי קמח קליות אם מברכים אדמה או שהכל וכתב וכיון דפלוגתא היא ראוי לברך עליו שהכל עי"ש, ושם הוא ממש כמו טרימא דהוא מין האדמה ולא שיקר בברכתו.

ויש לעיין אם הראשונים הנ"ל חולקים על עיקר דינו של המג"א בסי' ר"ו גבי בוסר, ואף בדיעבד סבירא להו שלא יצא אם בירך כפה"ע [וכפי שנראה שכך דעת הר"ח הנ"ל] או שרק לכתחלה סבירא להו שיברך שהכל דהכי עדיף טפי. ומ"מ לכתחלה ודאי דחזינן מהני ראשונים שבמקום ספק בכה"ג — מברכים שהכל ולא את הברכה המבוררת.

וע"כ נראה שהעיקר בנידון דידן גבי פירות המרוסקים לגמרי שלא ניכר צורת הפרי לברך עליהם שהכל כדעת רוב הראשונים וכדעת רבים מהאחרונים גם

מברך ברכתו, ואם נפסדה צורתו העצמית מברך שהכל וכו' וי"א דכל שדרכו בכך אפילו אם נפסדה צורתו מברך ברכתו עי"ש, הרי שהוא ס"ל לעיקר כסתם כדעת השל"ה וסיעתו. וכ"ד הר"ב פני יצחק [אבואלעפיה] ח"א ברכות אות קמ"ג עי"ש.

ובאמת נראה שדברי תרה"ד לחלק בין דבר שדרכו תדיר להיות מעוך ומרוסק לדבר שאין דרכו — אינם מוכרחים, דהא אע"פ שכתב רש"י 'כתושים' — אינו מוכרח שאין צורתו ניכרת, וכמו שכתבו האחרונים הנ"ל על דברי השו"ע שכתב 'כתושים' — דמיירי שצורתו ניכרת. ועוד דלא מצאנו לשא"ר דס"ל כרש"י וסיעתו חילוק זה. ועוד שאין הכרח שהבשמים המוזכרים ברש"י אין דרך לאוכלם אלא כשהם כתושים ומעורבים בדבש. ועוד ששא"ר פירשו הומלתא בענין אחר; הערוך פירש שזהו זנגבילא רטיבתא ולא מיירי במעורב בדבש וכד'. וכ"נ מדברי רי"ף, רמב"ם, רא"ה, ריטב"א בהלכות ברכות ועוד שהשמיטו דין הומלתא והעתיקו רק דין זנגבילא רטיבתא, וא"כ מיירי בפרי שהוא בעינו ולכן מברכים כברכתו.

ובה"ג כתב זנגבילא רטיבתא אע"ג דאית בה דובשא כיון דלא יבש כלל איהו עיקר ומברכין עליה בפה"א עי"ש. וכ"כ המאורות וכן בהומלתא רטיבתא פירוש מרקחת העשויה מזנגבילא ויש בו תערובת דבש או שאר דברים וכו'. וכ"ה ברי"ד, ריא"ז, ספר הבתים ועוד. והרי זנגבילא נאכל כמו שהוא רטוב ואין נאכל רק כשהוא כתוש ומעורב בדבש. ועוד שלא הזכירו דמיירי בשחוק.

אולם הכה"ח בסי' ר"ג אות כ"א על דברי השו"ע בס"ו שעל זנגביל מרוקח מברכים כברכתו — העתיק את דברי השל"ה [שהעתיקם גם השע"ת שם] שכתב וז"ל וזהו מיירי בחתיכות גדולות שמטגנין בדבש, אבל אם הוא כתוש ושחוק בענין שהפסיד צורתו העצמית ברכות שהכל כברכת הדבש ע"כ. וכ"כ עוד הכה"ח באות כ"ז ע"ד השו"ע בס"ז שבשמים שחוקים ברכתם נשארת וז"ל וכגון שאין שחוקים לגמרי אלא עדיין נשאר צורתן עליהן, אבל אם הם שחוקים לגמרי ונפסדה צורתן אין לברך רק שהכל כמ"ש לעיל אות כ"א עי"ש, והגם דיש שכתבו דדבר שדרכו בכך אפילו נפסדה צורתו מברך ברכה הראויה לו — המנהג שאין לחלק אלא כל שנפסדה צורתו מברכין שהכל וכמ"ש לקמן סי' ר"ד אות ד"ן עי"ש. ובסי' ר"ד סי"א גבי פירות ועשבים שמרקים בדבש — הפירות והעשבים הם עיקר אפילו הם כתושים ביותר — כתב הכה"ח בשם השל"ה שהביאו היד אהרן* שדוקא אם ניכר מהותו ותוארו אבל אם הוא כתוש ושחוק בענין שהפסיד צורתו העצמית ברכתו שהכל, וכתב הכה"ח שכן המנהג משום סב"ל עי"ש. ויש להוסיף שכ"כ גם העולת תמיד בסי' ר"ד סוף סקי"ג וז"ל ואף על פי דיש לחלק בין דברים שדרכם להיות מעוך וכתות ובין דבר שאין דרכו תדיר להיות מעוך ומרוסק וכמו שחילק בתרומת הדשן — מכל מקום למעשה אין לחלק ולברך על כולם שהכל, דבלאו הכי קיימ"ל דבספק ברכה מברכין שהכל ויוצא עי"ש. וכ"ד החס"ל בסי' ר"ה ס"ז גבי פירות ועשבים המרוקחים וכו' אפילו הם כתושים אם ניכר מהותו ותוארו

(*) וכן המג"א אלא שהמג"א למעשה לא פסק כהשל"ה לגמרי אלא דוקא בנימוח עי"ש

וע"כ נראה שהעיקר בזה הוא כמנהג העולם שהזכיר כה"ח, וכשל"ה וסיעתו שהביאו שע"ת וכה"ח שבכל גווי שאינו ניכר מברך שהכל.

וא"כ נראה שמהגמ' ודאי שאין הכרח לחילוקו של תה"ד, וגם מרש"י אין הכרח וכן"ל, ונראה שלכן השל"ה וסיעתו חששו בזה לסב"ל ולא קיבלו למעשה את חילוקו לברך בכה"ג את ברכת הפרי

הרה"ג עמנואל מולקנרוב שליט"א

בענין הדלקת האש בבית היהודי בפועל גוי — אי מהני בבישולי גוים

אסור עי"ש. וכ"כ עוד בח"ד או"ח סי' ו' גבי משרת גוי בבית ישראל שכתב השו"ע ביו"ד סי' קי"ג ס"ד יש מי שמתיר בשפחות שלנו ויש מי שאוסר ואפילו בדיעבד, וכתב ר' יוסף חיים וז"ל והנה פה עירנו בגדאד יע"א נהגו לאסור השפחות גם בדיעבד כי אנחנו קבלנו הוראת מרן ז"ל שהביא בש"ע סברת האוסרים באחרונה וידוע כי סברא שהביא באחרונה היא עיקר ולכן נהגו פה עירנו לאסור גם בדיעבד עי"ש, הרי דס"ל בדעת מרן שאין בזה ספק ספיקא וכן"ל.

ונראה לבאר את הדברים בס"ד;

בישול גוי בבית ישראל

הראשונים בע"ז ל"ח ע"א והטור בריש סי' קי"ג הביאו את סברת ר' אברהם* שהתיר בישול גוי בבית ישראל ושר"ת חלק עליו, וכתב הטור שכן נוהגים דלא כר"א הנ"ל, וכתב הב"י שכ"נ דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חלקו עי"ש,

ידועה דעתו של מרן הגרע"י זצ"ל בשו"ת יחור"ד ח"ה סי' נ"ד ובשו"ת יבי"א ח"ט יו"ד סי' ו' ובהליכות עולם ח"ז עמ' קי"ז והלאה שגם לספרדים יש להקל בבישולי גוים כשיש כמה צירופים; בית ישראל, הדלקת האש ע"י ישראל, ופועל שהוא שכיר, והביא שהרב משאש והאור לציון ס"ל לאיסורא ודחה דבריהם עי"ש, ויש להוסיף שגם דעת רבינו יוסף חיים זצ"ל בדעת מרן השו"ע לאיסורא ושאין לצרף בזה ס"ס וכפי שכתב בשו"ת ר"פ ח"ג יו"ד סי' ט' וז"ל והא איכא ס"ס בזה והוא ספק אי הלכה כמ"ד הדלקת האש מהני בבישול, ספק וכמ"ד לא מהני, ואת"ל הלכה כמ"ד [לא] מהני שמא הלכה כהר"א ז"ל ודעמיה דס"ל אם בישל בבית ישראל מותר וה"ז ס"ס מתהפך, מ"מ אין לסמוך להתיר בס"ס זה משום דשני הספיקות הם נגד סברת מרן ז"ל שקבלנו הוראותיו כי מרן ז"ל פסק להדיא בש"ע סעיף א' דאפילו בבית ישראל

(*) בן 'יהודה' [ולא בן 'דוד' כלפנינו בתוס'], וכפי שכתבו בהגהה במהדורת עוז והדר על התוס' [שם], והוא ר' אברהם מאורליינש כמבואר בספר איסור והיתר כלל מ"ג אות י"ג ובמרדכי, והוא דודו של ר"י בעל התוס' כמבואר בתוס' הרא"ש שם.

ע"כ. וכדברי הרא"ה כ"כ הריטב"א וז"ל וי"א שלא גזרו אלא בשל גויים ולא בגוי שכבשתו והבו דלא להוסיף הוא וכן נהגו רבים וגדולים בארץ צרפת וראוי להחמיר ע"כ. וכ"ד המאירי וז"ל יש מי שאומר שעבדים ושפחות הואל ועל כרחן הם עושים ולא מנדבת קרוב הדעת אין בהם משום בשולי גוים, וכן פורני שאדם מוכרח לאפות לשם מתמת השולטנות ושהוא נעשה מחמת שכירות, ואע"פ שלכתחלה ראוי להחמיר — בדיעבד מיהא נראים דבריהם ע"כ.

אולם הרשב"א בתשובה סי' ס"ח [שהזכיר הב"י] הביא דעה זו וכתב שאין דבריהם מחוורים בעינינו ואין אנו סומכין על זה אלא שנוהגים אנו איסור בבישוליהם אפילו בדיעבד עי"ש, וכ"כ עוד בתשובה סי' תקכ"ב עי"ש, וכ"ד ר' יונה באגרת התשובה אות כ"ו וז"ל קדרה שהניחה שפחה על האש ונתבשלה כמאב"ד אותה תבשיל אסור באכילה וכו' עי"ש.

והנה מדברי הראשונים מבואר שגם המתירים לא התירו אלא בשפחות הקנויות כמו שהיה נהוג בזמנם אבל בשכירים לא התירו וכמבואר משני הטעמים שכתבו להתיר שאינם שייכים בשכירים. וכן מבואר להדיא במשמרת הבית להרשב"א שתמה ע"ד הרא"ה שהתיר בשפחות הקנויות וכתב דא"כ נתיר גם בשכירו ובכך מלכים דליכא חתנות עי"ש. ומבואר דפשיטא ליה שבכה"ג יש איסור. ובאמת גם הרא"ה יודה שיש איסור בהם ורק בקנויות התיר כמבואר בדבריו. והרשב"א ור' יונה אוסרים אף בקנויות.

ויש להוסיף שמפורש כן גם במאירי בדף ל"ח ע"ב וז"ל דברים הנאסרים משום בשולי גוים אף בביתו של ישראל נאסור וכמו שאמרו למעלה מניח ישראל בשר ע"ג גחלים וכו' והולך לו לבית הכנסת. ע"כ. וכן בהמשך הביא שיש מתירים ולא יראה כן עי"ש. וכ"כ הרמב"ם בפה"מ ואפילו בישראל שלנו 'ברשותנו' עי"ש. וכ"ד הראשונים שנביא לקמן שדנו גבי השפחות הקנויות לנו אם מותר או אסור, ומבואר שגם ברשותנו הדבר אסור אילולי קנויים לנו. וא"כ דעת ר' אברהם — דעת יחיד היא, ורק מצאנו לאיסור והיתר הארוך כלל מ"ג אות י"ג שהביא הדרכ"מ באות א' שכתב ודוקא לכתחלה, אך אם בישראל שפחה בבית ישראל בדיעבד סומכין על דברי* ראבי"ה מאורלנייש שמתיר בישולי גוים בבית הישראל ע"כ.

פועל שכיר בבית הישראל

הב"י הביא מהארח"ח בשם הרמב"ן [והוא במיוחסות סי' רפ"ד בתשובה לר' יונה] שכתב וז"ל דעתי שאין איסור בשפחות הלל הקנויות לנו, דמלאכה דעבד ערל — דישראל היא, דקנוי הוא לו למעשה ידיו ומוזהר עליו בשבת מן התורה, וליתיה בכלל גוים, והילכך ליתיה בכלל גזרות דידהו וכן נהגו ע"כ. וז"ל הרא"ה בבד"ה סוף ב"ג עוד שמעתי בשם הר' יצחק בר' מנוח שאין דין ב"ג בעבדו ושפחתו הקנויים לו כיון שמעשיהם דרך כפיה לא שייך הכא אקרובי דעתא [והוא טעם אחר מדברי הרמב"ן בתשובה]. ומורי ר' משה רואה דבריו אע"פ שאין ראוי לעשות כן לכתחלה דיעבד מותר

(*) באיסור והיתר לפנינו איתא על דברי 'רש"מ' וראבי"ה 'שהתירו', ולא ברור מי הוא 'רש"מ', ולא מצאנו שהראשונים יביאו כן בשם 'רש"מ', והדרכ"מ לא העתיק מילה זו אלא ר' אברהם 'שהתיר' וכו"ל.

וא"כ נמצא שאין לצרף לסניף את הסברא של פועלים הנשכרים, משום שאין סברא כזו להיתר, ורק את הסברא של בית ישראל שהיא דעת יחיד של ר' אברהם ואיסור והיתר יש לדון לצרף [עי' לקמן], ובהליכות עולם שם עמ' קכ"ב בסוגריים צירף גם את סברת בית ישראל וגם את סברת פועל בבית ישראל עי"ש, ולפי מה שכתבנו אין לצרף את סברת פועל בבית ישראל אלא רק את סברת בית ישראל.

הדלקת האש בבישולי גוים

נחלקו הראשונים האם שגירת התנור שמועילה לענין פת גוים כמבואר בגמ' בדף ל"ה — מועילה גם לענין בישולי גוים או לא; דעת הר"י מלוניל דמהני וז"ל והנ"מ כשהגוי מסיק את האש וזהו תחלתו שאם הסיק האור ישראל שוב לא מיתסר והכי אמר ר' אמי בסמוך ע"כ. וכ"ד ריא"ז וז"ל והוא שנעשה האש ע"י גוי אבל אם נעשה האש ע"י ישראל אע"פ שהגוי הניח שם בשר ישראל ובישלו הוא נתחלה ועד סוף ה"ז מותר ע"כ. [וכן הביא המאירי בשם י"מ שמותר אף בקדירה בהיסק הכירה או בהנחת הקדירה או בהגסתה ע"כ]. וכ"ד ר"פ בהגהות סמ"ק [והובא בארח"ח עמ' 327] דה"ה בתבשיל דסגי בחיתוי או בהשלכת קיסם ואמר דלא בעינן כוונה בחיתוי ע"כ. ואם בהשלכת קיסם שאינו מוסיף באש כלום כ"ש בהדלקת האש מהני. וכ"ד איסור והיתר הארוך בשם מהר"ם שהביא הדרכ"מ אות ד' כר"פ.

אולם מש"כ הדרכ"מ שגם דעת מרדכי כן מדהתיר חיתוי וכ"ש עשיית האש — אינו מוכרח וכמ"ש הב"ח בס"ח, דמצאנו ראשונים דס"ל שחיתוי מהני משום שהוא לאחר שהתבשיל כבר על האש אבל הדלקת

והדרכ"מ באות א' כתב ב' היתרים בשפחות; היתרו של האיסור והיתר שסמכו על בית ישראל, והיתרו של בעל תה"ד בהגהות שע"ד שא"א שלא יחתה אחד מבני הבית במשך הבישול עי"ש, וכ"פ בהגהת שו"ע.

אולם מבואר מכל הנ"ל שבשכירים שלא שייכים הטעמים הנ"ל לא מצאנו מי שיתיר, וכ"כ הט"ז והש"ך והפר"ח ושאר אחרונים וכפי שהביא בכה"ח באות ל"ז, וכתב באות ל"ח שלספרדים אין להתיר אלא רק בשפחות הקנויות ובשעת הדחק עי"ש, ומבואר שבשכירים אף בשעת הדחק אין להתיר, משום שאין דעה שמתירה אלא מטעם בית ישראל שהשו"ע לא פסק כמותה, ולא צירפו סברא זו להתיר.

אלא שהשו"ג באות י' הב"ד הפר"ח שבשפחות הנשכרות יש לאסור אפילו בדיעבד וכתב עליו וז"ל ובידוע שנעלמו ממנו דברי האחרונים שהביא כנה"ג שמתירים בשפחות של אשכנז שאינן קנויות להם אלא מושכרים, וכתב בשם ב"ח שכן נהגו היתר בשפחות גויות עי"ש, אולם דבריו צ"ע, דהא הב"ח כתב שמתירים מטעם מהרא"י שהוא שא"א שלא יחתה בגחלים עי"ש, ואין זה טעם מספיק למקום שלא מחתה בגחלים. והאחרונים שהביא הכנה"ג להתיר זהו מהטעם השני של בית ישראל שלא סמכו עליו אף אחד מפוסקי הספרדים הראשונים והאחרונים דהא אסרו בשפחות אף שהם בבית ישראל וגם השו"ע שאסר בדעה השניה בשפחות אפילו בדיעבד — מיירי בבית ישראל, דהרי שפחה היא בבית ישראל, וא"כ אין שום צירוף בשפחות או בעבדים הנשכרים, וכפי שכתבו כל הראשונים והאחרונים ודברי השו"ג צע"ג.

לא מהני וכן שגירת התנור לא מהני. ולדבריהם פשוט שה"ה גוי בביתו של ישראל שיסיק את התנור שלא יועיל. וכ"כ להדיא ר' יונה באגרת התשובה אות כ"ו שציין הב"י וז"ל ואע"פ שהדליק ישראל את האור לא תתן 'השפחה' את הקדרה ע"ג האש אלא יהודית נותנת הקדרה ע"ג האש וכו' עי"ש.

צירוף הסברות הנ"ל לספק ספיקא

ולפי הנ"ל יש לדון טובא בהיתר של הס"ס שעשה מרן הגרע"י זצ"ל לצרף דעת ר' אברהם שבית ישראל מהני מכמה אנפי; **חדא** דהא דעתו היא סברא יחידאה ושאר הראשונים לא ס"ל כן ודחו דבריו, ובאנו למחלוקת האחרונים האם מצרפים סברא יחידאה לס"ס או לא, שהכה"ח ביו"ד סי' ק"י כללי ס"ס אות ד' הביא הרבה אחרונים דס"ל דמהני לצרף לס"ס והסכים כן עי"ש, אולם מאידך ביו"ד סי' ע"ה אות ב' הביא הכה"ח את דברי המחב"ר שם שביחיד נגד רבים לא מצרפים לס"ס עי"ש, וכ"כ בספר הזכרון לר' יצחק טייב מערכת א' אות נ"ב לגבי אתרוג מורכב שסברת המכשירין דחו אותה האחרונים וא"א לצרף לס"ס, והובא בשו"ת יבי"א ח"ט סי' צ"ג אות ב' עי"ש, וכ"ד המל"מ פ"ג מאבל שכיון שכל חכמי ישראל חלוקים על הראב"ד א"א לצרפו לס"ס עי"ש, וע"ע בשד"ח מערכת ס' אות י"ח שהאריך בצדדים לכאן ולכאן, וא"כ אין זה ברור שניתן לצרף סברת ר' אברהם שגם היא סברא יחידאה שדחו אותה שא"ר. ועוד שגם הפוסקים שצירפו סברא יחידאה לס"ס — מיירו כשספק אחד במציאות ויוצר מחצה על מחצה, ובזה בכל צירוף קל יש להקל דהוי רוב, אבל במחלוקת הפוסקים אין אנו פוסקים לפי מספר הפוסקים המדויק אלא לפי המשקל שלהם כגון הרי"ף

האש לפני שהתבשיל נמצא על האש לא מהני [וכפי שכתב הב"י סברא זו אלא שכתב עליה שהיא דוחק אולם מצאנו ראשונים מפורשים דס"ל כן] ומהם הריטב"א שכתב וז"ל שאין עשיית האש מעלה ומוריד בבישולי נכרים אלא הכל הולך אחר 'ההופך באש' או אחר המהפך או המגיס וכו' עי"ש, וכן המאירי כתב שלא מהני עשיית האש ובכ"ז כתב שבהניחה הגוי דיו בחיתוי גחלים כמו שיתבאר עי"ש, וא"כ אין להביא ראיה מדברי המרדכי דס"ל שהדלקת האש מהני. וגם הראב"ן בסי' ש"ג כתב דמהני חיתוי וז"ל ל' אם שפת הגוי קדרה וכו' ובא ישראל וגמרו שרי וכו' וה"ה אם יחתה הישראל בגחלים דשרי, לפיכך ישראל שיש לו עבד גוי או שפחה גויה צריך שישפוט או 'יחתה בגחלים' ואם לא יעשה כן אוכל בישולי גויים. ע"כ. וכתב העה"ש דהוא ס"ל דמהני גם הדלקת האש עי"ש [וכן מרן הגרע"י זצ"ל כתב שדעת הראב"ן והמרדכי דמהני הדלקת האש], ונמשך אחר סברת הדרכ"מ, אולם להאמור אין ראיה מדבריהם להתיר הדלקת האש. וכמו כן אין ראיה מדברי מהרי"ל שהביא הב"י בהמשך שחיתוי מהני — שגם הדלקת האש מהני וכנ"ל.

אולם הב"י הביא בשם ר' יונה, הרשב"א, הר"ן והריב"ש שאין היתר אלא בפת ולא בבישול עי"ש, ויש להוסיף שכ"ד הרא"ה, הריטב"א והמאירי עי"ש, וכ"נ מסתימת דברי הרמב"ם שהעתיק דין זה רק לענין פת ולא לענין בישולי גויים.

והמעין בדברי הראשונים הנ"ל יראה שדעת הרמב"ם, הרשב"א, המאירי והריטב"א שגוי בביתו של ישראל [או שכירו דהיינו הך כמו שכתבנו לעיל, ולרשב"א אף בקנוי לו כמו שכתבנו לעיל]

עוד סברא אחת לצד השני, ודוק. והיותר קשה, דהכא יש לנו גילוי מפורש בב"י דס"ל להחמיר גם בב' הספקות יחד, דהא מרן בב"י כשהביא את הנדון של הדלקת האש והביא את הפוסקים לאיסור כתב 'וכ"כ ר' יונה באגרת התשובה', והרי ר' יונה כתב להדיא שגם שפחה שהיא בבית הישראל לא מהני אף עם הדלקת האש, וא"כ יש לנו גילוי שמרן סובר כך, וא"כ הוי ס"ס נגד מרן השו"ע להדיא ולא עבדינן הכי.

וע"כ נראה שאין להקל לספרדים בהדלקת האש ע"י ישראל אף בשכיר ובבית הישראל אלא כדעת הרמב"ם וראשוני ספרד ומרן השו"ע שאסרו את הדבר.

והרמב"ם מכריעים גם נגד הרבה ראשונים כנגדם וכן הרשב"א חשיב טובא וכיוצא בזה בכללי ההוראה, וא"כ כאן כשיש לנו את הרמב"ם והרשב"א ור' יונה והר"ן ועוד פוסקים שהחמירו בהדלקת האש, ויש מעט שהתירו — מה יעזור לצרף גם את סברת ר' אברהם, הרי זה כאלו הוספנו עוד פוסק אחד, האם בגלל זה מרן השו"ע לא יפסוק כדעת הרמב"ם וסיעתם שמחמירים בב' הספקות יחד? בשלמא אם לא היה גילוי מה הרמב"ם וסיעתם סוברים בבית הישראל — היה מקום לצרף עוד סברא אחת, אבל כיון שידוע שהם מחמירים גם בבית הישראל — משקלם לפסק ההלכה נשאר גם אם נוסיף

הרה"ג ישראל אליהו שליט"א

בענין ברכת בורא נפשות ופיסוקה

וכתב מרן הגרי"ח בספרו בן איש חי (ש"א מטות אות ט"ז): בברכה אחרונה שהיא ברכת בורא נפשות רבות נרמז תקון נפשות המגולגלים, והם נתקנים ועולים משם בכח הברכה. וזה באורה, "בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות" מברואיו, "וחסרונן על כל מה שבראת" כלומר על ידי חסרונן הם צריכים להתגלגל באחד מאלו המינים, ולכן צריכין אנחנו בכח זאת הברכה "להחיות בהם נפש כל חי" שהוא מגולגל שם, ועל כן "ברוך" הוא "חי העולמים" המפליא לעשות דבר גדול כזה על ידינו. ע"כ. ומקורו טהור מדברי רבינו האר"י ז"ל (וכן הביא בכה"ח סימן ר"ד אות ל"ח בשם ספר הלקוטים פרשת עקב דף ק"ז ע"ד).

ולפי דבריהם נמצא פיסוק הברכה כך הוא: "בורא נפשות רבות, וחסרונן על כל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים".

ובהליכות עולם (מטות, אות ה') השיג עליו, וכתב שאין פירוש

הכרחיים לצורך קיום חיותן ואינם אלא להתענג כמו פירות וכיוצא בהם. ואילו לשיטת היש אומרים תיבת 'וחסרונן' דבוקה עם 'על כל מה שבראת', והכי פירוש הברכה לשיטתם, בורא נפשות רבות, ומה שחסר לנפשות הוא מוטל על כל מה שבראת, עכ"ד הב"י. ויצויין שכפי פירוש היש אומרים, כ"כ הרשב"א (בתשובה ח"א סימן קמ"ט*)¹, ובזה יושבה הערת המאמר שלא מצא בכל הראשונים פירוש אחר בברכה זו.

וצריך להבין מהיכן הבין מרן הב"י שכך יש לפרש בדעת הי"א, והלא הטור רק הביא מחלוקת בנוסח, שלשיטה הראשונה יש לגרוס 'על כל מה שברא', ולשיטה השנייה יש לגרוס 'שבראת'. ומדוע הכריח הב"י שיש מחלוקת גם בפסוק הברכה.

ובשו"ת שואל ונשאל (ח"ה או"ח סימן קי"ג) ביאר, דהב"י התקשה בתיבת 'שבראת' לשון נוכח, דאם איתא דלפי הי"א שהזכיר הטור הוי הפירוש כמ"ש התוס', א"כ איך בראשונה פותח בלשון נסתר על בריאת נפשות ובריאת מה שחסר להם ואחרי כן בהודאה השנית על שאר דברים שהם לתענוג מודה ומברך לנוכח והיה ראוי שברא במקום שבראת. אך לפי הפירוש השני דתיבת 'וחסרונן' מוטל על כל מה שבראת לא איכפת אם נקיט שבראת לנוכח דבכמה ברכות מתחיל בנסתר אשר יצר את האדם וגו' ומסיים בנוכח גלוי וידוע לפני כסא כבודך. יוצר אור וגו' נסתר ומסיים לנוכח מה רבו מעשיך וגו'. ומזה הכריח הב"י דלפי היש אומרים משתנה

הברכה יוצא מידי פשוטו, וכמ"ש התוספות (ועוד ראשונים), שפירוש הברכה הוא, בורא נפשות רבות וכל מה שהם חסרים, ועל כל שאר הדברים שברא בעולם שלא היו הנפשות חסרים מהם אם לא בראם שאינן אלא להתענג בהן להחיות נפש כל חי. ע"כ. וממילא יש לפסק את הברכה כך: "בורא נפשות רבות וחסרונן, על כל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים".

ולענ"ד נראה שהעיקר כדברי רבינו, ולא מבעיא לפי דעתו שקבלנו הוראות האריז"ל בכל אשר יאמר כי הוא זה (וכן דעת החיד"א ועוד אחרונים רבים), שיש לתת פסיק קודם תיבת 'וחסרונן', אלא כן צריך להיות אף לדעת החולקים, וכדלהלן.

כותב הטור בענין ברכת בורא נפשות (סימן ר"ז): "ברכה אחרונה שוה בכולם (בין פירות העץ ובין פירות האדמה), והיא בא"י אמ"ה בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא וכו'. פירוש הברכה, בורא נפשות רבות וכל מה שהם חסרים, ועל כל שאר הדברים שברא בעולם שלא היו הנפשות חסרים מהם אם לא בראם שאינן אלא להתענג בהן להחיות נפש כל חי. ויש אומרים בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי", ע"כ.

וכתב הב"י שלדעה הראשונה תיבת 'וחסרונן' צריכה להיות דבוקה עם תחילת הברכה, והכי קאמר, שהקב"ה בורא נפשות רבות וכל צרכי סיפוקן שהם הדברים הם הכרחיים לצורך קיום חיותן כמו לחם ומים, וגם ברא את כל שאר הדברים שאינם

(*) וז"ל הרשב"א: אבל בברכת בורא נפשות אינו כן שאינו מזכיר בברכה הדבר שנהנה ממנו לא בפרט ולא בכלל. שאינו אומר בורא מינין הרבה למלאת חסרון הנפשות שבה. אלא אדרבא הוא מברך על שברא נפשות רבות **שחסרות וצריכות** למה שברא. על כן קראוה לא כלום. עכ"ל.

דפליג הטור על שאר הראשונים שאף שגרסו 'שבראת' פירשו כהתוספות, אלא סובר הטור כהרשב"א. וא"כ אין תלונה על הב"י מדמצינו כמה ראשונים שגרסו 'שבראת' ומאידך ביארו כרוב הראשונים, דכל דבריו הם אליבא דהטור, והטור הוא דפליג על אותם ראשונים, וס"ל שהגורסים 'שבראת' צריכים לחבר את תיבת 'וחסרונן' עם 'על כל מה שבראת'.

נמצא שלפי דעת הב"י — כפי שפירשוהו הפמ"ג והשואל ונשאל, אותם הגורסים "שבראת" יש להם לפסק כך: "בורא נפשות רבות, וחסרונן על מה שבראת". והנה ראשונים רבים גורסים "שבראת": כן יש שגרסו בסדר רב עמרם גאון (ראה הוצאת מה"ק, עמ' מ"ג), וכ"כ בספר האורה (סימן מ"ה) והראב"ן (סימן ק"צ) והאור"ז (ח"א סימן קפ"ג) ובפסקי ריא"ז (פרק כיצד מברכין) והסמ"ק (סימן קנ"א) והארחות חיים (הלכות ברכות סימן ג') והצדה לדרך (מאמר א' כלל ג' פכ"ד), וספר המנהגות לרבי אשר מלוניל (דף ל"ג:). וכ"כ האר"י ז"ל בשער המצוות (פרשת עקב דף מ"ג:): "וצריך לדייק ולומר על כל מה שבראת להחיות וכו', לנוכח ולא על כל מה שברא דרך נסתר". וכ"כ אחרונים רבים. ואף שבספר הבהיר כתב שע"פ הסוד יש לומר "שברא", מ"מ קבלת האר"י היא המכריעה לדין כנודע. וכן המנהג כיום לומר "שבראת".

וידועה המחלוקת האם קיבלנו את הביאורים וההבנות שכתב הבית יוסף, ודעת מרן הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שלא קיבלנו אלא את הפסקים שפסק בשו"ע (קובץ תורת ציון עמוד צ"ז). ואולם דעת

הפירוש. ע"כ. וכן נראה שהבין הפמ"ג (א"א ריש סימן ר"ז) בדעת הב"י, ע"ש.

נמצא לפ"ז שדעת הב"י שכל הגורס 'שבראת', צריך לחבר את תיבת 'וחסרונן' עם 'על כל מה שבראת'.

ולענ"ד פירוש זה בדעת הב"י צריך עיון, דהא מצינו כמה ראשונים שגרסו 'שבראת' ומאידך פירשו כהתוספות. שכן כתבו תלמידי רבינו יונה (דף ל"ב. בדפי הרי"ף), ובספר על הכל (עמ' 19), ובהלכות ברכות לרבי יהודה בן שושן* (נדפס בקובץ מוריה קל"ט. ושם בעמוד מ"ח גרס 'שבראת', ומאידך שם בעמוד נ"ג פירש כפירוש התוספות). וא"כ אם נאמר שדעת הב"י שכל הגורס 'שבראת' אינו יכול לפרש (ולפסק) כפירוש התוספות, הרי ראשונים אלו עומדים כנגדו. וגם הפמ"ג (א"א ריש סימן ר"ז) העיר דשפיר יש לומר 'שבראת' לנוכח, ומאידך להדביק את תיבת 'וחסרונן' עם תחילת הברכה.

ויש להציע לפי קוצר דעתי, דאה"נ אפשר שדעת הב"י גופיה שאותם הגורסים 'שבראת', יכולים לחבר את תיבת 'וחסרונן' עם תחילת הברכה, אלא שהב"י כתב דבריו בדעת הטור גרידא, דהטור סבירא ליה שכל הגורס 'שבראת', צריך לחבר את תיבת 'וחסרונן' עם 'על כל מה שבראת'. ומה שהכריחו להבין כך בדעת הטור, זהו מחמת סידור דברי הטור, שתחילה הביא שיש גורסים 'על כל מה שברא', ואח"כ הביא את פירוש הברכה, ורק אח"כ כתב שיש אומרים שהנוסח 'על כל מה שבראת', והבין הב"י דאם איתא שפירוש הברכה שהביא הטור חוזר על שני הנוסחאות, מדוע לא כתב את הפירוש לאחר שתי הנוסחאות, אלא ודאי

(*) מחכמי ספרד בדור שלפני הגירוש, והזכירו מרן הב"י בסימן קס"ח.

ברכות ה"א*) . ובכל כה"ג שיש מחלוקת בפשט, לכו"ע קי"ל דהקבלה מכריעה (דברי מנחם בשם החכם צבי, הובא בכה"ח סימן כ"ה אות ע"ה), וממילא יש לילך בזה אחר האריז"ל.

ועל כן השיטה המחזורית יותר שיש לפסק כך: "בורא נפשות רבות, וחסרונן על כל מה שבראת". ודברי רבינו הבא"ח — כרי"ח שדה אשר ברכו ה'.

וז"ל הרשב"א: אבל בברכת בורא נפשות אינו כן שאינו מזכיר בברכה הדבר שנהנה ממנו לא בפרט ולא בכלל. שאינו אומר בורא מינין הרבה למלאת חסרון הנפשות שבה. אלא אדרבא הוא מברך על שברא נפשות רבות שחסרות וצריכות למה שברא. על כן קראוה לא כלום. עכ"ל.

הגרע"י זצ"ל שקבלנו אף את ההבנות והביאורים שכתב בב"י (חזו"ע ברכות עמוד קל"ה), וממילא לפי הנ"ל לכאורה היה לו לפסוק שיש לתת פסיק קודם תיבת 'וחסרונן'.

אך כל זה לפי הפמ"ג והשואל ונשאל. ואמנם לפי מה שהצעת לפענ"ד, שהב"י כתב כן רק בדעת הטור, ולא מוכרח דאיהו נמי ס"ל הכי, א"כ אין לנו גילוי בדעת הב"י.

ומ"מ איך שיהיה, יש לנו מחלוקת ראשונים, שאמנם דעת רוב הראשונים כפירוש התוספות ולשיטתם יש לתת פסיק אחר תיבת 'וחסרונן', אך דעת הרשב"א שיש לתת פסיק קודם תיבת 'וחסרונן', וכן דעת ספר המנהגות (לרבי אשר מלוניל) ורבינו מנוח (פ"ח מהלכות

ה"ה רבי יהודה עובדיה מזרחי יצ"ו

בענין ניקוי טיט שעל רגליו בשבת

שנראה כמוסיף על הבנין. אלא יקנחו בכותל עץ או בקורה. ואסור לקנח טיט וכיוצא שעל המנעל בסכין או בצפורן. בין אם המנעל חדש ובין ישן. מפני שבזה קולף את העור והרי זה ממחק. עד כאן לשונו לשון הזהב.

הנה מורנו ורבינו גאון עוזנו ותפארתנו בספרו הבהיר בא"ח ש"ש פרשת ויחי הלכה טו כתב בזה הלשון: טיט שעל רגליו או מנעליו לא יקנחנו בקרקע גזירה שמא יבוא להשוות גומות בקרקע. ויש אוסרים לקנחו גם בכותל אם הוא של בנין, מפני

(*) וז"ל ספר המנהגות (דף ל"ג ע"ב): דהכי פירושא דהאי ברכתא, בורא תאוות רבות, ומה שהן חסרות מתמלא על כל מה שבראת חי העולמים, וכמוהו במקרא כל מחסורך עלי. שטעמו, כל מה שתחסור, עלי למלאהו. עכ"ל. וכע"ז ברבינו מנוח (פ"ח מהלכות ברכות ה"א).

שמיישב קושיית הרמב"ן, דכל הכלל שאין הלכה כתלמיד במקום הרב, היינו היכא שיושב לפניו כתלמיד, אבל כשיושב לפניו כחולק הלכה כבתראי. ולכן הסכים עם הרז"ה דהלכה כר"פ דאיהו בתראה.

(אמנם צ"ע, שהרא"ש בעירובין פ"ב סעיף ד, וכן בגיטין. וכן בתוספות בקידושין מ"ה ע"ב ד"ה הוה עובדא, כתבו שהכלל שאין הלכה כתלמיד במקום הרב, היינו עד דורו של רבא, אבל מרבא ואילך הלכה כבתראי אפילו במקום הרב. א"כ ודאי דהלכה כר"פ. וצ"ע. ועתה בס"ד ראיתי שהרב יבין ושמועה בהליכות עולם שער ר פרק ג אות י דן בענין, עיין שם).

והרמב"ן פסק פכ"א הלכה כב, שהלכה כרבא, כמו שפסקו הרי"ף והרמב"ם ולא כפסק הרא"ש והרז"ה והרשב"א ורבנו חננאל שפסקו כר"פ.

מרן בשו"ע סימן ש"ב סעיף ו פסק כרבא, שמקנחו בכותל ולא ע"ג קרקע, דהוי משה גומות. והטעם שפסק כן, משום דאזיל בתר רוב בנין ורוב מנין, הרי"ף והרמב"ם דפליגי על הרא"ש. אלא שצריך להבין מה הוסיף הרמ"א באמרו "טיט שעל רגליו או מנעליו", מאי קמ"ל בהאי הוספה.

ומרן הב"י הביא דברי מהר"י אבוהב שנשאר בצ"ע לגבי מי שיש לו טיט שעל מנעליו אי שרי לקנחו בכותל אליבא דרבא, דאפשר דיודה רבא בכהאי גוונא שיהיה אסור משום ממחק. וכתב על זה מרן הב"י דאין לדמות כלל דיני ממחק לדיני משה גומות וכו'. ע"ש. והסיק דגם ככה"ג לרבא שרי לקנחו ע"ג הכותל. והוסיף מרן הב"י שכן פסוק רבנו ירוחם (ועיין במאמר מרדכי שדן לענין פסק רבנו ירוחם, עיין שם).

בלומדי דברי רבנו התעניינתי למה ומדוע כתב שני דיני שבת ממחק ובונה בהלכה אחת, וגדולה מזאת תמהתי לעצמי, הרי הלכה י"ד שם זה סעיף ה בשו"ע (סימן ש"ב), ובתחילת הלכה ט"ו בבא"ח שם זה סעיף ו בשו"ע (שם). והלכה ט"ז בבא"ח שם זה סעיף ז בשו"ע (שם), והלכה י"ז בבא"ח שם זה סעיף ט בשו"ע (שם). וסעיפים ח, י, בשו"ע (שם) חיברם לאחת בבא"ח ט"ו. ונפלאתי בסדר זה.

תרתי ומצאתי מקור מים חיים, והוא בתלמוד (שבת קמא ע"א): אמר אביי טיט שעל גבי רגלו מקנחו וכו'. ונמצינו למדין מהתם דאיכא ארבע דעות: אביי סובר, מקנחו בקרקע [ולא חייש למשה גומות]. ולא מקנחו בכותל [דמחזי כבונה]. רבא סובר מקנחו בכותל [דלא מחזי כבונה, דכותל חלק הוא]. ולא מקנחו ע"ג קרקע [דהוי משה גומות]. ומר בריה דרבינא סובר, אין לקנח לא בכותל ולא בקרקע [דחייש למחזי כבונה, וחייש למשה גומות]. רב פפא סובר, דשרי לקנחו בין בקרקע ובין בכותל [דלא חייש למשה ולא למחזי].

הרי"ף הביא דאיכא מאן דפסק הלכה כמור ברי דרבינא דאוסר לעולם לקנחו בין בכותל ובין בקרקע וכנגדו הביא דעת ה"ג שפסק כרבא שמקנחו בכותל ולא בקרקע דהוי משה גומות. והרז"ה במאור כתב לחלוק על דברי ה"ג שאין יכול לפסוק הלכה כרבא, דהא קימ"ל דהלכתא כבתראי ור"פ בתרי דרבא הוא ולכן פסק הרז"ה הלכה כר"פ. ברם הרמב"ן במלחמות השיג עליו לומר דאדרבה דהלכה כרבא, דרב פפא תלמיד דרבא הוא, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. והר"ן היא דברי הרשב"א

הש"ס. (וע"ש שדן אי אמרינן שהשו"ע סמך על המעיין בב"י). ועוד האריכו האחרונים בהגהת הרמ"א עיין עליהם.

ואפשר שרבנו צירף דין משה גומות ודין ממחק ביחד ועי"כ אפשר לכתוב כלשון הרמ"א בשו"ע, והלומד יבין מסיפא דהלכתא שיש לעשות כן בנחת, כדמפרש ואזיל. ועי"ז בחר מכל פלפולי האחרונים בזה.

יהי רצון שנזכה לישיב ולהגות בחכמת התורה ולכוין לאמיתה, ויאיר ה' עינינו בתורתו ונזכה לעסוק בה לשמה.

וכתב שם הב"ח כמה השגות על דברי מרן הב"י, ובסוף דבריו כתב שני הכרחיים של הב"י לא ס"ל כרבנו ירוחם, הא' - שהב"י בא ליישב ספיקו של מהר"י אבוהב, והב' - שכן משמע מהשו"ע שנוטה להחמיר, שהביא דעת האוסרים לגמרי. וכתב שם הב"ח שאינו יודע למה הרמ"א הוסיף "שעל מנעליו" שאין זה לדעת מרן.

ומרן החיד"א בספרו ברכ"י האריך בענין זה, ויישב דלעולם הב"י ס"ל להקל שכן אפשר להבין ממרוצת דבריו בב"י, ומה שלא הזכיר זה בשו"ע, משום שנמשך ללשון

הרה"ג יעקב מזרחי שליט"א

קונטרס "שערי יעקב"

הערות והארות בספרי רבנו זיע"א

וזאת למודעי

הרבה מחכמת.	שזאת המחברת,
מימי החורפת.	לאחר לימוד מתמדת,
בימי הששי נלמדת.	חשון תשס"ו הנהדרת,
לפני חכמי מחשבת.	ובכולל היתה נשאלת,
בארצנו המיוחדת.	ובשיעור היא נאמרת,
לבני ביתם המפוארת.	לאנשים המביאים משכורת,
אמרתי תהיה מפורסמת.	ובתוך החוברת,
ועל רבנו תהיה הכותרת.	במידי גיליון שמתחדשת,
ובשם "רב ברכות" נדפסת.	והיא על שם מורנו נבררת,
בשביל שתהיה מושלמת.	ובשמחה כל הערה מתקבלת,

במקום הקדמה

אמר הכותב. אמנם גמרתי אומר בדעתי לאחר שמכבר נתפרסם כל החידושים שתח"י ממש"ב על ספרי הלכה של רבנו ע"ה, בל"נ המשיך כן של ספרי השו"ת של הרב "תורה לשמה" וכן הלאה, אך "רבות מחשבות בלב איש" ובמוצש"ק האחרון של שנת תשע"ט קבלתי מפתחות בית מדרש שאורחותיו מתנהלות ע"פ חכמי תורת הסוד ועל צבאם הרי"ח הטוב, ולמרות הכי הפצירו בי רבים וטובים לזכות להקים מקום לנו ללין וללא תערובת זרה ומשונה, וב"ה זיכנו ה' יתברך להקים עמותה ונקראה בשם "שלהבת יוסף" ע"ש רבנו אור העולם רבנו יוסף חיים, ובין פעילותיו של הארגון הוא יזם הקמת בית מדרש חדש והכל בדרכו של הרב בא"ח ע"ה, ולאחר ראות פניהם של קהל עדת ישראל ששמחים הם בדרך זו, וביקשו את פני אי"ה לאחר תפילה בנץ החמה בשב"ק, ללמוד וללמד ע"מ שנשמור ולעשות ולקיים את דברי מו"ר עוזנו ותפארתנו הרב בא"ח, וזה המאמר כולו שנתחדש עתה בשנת תש"ף בין לומדי בית המדרש ע"ס בא"ח הלכות ש"ר, ובהזדמנות זו עלי להודות לכל העוזרים והמסיעים בקודש להקים קרנה של תורה,

וכן הלאה מי שיש בכוחו ומהונו לעזור לנו להמשיך עוד להקים דברים שבקדושה לש"ש, זכות תורת הבא"ח תעמוד לו ולזרעו אחריו, ועל צבאם ידיד ה' מגיד מישרים ר' יהושע דדון הי"ו, ויהי רצון שזכות הלימוד במאמר זה יהיה לכבוד נשמת מור אביו ר' חנניה בן מרת שמחה ז"ל לבית משפחת דדון תנצב"ה, אמן.

שקלא וטריא, חקירות ועיונים

בספר הקדוש "בן איש חי" שנה ראשונה

פרשת בראשית

עכ"ל. עיי"ש. עיין מה שכתבתי בזה מכבר בחידושים על בא"ח ש"ש בסופו, להשוות דין מזוזה לטלית, ונראה בס"ד להביא עוד ראיה לדבר נעלה זה ע"פ מש"כ רבנו בבא"ח ש"ש פרשת כי תבוא הלכה ב' וז"ל: "אם נודע לו בשבת ויו"ט שאין מזוזה בפתחו, ויש לו בית אחר שיש בו מזוזה צריך שיצא מבית זה וישב בבית שיש בו מזוזה, אבל אי לית ליה בית אחר שרי לדור שם עד למחר שיתקן המזוזה". עכ"ל. ודבר זה כולו עולה בקנה אחד עמ"כ רבנו בריש דברנו.

פרשת וירא

הלכה ז' וז"ל: "אם טעה ובא לברך על תפילין של ראש וכיון שהתחיל לומר ברוך אתה ה' לא יסיים למדני חוקיך, כדי שנראה כקורא פסוק דא"כ הוי ליה הפסק בדיבור בין תפילין של יד לתפילין של ראש, אלא יסיים הברכה לברך על מצווה תפילין". עיי"ש. וא"ת דלכאורה ע"פ מש"כ שם רבנו בהלכה י' בסופו נראה די"ל סב"ל, וז"ל: "לכתחילה יזהר שלא יפסיק כלל ואפילו לרמוז וכו' בין תפילין של יד לתפילין של ראש, ואפילו שמע קדיש וברכו וקדושה, לא יפסיק לענות אלא שותק ושומע ומכוון למה שהציבור אומרים, ואם שכח וענה אפילו הכי לא יברך על תפילין של ראש". עכ"ל. בשלמא אם לא מברך בדין

הלכה ג' וז"ל: "ובשעת הדחק שאחר לבוא או שהציבור ממתינין עליו לעשות פתיחת ההיכל או לקורת בתורה, יוכל לסמוך אחזקה ולא יבדוק באותה הפעם, וכן מי שהולך בדרך ואין בידו לתקן" ע"כ. עיי"ש. וא"ת ממאי נפשך אם תמצי לומר שמברך והוא כנזכר לרבנו בבא"ח הלכות ש"ר פרשת לך לך הלכה ה' וז"ל: "טליתות של הקדש שמונחים בבית הכנסת בתורת צדקה אותם שאין להם טליתות, לכו"ע יברך עליהם ואפילו אם לובשן כדי לעלות לס"ת". עכ"ל. וא"כ לא ס"ל די"ל סב"ל, ואם תמצי לומר שלא מברך כלל והוא כנזכר לכמה חכמים יצ"ו מדברי רבנו בפרשת לך לך שרק לס"ת יברך, ושאר דברים כגון לפתוח ההיכל וכדו' אין לברך, וא"כ אפילו אין חזקה כבר מה יש לחשוש, והוא כעין מה שכתבתי מכבר בחידושים הנדפס בקובץ מאמרים רב ברכות ח"ו על בא"ח ש"ר פרשת בראשית הלכה ג'. עיי"ש.

פרשת לך לך

הלכה ג' וז"ל: "ואם הוא שבת שאי אפשר לו להתירם ולקשרם, ואין לו טלית אחרת כשרה, יש לסמוך על המתירים באותו היום דוקא ואחר שבת יתקננה".

גופו בכך, ושאר שעות הלילה יעסוק בהם בבריאות נפשו ע"י עסק התורה". עכ"ל. ואמר ראש הישיבה הגר"א טופיק בשם הט"ז אדם שישן טוב יכול להרויח לימוד של שעה מה שאדם אחר מסוגל לשעתיים, וכן הגמרא במסכת שבת אומרת שהלימוד של היום בהרבה יותר טוב משל הלילה, וסיפר כשהוא בעת בחירתו רצה שלא יפריעו לו אחיותיו לישון מוקדם היה מפרק את השלטר, ויתר מזאת סיפר בהזדמנות שהוא ביום חתונתו וביום שמחת ליבו הלך לישון בשעה תשע, ולא פעם אמר שבא לביתו ועשה עצמו ישן וכ"ז לצורך שבניו הי"ו ילכו לישון מוקדם ג"כ, ועל עצם שקיעות התורה סיפר מו"ר שרב אחד מתמיד עצום המתגורר בעיר בני ברק שהיה לומד שעות רבות, שאלוהו איך הרב לומד כ"כ הרבה זמן גם במצבים קשים, השיב להם תדעו לכם בעשר דקות הראשונים של הלימוד קשה לי מאוד, מפה והילך אני נכנס לטעום מטעם המתוק של התורה, וכן סיפר את מעלת החכמים שכל כולם היו סביב התורה ולא ענין אותם מעבר לכן שום דבר, וסיפר את הנזכר בספר שם הגדולים לגאון חיד"א תוך כדי לימוד בסוגיית רכוב ומנהיג ב"מ דף ח ע"ב, שהיו ר"ת ורשב"ם מהלכים בדרך ורשב"ם היה רגיל לכופף את הראש ולא להביט מסביבו, פעם אחת רצה רשב"ם לעלות לכרכרה א"ל ר"ת "שא עיניך כי לפניך חמור ופרד כלאים". ע"כ.

הלכה י"ד וז"ל: "מנהג החסידים בעיר הקודש ירושלים לומר קדיש יהא שלמא אחר תיקון לאה, מפני שהם אומרים הקדיש אחר המקרא, אבל מנהג עירנו לומר פתיחת אליהו ז"ל אחר המקרא ואז אומרים קדיש ואז אומרים קדיש על ישראל, ואין בזה קפידא וכל אחד יעשה

טעה ואמר למדני חוקיך יבוא הדברים כפתור ופרח, ואת"ל שהוא מברך כשטעה ואמר למדני וכו', למה לא ס"ל די"ל סב"ל ולמה לחלק בדין העונה דברים שבקדושה לדין הנזכר בהלכה ז', ויש לחלק דהרי מש"כ בהלכה י' הוא כשעונה דברים שצריך להם עשרה גברא כקדיש קדושה וברכו, ומשא"כ הלכה ז' הוא שהפסיק בפסוק בעלמא שאפשר לדחות לאומרו לאחר הנחת תפילין, ועיין מש"כ בזה מכבר באופן אחר על בא"ח ש"ר פרשת וירא הלכה ז' בקונטרס רב ברכות חלק ו'.

הלכה י"ג היה עליו תפילין של רש"י ונכנס לבית הכיסא, דעת רבנו אור העולם ס"ל די"ל סב"ל לכן יחזור להניחם ללא שם ומלכות, ומ"מ יהרהר במחשבת ליבו. עיי"ש. ושאלו החברים בדין אדם ההוא שיוצא מבית הכיסא ומניח תפילין אחרות שלא הניחם קודם שנכנס לבית הכיסא מה הדין, ואמרנו בס"ד ע"פ מש"כ בבא"ח הלכות פרשת בראשית ש"ר הלכה י' דאין לומר סב"ל כלל ועיקר ולכך יברך, וז"ל: "מיהו אם החליף בגדיו ולובש טלית קטן אחר, אפילו שהוא לובשו תכף ומיד אחר שפשט הראשון יברך על החדש, וכן הוא בטלית גדול". עיי"ש. ויתר מזאת נלע"ד ע"פ מש"כ בחידושים על בא"ח ש"ר פרשת נשא הלכה ב'. עיי"ש. דין הנ"ל הוא שאין בדעתו לפטור ואפילו שהיה לפניו או היה לפניו ולא בדעתו, מ"מ ע"פ הדין יש לברך, והסכימו החברים.

פרשת וישלח

הלכה א' וז"ל: "ע"כ איש יהודי שהוא מחויב להשתדל ג"כ בבריאות נפשו הקדושה, אין לו לישון יותר משש שעות, מאחר כי הוא יוצא ידי"ח בבריאות

הנרות הללו", ואת"ל כדברי הישכיל עבדי ועוד מגדולי המקובלים, הו"ל לכתוב 'ואחר שהדליק וכו' יאמר שאר הברכות', ע"כ ושמחו החברים הי"ו.

הלכה י"ב. עיי"ש. בדין שמן הראוי לאכילה שהיה תחת המיתה דנפסל להדלקה, וכ"כ בדין נרות שב"ק בבא"ח ש"ש פרשת נח הלכה י"ז. עיי"ש. וכ"כ במקביאל ש"ש פרשת נח הלכה ל"ד. עיי"ש. ויש לדון לחסידי ואנשי מעשה שמכינים הנרות דשב"ק כמה ימים קודם השבת, האם חיישינן לגילוי שמן הנמצא בנרות, וי"ל ע"פ מש"כ אור העולם בבא"ח ש"ש פרשת פינחס הלכה ט' וז"ל: "מים ויין וחלב ודבש וציר ומוריס שנתגלו אסרום חז"ל שמא שתה מהם נחש והטיל ארס, אבל חומץ ושמן ושאר משקין שהיו גלויין, ולא נודע שעבר עליהם נחש או רמש שיש בו ארס הרי אלו מותרים", והא לך שדין גילוי לא הוי מעיקרא בשמן, ומיהו ע"פ מש"כ שם במקביאל הלכה ל"ו שיש נהגו לשפוך מעט מים לתוך נר ההדלקה קודם ששופך השמן, ואת"ל כנ"ל שאין גילוי לשמן אבל מדין המים בתוכו וכי לא הוי גילוי, וי"ל דרובו שמן, וגם את"ל שנודע ליה דעבר נחש ודינו שנאסר משום גילוי, מ"מ המים בתוך ואם לשמן אינו איך יגיעו למים, וכ"ז כתבתי כי שמעתי דיש מפקפקים בדבר זה לאותם הנוהגים להכין כמה ימים מקודם השבת את נרותיה.

פרשת ויגש

הלכה ד' וז"ל: "מפני כי לא הצרכתי אותם לשנות מנהגם בזה, מפני כי לא מצאתי דבר זה מפורש בדברי רבנו האר"י ז"ל על חוה"מ, כי אם רק על שבת ויו"ט, והגם דמסתברא מלתא כמנהג

כמנהגו". עכ"ל. עיי"ש. וכעין זה כתב אור העולם בבא"ח ש"ר פרשת ויחי הלכה ט' וז"ל: "כשם שצריך להיזהר מברכה שאינה צריכה כך יזהר שלא להרבות בקדישים, מיהו אם למד תורה שבכתב ורוצה לומר קדיש יהא שלמא, ואח"כ לומד תורה שבע"פ ואמר קדיש על ישראל או להיפך לית לן בה, שאין בזה מרבה בקדישים". עכ"ל. עיי"ש. וכ"כ במקביאל ש"ר פרשת ויחי הלכה כ"ב. עיי"ש. ויש לדון במנהג ישראל קדושים שבערש"ק אחר קריאת שיר השירים, וכנזכר בבא"ח ש"ש פרשת לך לך הלכה כ"ג שיש לקרותו קודם קבלת שבת. עיי"ש. ונוהגים לומר אחריו קדיש יהא שלמא, ואח"כ אומרים פרק במה מדליקין ואחריו נאמר קדיש על ישראל, ולאחריו סדר קבלת שבת, וקודם תפילת ערבית דליל שבת נוהגים ברוב קהילות הקודש שהחכם דורש בקצירת האומר בענין הפרשת וכדו', האם הנוהגים לומר קדיש על ישראל לאחר הדרשה קודם ערבית יש להם על מה שיסמוכו או לאו, ונראה ע"פ הנ"ל בדברי רבנו שאין להם ע"מ לסמוך, ועוד אמר לי מו"א שכן נוהגים במדרש בית אל בירושלים עיר הקודש.

פרשת וישב הלכות חנוכה

הלכה א', ידוע הדבר ומפורסם הענין בדין מחלוקת הרש"ש ושו"ת ישכיל עבדי שיש לברך "לדליק נר חנוכה" ומיד ידליק הנרות ואח"כ יברך שאר הברכות, ומיהו לדעתו של מופה"ד בחזו"ע, שיש לברך כל הברכות כולם ואח"כ להדליק נרות החנוכה, עיין עליהם ואכמ"ל, ואמרנו בס"ד בדעת רבנו אור העולם דיש מקום לצדד לדעת הגר"ע, והוא ע"פ מש"כ רבנו וז"ל: "ואחר שהדליק נר ראשון יאמר

בני עדות המזרח הנוהגים ע"פ רבנו האר"י והרש"ש והחיד"א והבא"ח, אומרים קדיש קודם "הודו" הרי לכאורה הוא אמצע תוך עולם העשיה, והו"ל לומר הקדיש קודם "ברוך שאמר" לאחר אמירת "מזמור יחוננו" שהוא בסוף עולם העשיה וקודם עולם היצירה, והאמת שזכורני עוד משנת תשס"ה שכן היה נוהג הגרי"ש אלישיב ע"ה, ומ"מ אמירת "הודו" היה הרב ע"ה אומרם לאחר "ברוך שאמר" קודם אמירת "מזמור לתודה", והוא ע"פ מה שנהגו רבני ספרד, ומיהו עדין מנהג זה של ספרד אינו היפך מדברי האר"י החי ויש לנוהגים כן ג"כ סמוכים ע"פ הסוד, ויראה הרוואה שכ"כ בבא"ח ש"ר פרשת מקץ הלכה י"א בסופו, ולדברנו לכאורה מה מקום לקדיש "על ישראל" לאומרו קודם "הודו" ולא קודם "ברוך שאמר", ושאלתי את פי המקובלים ואמרו לי שדבר זה כבר נשאל ע"י חכמי תורת הח"ן עוד בדורות קדומים. עיי"ש. ואין לי עסק בנסתרות.

הלכה י"א בסופו, וז"ל: "ואם שנים אומרים קדיש, וזה מקדים וזה מאחר יענה אחר המקדים", ואמרו החברים שכמעט דבר זה לא שכיח, חדא ע"פ המנהג שאם יש כמה שצריך להם לומר את אמירת הקדיש לע"נ, אומר אחד בקול והשאר בלחש, והוא כנזכר בבא"ח ש"ר פרשת ויחי הלכה ט"ז בד"ה בספרי, ושני ע"פ הנהוג דכל אותם האומרים קדיש נעמדים בסמוך לתיבה, כן הנהיג הרב אברג'ל ע"ה ע"פ עדות ח"ר יוסף הכהן, מיהו זכור אזכור שדבר זה היה מצוי בבית הכנסת "מנחת יהודה" בעיר ירושלים, בעת אמירת הקדיש ע"י הגבאי המנוח ר' אליהו עובדיה נבל"ע י' טבת שנת התש"פ, תנצב"ה זיע"א.

החסידים הנזכרים. עכ"ל. עיי"ש. ונלע"ד בדרך חידוד בס"ד, דמסתברא מלתא הוא ע"פ מש"כ בספרו בא"ח הלכות ש"ר פרשת וירא הלכות תפילין הלכה י"ב וז"ל: "בשבת ויו"ט אסור להניחם מפני שימים אלו הם עצמן אות, ואם מניח בהם אות אחר נמצא מזלזל בהם, וגם בחוה"מ אסור לנו בני הספרדים להניחם, משום דקי"ל גם בימי חוה"מ הם אות". עכ"ל. וא"כ שבת ויו"ט וחוה"מ שווים הם בדבר מה, א"כ יש סמך למנהגם של חכמי המקובלים חסידי בית אל ושורש לדבר זה של מזמור השמים מספרים וכו'.

הלכה י"ד. עיי"ש. בדין מש"כ רבנו כמה צריך האדם לדקדק באמירת סדר התפילה ומשמעותן של דברים, ושמעתי בזה מעשה שסיפר לי ח"ר דויד כדורי, שחכם סלמן מוצפי שאל את חכם צדקה חוצין איך צ"ל, "קוין" לאחר ק"ש של קורבנו כנזכר בכתובים, או כנזכר כנביאים שהוא קודם לכתובים, א"ל די"ל כנביאים, ואם לא עושה כת"ר הכי, הרי הוא לא התפלל מימך, ע"כ המעשה, והוסיף לי ח"ר כדורי הנ"ל ששאל את פיו של חכם סלמן חוגי, ואמ"ל דעביד כמור עביד ודעביד כמור עביד, ותראה לך כמה היו חכמינו ע"ה נזהרים היו בעניין דקדוק בתפילה כהלכה.

פרשת ויחי

הלכה א' וז"ל: "דהתפילה היא לצורך תקון ועילוי עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, והוא כי מן התחלת התפילה עד ברוך שאמר הוא בעולם העשיה, ומשם עד יוצר אור בעולם היצירה". עיי"ש. ואכמ"ל, ושאל הבחור החשוב שלמה אליעזר הכהן יצ"ל דלכאורה י"ל למה יוצאי

ומשהתחיל שעה חמישית ולא עד ועד בכלל יקרא ומיהו ללא ברכותיה כלל ועיקר והוא כקורא בתורה. עיי"ש. ושאלו החברים בדין אדם המתהלך ברחוב ונתבקש להשלים עשירי והוא משעה חמישית ואילך, האם ישלים דעדיף לא בזמנה בציבור מאשר ביחיד, ואמר לי מו"א דלכתחילה אין ליסד מנין כך ואם נזדמן לו כנ"ל יש לו ע"מ לסמוך, דיש עוד דעות בדינים אלו של זמני היום ותפילותיהם, ומיהו אם הוא בזמן שאין להם ע"מ לסמוך כגון תפילת מנחה והוא לאחר זמן שקיעת החמה לדעת ר"ת לא יכניס עצמו למבוכה זו. ע"כ. ומיהו מה שמקשים ע"ז ממש"כ רבנו אור העולם ברב פעלים ח"ב חאור"ח סי' י"ב, רק מחצות ואילך יקרא ק"ש ללא ברכותיה, ולפני כן שרי ליה לכתחילה ללא עוררין עם ברכותיה. עיי"ש. ומ"מ אפשר די"ל ע"פ מש"כ בבא"ח מהדורת סאלם מהדורה ב', בדברי המו"ל בשם הראש"ל רמ"א וראש ישיבת פורת יוסף. עיי"ש. ושמוחו החברים.

הלכה י"ג בענין מה שפסק אור העולם שאין להפסיק בפרשת ראשונה דק"ש אפילו לצורך מצוה, ומ"מ פרשת שניה וכ"ש שלישית שרי ליה לצורך מצוה. עיי"ש. והאומנם ידעתי בני ידעתי שמותר לכתחילה לקום לת"ח בפניו או זקן והוא תוך ד' אמות ואפילו בפרשת ראשונה, ושאלנו החברים בדעת רבנו מה י"ל, והרואה יראה מש"כ רבנו ע"ה בספרו בא"ח הלכות ש"ש פרשת כי תצא הלכה ט"ו וז"ל: "אפילו בשעה שעוסק בתורה חייב לעמוד בפני החכם או הזקן, ואפילו בבית הכנסת ואפילו בשעת התפילה כשקורא זמירות ויוצר וק"ש, שזהו כבודו יתברך כי הוא אמר ויהי הוא ציוה ויעמוד". עכ"ל. וברור.

הלכה ט"ז וכתב רבנו שספר פתח הדביר אינו מצוי אצלו. עיי"ש. ושמעתי ע"ז ממו"ר ראש הישיבה הגר"א טופיק שליט"א, שמהר"ם בן חביב והר"ש גרמיזאן אבדו להם הרבה חידושים, וחכם אחד גנבו לו הרבה כתבים וקרא למה שכתב אח"כ מחדש "יתר הבז", ר' חיים פלאגיי היה בוכה על הכתבים שנשרפו לו, ע"כ סיפר הרב יצ"ו.

פרשת וארא

הלכה א' וז"ל: "ולכן גם היחיד הקורא ק"ש בין דשחרית בין דערבית, בין ק"ש שעל המיטה, צריך לכפול שלוש תיבות ה' אלהיכם אמת, כדי להשלים הרמ"ח". עכ"ל. עיי"ש. ויש להבין את מש"כ בדין ק"ש שעל המיטה בשם מו"ר זך השכל והרעיון חכם בן ציון אבא שאול ע"פ הנכתב בשו"ת רב פעלים ח"ב חאור"ח סי' ט"ו עיי"ש, שלא יכפול בק"ש שעל המיטה ב' פעמים "ה' אלהיכם אמת" כמו בתפילה, אלא יאמר "ה' אלהיכם" ותו לא, ומיד יאמר ג' תיבות "ה' אלהיכם אמת" ודיו. ע"כ. והא לך בהדיא בבא"ח בריש האמור שיש לכפול ג"כ בק"ש שעל המיטה ג' תיבות "ה' אלהיכם אמת", וזה כתבתי בס"ד דיש בזה נפק"מ גדולה, בדין הש"ץ או האומר ק"ש שחרית או ערבית ביחידות, האם יאמר כנזכר בשו"ת רב פעלים "ה' אלהיכם ה' אלהיכם אמת", או כנזכר בבא"ח "ה' אלהיכם אמת ה' אלהיכם אמת".

הלכה ד' וכן שם הלכה ה'. עיי"ש. וכן עמש"כ בעו"ח הלכות ש"ר פרשת וארא הלכה ט"ז וכן הלכה י"ז, בדין זמנה של ק"ש וברכותיה. עיי"ש. ולעצם הענין בדין זמן קריאת ק"ש עד ג' שעות, ושאפשר ג"כ לקרוא ק"ש וברכותיה ללא ספק עד שעה רביעית עד ועד בכלל,

פרשת בא

הלכה א' וז"ל: "דהיינו כשאנחנו עוסקים בק"ש ותפילה או בדברי תורה, צריך להיות המחנה קדוש". עכ"ל. ועל דבר זה שמעתי ממור"ר ראש הישיבה הגר"א טופיק על ת"ח אחד המתגורר בעיר בני ברק והוציא ספר על מסכת יבמות, והוא יצא לתרבות רעה רק בגלל האינטרנט, ועוד סיפר על ת"ח שהיה בליל פסח מתכתב באינטרנט עם רח"ל, ואישתו רצתה לראות מה עושה זה והנה ה"י, ועוד סיפר בדרך צחות שפעם אחת נסע באוטובוס וראה כולם מדברים לפלפון, ואני כמעט הוצאתי הארנק ודיברתי עמו, וסיפר שהלך ביום שישי אחד להגרי"ש אלישיב לספר לו שיש בעיות בשטח לבנין דידן, והגרי"ש שלח ב' אנשים לבדוק את כל מה שאמר רה"י על ישיבתו וראו שאמת הדבר, וכל הדברים כולם עמדו על מקומן בשלום בענין שטח הבנין דידן, והכי שמח הגרי"ש שאנו בשיטת הגרב"ץ ושאין שום כלי של טומאה בשטח הישיבה, ועל הגרי"ש סיפר כשהם היו בחורים אז ראש ישיבתם היה לוקח אותם להתפלל עם הגרי"ש, ולשאול אותו שאלות לאחר התפילה כי לא היה קבלת קהל מסודרת לרב אלישיב, ועוד בענין מחנות הקדושה, סיפר הרב על בית הכנסת אחת שהיו משכירים את המקום לשבת חתן ונשים וגברים גם יחדיו במקום מקדש מעט זה, וליבו היה מאוד לא נוח מדבר זה כלל ועיקר, ולאחר זמן מה היה מקום זה מושכר לשבת חתן והיה שם נשים פרוצות רח"ל, והרב הי"ו הלך ודיבר בעוז ותעצומות וב"ה מקום זה עד היום על אדני הקדושה, והסיים במעשה נפלא ג"כ שסיפר לי הרב, רה"י היה מוסר שיעורים דבר יום ביומו, ולימים רצה אחד מחברי הועד ששיעור זה יעבור למקום אחר ואם

לאו לא יקבל את השכר המגיע לו, והרב עמד על מקומו כי המקום ההוא לא מתאים כלל ועיקר אין שם היכל וכעז"ה כיאה ונאה לבית ה', ועוד שהיה נכלל בעקיפים למחלוקת ואכמ"ל, ולאחר כמה שנים חזר האדם למקומו לשלם התשלום המגיע ע"פ הדין. ע"כ. ואם עסקינן במחלוקת הספר מעשה שסיפר לי הרב שליט"א וכך הוי, לפני שתנועת ש"ס קמה רה"י היה מלמד בחינוך העצמאי, ואמרו לרה"י ולפרוש לכו אל הרב שך ותגידו לו שלא צריך את זה, ואמרו לרב שך חבל שיהיה שני מפלגות בו נתחבר יחד, אמר להם הרב שך ע"ה אני יודיע דבר אחד שאתם בהחלט צודקים אבל מה נעשה שהם יותר ישמעו לי, כי אני אומר לכם כך ואח"כ אני רואה שאתם כותבים בעיתון אחרת, והם רצו עוד להתווכח אבל רה"י אמר להם למה להתווכח הרב אמר לא, ע"כ המעשה ולאחר שסיפר לי את זה אמר הרב בהאי לישנא: יצאתי ידי"ח לכו"ע גם הכרת הטוב לבעליו שהרי לימדתי אצלם בחינוך העצמאי, וגם יצא מה שרציתי, וד"ל. ע"כ.

פרשת בשלח

הלכה א', ויראה ה' ויראה מש"כ בחידושים על בא"ח ש"ר פרשת שמות הלכה ט'. עיי"ש. ומה שהקשו על דברי כמה ת"ח, וזאת אשיב לכבוד מעלתם יצ"ו ומנ"ל שיש לנשק התפילין, וז"ל רבנו פרשת בשלח הלכה א' "קודם שיתחיל בתפילת העמידה כשאומר גאל ישראל, ימשמש בתפילין ש"ר", וכי סלקא דעתך בלשונו של רבנו אור העולם לנשק והא לך שיש למשמש בתש"ר ותו לא. ע"כ.

הלכה י"ז וז"ל: "ביאור ברכת השיבנו כתבתי בספרי הקטן מקבציאל

להשמיע לאוזניו פסוק שמע. עיי"ש. ומיהו כבר כתבתי בזה על כתב מלכות אות קצ"א, דלעולם מש"כ רבנו ע"ה בלחש הוא היינו ובלבד שישמיע לאוזניו. עיי"ש.

פרשת יתרו

הלכה א', ושאלו החברים השומעים לקולנו בדין בית הכנסת אשר ארון הקודש וההיכל והבימה אינה מכוונים כלל ועיקר לצד הראוי כנזכר שם בריש ההלכה, להיכן ע"פ הדין יש להתפלל תפילת י"ח, ונלע"ד ע"פ מש"כ אור העולם שם בד"ה ואם, וז"ל: "מ"מ כיון דעומד בבית הכנסת ששם ניכר הצד הראוי להתפלל, מכח עמידת ארון הקודש וההיכל והבימה, צריך להחזיר פניו, אבל אם זה מתפלל לבדו בתוך בית שאין בו סימן והיכר". עכ"ל. עיי"ש. לכאורה יש לעמוד למול ארון הקודש ההיכל והבימה, אפילו שאינו לצד הראוי ע"פ הדין. ע"כ. והגר"י כהן לא הסכים לדברי והסתמך על מש"כ אחרים, ומה שהביא רבנו את פסוק "והתפללו אליך דרך ארצם", סיפר לי הגר"א טופיק כשחשקה נפשו מאוד להוציא לאור את ספר "גבול יהודה", ומיהו לא היה תח"י הכסף הנדרש לדפוס אזל ליה לכותל המערבי והתפלל עבור עניין זה, ובס"ד באותו מעמד כבר מצאתי את התורם עבור זה, ועוד סיפר לי שהוא למד בישי"ק אצל אחינו אשכנזים בתפארת צבי והוא היה בן מצטייני הישיבה, ועל אותה תקופה בישי"ק סח לי שהגר"ד כהן היה שואל אותי שאלות בלימוד, ופעם אחת ירד שלג והיה רק תנור אחד והמנהל שם ע"י את התנור, ובאותם ימים כשהיה עובר ע"י הגר"ק בליבו חש ואומר מיהו זה, ולישי"ג עלייתי לישיבת חברון גאולה, ומיהו הרגשתי מאוד בודד לא לשיעורים וכו', והיחיד שהיה לי לדבר עימו

ע"פ מש"כ רבנו האר"י ז"ל, שהאדם ע"י עונותיו גורם לסלק אור הקדושה הנמשך עליו מן התורה ומן התפילה והמצוות, ועין בסידור רבנו הרש"ש ז"ל בביאור ויהי נועם" וכו'. עכ"ל. לכאורה אנו הקטנים שבאומה אין לנו עסק בנסתרות ואין לנו שם בתורת הנסתר, דבשלמא כמש"כ בבא"ח ש"ר פרשת חוקת הלכה י"ז, בעניין מה יכוון בברכה רביעית של ברכת המזון והוא כנזכר ברש"ש, והביאם רבנו ג"כ שם הלכה ב'. עיי"ש. ולדידן היה לרבנו אור העולם לכתוב את דברי הרש"ש בעצם, ולציין היכן נזכר דברים קדושים ונוראים אלו של רבנו הרש"ש, ויכתוב שהביאם מכבר בבא"ח ש"ר פרשת ויגש הלכה הלכה ו'. עיי"ש. והוא כעין מש"כ בבא"ח שמות ש"ר הלכה א' וכן שם הלכה ו' וכן שם הלכה ט', וכעז"ה ועוד כהנה רבים.

הלכה י"ח עמש"כ מכבר ע"ז, ומיהו ואת"ל שטעם ק"ש אינו כטעם תפילת העמידה ולכאורה זיל בתר טעמא, דק"ש אם לא כיון או טעה פסוק ראשון או ימתין או יקרא עד אמירת והיה אם שמוע, ותו לא דרך בזה נדע שהוא ח"ו לא מודה לב' רשיות, ובדין טעה בתפילה לא אמרינן דין מודה לב' רשיות למעט מודים מודים, אלא יש לאדם לתקן המעוות בכל דרך ומ"מ על הצד הטוב ביותר, וי"ל ע"פ מש"כ רבנו ע"ה בעו"ח ש"ר פרשת וארא הלכה ג' בד"ה וכתב. עיי"ש. אה"נ או שימתין כנזכר בדין תפילת י"ח, או זיל בתר טעמא וכל הנזכר שדין מודה לב' רשיות הוא רק שקורא הפסוקים בקול, ומיהו אם קורא בלחש שרי ליה לחזור ואפילו מיד בסמוך לו. ע"כ. ומה שיש לדון במש"כ בעו"ח יחזור לומר בלחש דע"פ מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת וארא הלכה י"ב דיש

לפרוק עולו אמר לו אביו הגר"י ע"ה נפתח ישיבה חדשה "באר יהודה", וב"ה לא רק שלא פרק עולו אלא אף נתמנה לראש כולל. ע"כ. וסיפר שפעם אחת בדרכו לשיעור בישיבה היה זה יום חורפי וגשום ונפל, ומסר השיעור בעוד בגדים רטובים. ע"כ. בשכונת מחנה יהודה, היה אזכרה ותלו שם המודעה, והיה שמו מוזכר שם, וקרע את שמו מהמודעה. ע"כ. וכאן המקום להזכיר שיש תח"י ב"ה מעשיות לרוב מפיהם של החכמים, ומחילה מאת הלומד שאם דעתו לא נוחה שזה נכנס בתוך דברי רבנו הבא"ח, אבל היות שחיבור זה הוא מה שנמסר בשיעורים ובדיבוק חברים, ומיהו לא הכחד שרבותינו היו מספרים מעשה החכמים גם בתוך הלימוד, וגדול שימושה יותר מלימודה.

הלכה ה' וז"ל: לא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר, אם אותו דבר גבוה עשרה טפחים ורוחבו ארבעה טפחים. עכ"ל. וראה חזיתו בכתבים של חודש אלול שנת תשס"ה באחד מימי השישי, הלכתי לביתו נאווה קודש ולשאול את פיו של עמוד הענווה חכם יהודה מועלם, בדין עמוד תפילה כסטנדר וכדו' באופן שגבוה עשרה ורחב ארבעה, האם הוי חציצה בינו לקיר בתפילת שמונה עשרה, ודבר זה היה מצוי בישיבה שעומד האדם לתפילת י"ח ובינו לקיר כותל המזרח ישנה כמה סטנדרים ואינם בשימוש אדם והם בגובה עשרה ורוחב ארבעה, ענה רבנו שאין דבר זה חציצה ואין צריך לטרוח להסיטו לצדדים, שלא יהיה עומד בינו לבין הכותל. ע"כ. ואם שגיתי עלי תלין משוגתי, והיה עמי הבחור בן ציון שחר יצ"ו, ואין דברים אלו כפסק שו"ת אור לציון ח"ב פרק ז' תשובה י'. עיי"ש. וכן עמי בכתובים של שנת תשס"ו,

בלימוד זה היה הגאון חכם ראובן שראבני (א"ה גיס הגר"ץ ודוד חמותי הרבנית מרגלית תח"י), ואח"כ אמרתי בליבי אולי מקומי הוא ישיבת "פורת יוסף", ולאחר גומרי בדעתי ללכת לפורת יוסף דודי אמר לי ללמוד בכיתה של ראש הישיבה הגר"י צדקה, לא ידעתי את נפשי בדבר והלכתי לכותל המערבי להתפלל עבור זה, ובסוף נבחנתי והגר"ץ אמר לי אתה אצלי, ונכנסתי לכיתה של הגר"ץ ואמרתי ננסה חודש ימים, ומאז ראה ראיתי שאני בכלל עד היום ההוא לא למדתי כלום, וכמובן רצו שאחזור לישיבת חברון אבל סוף האמת לנצח, ע"כ עניין הכותל המערבי, ועל תקופת ישי"ק סיפר לי הרב יצ"ו, שהיה בנמצא כ"כ מעט ספרים לבחורים ויצאו למרות זה יותר גדולים, והיה היכן שלמד ספריה אחת ובה פנ"י וד' כרכים של ש"ס ותו לא, וכן בימים ההם בשב"ק קם לנץ החמה אוכל לבדו כחצי שעה, ואח"כ לומד עד שיהיה אפשרות למנחת שב"ק וסעודה ג' וערבית ברצף, ואף היה אדם שתמיד הגיע מוקדם ללמוד למרות זריזות הנ"ל, וכל הזמן חשקה נפשו להגיע לפני ההוא גברא, ופעם אחת הגיע בשעה תשע וכבר הוא היה שם בנמצא, וכן בישי"ק היה בחור שרצה לבזות נמרצות את אחד הרמ"ם, והוא אזר חיל, ע"כ על הגר"א מה שסח על תקופתו בגיל ישי"ק, והסיים בס"ד את כל מה שתח"י על הגר"א טופיק, על העוני שהיו באותם ימים סיפר לי הרב שליט"א, שהנדוניה שנתן ליום חתונתו היה נמנמת, ותו לא, ואף סיפר שבחתונת ר' יוסף מורה (דוד של אבי מורי), התחייבו צד א' ב' מיתות, וצד ב' שולחן וכסאות, ע"כ על עוני של ימיהם, וסיפר שאחד מנכדי הגר"ע יוסף אחד בני הגאון הגר"י יוסף, כשרצה ח"ו

אדם יש לו להקפיד ע"כ ולא רק בעוצם עיניו, יורנו המורה לצדקה ושכרו כפול מהשמים.

פרשת תרומה

הלכה ח' וז"ל: "לא יענו קדוש קדוש קדוש אלא עד שיגמור ש"ץ תיבת ואמר, וכן ברוך עד שיאמר תיבת ואומרים, וכן ימלוך עד שיאמר לאמר דהוה ליה כמו אמן חטופה". עכ"ל. ושם הלכה ט' וז"ל: "יחיד שהיה מתפלל וכשהגיע למקום קדושה לא שמע נקדישך מן הש"ץ, ורק שמע הציבור עונים קדוש קדוש קדוש, יענה עמהם עד הסוף". עכ"ל. עיי"ש. ואת"ל דס"ל דין קדיש ודין קדושה שווים הם כנזכר להדיא הלכה ח', לכאורה בדין שמע אותם עונים קדוש קדוש בהלכה ט' לא נחייב אותו לענות, אלא מה שיעשה יצליח והוא כעין הנזכר בהלכות קדיש פרשת ויחי ש"ר הלכה ג' בסופו. עיי"ש. וי"ל שלעולם לחומרא הם שוים כנזכר הלכה ח', ולא להקל כנזכר הלכה ט'.

הלכה י' וז"ל: "אם גמר אדם תפילתו קודם שסיים הש"ץ, לא ישיח ולא ילמוד אפילו בדברי תורה בין לחש לחזרה". עיי"ש. ויראה המעיין מש"כ אור העולם בספרו בא"ח הלכות ברכות התורה ש"ר פרשת וישב הלכה י"ב וז"ל: "וכן לכתוב דברי תורה או לשמוע נמי אסור בלא ברכות התורה, אבל הרהור מותר, ויש אומרים הא דהרהור מותר הינו אם יהרהר בלבו בלבד בלתי עיון בספר". עכ"ל. עיי"ש. וא"כ לכאורה י"ל בדין ללמוד בהרהור בין לחש לחזרה, רק בלתי ספר שרי ליה, ואם מהרהר והוא בעיניו יביט בספר לא שרי ליה כלל ועיקר, כנזכר להדיא בפרשת וישב, ואמרנו בס"ד שאין לדמות

על אופן כשאדם פותח הגמרא וכדו' ואין מקום כ"כ לב' ספרים במקום אחד, כי היות והסטנדר אינו מקום גדול להכי אא"כ הגמרא כשפותחו יהיו ע"ג ספר אחר כגון חומש או סידור תפילה, האם יש להסיר הסידור או החומש מפני הגמרא או שאין בזה חשש כלל ועיקר, ואמר לי חכם משה צדקה שיש להחמיר בזה על הצד הטוב ביותר ולהסיר החומש או הסידור ההוא מפני הגמרא. ע"כ. וכשדברי הרב נתפרסם בישיבה, מיד קם איש חי רב פעלים ידי"נ ר' חיים בן שטרית מח"ס נר תמיד, ושאל את פיו של ראש הישיבה הגר"א טופיק, ואמר לו שאין צורך אפילו להחמיר בזה כלל ועיקר, והיו כמה רבנים בישיבה שדרשו את המחלוקת ההיא לש"ש והיו כמה שדרשו אותה לגנאי, ע"כ ממכתבי זיכרונות.

הלכה ט' וז"ל: "ואם מתפלל בע"פ, יעצים עיניו ויניח ידיו על ליבו כפותים הימנית על השמאלית והגודלים יהיו לפנים". עכ"ל. ויש להבין את מש"כ אור העולם בבא"ח ש"ר פרשת בשלח הלכה א' בסופו, וז"ל: "וצריך לעמוד ידיו כפותים זע"ז כעבדא קמי מאריה". עיי"ש. בפרשת יתרו מלשון רבנו נראה דיש רק לאדם שעוצם עיניו להקפיד להיות ידיו כפותים, וכן הוא בבא"ח ש"ר פרשת פיקודי הלכות תפילת ערבית הלכה ג' וז"ל: "כשמתחיל ברכת אשר בדבר מעריב ערבים יסגור עיניו ויחבק ידיו, אם הוא מתפלל בע"פ". עיי"ש. וכן הוא בבא"ח ש"ר פרשת חוקת הלכות ברכת המזון הלכה א' בסופו, וז"ל: "כל אדם יזהר לברך ברכת המזון בשמחה ובטוב לבב ובכוונה גדולה, ואם אין לו כוס בידו, יהיו ידיו אסורות זו ע"ג זו על החזה, ועוצם עיניו ומברך בכוונה". עיי"ש. ומלשון הנזכר בפרשת בשלח נראה דכל

וביום צרה, טוב לטבול י"ג טבילות כנגד י"ג מידות של אל רחום וכו' ". עכ"ל. ועמש"כ בזה בחידושים על כ"מ באורך ואכמ"ל, והחמישי יראה מש"כ ג"כ בכ"מ אות ר"א וז"ל: "בכל עת צרה יאמר היחיד ו' פסוקים בפרשת כי תשא (שמות לד ה-י) שמו"ת בטעמיהו, ואחריהם יאמר פסוקים בפרשת שלח לך (במדבר יד יז-כ) בטעמים שמו"ת". עכ"ל. עיי"ש. ובזמן הזה נלקחו בעונותינו כמה מאנשי ירושלים היקרה שזכיתי לראותם, הראשון הוא הגבאי של בית הכנסת "בחר" ר' מאיר זאב ע"ה, ששיחתנו האחרונה לחיו היה בעניין התפילות של הדור הצעיר שמתפללים בשטיבל וכדו' ותפילתם ח"ו נראת לכל רואיהם ויכירום שנעשה להם כעול וכמשא לחמור, והגר"י צדקה ראש ישיבת פורת יוסף אמר ולא פעם אחת, שבית הכנסת "מוסאיוף" הרס את ההספרדים וכל יוצאים עדות המזרח, ואף סיפרו לי הגר"א הכהן והגר"א נקי שהם אחת מגני אלף מבחרי בוגרי פורת יוסף גאולה, שאמר להם ראש הישיבה הגר"י צדקה, שלא לגור כלל ועיקר ע"י בית הכנסת "מוסאיוף" ושטיבלך למינהו, וכן כשרצו שהגר"י יוסף ע"ה בנו בכורו של אביר הרועים חכם עובדיה יהיה גבאי ראשי של בית הכנסת הנ"ל, הסכים הרב ובתנאי שיביאו לו המפתחות של בית הכנסת ההוא, בכדי שישגור המקום ההוא לאחר זמן ק"ש, משנענה בשלילה אמר הגר"י ע"ה אף הוא שאינו רוצה, ע"כ על הרב זאב ע"ה זיע"א נלב"ע י"ז ניסן, והשני בקודש הראש"ל הראב"ד ז"ל, שהרב ע"ה היה מגיע לשיעורים של הגר"י בכל יום שישי שהיה מתקיים בישיבת פורת יוסף גאולה ע"ס הרמב"ם ומשניות זרעים, וכן היה מגיע לשיעור זה הגר"ר אלבז שליט"א,

דין ברכות התורה לדין לימוד בהרהור בין לחש לחזרה, דהיות שיש דעות דס"ל ברכות התורה הם דאורייתא אז רבנו חשש לכו"ע שלעולם הרהור מותר, והאומנם אם הוא מתוך ספר אינו שרי ליה, אבל בדין לשיח בין לחש לחזרה אין דעה דס"ל שהוא מדאורייתא וא"כ י"ל שלהרהר אפילו מתוך ספר שרי ליה. ע"כ. וכ"ז בדעת רבנו.

פרשת פקודי

הלכה ו' וז"ל: "בעיר שאלוניקי היה חולאים גדולים ומיתה פתאומית, וחלם צדיק אחד שיתקנו וידוי אחר ערבית ותתבטל הגיזרה, וכן עשו ונתבטלה". עכ"ל. והיות שבשנת תש"ף כערך יום ז' לחודש אדר יום הילולת משה רבנו עד י"ח לחודש אייר יום הילולת הרשב"י ע"ה הייתה שפעת שנקראת בשם 'קורנא' לא תקפ"ץ, אמרנו בס"ד להביא עוד דברים שרבנו אור העולם הביאם בספרי הלכותיו מה יעשה האדם להרחיק ממנו ומעירו החולי ועל כל צרה שלא תבוא, ושני לו עיין מש"כ בספרו בא"ח הלכות ש"ר פרשת כי תשא הלכה י"ב וז"ל: "אם הציבור בצער על כל מין צרה שלא תבוא, אז אם יארע מילה באותם הימים, טוב שיאמרו הציבור י"ג מידות של רחמים בכוונה בין מילה לפריעה". עכ"ל. והשלישי עיין מש"כ רבנו בספרו הבהיר עוי"ח הלכות בש"ר פרשת מקץ הלכה ד' בד"ה ודע, וז"ל: "דרבנו (האר"י) ז"ל אמר לומר פסוקים אלו ולכוין בהם בזמן המגיפה בר מינן, הנה ודאי אם יתמיד האדם בהם תמיד בכל יום גם בזמן שאין מגיפה הנה מה טוב". עכ"ל. ועיי"ש באורך ע"ס אמירת וכוונת הפסוקים, והרביעי יראה הלומד מש"כ בכ"מ או קצ"ח וז"ל: "ביום תענית

הלכה ד' וז"ל: "לא יאכל עד שיבדוק", היכן ישנה עוד מצוה שאין לאכול לפנייה? קריאת המגילה, הלכות פורים בספר קרן ישועה הלכה י"ז.

שם וז"ל: "ואם שכח ולא בירך על ביעור חמץ, יברך כל זמן שלא סיים הבדיקה", היכן נמצא עוד דין שאם לא בירך על דבר מה יברך כל שלא גמר את המצוה? נרות חנוכה, בא"ח ש"ר פרשת וישב ח"ב הלכה י'.

שם וז"ל: "ואם בודקים עמו בני הבית יברך הוא לבדו ויתכוננו הוא ואם לצאת ידי חובה", מהי המצוה שישנה ג"כ דין כזה? נרות חנוכה, בא"ח ש"ר פרשת וישב ח"ב הלכה ט"ז.

שם וז"ל: "ולא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה, ואם דיבר שלא מעניין הבדיקה צריך לחזור", איזו מצוה שיש ג"כ לא לדבר בין הברכה לעצם המצוה? לדבר בין נט"י להמוציא, בא"ח ש"ר פרשת אמור הלכה א' והלכה י"ג, וכן בדין בין ברכתו לעצם הנחתו של התפילין, בא"ח ש"ר פרשת וירא הלכה ז' והלכה י'.

הלכה ו' וז"ל: "ולכן מוליכין עם הבודק מלח לדחוק המשטינים והמקטרגים", מהו הדבר שבו ג"כ משתמשים במלח? בסעודה שיש לטבל הלחם במלח, בא"ח ש"ר פרשת אמור הלכה י', וכן בא"ח ש"ר פרשת וירא הלכה ט"ו.

הלכה ז' וז"ל: "אחר הבדיקה בלילה מיד יבטלנו, ויאמר כל חמירא וכו'", מהו הדבר שיש בסדר התפילה שיש לאומרו בארמית? קדיש, בא"ח ש"ר פרשת ויחי הלכה א', תרגום פסוק ה' ימלוך וכו' בשירת הים, בא"ח פרשת ויגש הלכה י"ד,

והשלישי בקודש ר' אברהם הכהן שהיה מתפלל בבית הכנסת "טוויג" וכן בעוד מקומות כ"זכור לאברהם" ו"אוהל רחל", ופעם אחרונה שזכיתי לחזות בזיו פניו היה זה בבית הכנסת של המקובלים "השלום" של הגר"ד בצרי, והוא היה צנוע ומעולה ביותר שאף בנו ר' אהרון אמר למו"א שגם הם לא הכירוהו, מרוב שהיה בבחינת "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה", חבל על דאבדון, זיע"א נלב"ע ו' אייר תנצב"ה.

פרשת צו הלכות פסח

זו הפרשה אעתיק בס"ד ללומד יצ"ו, את כל החידות שנשאלו הילדים אשר למדו דבר יום ביומו, במסגרת מתמידים בין הזמנים פסח תש"פ בבית הכנסת ובית מדרש שהקמנו פה עיר נתיבות.

הלכה א' וז"ל: "בתחילת ליל י"ד בודקים את החמץ לאור הנר, אחר צאת הכוכבים תקף ומיד", היכן נמצא עוד מצוה שזמנה בצה"כ? נרות חנוכה, בא"ח ש"ר פרשת וישב ח"ב הלכה ז'.

שם וז"ל: "ויטול ידיו קודם שמברך על הבדיקה", היכן נמצא עוד מצוה שיש ליטול קודם לכן את ידיו? ברכת האילנות, מקבציאל ש"ר פרשת צו הלכה ג', שאיבת מים שלנו, להלן הלכה ט"ז.

הלכה ג' וז"ל: "אם שכח או נאנס ולא בדק בלילה, יבדוק ביום תקף ומיד אחר תפילת שחרית", היכן נמצא עוד מצוה שעבר זמנה ובכ"ז יכול להשלימה ללא עוררין? ספירת העומר כששכח לספור בלילה, שיש לספור ביום ללא ברכה ואח"כ ימשיך כרגיל בכל לילה לספור ואפילו עם ברכה, מקבציאל ש"ר פרשת צו הלכה י"א בד"ה הא.

השאיבה וכו' ", באיזו מצות לא תעשה מהתורה ישנה דין י"ב שעות? "ביומו תיתן שכרו", בא"ח ש"ר פרשת כי תבא הלכה כ'.

שם וז"ל: "לא ילוש הקמח אחר הטחינה אלא עד שיעבור עליו כ"ד שעות", היכן בתורה בכדי שלא יעבור על איסור לאו יש לחכות כ"ד שעות? דין "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", שאם שחט אותו וחיכה כ"ד שעות שלמות ואח"כ שחט בנו, אינו עובר בלאו של "אותו ואת בנו", בא"ח ש"ש פרשת תזריע הלכה י"ט.

הלכה כ"א וז"ל: "אחר שיברך ויפריש יאמר בפיו הרי זו חלה, כדי שיקרא לה שם בפיו אחר הברכה", באיזו דין ג"כ מצינו שיש לומר בפיו ולקרא לו בשמו? הכנות לשב"ק שיאמר לכבוד שב"ק, מקבציאל ש"ש פרשת לך לך הלכה ח', בברית המילה שיש לומר בפיו זה הכיסא וכו', בא"ח ש"ש פרשת וירא הלכה י"ז.

הלכה כ"ב וז"ל: "המטריח עצמו במצת מצוה עד שמזיע יועיל לתיקון", מהו הדבר שאם יטרח ויזיע בעבורו ג"כ יזכה לתיקון? הכנות לשב"ק, בא"ח ש"ש פרשת לך לך הלכה ד'.

הלכה כ"ג וז"ל: "אם החיטה נמצאת בעיסה אפילו היא מבוקעת, נוטל בה כדי נטילת מקום בלבד וזורקו לאש וכל העיסה מותרת", מהו דבר איסור והיתר שהם יחדיו והם אסורים כולם, וכשתסירו לבדו את דבר האיסור כולו יהיה דבר היתר? ביצה כשיש דם בחלבון יוציא הדם משם והכול מותר באכילה לדעת השו"ע, בא"ח ש"ש פרשת טהרות הלכה ה'.

הלכה כ"ז וז"ל: "ואם מקילה בבדיקה אפשר שיהיה תלוי בצוורה חיוב מלקיות יותר מסעירות ראשה", מהו

וכן בובא לציון, בא"ח פרשת כי תשא הלכה ט"ז.

שם וז"ל: "ויאמר הביטול שלש פעמים", היכן ישנו פסוק שנכפל ג"כ ג' פעמים? בפסוקי "אנא בכח", שכנגד היום שבו נמצא שיש לכפול ג' פעמים, עוי"ח ש"ר פרשת מקץ הלכה ח'.

הלכה י' וז"ל: "ישרוף הוא בכבודו ובעצמו את החמץ הנשאר, דמצוה בו יותר משלוחו", היכן מצינו גם כדבר הזה? בהכנות של ערש"ק דאפילו שיש לו משרתים מ"מ יכין דבר מה לכבוד שבת בעצמו, בא"ח ש"ש פרשת לך לך הלכה ד'.

שם וז"ל: "ואם לזה כיכר קודם פסח מוטב להחזיר קודם פסח, ואם לא החזירו קודם יחזירונו אחר הפסח" היכן נמצא מצוה היפך מהנ"ל, שאם מחזיר לא יקבל ובכ"ז למצוה גדולה יחשב לו? בשביעית, שטוב ליקח דבר מה מחברו לאחר שעשה פרוזבול והוא קודם גמר השנה, וכשמחזיר לו לאח"כ ישמט ממנו, ולמצוה גדולה יחשב, בא"ח ש"ר פרשת כי תבא בסופו.

הלכה י"ב י"ג י"ד, היכן מצינו דין הכשר כלים למעט דין חמץ? בישראל הגוי בשב"ק הכלים צריכים הכשר, בא"ח ש"ש פרשת בא הלכה ד'.

הלכה ט"ו וז"ל: "ויברך על טבילת כלי, ואם הם שני כלים או יותר יברך על טבילת כלים", מהי המצוה שברכתה לעולם לא תשתנה בין לשון רבים ללשון יחיד? נטילת ידיים, למרות שנוטל רק ידו אחת יברך על נטילת ידיים בלשון רבים, בא"ח ש"ר פרשת תזריע טהרות הלכה י"ג.

הלכה י"ח וז"ל: "ואע"פ דיש מקפידים להצריך י"ב שעות מעת

ויאכל האפיקומן ויחזור ויברך על הכוס", על איזו ברכה שאם לא ברך אומרים שאפשר לחזור לאכול שוב בכדי שיוכל לחזור לברכה? ברכת "לישב בסוכה", שאם לא ברכה ונזכר לאחר ברכת המזון יכול לחזור שוב וליטול ידיו ולסעוד שוב בכדי שיברך את ברכת "לישב בסוכה", בא"ח ש"ר פרשת האזינו הלכה ה'.

הלכה ל"ח וז"ל: "וצריך לברך שהחיינו בחו"ל בשני לילות הראשונים של פסח בקידוש, אבל בלילות האחרונים שהם יום שביעי ויום שמיני של פסח אין מברכין", מה הם ב' הימים של יו"ט האחרון שבחו"ל, שמברכים בשניהם שהחיינו? שמיני עצרת, בא"ח ש"ר פרשת וזאת הברכה הלכה י"ג.

שם וז"ל: "וכשאומרים שהחיינו בלילה הראשון, יעשה כוונה גם על אכילת מצה", היכן מצינו שמברך שהחיינו בכל גונא, ובכ"ז יש לכוין לפטור דבר אחר ג"כ? בפורים, כשמברך שהחיינו על מקרא מגילה הלילה, יש לפטור בברכה זו ג"כ שאר מצוות היום, הלכות פורים בספר קרן ישועה הלכה ו'.

הלכה ל"ט וז"ל: "העובר לפני הנחתום גוי בפסח לא יריח מפת חם", מהו הדבר שאמרו ג"כ שאין להריחו? פירות שיש בהם ריח טוב, בא"ח ש"ר פרשת ואתחנן הלכה ט"ו.

הלכה מ"א וז"ל: "אם בעל הבית אוכל אורז והמבשל שלו נוהג שאינו אוכל אורז וכו', אבל לטלטלו ביו"ט מותר", מה הוא הדבר שכל השנה בשב"ק מותר לטלטלו, ומתי רק פעם אחת הוא אסור? א' - מגילה אסתר כשרה שכל השנה מותר בטיטול בשב"ק, בא"ח ש"ר פרשת

הדין שעליו אמרו שהעוון הוא לא על האדם החוטא אלא על הגורם? כשיש ש"ץ מתפלל ואין קולו נשמע לציבור, חטאת הציבור כולו שאין עונים עשרה לחזרת הש"ץ, הוא רק על צוואר מי שמנהו ולא על הש"ץ, בא"ח ש"ר פרשת תרומה הלכה א'.

הלכה כ"ח וז"ל: "ואפילו איטר מסב על שמאל כל אדם", באיזו דין ג"כ איטר אינו משנה משאר אנשי דעלמא? זימון בכוס שיש להחזיק הכוס בימין כל אדם, בא"ח ש"ר פרשת שלח לך הלכה י"ט.

הלכה כ"ט וז"ל: "אי בחד מניהו או בתרי מניהו שתה רביעית שלם, יוכל לברך אח"כ ברכה אחרונה, אבל אם לא שתה בשום חד רביעית שלם לא יברך ברכה אחרונה", חפש דין שיעלה כפתור ופרח בקנה אחד עם הדברים האלו? בקידוש, שיש להקפיד לכל הפחות שאחד מכל בני הבית ישתה רביעית שלם בכדי שיצאו ידי חובת הקידוש כולם לכו"ע, בא"ח ש"ר פרשת בראשית הלכה כ"ג.

הלכה ל"ג וז"ל: "יאחזו בידו הכוס שמזגו לו ויכסה הפת", מהו הדבר כשעושים אותו ויש לכסות הפת? קידוש, בשעת הקידוש יש לכסות הפת, בא"ח ש"ר פרשת בראשית הלכה כ'.

הלכה ל"ה וז"ל: "וצריך לאכול אותו במקום אחד ולא בשני מקומות, ואפילו בחדר אחד בשני שולחנות", היכן עוד דין זה נמצא? קידוש, שיש לעשותו במקום שאוכל ואפילו שהוא תוך חדר אחד ומ"מ אינו באותו זווית, בא"ח ש"ר פרשת בראשית הלכה ב'.

הלכה ל"ו וז"ל: "שכח ולא אכל אפיקומן וכו', אפילו אם לא נזכר אלא עד אחר ההלל, יטול ידיו ויברך המוציא

ושני לו ע"פ מש"כ שם הלכה ז' וז"ל: "אם צינן כלי שיש בו יין או שכר וכיוצא במים, הרי מים אלו פסולין לנט"י, דחשיב נעשה בהם מלאכה, ומיהו אם היו היין או השכר צוננים ונתנם במים כדי לשמור צינתם שלא יחמו הרי אלו כשרים". עיי"ש. וא"כ מלשון הרב כשהאדם מחמם המים שבתוך הכלי שבו יין או שכר כדרך הנ"ל בבקבוק התינוק, חשיב זה מלאכה גמורה ויש לאסור מים אלו לנט"י לסעודה, ומיהו כשמים אלו עדין חמים חום שהיס"ב אין ליטול כלל ועיקר במים אלו, והוא כנוכר שם הלכה י"ז. עיי"ש. ומהו גדר של חום שהיס"ב לדעת הרב ע"ה יעיין הלומד במש"כ בבא"ח הלכות ש"ש פרשת בא הלכה ה' וז"ל: "כל היכא שזה החמין ראוי לשתיה או לאכילה שאין האדם נמנע מכוח ריבוי חמימותו הרי זה לא חשיב יד סולדת בו, ואם ימנע מלשתותו או לאוכלו מרוב חומו הרי זה נחשב בכלל יד סולדת בו". עיי"ש.

פרשת במדבר

הלכות יו"ט דחג השבועות

הלכה ו' וז"ל: "ויזהר לדלג לשון מחילה וסליחה של עונות ופשעים האמור בבקשות המתוקנים לאומרים קודם תהילים ואחר תהילים, כי יום טוב הוא", וכן יראה הרואה מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת נצבים הלכות יו"ט דב' ימי ר"ה הלכה י"ג וז"ל: "בר"ה אין אומרים מחול וסלח לעונותינו, וצריכין להיזהר בבקשה שאומרים קודם תהילים ואחר תהילים לדלג לשונות אלו", ויש לברר מקחו של צדיק ע"פ מש"כ בספרו הבהיר שו"ת רב פעלים ח"ב חאור"ח סי' מ"ו, וכן בשו"ת תורה לשמה סי' ק"ג, בדין דקיי"ל אל ישאל אדם צרכיו בשב"ק, ומיהו אם הנוסח הוא קבוע ורגילים לאומרו תמיד

מקץ הלכה ב', למעט בפורים משולש, שט"ו לחודש אדר חל בשב"ק אסורה מגילה זו בטילטול, חזו"ע שבת ח"ג עמוד ט' בד"ה מגילת, ב' - מצה שיוצא בה ידי"ח בליל הסדר כל השנה מותר בטילטול, למעט באופן שבמוצאי שבת חל בה ער"פ אין לטלטל המצות הללו בשב"ק זו, חזו"ע שבת ח"ג עמוד קי"א בד"ה ערב.

הלכה מ"ג וז"ל: "אין אומרים תיקון לאה בחוה"מ של פסח", באיזה ימים אומרים וידוי בסדר התפילה ומ"מ אין אומרים תיקון רחל? עשרת ימי תשובה, וכן ימי ספירת העומר, בא"ח ש"ר פרשת וישלח הלכה ה'.

פרשת אחרי קדושים

הלכות המים הכשרים לנט"י לאכילה

שאלו החברים מה הדין המים שחימם בהם הבקבוק מטרנה לתינוק, האם נקרא שנעשה במים אלו מלאכה ונאסרו בנט"י, או לאו ושרי ליה דאין זה נקרא כלל וכלל מלאכה, ואמרנו בס"ד בדעת הרב אור העולם שיש לאסור מים אלו לנט"י, חדא ע"פ מש"כ שם הלכה ג' וז"ל: "ואם שרה בהם פרות או ירקות או ששרה בהם פיתו, אפילו נתכוון לשרות בכלי אחר ונפל לזה הרי אלו פסולין". עיי"ש. ומה שדחו את דברי והוא ע"פ מש"כ שם הלכה ה' וז"ל: "אבל אם טבל בהם ידיו וטח פני הגלוסקין או שנתן מהם בחופניו, הנה המים הנשארים בכלי לא נעשה בהם מלאכה", וכן שם הלכה ו' "מים שלפני הספר אם נשתנו מראיהם פסולין, ואם לאו כשרים". עיי"ש. ונלע"ד היות וכל רצון ההוא בר נש כשמכניס חופניו לכלי ההוא, הוא להוציא המים לצורך העיסה או לספר, ואדרבא אין רצונו כלל ועיקר במים שבתוך הכלי, ופשוט,

אכל מהירק כזית, כדי שלא יצטרך לברך בורא פרי האדמה על המרור" ע"כ. עיי"ש. ויש לדון ע"פ כל הנזכר בכמה וכמה חידושים, חדא מש"כ בעוי"ח והוא היפך מש"כ בבא"ח להדיא בפרשת צו, שלא מברך אם אכל כזית קודם המזון ואמרין בזה סב"ל, האם רבנו פסק כן רק בדין הכרפס ודיו שאומרים סב"ל אם אכל כזית קודם המזון, ומיהו בדין המים הנזכר בבא"ח בשם שער טעמי המצות הנ"ל יש לברך אם שתה רביעית קודם המזון, או שאמרין הוא הדין מים ולא דוקא אכילת כרפס ותופסים לשון אחרון שאין מברך כלל ועיקר וסב"ל, ושני לו, על מש"כ בפרשת נשא הנ"ל ואין סב"ל נגד דברי האר"י. עיי"ש. האם אומרים שהוא רק לדין מים שאם שתה קודם המזון כשיעור ברכה אחרונה יברך, ומ"מ אם אכל שאר דברים כשיעור ברכה אחרונה וברכתם האחרונה בורא נפשות רבות ואין דרכם לבוא עם פת כגון בוטנים וכדו', האם בזה אומרים סב"ל כי מעשה מהרח"ו היה על המים ותו לא, או שאין חילוק כלל ועיקר ולעולם יש לברך ברכה אחרונה אם אכל דבר כשיעור ברכת נפשות רבות. ע"כ. ועל חדא עיין מש"כ מו"א בהגדת "אורח חיים" עמוד ק"ט, ואכמ"ל.

פרשת שלח לך

הלכה ג' וז"ל: "מאחר שברכת המזון עושה תיקון גדול על השולחן, וכאמור לכך הזהירו חז"ל לשייר האדם פת על שולחנו בעת ברכת המזון וכו', ואם אכלו כל הפת קודם ברכת המזון, ולא הרגישו אלא עד שעת ברכת המזון לא יביאו פת שלימה". עכ"ל. עיי"ש. ואמרנו בס"ד ע"פ מעשה ידוע ונפלא על ח"ר יעקב הכהן גדשה ע"ה מעיר גירבה המעטירה,

שפיר דמי לאומרו. עיי"ש. וא"כ למה ביו"ט יש לדלג הנוסח שבבקשת התהלים הנ"ל והרי קבוע ורגיל הוא, ומיהו י"ל שלשון סליחה וכפרה של עונות ופשעים אין בזה דין שאם רגיל וקבוע שרי לאומרו, אלא אומרים הכי שאם רגיל וקבוע רק בדין שאלת צרכיו וכדו'.

הלכה כ"ג בדין ביצה שנולדה ביו"ט, בסופו שם וז"ל: "ואם שבת סמוך ליו"ט נולדה בזה אסורה בזה". עיי"ש. ויש לדון בדעת רבנו כשחל יו"ט קודם השבת, שנולד ביו"ט האם מותר או אסור למחר בשב"ק, וי"ל ע"פ מש"כ שם הלכה כ"ט, וז"ל: "פירות וירקות שנתלשו ביו"ט אסורים בשבת שאחריו, וכן נתלשו בשבת אסורים ביו"ט שאחריו". עיי"ש. ואם כן הוא הדין לביצה שנולדה ביו"ט אסורה בשבת שאחריו, וכ"פ בעוי"ח שם הלכה ה'. עיי"ש.

פרשת נשא

הלכה ב' בד"ה ולכן, וז"ל: "ומיהו אם טעה ושתה רביעית יברך ברכה אחרונה על המים קודם המוציא, יען דאע"ג דיש חולקין בזה מ"מ סברא זו עיקר מפני דכן היא הסכמת רבנו הגדול האר"י ז"ל, אשר צפה ברוח הקודש במצח רבנו מהרח"ו ז"ל בפעם אחת ששתה רביעית מים קודם המזון ולא ברך ברכה אחרונה, והוכיחו ע"ז". ע"כ. ויראה הרואה מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת צו הלכה ל"ב וז"ל: "ואע"ג שאמרנו שצריך לקח כרפס פחות מכזית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, הנה אם שגה ואכל כזית צריך לברך אחריו בורא נפשות רבות". עכ"ל. ומיהו בספרו עוי"ח הלכות ש"ר פרשת צו הלכה ז' וז"ל: "ולפיכך לא יברך בורא נפשות רבות אחר ירק זה אפילו

"והמחמיר לברך מעין ג' בעינים סגורות כמו ברכת המזון, תע"ב". עכ"ל. חדא יש לפרש ע"פ מש"כ בבא"ח הלכות ש"ר פרשת יתרו הלכה ט' וז"ל: "ואע"פ יותר טוב להתפלל בעינים סגורות, מ"מ אם יודיע בעצמו שיש לו כוונת הלב יותר בהיותו מתפלל מתוך הסידור, מתפלל מתוך הספר". עכ"ל. וא"כ הוא הדין לדין ברכת ממזון, ושני יש לפרש דא"ל ע"פ מש"כ בבא"ח הלכות ש"ר פרשת פיקודי הלכה ג' וז"ל "יסגור עיניו ויחבק ידיו אם מתפלל בע"פ, ויש טעם ע"פ הסוד לסגירת העינים בק"ש וברכותיה דערבית". עכ"ל. וא"כ למה לא כתב רבנו אור העולם 'בעינים סגורות כתפילת ערבית', וי"ל ע"פ הנזכר שם פיקודי בסופו וז"ל: "מיהו כ"ז בחול, אבל ערבית דשבת ויו"ט לא יסגור עיניו בק"ש וברכותיה". עכ"ל. עיי"ש. וסלקא דעתך כשהיה כותב 'כק"ש' הוא אמינא שרק בחול יש להקפיד בברכת המזון כנזכר בק"ש, ומיהו קמ"ל "כתפילת העמידה" ואין לחלק בין חול לשבת ויו"ט, והוא ג"כ ע"פ הנזכר בבא"ח ש"ר פרשת חוקת הלכה ג'. עיי"ש. ומ"מ מלשון הרב שם הלכה א' וז"ל: "ואם אין לו כוס בידו, יהיו ידיו אסורות זו ע"ג זו על החזה, ועוצם עיניו ומברך בכונה". עיי"ש. ונלע"ד שאין זה היפך דברי כלל דשם רבנו הביא דברי רבנו האר"י ותו לא, "ושפתים ישק ודברי פי חכם חן".

פרשת קורח

הלכה ז', בעניין ב' שאכלו פת ואמרו "הב לן ונבריך" או שנטלו ידיהם למים אחרונים ובא השלישי, פסק רבנו שמ"מ מצוה שיטלו ידיהם ויברכו "המוציא" ויאכלו כולם מעט. עיי"ש. וישאל השואל דמעיקרא איך הוי זימון

שלכאורה אם נשאר מעט פירורין מלחם כל שהו די ליה בכך, וא"כ אין לטרוח ולהניח ליבו ע"ז, כי אין לך שולחן שאכלו עליו לחם משהו שלא נשאר מאן דהו ממנו לעת ברכת המזון, והסכימו החברים, וזה תורף המעשה, ר' יעקב לצורך פרנסתו עבד למחתו ואף מוסלמים היו קונים אצלו, בין כל הקונים הגוים היה אחד מוסלמי שהיה חייב לר' יעקב סכום מה, יום אחד הגיע הגוי לפרוע חובו ושאלו ר' יעקב מה היום מיומים? ענה הגוי שעוזב הוא את עירו וזאת בעבור שבהיותי אוכל רימון אמרה לי אישתי שאינה חפצה בי וחשקה נפשה בבית אביה, ואני עניתי ואמרתי: שאם תחזור ואני כבר לאחר אכילת כל הרימון כולו הרי את מגורשת לעולמים, ואני איני יכול לראות שיש אחר נשוי לזאת המגורשת, ובודאי עדיף לי לעזור העיר הזו, אמר ר' יעקב לגוי ומי אמר שסיימת לאכול כל הרימון כולו לך נא ראה שנותר גריגרים על הריצפה, וכן הוי. ע"כ. ויש להוסיף שאין דבריו של רבנו אור העולם אמורה על פת שבצע עליו, ואין זה מקומו כי ראה יראה מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת אמור הלכה י"ז בסופו, שיש לאכול כל הפת שברך עליו המוציא. עיי"ש. ומיהו נפק"מ יש בזה ע"פ מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת בלק הלכה ז', בעניין האוכל פירות דרך עראי שלא היה בדעתו אלא רק מה שלפניו הוא יאכל ותו לא, שיש לו לברך על האחרים אפילו יש לפניו מהפרי הראשון, ואם בסתם ועדין יש לפניו מהפרי הראשון שברך עליו ספק רבנו שסב"ל. עיי"ש. ואכמ"ל.

הלכה ט"ו וז"ל: "ויברך ברכת המזון בעינים סגורות, כתפילת העמידה". עכ"ל. וכ"כ כלשון ההוא בבא"ח ש"ר פרשת מסעי הלכה י"ג וז"ל:

רשות אם רצו מזמנות לעצמן וכו', אבל לא יזמנו בשם אפילו הם מאה". עכ"ל. עיי"ש. ושאלתי את פיו של מו"א אם ג' נשים מזמנות אם הם ג"כ שייכי בכוס כנזכר בבא"ח ש"ר פרשת שלח לך הלכה ט"ז, ואמר לי שדבר זה צ"ע ויש לשאול החכם, והנה שאל שאלתי את פיו של מו"ר עט"ר חכם בניהו שמואלי בשב"ק פרשת שלח לך תש"ף ואמר לי שאין פקפוק בדבר, ומיהו מה שאין בהם דין זימון בשם משום שדעתן קלה. ע"כ. ומה שאמר בסוף דבריו הוא כעין הנזכר בהלכות הבדלה בבא"ח ש"ש פרשת ויצא הלכה כ"ב וכן במקבציאל הלכה נ"ו בד"ה וע"כ. עיי"ש.

פרשת חוקת

הלכה י"ב בעניין השיעור והזמן שיש לאכול כזית, לצורך ברכה אחרונה בדעת רבנו. עיי"ש. וזה תורף המעשה שכתוב אצלי משנת תש"ע בחיבורי על הש"ס עמ"ס גיטין, אלה אזכרה ותשוח עלי נפשי על האי גברא רבה חסידא קדישא ופירשא המקובל ח"ר שמואל דרזי שהיה אצל החזון איש, כי הרב יצחק ניסים ז"ל שלחו לברר דבר הלכה מפיו, והתבונן הר"ש שאצבע אגודל שלו גדולה יותר משאר איש, ע"ה וזכותו יגן עלינו, ויאמר די לצרותינו, שסיפר זאת למו"ר ועט"ר אבא כחודש ימים קודם פטירתו הפתאומית, ויהי רצון מלפני הקב"ה שזכותו יעמוד לי ולמו"ר אבא שימשיך להגדיל תורה ויאדיר, עד גואל צדק ועד בכלל.

פרשת פנחס

הלכה ג' וז"ל: "וכן אותם המבשלים זה הפרי בתבשיל עם בשר וכיוצא, שנמחית צורת הפרי, אם יבוא לאוכלו לבדו

שהרי הם מתחילה לא היו ע"ד לזמן, דאם היו מתחילה לאכול היכן השלישי, ואת"ל שאכלו ע"ד שיבוא ובטוחים וסבורים שיבוא השלישי כי רגילים הם לאכול באותו זמן ובאותו המקום, והוא כעין הנזכר שם הלכה ג', א"כ מה חידוש הוא שכתב רבנו, ונלע"ד שאת"ל שלא אכלו ע"ד זימון אז הוי לעולם בתורת חיוב לאכול מאכל כ"ש השלושה יחדיו ואם לא יעשו הכי אין להם לזמן כלל ועיקר, ואת"ל שאכלו ע"ד זימון יש להם ג"כ לעשות הכי מ"מ אינו בתורת חיוב אלא מפני לצאת ידי"ח כו"ע ולצאת מסלע המחלוקת. ע"כ. ושם הלכה ט' וז"ל: "ג' שאכלו כאחד אין השנים חייבין להפסיק לאחד כדי לזמן, אא"כ הוא אביהם או רבם". עכ"ל. עיי"ש. ויש לדון מה הדין אשת חבר, ונלע"ד ע"פ מש"כ בבא"ח ש"ש פרשת כי תצא הלכה ט"ז, דנכון לחוש לדין אשת חבר כחבר, ועיי"ש באורך מש"כ אור העולם, וכ"ש חמיו וחמותו כנזכר בבא"ח ש"ש פרשת שופטים הלכה ל'. עיי"ש. וכ"ז יכול עולה כפתור ופרח עמ"ש"כ שם ש"ר פרשת קורח הלכה י"ג. עיי"ש. ע"כ ואכמ"ל. וכן שם ט' וז"ל: "אחד מפסיק לשנים בע"כ ויענה להם זימון, ויפסיק מאכילתו עד שיאמרו הזן את הכול ואח"כ חוזר לאכילתו". עכ"ל. עיי"ש. לכאורה ע"פ מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת שלח לך בסופו שם הלכה כ"ד וז"ל: "האדנא דנהגו בכל תפוצות ישראל שכל אחד יברך ברכת המזון לעצמו, ואינו יוצא ידי"ח בברכה שמברך בעל הבית". עכ"ל. עיי"ש. נלע"ד שאין לחוש לכתחילה לאכול אפילו שאין סיים זה המברך ברכת הזן, ומ"מ עדיין צע"ג, ושם פרשת קורח הלכה י"ג וז"ל: "נשים אע"ג דאין מזמנין עליהם לכו"ע, מ"מ י"א דחייבות לזמן לעצמן, וי"א שהוא

ע"פ מש"כ בא"ח בש"ר פרשת נשא הלכה ב' בד"ה ולכן, וכן שם הלכה ד' בד"ה וכ"ז. עיי"ש. דלכאורה הו"ל שאין צורך לברך על המשקה ששתה רביעית קודם המוציא, היות וברכת המזון פוטרת היין וכי למה לא יפטור שאר משקין, ופשוט וברור.

פרשת עקב

הלכה ה' וז"ל: "הנשים חייבין בברכת הגומל וכו', ואם אינה יודעת ילמדו אותה בעלה או אחר, כי ברכה קצרה היא". עכ"ל. ואם בברכה ארוכה עסקינן יש לדון כדברי רבנו ע"פ מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת חוקת הלכה י"א, וז"ל: "נשים חייבות בברכת המזון וכו', וראוי ק אדם ללמד את ביתו בנעוריה בית אביה נוסח ברכת הנהנין, וברכת המזון לפחות נוסח הקצר הכתוב בספרים וכו', הדפסתי נוסח הקצר של ברכת המזון שבו מזכירין מעין המאורע בשבת ויו"ט ור"ח, לחלקו לנשים בחינם ורבות בנות באות ולוקחות נוסח זה הנדפס מביתנו, וגם עם נוסח הנזכר הדפסתי נוסח קצר ביותר לאותם המתעצלים ביותר ואין יודעים ללמוד אשורית, ולפחות יאמרו זה במקום ברכת המזון". עכ"ל. ובדין ברכה שאינה קצרה ואינה ארוכה יראה הרואה מש"כ בבא"ח ש"ר פרשת ויצא הלכה ט"ו, וז"ל: "גם הנשים צריכין להזהר לברך אשר יצר ויתאזרו ללמוד אותה בע"פ, כי היא צריכה מאוד ונעשה בה תיקון גדול". עכ"ל. וכ"כ בעיני"ח שם הלכה א'. עיי"ש.

הלכה י"ט בדין ברכת החמה בד"ה ברכה, וז"ל: "ואם היה ענן לא יברך עד שיעבור הענן, ואם לא עבר הענן מעליה יברך בלי שם ומלכות", ויראה מש"כ בדין ברכת הלבנה בבא"ח ש"ש פרשת ויקרא הלכה כ"ג וז"ל: "ואם ענן אפילו דק עליה

יברך שהכל". עכ"ל. וכן יראה הלומד מש"כ שם הלכה ח' וז"ל: "פרי שקוראין בדנג'אן (חציל) שהם פירות האדמה אם אכלם חיים מברך שהכל, אכלם מבושלים מברך בורא פרי האדמה אם אוכלם לבדם". עכ"ל. עיי"ש. ואין אני נכנס להכריע בין החכמים מה ההלכה אשר יעשה האדם וחי בהם, ומיהו בדעת רבנו יש ללמוד ב' דברים חדא שלעולם כל תבשיל בשרי ומבושל שם בסיר שהוא עוד דברים טובים, יש לברך שהכל על הבשר או החתיכת עוף ודיו, אא"כ אוכל משאר דברים לבדם ואינו חושק לעת עתה באכילת הבשר מהומה, ושני לו והוא בדין האוכל ירקות מבושלים ובסיר ההוא ישנו עוד דברים ומטעמים, לעולם ירקות ההם אם טפלים ואינם חשובים כלל ועיקר ואין לברך עליהם והם נפטרים בברכה של הדבר ההוא שנמצא, כגון אורז מבושל עם גזר לכאורה מלשון הרב יש לברך על האורז ותו לא ויפטור חתיכות הגזר, אא"כ אוכל רק מהירק לבדו ואין חפץ הוא כלל ועיקר בשאר המאכלים אשר שם, ובדין ברכת האורז עמש"כ מכבר בקובץ רב ברכות גליון ו' בחידושנו על בא"ח ש"ר פרשת פנחס הלכה י"ח.

פרשת מסעי

הלכה י"א וז"ל: "ואם שתה המים או שאר משקין קודם ששתה היין, י"א דאין על הגפן פוטרין וי"א דגם בזה פוטרין, לכן צריך להיזהר שלא יביא עצמו לידי ספק ברכות, ויברך בורא נפשות כל המים או שאר משקין קודם ששתה היין, ואם לא עשה כן יברך בורא נפשות רבות בלי שו"מ". עכ"ל. אך דע שכ"ז הוא ג"כ כשיש קידוש ואפילו שטעם מהיין ואח"כ גם שתה רביעית מים או שאר משקין, והוא

אין עשרה לברך אפילו בשם ומלכות, ומיהו אם יכולים החתן והכלה כאשר יזדמן להם להיות לאח"כ לפי הזמן והעת במקום שיש חופה כדת משה וישראל ויש בה עשרה והם מברכים כל הברכות, יעמדו זה אצל זה ויתכוננו לצאת ידי"ח. עיי"ש. וכאן הבן שואל לכאורה בדין אבי הבן הו"ל למימר כנזכר בדין החופה וכל זה לחשוש לדין סב"ל ויבוא על מקומו בשלום ללא עוררין, ושאלתי את פיו של ח"ר יהודה עיני וא"ל די"ל הוא הדין אם יכול ללכת אבי הבן לשמוע מאחר הברכה של שהחיינו עדיף הוא כנזכר בדין החופה, מזה ומזה אל תנח ידך ומהיות טוב אל תקרי רע, אך דע שאם היה מנהג לברך הז' ברכות של החופה אם לא יש עשרה, גם י"ל במקום מנהג לא אמרינן סב"ל והוא כנזכר באבי הבן. ע"כ. ומיהו מ"מ עמש"כ שם שופטים הלכה י' כדברי הרב במש"כ מכבר בהלכות מילה, שאין צריך הוא לטרוח ללכת למקום שיש שם חופה כדי לשמוע הברכות כולם בכדי שיצא הדבר על הצד הטוב ביותר, ודבריו כפתור ופרח.

הלכה ט"ו וז"ל: "אכל ושכח ולא בירך שהחיינו, י"א שיברך על מה שיאכל אח"כ וי"א דאין לברך מאחר שכבר אכל, וסב"ל ולא יברך אלא ישמע ברכת שהחיינו מאחרים, או יפטור זה בפרי חדש אחר, ואם לא מצי למעבד הכי יברך בלי שם ומלכות ויהרהר שם ומלכות בלבבו". עכ"ל. עיי"ש. מש"כ "על מה שיאכל אח"כ" "מאחר שכבר אכל" האם פירושו צד א' "שיאכל" "אכל" הוא הפרי האחר, או לצד ב' ה"שיאכל" "אכל" והכונה לפיו דהיינו והוא עודנו בפרי הראשון ורק בלעיסה האחרת איירי, ואת"ל כצד ב' א"כ מש"כ שם הרב "או יפטור זה בפרי חדש אחר",

לא יברך", לכאורה הו"ל בדין ברכת הלבנה כדין ברכת החמה שיברך ללא שם ומלכות, ואמר לי הרה"ג עקיבא יצחקי שליט"א די"ל דשאני ברכת החמה שהוא זמנה ודיו, שאין כ"כ הרבה זמן להמתין עליה שיעבור ממנה הענן לגמרי ועדין נברך בשם ומלכות, דכבר פסק שם הרב בד"ה הרואה, שזמנה רק עד ג' שעות ולאח"כ עד חצות יש לברך ללא שם ומלכות, ומיהו דין ברכת הלבנה תחילת זמנה הוא לאחר ז' ימים שלמים מהמולד עד ז' ימים לאח"כ, ועל הרוב יש זמן רב להמתין עד סוף זמנה ואפילו בימות החורף ועדין נראה הלבנה ללא ענן דק לגמרי.

פרשת ראה

הלכה ח' וז"ל: "ובעת שדרשתי דבר זה בציבור נמצא שם מורי הרב ז"ל הגאון רבי עבדאלה סומך זצוק"ל והעיד על עטרת ראשי הרב הגדול מור זקני רבנו משה חיים זלה"ה, שהורה לאבי הבן אחד שהיה בעיר אחרת בשעת המילה ובא אח"כ ואמר לו שיברך שהחיינו, כמו"ש ערך לחם והלכות קטנות ודעמיהו, ומעדות זו אנחנו למדים דמנהג עירנו מזמן קדמון לברך, דע"כ הורה הרב מור זקני זלה"ה לאותו האיש לברך, אע"ג דידע שיש בדבר זה פלוגתא". עכ"ל. עיי"ש. ולכאורה אין דבר זה עולה בקנה אחד בד בבד עמש"כ בבא"ח ש"ר פרשת שופטים הלכה י"ד וזה תורף דבריו, ז' ברכות של החופה שרי לאומרם רק בעשרה ואין להקל בדבר כלל, ואם במקום מושבו באותה העיר אין בה עשרה אם יכול ללכת לעיר אחרת ויהיה בה עשרה יעשה הכי ואם לאו שרי ליה לברך רק הברכה השביעית והיא "אשר ברא" ודיו, ומ"מ ברכות האירוסין שרי ליה בדיעבד אם

שבבית הכנסת "מוסאיוף" הפריעו עד למאוד ואף לאחר הברכות שכמה וכמה פעמים ברכו שוב ושוב עקב ההפסק הגדול שעשו רעש גדול אף קודם אמירת המן הראשון, ובעת לומדי מלאכת השחיטה אצל הגאון חכם ציון חוכימה ע"ה בבית אביו בשכונת "מאה שערים", הרב ציון נלב"ע חשון תשע"ו, סח לי הגר"ע אוהב ציון שאוזני שמעו ולא זר שאמר עליו חכם ציון חוכימה "שידי כידו ופיו כפי, ואני סומך את ידי עליו", וזה היה בחשוון תשע"ד בבית מדרש "תפארת וגדולה" בעת הכנת קבלת התעודות לתלמידיו שלמדו מלאכת השחיטה בכולל נץ החמה של הגר"ש דרור שליט"א, שחכם אברהם ג"כ היה בקיא במלאכה זו ואף לימד תלמידים בעניין זה, ופעם אחת תפסו יונה בכדי שהרב ימחיש להם איך לשחטו, שכידוע צריך מעט להיות מאומן בדבר שחיטה של היונה כי הקנה וושט שלהם הם לא צמודים ממש יחדיו זה לזה כתרנגול המצוי אלא כתרנגול הודו ויש להטות בשעת השחיטה של יונים הסכין מעט לצדדים, ואפילו אפשר שיחתוך הורידין כולם ומתה והאומנם לא חתך משהו מהקנה או וושט, (תרנגול הודו תופסים ביד הקנה וושט מבעד לעורו ושוחטים), ומעשה שהיה כן הוה שמיד קודם השחיטה ברח ההוא יונה מידידיו של הגר"א מונסה ותלמידיו שהם היו בצער מאוד עד שכבר נתפס וכבר ברח, ראה רבנו את צערם ומיד אמר ליונה: למה ברכת חבל! בואי נעשה לך תיקון, מה לא רוצה תיקון?, ומיד חזרה לתוך כף ידו של רבנו ולימד התלמידים כנ"ל, הרב מונסה נלב"ע כ' אלול תשס"ח.

הלכה י"ג וז"ל: "ופה עירנו רבים נוהגים בכך ודוקא החתן, אבל הכלות לא נהגו בכך ולא נזדמן שום כלה מתענית

י"ל שס"ל לדעת רבנו שאם הוא לא סיים הפרי לגמרי יש לאדם ההוא עוד חיוב לברך שהחיינו, ומיהו מלשון אור העולם שכתב "פרי חדש אחר", וא"כ רק אם יש לו פרי אחר ואינו כמין הראשונה שאכל ולא בירך וגם הוא פרי חדש יברך ויפטור, ואם לאו הכי אין לו לברך דסב"ל ואפילו שהוא עודנו בפרי הראשון כצד ב', והדברים כולם צריכים עוד ליבון גדול.

פרשת שופטים

הלכה א' וז"ל: "כל הקודם לישא אישה תכף ומיד אחר שנעשה בר מצוה, הרי זה משובח", ואזכור אזכור את הגאון מנקיי הדעת של ירושלים משירי כנסת הגדולה ח"ר אברהם מונסה ע"ה, שזכיתי למרות גילו המופלג שהיה כבר למעלה ממאה שנים לזכות ליכנס לקודש פנימה ברחוב רבנו גרשום, וכל פעם שדיבר עמי אמר לי שיזמין אותו לחתונה ושלא אשכח להביא הזמנה, וזה היה עוד קודם ישי"ג וממש כמה חודשים ספורים קודם עלייתו לגנזי מרומים, וכמה פעמים שאני הקטן הגעתי עם חברים (נכדים של אחות הגרב"ץ) והיה בידי מצלמה לא הורשתי כלל ועיקר לכנס לקודש פנימה, וכידוע כל אדם שבא לקבל ברכה או עצה הייתה ביתו שואלת את פיו של הרב האם להכניס או לאו, והאמת שקודם יום חתונתי למרות שאחד מהחברה קדישא שאף עסק בקבורת רבנו אמר לי איך להגיע למקום קבורתו של הרב להניח ההזמנה על קברו, לא מצאתיו כלל והנחתי במקום שהוא ע"ד לקיים מצות רבנו, ואם זכרוני לא מהתל בי אף זכיתי בהיותי ילד בערך בשנת 8-9 לחיי שמו"א לקחני לשמוע המגילה בליל פורים ע"י הרב ע"ה במדרש "שושנים לדויד", וזאת לאחר

החופה בכמה ימים בלא כוס אז כשיעשו החופה ויברך שבע ברכות וישתה המברך, ישפכו משיורי הכוס לתוך הכוס הקטן של חרס ותטעום הכלה, ואח"כ יקח החתן לכוס הקטן וישברנו בכותל". עכ"ל. עיי"ש. ולשון רבנו צריכה לי לימוד, בשלמא מדין תורה לאחר ב' ברכות האירוסין מותרת היא לבעל, אז גם בסיפא היה לרבנו לכתוב "ויטעום מכוס הקטן הזה להכלה" משמע שיכול הבעל ע"י עצמו להטעים לה היין, ואם תמ"ל שמדרבנן בכ"ז היא עדין אסורה עד שתכנס לחופה כנוצר שם הלכה ד' בסופו, א"כ הו"ל גם ברישא לכתוב בלשון "ותטעום הכלה" משמע לבדה ולא ע"י הבעל כנ"ל בלשון האחר שכתב הרב, וצ"ע, ומיהו י"ל בדוחק, היות ועיקר הלכה זו עוסקת בדין שבירת הכלי לאחר החופה לזכרון ירושלים, ואין כאן מקומו של דין איך וכיצד יתנו להכלה היין, ובזה לשון רבנו מדוקדק שכתב ברישא "ואז יקח החתן הכוס" ובסיפא "ואח"כ יקח החתן לכוס הקטן", ולשון זה מבורר יותר שאפשר הן ע"י שהכלה תיתן לידו הכוס והוא מדין תורה או שהוא יקח לבדו והוא מדרבנן.

פרשת כי תצא

הלכה ה' וז"ל: "צריך לקנח המשקל פעם אחת בשבוע, מפני שידידיו של חנוני מלוכלכים בלח ועל ידי כך יתלכלך המשקל ומכביד מכח אותו לכלוך, ואע"ג דאם יכביד הוא פסידא דחנוני וטובה ללוקח? הצריכו אותו לכך, מפני שפעמים חנוני קונה איזה דבר ושוקל בו ונמצא גוזל". עכ"ל. עיי"ש. ונלע"ד להסביר את דברי קודשו של הרב, מש"כ "לקנח המשקל וכו', יתלכלך המשקל", היינו חתיכת הברזל שמניח כנגד המאזנים שעליו נמצא המאכל,

קודם החופה". עיי"ש. ודברים כפתור ופרח ועולים בקנה אחד עמ"כ בהלכות תענית בכורות בבא"ח ש"ר פרשת צו הלכה כ"ה, וז"ל: "אבל הנקבות לא נהגו להתענות". ע"כ. שם פרשת שופטים הלכה ט"ו פסק רבנו שבכל שבעת ימי המשתה שסעדו בה החתן והכלה ואכלו לחם, והיו בה עשרה איש שיש ברכת המזון בשם, ונמצא בה זימון על הכוס, ומתוכה שני פנים חדשות באו לכאן, יברכו כל השבע ברכות כולם. עיי"ש. ומיהו בדין בית חתנים נלע"ד בדעת רבנו אור העולם שאין להקפיד בהכי, ומיהו דין שצריך לברך הז' ברכות כולם אליבא דכו"ע והכולל בתוכה ג"כ בית חתנים ולא עשרה ופנים חדשות ותו לא זה רק על הצד הטוב ביותר, ולעולם די ליה בעשרה ופנים חדשות. ע"כ. ושואל שאלתי את ראש הישיבה הגר"א טופיק בליל רביעי ה' לחודש הרחמים והסליחות תש"ף, ואמר לי דכן אפשר להבין הכי מדברי הרב בא"ח, ומיהו בכ"ז לא תאמר שתהיה כיתד התקועה שכן דעת הרב, והוסיף שזכור שכן שמע שנהגו בעיר בבל המעטירה שהיו עשרה וב' פנים חדשות ודיו בכדי לברך הז' ברכות כולם ואפילו שאינו בית חתנים, ועיין מש"כ בשו"ת וישב היס, ע"כ מהרב שליט"א, א"ה: ידעתי בני ידעתי כמה וכמה כתבו בדבר הזה כולו ודיו רב נשפך על הלכה זו, אבל הודה ולא בוש גדולה שימושה יותר מלימודה, וד"ל, ושם הלכה י"א. עיי"ש. וז"ל: "והמנהג הוא כך מארסין קודם החופה בכמה ימים ומברכין ברכת אירוסין על הכוס, אז אחר שישתה המברך ישפוך לתוך זה הכוס הקטן מעט יין משיורי הכוס שברך עליו, ויטעום מכוס הקטן הזה להכלה ואז יקח החתן הכוס הקטן וישברנו בכותל וכו', ואם החתן ארס קודם

גדולים הרי אם של אב, ואם קטן הוא ומ"מ אינו סמוך על שולחנו הרי אלו של קטן, וא"כ הוא הדין על הבת ההיא למרות שבוגרת היא אבל היות והיא סמוכה על שולחנו הרי הוא לו, שאם בגרה אבל עדין סמוכה על שולחנו הרי זה שלו, וצד ב' שלעולם אמרינן על בת למרות שאינה סמוכה על שולחנו אבל היות כל שאינה בוגרת נחשבת לקטנה גמורה היא ומעשיה לאב ואינו שלה, וא"כ אין הדין נוטה כבן שאפילו קטן ישנו את הדין שאם אינו סמוך על שולחנו מעשיו אליו.

הלכה כ"ג הלכות "בל תלין" וז"ל: "ומה שאישתו של בעל הבית שוכרת

היא בעצמה, כגון כובסת וכיוצא, אין לה דין שליח וחייבת היא", וכן שם הלכה י"ג הלכות שאילה וז"ל: "מותר לשאול מאישתו של בעל הבית ואין צריך רשות מן בעל הבית, דאפילו אם מקפיד אין שומעין לו ואישתו משאלת בע"כ", וכן בבא"ח ש"ר פרשת וילך הלכה ו' הלכות יוה"כ, וז"ל: "הבעל יתן מחילה לאישתו על אשר בזבזה מן הבית שלא כרצונו" והא לך שאין אישתו כגופו, ומיהו שם הלכה ט' הלכות מציאה וז"ל: "האישה מציאתה ומעשה ידיה לבעלה" וכן בא"ח ש"ש פרשת שופטים הלכה כ"א וז"ל: "אלא שהאישה כיון שהיא משועבדת לבעלה". עיי"ש. והא לך שאישתו כגופו, וי"ל דלעולם אמרינן אישתו כגופו, אבל מ"מ לא לחייב הבעל באיסור או לכל גריעותא אחרת שנפיק מכלל זה, ופשוט ואכמ"ל, ומש"כ בא"ח ש"ש פרשת נח הלכה י"ט וז"ל: "ואפילו לאישתו יכול להניחה שומרת עליו", כבר כתבנו כזה באורך בחידושים על בא"ח ש"ר פרשת ויקהל הלכה י"ב בגליון רב ברכות ח"ו. עיי"ש.

דהיינו ראובן ביקש לקנות משקל בשר כשיעור שלושה קילו, והסכום שנדרש ראובן לשלם למוכר עבור זה הבשר מאה וחמישים שקלים עבור חמישים שקלים על כל קילו בשר, וא"כ הוא חתיכת הקוביה שמשקלה שלושה קילו מניחה על המאזנים להיות שווה כדוגמת מאזנים שעליו הבשר ובזה ידע כמה נותן המוכר לראובן, ואם תהיה זאת החתיכת מתכת בגלל לכלוך המאכל ההוא שאינו נקי כדבעי ישקול יתר על שלושה קילו, וא"כ מוכר הוא במאה חמישים שקלים יותר על ג' קילו משקל לטובת הקילו בשר, וא"כ "הוא פסידא דחנוני וטובה ללוקח", ומיהו אך דע שהמוכר ג"כ לוקח לפעמים מהסחורה של הבשר לביתו, ובעל הבית מפחית מסכום המגיע לו לסוף עבודתו במקום לשלם ממון בעין וזאת עבור הבשר שלקח מכבר, ואם יקח ב' קילו בשר וע"ז הסכום הנדרש הוא מאה שקלים, אבל לקח הוא יתר על ב' קילו בסכום של מאה, כי הברזל ששוקל ב' קילו הוא אינו מדויק רק לב' קילו ודיו כי מלוכלך ומשקלו יתר על ב' קילו, וא"כ יש לבעל הבית להפחית עוד לטובתו של עצמו כי לקח העובד ההוא יתר על ב' קילו, ומפחית הוא בסוף עבודתו רק על ב' קילו בשר ולא יתר על ב' קילו בשר, וזה מש"כ רבנו "שפעמים חנוני קונה איזה דבר ושוקל בו ונמצא גוזל", את בעל הבית.

פרשת כי תבוא

הלכה ט' וז"ל: "והבת עד שתבגר מציאתה לאביה, אע"פ שאינה סמוכה על שולחנו". ע"כ. ויש לדון בדעת רבנו אור העולם לגבי בת הסמוכה על שולחנו ומ"מ בגרה היא, ואפשר צד א' ע"פ מש"כ שם בדין בנו, אם סמוך על שולחנו אע"פ שהם

פרשת נצבים

הלכה כ"ה וז"ל: "הנה בעשרת ימי תשובה תשתדל ליקח הכלה מעות מבעלה ותקנה בו קמח שיעור חלה, כדי שתקיים היא בעצמה הפרשת חלה בברכה, לפחות פעם אחת בשנה". עכ"ל. ולהשלמת דבר חשובה זה יראה המעיין מש"כ אור העולם בספרו בא"ח ש"ש פרשת שמיני הלכות חלה הלכה ג' וז"ל: "בזמן הזה דחלה לשרפה אזלא אין לה שיעור, ומפרישים דבר מועט, ברם רבנו האר"י זלה"ה ס"ל גם בזמן הזה ידקדקו להפריש אחד ממ"ח וכו', ובספרי הקטן מקבציאל כתבתי כיון דרבנו הגדול אמר כן, טוב שיעשה האדם פעם אחת בשנה כפי דברי רבנו האר"י ז"ל, ויעשה זאת האיש בעצמו לקיים פעם אחת הפרשת חלה בידו, ודבר בעיתו מה טוב להוסיף זכות על זכויותיו קודם יוה"כ". עכ"ל. ואכמ"ל ותן לחכם ויחכם, ויש לחדש בס"ד והסכימו כל החברים, שלעולם הפרשת חלה אין לה שיעור כלל ועיקר, ומיהו לפחות פעם בשנה יקפיד לעשות הפרשה כנ"ל ובלבד שיהיה כשיעור הנזכר ברבנו האר"י והוא אחד ממ"ח, דאם לא כן מה הועיל רבנו בתקנתו לעשות לפחות פעם בשנה הפרשה, אם לא לצאת ידי"ח כול"ע ובראשם רבנו האר"י החי. ע"כ. וברור, וכ"ז לדעת רבנו אור העולם.

פרשת האזינו

הלכה ז' בסופו וז"ל: "והמבדיל בביתו יבדיל בסוכה". ע"כ. וזכור אזכור את מו"ר עמוד הענווה ח"ר יהודה מועלם ע"ה שהיה מבדיל חוץ לסוכה, ושאלו נכדו אהובו ר' יאיר אבא שאול את פשר הענין מדברי הבא"ח, ואמ"ל בכדי שלא יאמרו שיש להבדיל רק בסוכה ולא

אחר דהיינו שאין להבדיל מחוץ לסוכה כלל ועיקר. ע"כ. ומ"מ אני הקטן זוכר שהרב היה רק טועם מהיין של ההבדלה ותו לא [כל השנה], וחכם עובדיה שטיאת ע"ה והוא אחיו של ח"ר עזרא ע"ה חתן ח"ר סלמאן מוצפי, הוא היה שותה רביעית מהיין אחרי שעט"ר טעם קצת והיה הנ"ל מברך ברכה אחרונה ולאחריו היו אומרים קדיש, וא"כ כל הדבר כולו יבוא על מקומו בשלום.

פרשת וזאת הברכה

הלכה י"ד וז"ל: "אסור להזכיר היחיד גשם בתפילת מוסף ביום שמיני עצרת קודם שיכריזו ש"ץ". עכ"ל. עיי"ש. ויש לדון בדין הזכיר הגשם בליל שמיני עצרת האם חוזר או לאו, דלכאורה דבר זה הוא נלע"ד מדין כ"ש דאם ביום שמחת תורה עצמו שהוא עיקר זמנו יש להמתין ולא להזכיר כנ"ל בדברי רבנו, וכי תעלה ע"ד שקודם זמנו יבוא על מקומו, וכשאמרו זה בפני חכמי המדרש אמרו לא כדברנו דהרי יש מקומות כחו"ל שהם מתפללים כשאנו בא"י מוסף הם בעודם במנחת עריו"ט, וכעז"ה ואי לכך אולי ס"ל דסב"ל. ע"כ.

הלכה ט"ז וז"ל: "בליל תשיעי ויום תשיעי בחו"ל אסור לאכול ולישן בסכה משום בל תוסיף, ואין תקנה לפרוס על הסכך סדין על כולו משום דהוי ליה סכך פסול, משום דזה אינו ניכר כמו אויר". עיי"ש. והרואה יראה מדברי רבנו בספרו הבהיר מקבציאל ש"ר פרשת וזאת הברכה הלכה מ' דשרי ליה, וי"ל והוא פשוט וברור וכן הוא מלשון רבנו, דמש"כ בבא"ח הוא ע"ג הסכך דהיינו מחוץ לסוכה, ומש"כ בספרו הבהיר מקבציאל הוא בתוך הסוכה מתחתיו של הסכך, והסכימו לדברי כל החכמים, ואכמ"ל דכבר כתבו בזה באורך בדעת רבנו, ועיין עליהם.

- א. **אבן שלמה השלם** 30 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על מגילת שיר השירים
בתוספת מכתב"ד.
- ב. **אדרת אליהו** 70 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על פרשיות השבוע וההפטרות.
- ג. **אור זרוע** ראה "שערי חיים"
סדר לימוד ותפילות ופרפראות לעילוי נשמת
רבי עקיבא אשר נפטר ביום הכפורים.
- ד. **אות חיים** אזל
דרשות עם מעשיות ומשלים בדרך הפרד"ס,
לבר-מצוה, נישואין ושבע ברכות.
- ה. **אם המלך השלם** 30 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על מגילת רות בתוספת מכתב
יד.
- ו. **אמונת עתיד** 25 ש"ח
שלשה ספרים בכרך אחד: א. "אמונת עתיד"
- מכתב"ק תפילות לכל יום ויום, וסגולת
המנונה, ורמזים לתיקוני תשובה ועוד. ב.
"רפואת הנפש" - ראה בערך. ג. "סדר היום"
- ראה בערך.
- ז. **אמרי בינה** (מנוקד, בתוספת מרובה מכתב"ק) 30 ש"ח
חידות לשעת הפנאי כדי לחדד את שכל
התלמידים (עם חלק מהפטרונות). ובסופו
קונטרס "חקרי לב" - חקירות נפלאות
בעניינים שונים.
- ח. **אורח חיים** 30 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על הגדה של פסח. ובסופו
הלכות ספירת העומר ושבועות מכתב"ד.
- ט. **בן איש חי הלכות** (מהדורה שניה מנוקד, שלנו) ש"ח
פסקי הלכות והנהגות ישרות לכל אדם מקומו
עד שינתו לכל ימות השנה, כולל שבת וחגים,
וכן הלכות הקשורים לחלק יורה דעה וחושן
משפט ואבן העזר בדרך קצרה וברורה.
- י. **בן איש חי דרושים** (חדש) 30 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על פרשיות השבוע.
- יא. **בן איש חיל חלקים א-ב** אזל
בן איש חיל חלק ג אזל
בן איש חיל חלק ד אזל
דרשות עם מעשיות ומשלים בדרך הפרד"ס,
על שבתות השנה "שבת תשובה" "שבת זכור"
"שבת הגדול" ו"שבת כלה". ובסופם שני
קונטרסים: א. "שני אליהו" - דרשות וחקירות
בהלכה. ב. "גוה צדיקים" - דרשות נפלאות
והספדים על חכמים וצדיקים שנפטרו בדורו.
- יב. **בניהו ובן יהוידע** (אותיות מרובעות ד"כ) .. בינוני 110 ש"ח
חיידשים והסברים נפלאים על תלמוד בבלי
וירושלמי עם מעשיות ומשלים, בתוספת מכ"י.
- בניהו ובן יהוידע** (אותיות מרובעות ד"כ) .. גדול 180 ש"ח
- יג. **בניהו** (על התורה) 35 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על פרשיות השבוע, אשר יצא
לאחרונה מכתב"ד.
- יד. **בן יהוידע** (על אגדות הש"ס) ראה אות יב
- טו. **בן יהוידע** (על התורה) 35 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על פרשיות השבוע, אשר יצא
לאחרונה מכתב"ד.
- טז. **בניהו** (על תיקוני הזוהר, באותיות רש"י, דפו"ר) 50 ש"ח
פרפראות וחיידשים בדרך הפרד"ס, ותיקוני
טעויות דפוס, על תיקוני הזוהר הקדוש (כולל
ספר התיקונים בסדר חדש).
- יז. **ברכת חיים** (ב' כרכים חדשים, תוספת מכתב"ק) 70 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על הפטרות השבוע.
- יח. **ברכת אבות וחסדי אבות** (ב' כרכים חדשים) 70 ש"ח
שני ספרים בכרך אחד משובצים יחד, ובהם
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, על מסכת אבות. ונתחבר
אליהם ספר "זכות אבות" מאת בנו של רבנו
ח"ר יעקב חיים זצוק"ל).
- יט. **גדולת חיים** אזל
דרשות מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על
שבת הגדול אשר יצא כעת מכתב"ד.
- כ. **דברי חיים** 30 ש"ח
פרפראות וחיידשים עם מעשיות ומשלים
בדרך הפרד"ס, מגילת קהלת בתוספת מכתב"י.
- כא. **דעת ותבונה** (אותיות מרובעות, שלנו) 65 ש"ח
מפתח להבנת חכמת הקבלה - הנחיות
ואזהרות מחייבות, הן לאדם אשר נפשו חשקה
ללמוד את תורת הסוד, והן לרב המלמד.
- כב. **דרושי חיים** אזל
דרשות עם מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס,
על "שבת כלה" אשר יצא לאחרונה מכתב"ד.
- כג. **הילולא רבא** (מנוקד) 25 ש"ח
סדר לימוד ותפילות ופרפראות לל"ג לעומר
הילולת רשב"י זיע"א. ודברים במעלת היום.
- כד. **זכור לחיים** 35 ש"ח
דרשות מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על
שבת זכור אשר יצא כעת מכתב"ד.
- כה. **חוקי הנשים** (מנוקד) 30 ש"ח
..... 55 ש"ח
חוקי הנשים (באנגלית, צרפתית, ספרדית)
מוסר, הלכות והנהגות לנשים, וגם הלכות
השייכות לנשים. ומעט חידות ופירוט (ותורגם
מהספר "קאנון אל נסא" אשר נכתב בערבית).
- כו. **חיים והשלים** (מהדורה חדשה בתוספת מכ"י) 30 ש"ח
פרפראות ורמזים נפלאים בדרך הפרד"ס, על
כל ספר התהלים (כולל התהלים).
- כז. **חסדי אבות** ראה "ברכת אבות"
- כח. **חקרי לב** ראה "אמרי בינה"
- * **אִשָּׁה רִיח** חדש, חדש, חדש
דרשות מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על
ארבע שבתות אשר יצא לאחרונה מכתב"ד.

כט. ידי חיים	ש"ת והלכות ורמזים על השלחן ערוך, הלכות חנוכה, סוכה, ספירת העומר ועוד, מכתב־יד.
ל. כתר מלכות (תפילות)	ראה "שערי חיים" סדר לימוד ליום הכפורים קודם התפילה, כפי שנוהגים בכל קהילות, אשר בו יבואר עוצם גדלו ותפארתו של הבורא יתברך בעולמו.
לא. כתר מלכות (הלכות וסגולות)	ראה "עוד יוסף חי"
לב. לשון חכמים (פורמט גדול ג' כרכים, חדש)	80 ש"ח קובץ תפילות, ותיקוני תשובה, אשר חיברם רבנו לכל אדם ובכל עת הן לחול והן לשבתות וחגים, דבר דבור על אופנו, בתוספת תפילות מכתב־יד ושאר ספרים שנדפסו בחיי רבנו.
לג. מוסיף חיים	40 ש"ח פרפראות וחידושים נחמדים על המשניות.
לד. מים חיים (מוסר, מנוקד)	30 ש"ח דברי חכמה ומוסר השכל לכל אדם, מתוקים מדבש ונופת צופים, הנכנסים ללב הלומדם ומשאירים בהם חשק ורצון לעבודתו יתברך.
לה. מלאך הברית	25 ש"ח פרפראות וחידושים עם מעשיות ומשלים בדרך הפרד"ס, על עניני הברית מכת"י.
לו. ממלכת כהנים	ראה "שערי חיים" "ממלכת כהנים" - סדר לימוד לע"נ יחזקאל הנביא הכהן זיע"א, יהושע הכהן הגדול זיע"א, עזרא הסופר בן שריה הכהן זיע"א.
לז. מנוחת הנפש	25 ש"ח לימוד ליום השבעה, השלשים, והשנה. ותיקון לנפטרים וכל ההלכות הקשורות לתיקון.
לח. משל ונמשל (מנוקד שיח ישראל)	30 ש"ח משלים נפלאים והמוסר היוצא מהם, אשר נלקטו מכל ספרי רבנו ע"י הגרב"צ חזן זצ"ל.
לט. משלי חיים	30 ש"ח פרפראות וחידושים עם מעשיות ומשלים, על ספר משלי, מלוקט מכל ספרי רבנו.
מ. מקבציאל (הלכות, מכת"ק)	35 ש"ח המקור ותוספת לספר "בן איש חי" ו"עוד יוסף חי". והכל לראשונה מעצם כתי"ק רבנו זיע"א. בתוספת קונטרס "יראת ההוראה" - כללי פסיקתו של רבנו זיע"א. וכן בתוספת מפתח אינדקס לפי א"ב לכל ספרי ההלכה של רבנו.
מא. משמרת החודש	25 ש"ח סדר לימוד נפלא ופיוטים לכל ערב חודש, עם מעט הלכות השייכות לראש חודש.
מב. נוה צדיקים	ראה "בן איש חי"
מג. נחמת ציון	30 ש"ח פרפראות וחידושים עם מעשיות ומשלים, בדרך נחמה, על מגילת איכה בתוספת מכת"י.
מד. נפלאים מעשיך (ב"כ מנוקד)	35 ש"ח מעשיות נפלאים והמוסר היוצא מהם, אשר נלקטו מכל ספרי רבנו ע"י הגרב"צ חזן זצ"ל.
מה. סדר היום (תפילות)	ראה "אמונת עתיד" תפילות והנהגות ישרות לכל יום, הן בסעודה והן בלכתו בדרך והן בשכבו על משכבו.
חדש! כל ספרי ההלכה "בן איש חי" "עוד יוסף חי" "מקבציאל" "ידי חיים" "כתר מלכות" בפורמט כיס רק 40 ש"ח, הזדרזו לרכוש הכמות מוגבלת.....	
מו. עוד יוסף חי הלכות (מנוקד, חדש שלנו)	ש"ח המשך לספר "בן איש חי". הלכות והנהגות לכל אדם לכל ימות השנה, כולל שבת וחגים, וכן הלכות הקשורים לחלק יורה דעה וחושן משפט ואבן העזר בדרך קצרה וברורה. בתוספת ספר "כתר מלכות" - סגולות והנהגות. וכן ספר "ידי חיים" - על השו"ע.
מז. עוד יוסף חי דרושים (חדש, ב' חלקים)	70 ש"ח פרפראות וחידושים עם מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס על פרשיות השבוע.
מח. עטרת תפארת וכתר מלכות	40 ש"ח שני ספרים בכרך אחד: א. "עטרת תפארת" - חידות ופירושים במילי דעלמא וע"ד הסוד, לחדד התלמידים. ובסופו מעט חקירות בענינים שונים. ב. "כתר מלכות" - הנהגות, תפילות, ותיקוני תשובה וסגולות לכל ימי השנה.
מט. קאנון אל נסא (וחוקי הנשים בערבית)	35 ש"ח
נ. קרן ישועה השלם	30 ש"ח פרפראות וחידושים עם מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על מגילת אסתר בתוספת כ"י.
נא. רב ברכות	35 ש"ח שו"ת ומערכות בכל חלקי השו"ע ובדרך הסוד.
נב. רב פעלים (חדש, ד' כרכים באותיות מרובעות)	105 ש"ח שו"ת בכל חלקי השו"ע ובדרך הסוד.
נג. רפואת הנפש	ראה "אמונת עתיד" תפילות והנהגות ישרות לתיקון השובב"ם.
נד. שבת מלכתא	אזל דרשות עם מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על "שבת כלה" אשר יצא לאחרונה מכתב־יד.
נה. שיח חיים	35 ש"ח דרשות עם מעשיות ומשלים, אשר דרשם רבנו על עצירת גשמים וצרות אחרות, בר מינן.
נו. שני אליהו	ראה "בן איש חי"
נז. שערי חיים (פירוש לסדר עבודת יוה"כ)	25 ש"ח ארבעה ספרים בכרך אחד: א. "שערי חיים" - פירוש נפלא וקצר עם פרפראות לסדר עבודת יום הכפורים. ב. "אור זרוע". ג. "ממלכת כהנים" - ד. "כתר מלכות".
נח. שפתי חיים	אזל דרשות מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על ארבע שבתות אשר יצא לאחרונה מכתב־יד.
נט. תיקון ז' באדר	25 ש"ח סדר לימוד לע"נ משה רבנו ע"ה שנפטר היום הזה. בתוספת דברי חכמה הקשורים לצדיקים.
ס. תיקון ה' באב	25 ש"ח סדר לימוד לע"נ רבנו האריז"ל שנפטר היום הזה. בתוספת דברי חכמה הקשורים לצדיקים.
סא. תורה לשמה	35 ש"ח שאלות ותשובות קצרות ומעניינות בכל חלקי השלחן ערוך, ובחלק הסוד.
סב. תיקון תפילה המבואר (הלכות ונוסחאות תפילה)	35 ש"ח הנהגות ישרות, ותיקוני נוסחאות התפילה על־פי רבנו האריז"ל והרש"ש זצ"ל, עם ביאור מקיף.
סג. תשובה מחיים	אזל דרשות מעשיות ומשלים, בדרך הפרד"ס, על שבת תשובה אשר יצא לאחרונה מכתב־יד.